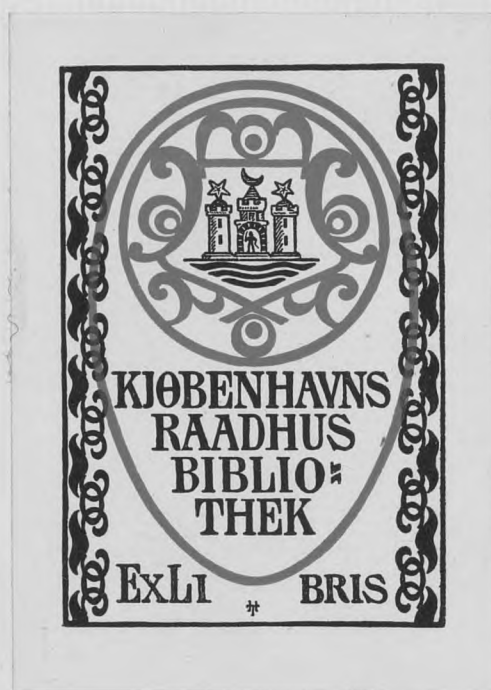

545162229

101 KØBENHAVNS
KOMMUNES
BIBLIOTEKER

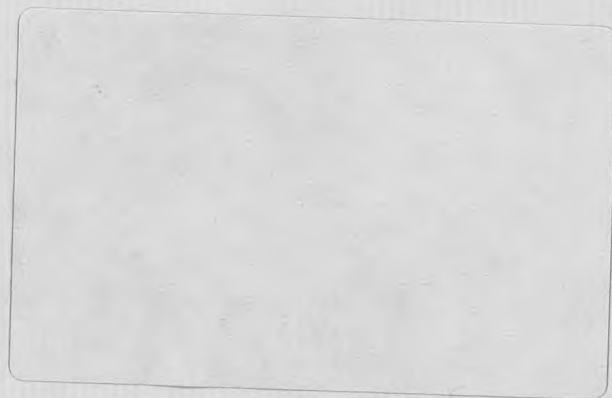
RHB

99,4 Jacobsen, Carl

87

Ex 1

Carl Jacobson

FOTOGRAFI, ALBERT SCHOU JUN.

FOTOTYPI, PACHT & CRONE'S ESTP.

CARL JACOBSENS LIV OG GERNING

AF

JOHANNES STEENSTRUP

UDGIVET AF NY CARLSBERG FONDET

KØBENHAVN MCMXXII

I KOMMISSION HOS M. P. MADSENS BOGHANDEL

(RECHTWIG & TRYDE)

INDHOLD

	Side
KAPITEL I. BARNDOMSTID OG UNGDOMSAAR.	
Hjemmet i Brolæggerstræde. Forældrene og Omgangskredsen. Bryggeriet Carlsberg grundes og Hjemmet forlægges til Valby. Faderens Samliv med Sønnen. Skolen og Kammeraterne. Examen artium og den første Studentertid. Livet og Selskabeligheden paa Carlsberg.....	1—15
KAPITEL II. STUDIETIDEN I UDLANDET.	
En praktisk Uddannelse i Udlandet besluttet. Opholdet i Paris og i Strasbourg 1866—67. Arbejdet i Bryggerierne i München og i østerrigske Byer 1867—68. Venskab med unge franske og tyske Studiefæller. Opholdet i England for at lære Brygning af engelske Ølsorter 1868—70. Studierne i Edinburgh og i Burton	17—30
KAPITEL III. CARL JACOBSEN BEGYNDER SIN VIRKSOMHED SOM BRYGGER.	
Faderens Plan om Tilvirkning af engelske Ølsorter. Anneksbryggeriet bygges. Det stigende Salg af bayersk Øl. Carl J. udvider sin Bedrift med et af ham opført Bryggeri. Afbigende Anskuelser hos Fader og Søn. Lejemaalet af Anneksbryggeriet opsiges. Carl J. bygger Bryggeriet Ny Carlsberg.	31—39
KAPITEL IV. CARL JACOBSENS ÆGTESKAB MED OTTILIE STEGMANN. KAPTEIN JACOBSENS SIDSTE LEVEAAR.	
Bekendtskab med Købmand Stegmanns Familie i Edinburgh. Denne flytter til København. Ottilie ægter Carl Jacobsen den 24. September 1874. Carl og Ottilie J. stifter Ny Carlsberg Legaterne 1883. Udsoning med Faderen. Hans Rejse til Italien og Død i Rom den 30. April 1887.....	41—52
KAPITEL V. NY CARLSBERGS VÆKST. BRYGGERIETS YDRE FREMTRÆDEN OG INDRE UDVIKLING.	
Gulv- og Kassemalteri. Urtens Kogning ved aaben Ild afløses af Kogning i lukkede Kedler. Kuldmaskine efter Carl Lindes System. Carl Jacobsens Bestræbelser for at industrielle Bygninger præges af Skønhed. Han opfører Dobbeltporten, det nye Bryghus og Elefanttaarnet. De i disse Bygninger foregaaende Virksomheder. Emil Chr. Hansen og den rene Gær.	53—68
KAPITEL VI. OMSÆTNING OG KUNDER.	
Salgsforhold og Reklame. Erhvervelse af Etablissementer, hvori der udsæknes. Kontrol med Aftapning og en egen Aftapningsanstalt. De nye Ølsorter Porter, Pilsner og skattefrit Øl. Brygning af Øl til Eksport og det stigende Salg til Udlandet	69—79

	Side
KAPITEL VII. FORHOLDET TIL FUNKTIONÆRER OG ARBEJDERE.	
Carl Jacobsen som Arbejdsgiver. Det gode Forhold til Funktionærer og Arbejdere. Den nye sociale Lovgivnings Indvirkning paa de ældre for Bryggerierne gældende Bestemmelser. Jacobsen hædrer paa forskellig Maade veltjente Hjælpere.....	81—86
KAPITEL VIII. NY CARLSBERG OG SAMARBEJDET MED FAGFÆLLER I DANMARK OG UDLANDET.	
Bryggerierne i Danmark organiserer sig, ligeledes deres Kunder. Loven om Ølskat 1891. Bryggermøder og Stiftelsen af Bryggeriforeningen 1899. Gamle og Ny Carlsberg indgaar under fælles Ledelse 1902. Overenskomsten med de Forenede Bryggerier 1902. Jacobsens Samvirken med Fagfæller i Udlandet	87—100
KAPITEL IX. GLYPTOTEKET PAA NY CARLSBERG SKÆNKES OFFENTLIGHEDEN. DEN AF VILH. DAHLERUP OPFØRTE BYGNING.	
Jacobsens Kunstsans. Hans Kærlighed til den under Thorvaldsens Indflydelse staaende Kunst. Den franske Kunstudstilling 1888. Nye Erhvervelser til Glyptoteket. Tilbud til Stat og Kommune om at overdrage Samlingen. Den af V. Dahlerup rejste Bygning.....	101—115
KAPITEL X. NY GAVE AF KUNSTVÆRKER OG GLYPTOTEKETS UDVIDELSE MED DEN AF H. KAMPMANN OPFØRTE BYGNING. SAMLINGERNE OG STYRELSEN AF DEM.	
Talrige nye Antiker erhverves. Tilbud om Gave af disse, imod at en ny Bygning, med Tilknytning til den ældre, opføres. Dahlerups Bygning faar Kuppelsal. Samlingens forskellige Afdelinger og disses Karakter. Kataloger og Vejledning for Studerende	117—135
KAPITEL XI. JESUSKIRKEN.	
Religiøs Følelse hos Medlemmer af Jacobsens Familie. Ny Carlsberg Legatet om Opførelse af en Jesuskirke. Hos Jacobsen en Forbindelse af religiøs Følelse og Skønhedsfølelse. V. Dahlerups pragtfulde Kirkebygning og Kampanile. Præsteembedet	137—148
KAPITEL XII. MINDESMÆRKER I HOVEDSTADEN. LEGATET ALBERTINA.	
Nye Anskuelser om, for hvem Mindesmærker kan rejses og af hvem de tør bekostes. Huitfeldt-Monumentet paa Langelinie. Statuen af A. J. Carstens. Albertina-Legatet 1880. Den ved Legatet frembragte Forandring i Byens Udsmykning. Kunstværkernes Art og deres Formaal.....	149—161
KAPITEL XIII. MUSEET FOR KUNSTINDUSTRI OG AFSTØBNINGSSAMLINGEN.	
Værelset paa Rosenborg Slot i Empire-Stil. Ny Carlsberg Legatet. Industriforeningen beslutter Oprettelsen af et Museum for Kunstindustri. Jacobsens Virken for at købe Afstøbninger og for at skabe en større offentlig Samling af saadanne. Han udnævnes til Direktør for Statens Samling. Virksomheden ved denne.....	163—172
KAPITEL XIV. KØBENHAVN SOM TAARNENES BY.	
Stadens ejendommelige Taarne. Bestræbelser for at faa Nicolai Kirke bygget. Tilbud om at genopføre Spiret paa Nicolai Taarn. Tilbud om at rejse det i 1807 nedbrændte Spir paa Vor Frue Kirketaarn. Tilslutning til Tanken og Kampen imod den. Ved Jacobsens Død Beslutningen udskudt	173—187

— VII —

	Side
KAPITEL XV. OTTILIE JACOBSEN OG HJEMMET. FRU LAURA JACOBSENS DØD.	
Hjemmet paa Ny Carlsberg. Rejsen i Grækenland 1887. Tabet af fire Børn. Den haarde Sygdom i Strasbourg. Stiftelsen af Ny Carlsberg Fondet. Fru Ottilies Død den 20. Juli 1903. Fru Laura J.s sidste Leveaar og hendes Død den 14. Aug. 1911	189—214
KAPITEL XVI. JACOBSENS SANS FOR NATUREN, HANS REJSER OG DERES FORMAAL.	
Talrige Rejser til Udlandet. Hans Maal er udvidet Erfaring og beriget Kundskab. Sans for Naturen. Kærlighed til danske Egne. Interesse for Havekunst og for Stjernehimlen	215—225
KAPITEL XVII. JACOBSENS DELTAGELSE I DET OFFENTLIGE LIV, ISÆR I DE SENERE AAR.	
Det korte andet Ægteskab. Deltagelse i Udstillinger og Kongresser. Hans Kærlighed til Frankrig og Virksomhed for dette Land. Venskabeligt Forhold til Tyskland. Forsvaret for vor Nationalitet. Tildragelsen paa Fanø 1896. Arbejde for Turistvæsen og Metersystemets Gennemførelse. Kærlighed til Musik og Balletkunst	227—242
KAPITEL XVIII. CARL JACOBSENS DØD. TILBAGEBLIK PAA HANS PERSONLIGHED OG GERNING.	
De sidste Rejser. Jacobsens Død den 11. Januar 1914. Spørgsmaalet om nedarvede Slægttræk. Hans Fædrelandskærlighed, Gudsfrygt og Skønhedsfølelse. Hans temperamentfulde Optræden. Hans Trofasthed i Ven-skab. Mindefesten paa Raadhuset	243—256
BILAG. NOGLE OPTEGNELSER AF CARL JACOBSEN	257—262
HENVISNINGER OG REGISTER	263—278

I

BARNDOMSTID OG UNGDOMSAAR

HJEMMET I BROLÆGGERSTRÆDE. FORÆLDRENE OG OMGANGSKREDSSEN.
BRYGGERIET CARLSBERG GRUNDES OG HJEMMET FORLÆGGES TIL
VALBY. FADERENS SAMLIV MED SØNNEN. SKOLEN OG KAM-
MERATERNE. EXAMEN ARTIUM OG DEN FØRSTE STU-
DENTERTID. LIVET OG SELSKABELIGHEDEN
PAA CARLSBERG.

CARL CHRISTIAN HILMANN JACOBSEN fødtes den 2. Marts 1842 i Gaarden Nr. 5 i Brolæggerstræde som Søn af Brygger Jacob Christian Jacobsen og hans Hustru Laura Cathinka Holst. Det var et Hjem af god københavnsk Borgerlighed. For alle dem, der har kendt Livet paa Herresædet Carlsberg eller hørt det omtale, kan det være vanskeligt at flytte Tanken hen til dets Udgangspunkt i den gamle Bryggergaard i en beskeden Smaagade. Det er ikke let at tænke sig den i sine senere Aar ret elegant klædte Brygger i den jævne Dragt efter Fyrrernes Snit, med det store Halsbind og den trøjeagtige Frakke med de snævre Ærmer.

Lykkelig var den da 31-aarige Mand over den nyfødte Søn — en Erstatning for en tidligere født Broder, der var død kort efter Fødselen — han havde faaet en Arving til den industrielle Virksomhed, som var lykkedes saa godt for hans for 7 Aar siden bortkaldte Fader Christen Jacobsen¹ og som han selv stadig havde ført videre fremad².

Christen Jacobsens Enke, Madam Caroline Jacobsen, f. Schelbek — Svigerdatteren Laura var, som gift med en Lieutenant i Borgervæbningen, Frue — var i de første Aar efter Mandens Død Bryggergaardens og Forretningens Indehaver, men det var dog den kraftige og dygtige Søn, der ledede Bedriften, og han skulde snart selvstændig tage den hele Virksomhed i Besiddelse. Kun to Aar efter Sønnesønnens Fødsel blev Caroline Jacobsen bortkaldt (5. Febr. 1844). Ved hendes Død fik Jacob Jacobsen Raadighed over en Kapital (11,000 Rdl.), hvorved det blev muligt at føre de Planer igennem, som han længe havde arbejdet med i Tankerne og ved Forsøg. Han vilde brygge undergæret Øl, den stærkere, mere holdbare og mere næringsgivende Ølsort, i hvis Tilvirkning Tyskerne havde vundet saa stor Dygtighed og som man var begyndt at indføre

til Landet. Han havde foretaget sine første Forsøg i Moderens Vadskekedel, han rejste to Gange til München for at faa Vejledning i den bayerske Kunst og paa den sidste Rejse hjemførte han Gær fra Sedlmayrs Bryggeri, han fik Kongens Tilladelse til at indrette Lagerkældere i Volden ved Teglgaardsstræde, stadig fulgte Heldet hans vel overvejede Planer. Samtidig var han dog fuldt optaget af Hverv, som hans Medborgere betroede ham; den energiske og vidtskuende Mand var fra 1843 Borgerrepræsentant, han var varmt interesseret og virksom i den politiske, national-liberale Bevægelse.

Men var Jacob J. en fremtrædende Borger indenfor Samfundet, var hans Hustru ogsaa paa sin Vis en ejendommelig Personlighed. Laura Holst var Datter af Købmand Lars Hilmann Holst i Thisted³. Hun var kommen paa Besøg i Brygger Christen Jacobsens Hus; dér var hun forbleven for at være Madam Jacobsen til Selskab og Nytte⁴. Jacob J. var bleven indtaget i den ualmindelig smukke unge Pige med den friske Optræden, de blev forlovede, og han ægtede hende den 24. Oktober 1839. Men med Pigen fra Thisted var ogsaa en ny Kreds bleven draget ind i Livet i Bryggergaarden. Jacob J. havde fra Barndommen af været en tilbageholden og sky Natur. Hvor stor end hans Lærelyst var, og hvor hurtigt et Nemme han end besad til at kunne tilegne sig Kundskaber, havde han haft Vanskelighed ved at faa sin Higen efter videnskabelig Indsigt tilfredsstillet, idet han umiddelbart efter Konfirmationen maatte tage fat paa Gerningen i Bryggeriet, og der gik ikke mange Aar, før han paa Grund af Faderens Sygelighed maatte anvende næsten al sin Tid derpaa. Imidlertid havde Christen J. ladet Sønnen deltage i Undervisningen paa den Polytekniske Læreanstalt, hvis flittige og taknemlige Elev han blev, skønt han ikke fik Lejlighed til at gennemføre et regelmæssigt Studium. Uagtet han paa denne Maade og ved Selvstudium havde erhvervet sig et stort Forraad af Kundskaber, kunde han dog kun føle sig forknytt overfor Akademikere, de var nylig bleven kaldte Herrer i Aandernes Rige.

Men en Kreds af Studenter var netop gennem Laura Holst bleven draget til det gæstfri Bryggerhjem. De fleste af dem stammede fra Limfjordsegnene, men drog atter andre Universitetskammerater med

sig. Her kan først og fremmest nævnes Medicineren Frants Djørup og hans ældre Broder Michael, der ligeledes var Læge — en tredje Broder var gift med Laura Holsts Søster — dernæst hendes Fætter Theologen og Botanikeren Frants Jacobsen, Halvfættterne Juristen Michael Steenstrup og hans Broder Naturforskeren Japetus, Juristen H. J. Lindahl, de to Brødre Filosofen Peter og Theologen Jacob Stilling, Filosofen Rasmus Nielsen. Ligesom disse hurtigt lærte den unge Bryggers grundige Viden og aandelige Værdi at kende, maatte ogsaa Jacobsen mærke, at han paa ingen Maade gav dem noget efter i Viden og Stræben.

I det unge Bryggerhjem var det Klassicismens Aand, der raadede. Den klassiske Oldtids store Bedrifter, Grækernes og Romernes herlige Digtere og Tænkere, Kunsten i denne Oldtid eller som den viste sig i vore Dage gennem Thorvaldsens Fornyelse af den, det var de Emner og Forestillinger og den Form for det Skønnes Fremtræden, hvori man fremfor alt søgte Glæde. Fremdeles var det den danske Digtning, især som den lød i Oehlenschlägers Dramer, Fortællingen om Nordboernes Bedrifter og Sagnene fra Nordens Oldtid, som gav den store Forfriskning efter Dagens Arbejde. Iøvrigt var der i Jacob Jacobsens Stræben en Angst for at lade sig fange af et nøgternt eller materielt Syn. Han havde ikke forgæves læst Fru Gyllembourgs Skildring i »Montanus den yngre« og havde indset, at en forstandsmæssig Overklogskab, der mangler Kendskab til Mennesker og som ikke har Følelse for Livets stille Værdier, ikke vil i Længden naa til Maalet.

Fremdrift — det var dog den mest betegnende Evne hos Jacob J., som det havde været for hans Fader. Christen Jacobsen var kommen til København fra en vendsysselsk Fæstegaard, han var bleven Tjenestekarl paa Kongens Bryghus, senere Bryggersvend og Lejebrygger, indtil han ved sin Dygtighed selv erhvervede sig et Bryggeri; i flere Aar sad han ogsaa i Styrelsen af Kongens Bryghus. Stadig havde han forstaaet at indføre Forbedringer i Driften, og Sønnen var fulgt i hans Spor. Denne var nu slaaet ind paa Fabrikationen af den nye Ølsort, som havde erobret Publikums Smag, en Udvidelse af Bedriften maatte finde Sted, og der kunde ikke skaffes fornøden Plads for den indenfor Byens Grænser.

Jacobsen købte en større Grund i Valby, og han fik af Regeringen den fornødne Tilladelse til her at anlægge et Bryggeri. Dette gav han Navn efter den da syvaarige Carl. Han har sikkert havt Følelsen af at denne Søn, som i høj Grad beskæftigede hans Tanker, besad Kraft og Drift til i sin Tid at overtage og fortsætte hans Virksomhed. Men Jacobsen havde altid beklaget, at han ikke havde faaet akademisk Uddannelse, og af en saadan Mangel skulde hans Søn ikke lide. Han satte Carl i den Skole, som vel paa den Tid var mest gennemsyret af Klassicitet og Skønhedsdyrkelse, den af Martin Hammerich ledede Borgerdydskole paa Kristianshavn.

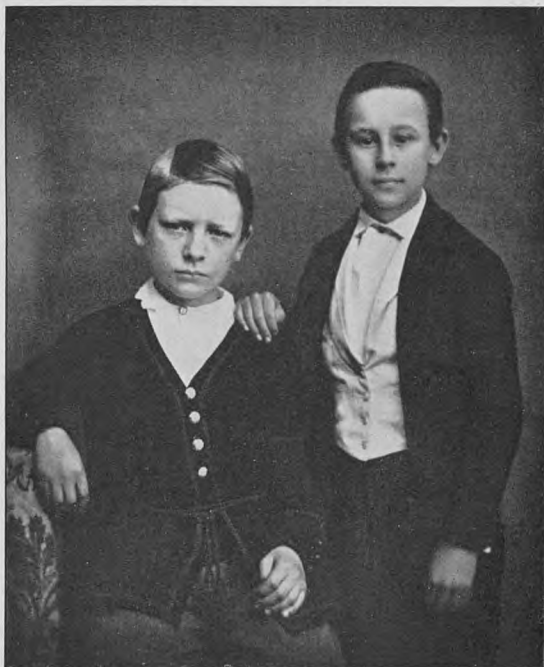
Bedriften af Bryggeriet i Valby krævede snart, at ogsaa Hjemmet blev forlagt herud, og Jacobsen byggede i Aarene 1852—54 den skønne Hovedbygning i italiensk Stil. Den 28. Mai 1854 kunde Jacobsen her holde sit første Selskab; ved denne Lejlighed udbragte Dr. Frants Djørup en Skaal for Carl, »Jacobsens bedste Haab«, Ord som Faderen ofte senere kom tilbage til.

Naar Carl tidligere havde med sine Kammerater leget Soldat i Kirsebærgangen, kunde han nu indbyde dem til den vidtstrakte Have med dens Terrasser, dens Skrænter ved Jernbanen og dens blomsterprydede Anlæg. Vejen til Skolen blev rigtignok betydelig forlænget, men da Faderen sad i Bestyrelsen for det Sjællandske Jernbaneselskab, kunde Carl let faa Lov til at vandre ad Skinnerne til Skolen. Gennem Gaarden i Brolæggerstræde holdtes desuden stadig Forbindelsen med København vedlige. Her var endnu, foruden Kontorerne, et Hvidtølsbryggeri, desuden en Lejlighed, hvori Fru Lauras Søster Nikoline Faye, Enke efter Byskriver Faye i Thisted, residerede. Holdtes der Børnebal paa Carlsberg, kunde der være truffet den praktiske Ordning, at de unge Damer og Herrer, vel indpakkede, afleveredes i Bryggergaarden og derfra førtes i Omnibusser ud til Carlsberg. Og naar saa Dansen i den dejlige Spisesal under Toner fra Instrumenterne paa Galeriet var til Ende, bragte atter Omnibusserne Gæsterne tilbage til Brolæggerstræde ved Midnat.

Carl J. blev konfirmeret af Slotspræst J. H. Paulli i Slotskirken. En egen mild og enfoldig Forkyndelse af Kristendommen var jo ejen-

dommelig for denne hjertevindende Prædikant, begge Forældre satte megen Pris paa ham, og Carl J. fik ham ogsaa kær. Selve Konfirmationsdagen — den 4. Oktober 1857 — foregik efter Forældrenes Ønske i stor Stilhed, for at ikke Handlingens og Løftets alvorlige Karakter skulde lide noget Skaar.

Dengang Jacobsen havde bygget Hovedbygningen paa Carlsberg, sagde han til sin Søn: »Jeg har bygget dette Hus, Carl, ikke for at faa en prægtig Bygning at bo i, men for at gøre noget smukt«. Det er saa vidt sandt, som hans Byggelyst, hans Stræben efter at gøre Idealer til Virkelighed, hans Trang til at belære om, hvorledes et Hus skulde bygges og udstyres efter Skønhedens Krav, havde sin store Del i at han rejste saa stilfuld en Bolig. Men dernæst havde han Tanken paa at glæde de talrige Venner og Gæster, som han og hans Hustru havde saa stor en Trang til at se omkring sig og til at delagte sig i alt skønt og godt, som var bleven deres Lod. Overfor deres egen Søn arbejdede de ligeledes altid paa, at hans Øje aabnedes for alt, hvad der var skønt, i Digtning, i Tonekunst og fremfor alt i de bildende Kunsters forskellige Arter. Carl blev en flittig Gæst i det Kgl. Teater — derimod kom han ikke i de andre Teatre — og næppe nogen anden ung Mand i København var paa den Tid en saa udholdende Besøger af vore Museer som Carl J. Vi kan se af hans Kalender fra 1860, at han i Løbet af Aaret har været de halvhundrede Gange i saadanne Kunstsamlinger som Thorvaldsens Museum, Malerigalerierne og Charlottenborg-Udstillingen, desuden flere Gange i Oldnordisk Museum, Antikkabinettet og paa det Kgl. Bibliotek.

Carl Jacobsen og hans Ven Sophus Møller.

Da Forældrene ogsaa paa anden Maade søgte at gøre Sønnen delagtig i alle gode aandelige Nydelser, tog de ham i 1851, altsaa kun 9 Aar gammel, med paa en Rejse til Tyskland og Norditalien. Otte Aar senere sendtes han paa en Rejse med et bestemt Formaal. Carls Tale havde altid lidt af en vis Stammen eller Snublen, som var ham selv til Pine, nu vilde Faderen lade ham foretage en Rejse under Led-

Carl Jacobsen.

sagelse af hans tidligere Lærer Rektor K. H. Schow ved Slagelse Skole, for at denne kunde holde stadig Kontrol med hans Udtale. Paa denne Rejse besøgte Carl Alperne i Schweiz og i Chamonix, Faderen havde dog paalagt ham Forsigtighed ved Bjergture, »da Din Behændighed og Færdighed til at klatre og springe just ikke er stor«. Imidlertid kunde Carl ved at sende et Billede af Strasbourg Münster vise, hvor højt op paa Taarnet han havde været. »Jeg har betragtet Billedet deraf og maa erkende, at Du er kommen et godt Stykke højere op end jeg har naaet og tænkt at kunne naa. Gid dette ogsaa i andre Henseender maa gentage sig! Gid Du ogsaa i Kundskabsfylde og Indsigt og

Dygtighed maa naa i samme Forhold længere op end jeg har kunnet, da vil min største Forhaabning og mit kæreste Ønske vorde opfyldt!«. Iøvrigt gjorde Rejsen, der afsluttedes med et Ophold i Paris, ikke Ende paa Tungens Ubehændighed, først en halv Snes Aar senere lykkedes det Carl nogenlunde at besejre den.

For Forældrene gjaldt det dog især om, at Carl lærte sit eget Land at kende. Om Søndagen bragte Wienervognen jævnlig Familien snart til en, snart til en anden af Nordsjællands skønne Skove. Men Carl gjorde ogsaa Udflugter paa egen Haand eller sammen med sin lidt ældre Ven Sophus Møller, Søn af Bogholder Møller i Reitzels Boghandel. De to Drengene følte sig som Brødre, og Carl var gennem hele Livet knyttet til den fjernt i Jylland boende Ven. Fru Laura

skriver ved Møllers Død (1899): »Sophus var Carls eneste sande Ven og den kæreste, han havde. Det var mit højeste Ønske, at de to smaa Dreng e skulde komme til at elske hinanden som Søskende, da de ingen selv havde, og jeg har faaet dette Ønske opfyldt«. Med Sophus var Carl i Sommeren 1858 paa en Udflugt til Vordingborg og Møen, to Aar senere gik Rejsen over Sundet til Lund og Ringsjøn. I den Sommer foretog Carl ogsaa sammen med sin Fader en kortere Rejse til de fra vor Treaarskrig bekendte Steder, Dybbøl, Isted, Slesvig, Danevirke, Frederiksstad, Fredericia. Foruden at dvæle ved Minderne har Kaptein J. vistnok villet, som Borger og Politiker, danne sig en Opfattelse i det da stærkt debatterede Spørgsmaal om vore Forsvarsstillinger og Befæstningsanlæg.

Der havde næsten aldrig været Anledning til at paatale Carls Flid i Skolen. Derimod havde Faderen ofte Anker overfor Sønnens legemlige Færdigheder og hans ydre Væsen. Kapteinen var selv en elastisk Officersskikkelse, ogsaa en elegant Rytter. Sønnen lagde som ældre Mand stor Vægt paa en god Holdning, smuk Gang og skønne Bevægelser, men han udtalte (Januar 1914): »Jeg gik daarligt, da jeg var Dreng, og min Fader hersede svært med mig og gjorde Nar af min foroverbøjede Holdning og dukkede Nakke og krumme Knæ, det hjalp dog først rigtigt, da jeg blev voksen og forfængelig og navnlig udviklede min Skønhedssans«. Endnu som Student maa Carl høre Kritik for sit ydre Væsen. »Du lider i høj Grad af Mangel paa Sans for skøn Form i Din hele Optræden og deriblandt ogsaa paa Sans for en smuk Taleform . . . Hvorledes gaar det med Dine *ridderlige* Øvelser hos Lørup [Ridelæreren]? Jeg vil haabe, at Du driver dem con amore! Det var i Sandhed en Skam, dersom Leila ikke skulde kunne animere Dig dertil. Jeg længes formelig efter det kære Dyr. Giv hende et Par Stykker Sukker fra mig!« (Mai 1865).

I Skolen var Carl en lydig og pligtkær Elev. Vilhelm Bergsøe, der var hans Lærer i Naturhistorie, har udtalt, at han altid bevarede Jacobsen »i sin Erindring som en af sine flinkeste og mest elskværdige Elever«. Alle erkendte hos den unge Mand den Skyhed for alt urent i Tanke, Ord eller Handling, som han bevarede gennem Livet. I sin

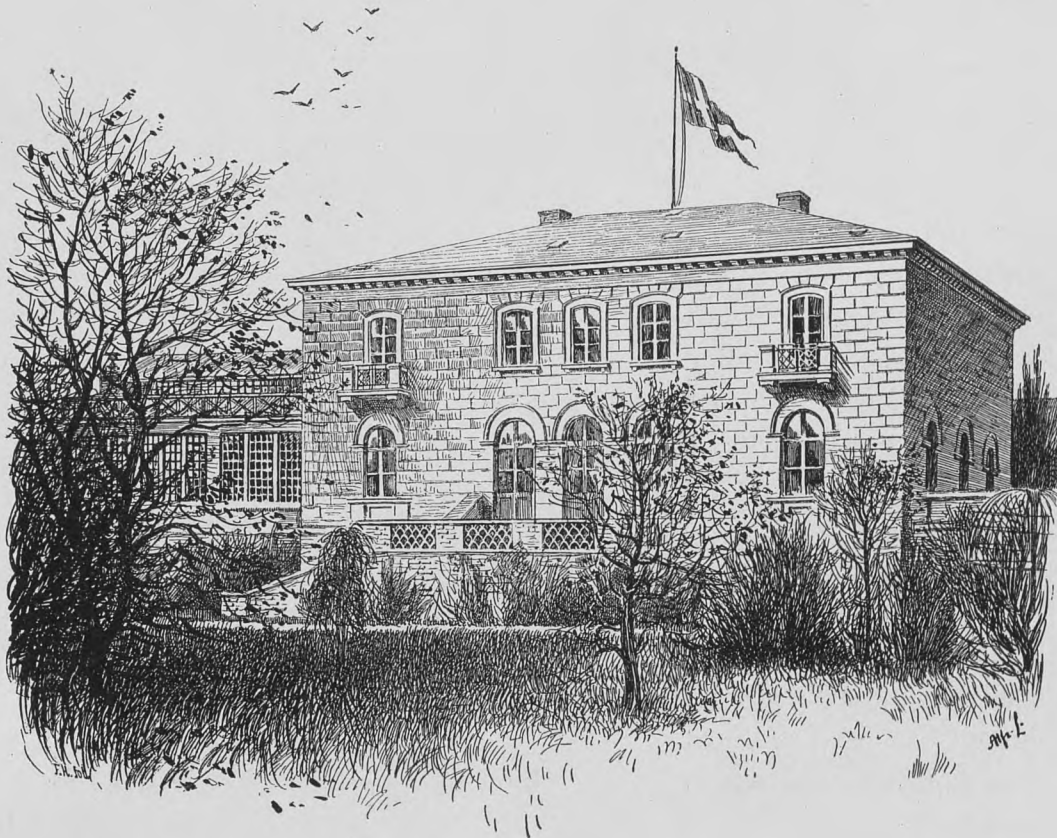
tyske Læsebog havde Carl J. læst Jean Pauls Fortælling »En Ulykkeligs Nytaarsnat«. Fra en gammel Mand lyder der Klagesuk over at han ved sin Ungdoms Letsindighed har forspildt sit hele Liv, han sørger over de Fristelser, han har givet efter for, og han raaber i sin Vaande: »Kom igen, skønne Ungdom, kom igen!« Og den kom igen. Det var kun en ond Drøm, som den unge Mand havde havt og hvorfra han nu vaagnede, styrket i sit Forsæt om Livets Førelse.

I alle Skolens Discipliner arbejdede Carl J. med Alvor, selv i de Fag der som Matematik ikke var ham til Behag. De mange Interesser, hvormed han var fyldt fra Hjemmet, kunde jo nok virke adspredende paa Tanken; der var en Fare for at Sansen for det skønne og Opmærksomheden paa det mest fuldkomne kunde friste til at springe over eller at forsømme, hvad der manglede disse Egenskaber. Men Carls Stræben var ufortrøden og hans Hukommelse stærk. Han naaede da ogsaa at faa en smuk Examen artium. Af det gode Hold, som i dette Aar (1861) dimitteredes fra Borgerdydskolen, vandt to af Studenterne Udmærkelse, nemlig den senere Filolog Dr. phil. Rikard Christensen og Lægen Professor Ferd. Levison, men af de 8 andre, der fik første Karakter, naaede kun en enkelt foran Jacobsen i Eksamens-karakterer. Blandt Klassekammeraterne var flere senere bekendte Mænd, saaledes Godsejer Alfred Hage, Overretssagfører Fr. Hartmann, Casinos Direktør Rikard Schrøder og Raadmand Etatsraad Chr. Wassard.

Nu gik Carl J. altsaa ind til det friere Liv, som Studentertiden fører med sig, Skolens Tvang er ophørt og Hjemmet lader ogsaa den unge Mand raade med større Frihed.

Det blev sagt offentligt i et af Carl J.s sidste Aar af en af hans Venner, at han nok troede, at hans Moder havde forkælet ham efter alle Kompassets Streger. Tanken ligger nær, naar man saa, hvordan Fru Laura under sin lange Enkestand støttede Sønnen i al hans Stræben og altid var beredt til Forsvar for ham. Men Forholdet var anderledes i Ungdomsaarene. Som Dreng var Carl næppe bleven forkælet af Moderen, om der end naturligvis i et velstaaende Hjem altid er en skjult Fare for Forkælelse. Snarere var hun stræng i sine Fordringer

paa samme Maade som Faderen. Paa denne Tid stod det vist ikke Fru Laura klart, hvor stærkt hendes Mand havde formet Sønnens modtagelige Sind, selv var hun i samme Grad som Sønnen en Beundrer af sin Husbonds Kraft og Evner. Om hun end ikke var saa tilbøjelig

Hovedbygningen paa Carlsberg.

til at instruere som Kaptein J., var ogsaa hun dog stærkt optaget af det belærende og kundskabgivende. Naar hun skriver til sin 20aarige Søn under dennes Rejse i Italien sammen med Faderen, at hun ønsker, at han i et Brev vil lægge hele sin Sjæl for Dagen, aner man bag derved en Følelse af at Sønnen var fyldt for meget af en andens Aandsindhold og Tankegang. Men paa den anden Side maa man godkende det rigtige i Carl J.s Svar.

»Du bad mig skrive et Brev, hvori jeg lagde min hele Sjæl for Dagen. Dette er vanskeligt, og jeg maa begynde klassisk med det Ord, der stod skrevet over Apollos Tempel i Delfi og som var kosteligere end alle Tempels Skatte, det samme Ord, som Sokrates daglig indpræntede sine Tilhørere, det Ord, som jeg i Sommer skrev min danske Examensstil til »mg« om: *Kend Dig selv!* . . . Spøg tilside. Jeg kan ikke i noget Brev give en *sand* Beskrivelse af mig selv — dertil er jeg for ung og uerfaren, og dertil har jeg tænkt for lidet og kender mig selv for lidet, men om Du vil, skal jeg i mine Breve til Dig, og vel bedre i Samtale med Dig, naar jeg til Sommer kommer hjem, give Dig saameget tilkende, som det er mig muligt. Men da har den øjeblikkelige Stemning og maaske Opbrusning meget at sige. Man skal spise mange Skæpper Salt, inden man lærer en anden at kende. — Jeg er kommet ind paa et Gebet, hvor jeg bevæger mig kejtet, men det er Dig selv, der har bragt mig derind«.

Man faar saaledes det Indtryk, at der var arbejdet for meget med Sønnen fra begge Forældres Side, og at han ikke havde faaet Frihed nok til at udfolde sig. Noget stærkt individuelt var afgjort ikke kommen frem hos ham, — han har til Eks. vist aldrig haft den hos halvvoksne saa karakteristiske Lyst til at samle paa et eller andet — ikke heller mærker man noget stærkt Særpræg hos den unge Student. Carl J. var ogsaa bleven altfor fyldt med Kunstinteresse, og i denne Retning besad han jo fremragende Kundskaber. I Rusaarets Slutning rejste han sammen med sin Fader til Italien, de opholdt sig i 7 Uger i Rom. Mange Aar senere (1902), da Carl J. var paa Rejse i Italien med sin 20aarige Søn Helge, udtaler han, at vel var han paa Rejsen i 1862 langt mere forberedt, men Helge har et friere og friskere Syn.

Da Krigen brød ud i 1864, syntes det henad Foraaret som om ogsaa Aargangen 1842 skulde blive indkaldt, men saa kom Vaabenstilstanden og Freden.

Planen for Carl J.s Arbejde i disse Aar var i øvrigt, at han, inden han gav sig i Lag med praktisk Bryggergerning, skulde erhverve sig gode Kundskaber i Fysik og Kemi, særlig den organiske Kemi. Kaptein Jacobsen paalagde sin Søn at fortsætte disse Studier til Ende, uanset

om han selv skulde blive bortkaldt; videnskabelig Indsigt var i vor Tid et nødvendigt Grundlag for al Bryggervirksomhed. I sin Inspektør Kogsbølle havde Jacobsen en fortrinlig Hjælper, som vilde kunne lede Bedriften, indtil Carls Studier var fuldførte. Carl J. studerede altsaa disse Fag paa Polyteknisk Lærestalt — han traf her for første Gang sammen med den jævnaldrende G. A. Hagemann, der senere skulde blive Lærestaltens Direktør⁵ — tillige hørte han Forelæsninger over Geologi og var saaledes med Professor Forchhammers øvrige Studerende paa en Rejse til Bornholm. Der savnedes dog vist en paa fastere Maade tilrettelagt Ordning af hans Studier.

Iøvrigt deltog Carl Jacobsen i Livet i Studenterforeningen — han blev den gennem hele sit Liv en trofast Ven⁶ — og for hans almindelige aandelige Udvikling rummede Forældrehjemmet og den Kreds af Venner, Videnskabsmænd og Kunstnere, som samledes paa Carlsberg, de bedste Betingelser.

Det var i øvrigt en af Husets skønneste Sider, at uagtet alt kunde i aandelig Henseende synes saa aristokratisk præget, var det efter Hjerte og Følelse, efter moralsk Værd og Vandel, ikke efter Begavelsens Omfang eller Navnets Berømtthed, at Valget af Omgangskredsen var sket og at Venskabet bevarede, hvorfor det ogsaa saa ofte kom til at omfatte Vennernes Venner.

Paa Carlsberg fandt desuden Ungdommen en hjertelig Modtagelse. Det var ejendommeligt for Kaptein J. og hans Hustru, at de elskede Ungdom og havde fuld Forstaaelse af den. De unge Venner var ikke netop Sønnens Fagfæller, de syntes i mindre Grad at være blevne knyttede til Huset efter hans Tilskyndelse, hvor kære de end kunde være ham, end fordi Forældrene følte sig tiltalte af dem. Men Kap-

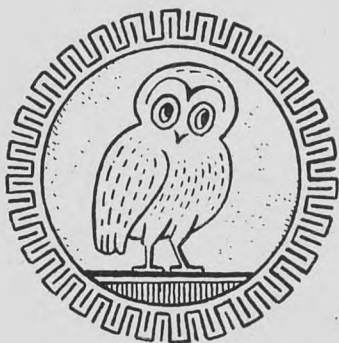
Carl Jacobsen som Student.

teinen og Fruen vidste jo ogsaa, hvor stor en Glæde det indeholdt at være Gæst paa Carlsberg, at se her den gennemførte Skønhed i alt, i Husets Udsmykning, i Havens Pragt, i alle aandelige Nydelser, og her at samles med betydelige Mænd og Kvinder.

Blandt de unge, der hørte til Carlsbergs stadige Gæster paa den Tid nævner vi den juridiske Student Michael Lunn (senere Højesterets-sagfører), hvis friske Personlighed, Holdning som en Grenader og varme Skønhedsfølelse ret var efter Kapteinens Hjerte, Filologen C. W. Giede (senere Overlærer ved Metropolitanskolen), Theologen Andreas Boje (senere Præst i Helsinge), Juristen J. A. Spärck (Amtsforvalter i Hjørring), Skuespiller A. V. Verner (Teaterdirektør), Lægen Levison. Blandt de unge Damer var Professor Rasmus Nielsens Døtre Kathrina, Anna og Eusebia⁷, Anna Steenstrup, Datter af den afd. Byfoged i Frederikshavn Michael Steenstrup, og flere yngre Medlemmer af Slægten Djørup. Den livlige Nanna Rygaard var en Tid Selskabsdame hos Fru Jacobsen. Efter hendes Giftermaal med Prokurator J. Brask i Holstebro traadte Frøken Agnes Bertelsen i hendes Sted; hun skulde gennem 40 Aar blive Husets afholdte, trofaste Støtte.

Blandt de unge Venner skal endnu nævnes Medicineren og Skuespilleren Peter Jerndorff, der var bleven Student i samme Aar som Jacobsen. I 1912 — paa Carls 70 Aars Fødselsdag — skrev Jerndorff til ham: »Du véd ikke, hvad for en Eventyrverden af Skønhed og Aand, Du aabnede for mig, da Du som ung Student førte mig ind i det dejlige Hjem paa Carlsberg, hvor jeg ogsaa lærte Dine elskelige Forældre at kende og ogsaa af dem blev optaget som Ven«. Aaret forinden — den 2. September 1911 — havde Jerndorff bragt Carl J. »en stille, men inderlig Tak til Dig og Dine bortgangne Forældre for Alt, hvad jeg har modtaget hos Eder af Venskab, af Gæstfrihed, af Aandsløftelse paa det gamle Carlsberg. Det har haft Betydning for mig i høj Grad. Jeg mindes med særlig Glæde mangan 2. September [Kaptein J.s Fødselsdag], hvor jeg havde den Lykke at være med, Billede paa Billede glider frem for Tankerne af hele Kredsen, som var samlet derude den Dag; klarest i Billedet staar Din herlige Faders og Din yndefulde Moders Skikkelser for mig«. Hvad Student Jerndorff fra sin

Side bragte, vil man kunne høre af Carl J. i en Skildring af Hjemmet: »Jerndorff sang Erlkönig og Heibergs Gadeviser saa sjælfuldt, at vore Øjne duggedes derved«⁸, og Kaptein J. beretter om Selskabet paa hans Fødselsdag i 1866: »Giede var i ypperligt Humør og fik Jerndorff og Michael Lunn til at synge den ene Sang af Gluntarne efter den anden og Eusebia [Prof. Rasmus Nielsens musikalske Datter] til at spille *hele* Beethovens Sonate Nr. X«.

II

STUDIETIDEN I UDLANDET

EN PRAKTISK UDDANNELSE I UDLANDET BESLUTTES. OPHOLDET I
PARIS OG I STRASBOURG 1866—67. ARBEJDET I BRYGGERIERNE
I MÜNCHEN OG I ØSTERRIGSKE BYER 1867—68. VENSKAB MED
UNGE FRANSKE OG TYSKE STUDIEFÆLLER. OPHOLDET
I ENGLAND FOR AT LÆRE BRYGNING AF ENGELSKE
ØLSORTER 1868—70. STUDIERNE I EDINBURGH
OG I BURTON.

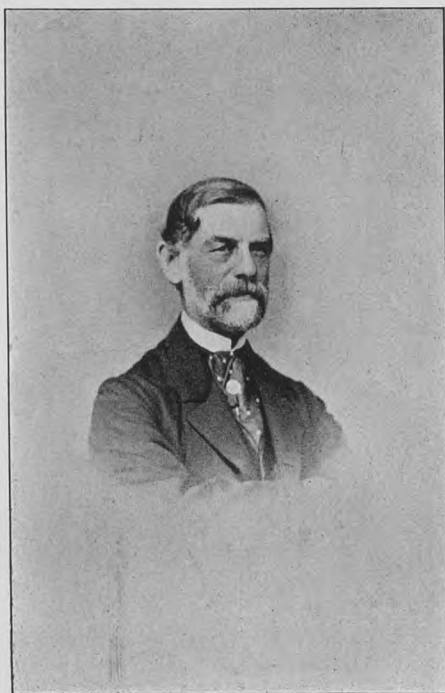

FTERAT Carl J. havde studeret herhjemme i nogle Aar, blev det besluttet, at han skulde søge sin videre Uddannelse i Udlandet. Dette kom overraskende, om det end altid havde været Faderens Plan, at Carl, efter at være grundigt forberedt, skulde i nogen Tid søge at blive Praktikant i tyske eller franske Bryggerier. Men det var sikkert gaaet op for Faderen, at Carl havde været en altfor lærvillig Elev under den mangeaarige Opdragelse, han havde ladet ham blive til Del, og at han var en altfor tro Gengivelse af sin Lærer; derimod syntes Glæden over selv at vælge og Trangen til at mærke i sit Indre et selvstændigt Kildespring ikke at være vaagnet. »Er det Naturanlæg eller Opdragelse og Eksempel, der har vakt og udviklet Din Sans for den klassiske og nordiske Oldtid, for Poesi, for Kunst og Musik? Jeg tror snarest det sidste, thi Du har i alle disse Retninger kun aabenbaret Modtagelighed, Evne til at tilegne Dig, men ikke noget Anlæg til Selvvirksomhed. Det samme gælder til Dels om Dine Studiers Retning« (Brev fra Sept. 1866). Man vilde næppe kunne nævne et Omraade, hvor Carl havde en fra Faderen forskellig Interesse. Nu var Faderens Spændvidde ganske vist betydelig, men i Carls Blik for Kunst, for Historie eller for Kulturforhold af forskellig Art syntes netop de samme Tidsrum, de samme Emner eller Yndlinge som hos Faderen at træde i Forgrunden.

Underligt var det, at den nu 24aarige unge Mand ikke selv var bleven vár, i hvilken Grad han havde ladet sig støbe i en bestemt Form og stadig havde arbejdet under Fingerpeg. I denne Alder eller rettere langt tidligere plejer der jo dog gerne at vaagne nogen Kritik overfor Forældre; men kun en enkelt Gang, som paa Rejsen med Faderen til Italien (1862), kunde pludselig en Trods komme til Udbrud. Ogsaa Kaptein J. havde mærkelig sent faaet Øje for, hvor lidt det selv-voksne havde givet sig Udtryk hos Sønnen. Efter at være bleven op-

mærksom paa Carls store Mangel paa Selvstændighed, maatte det være ham imod, at han vilde knytte sig til en ung Pige, som han havde faaet kær, »sand Kærlighed kan kun føles af en udviklet Personlighed«. Et længere Ophold i Udlandet maatte kunne modne Carl, og han og Faderen blev enige om at han skulde søge Uddannelse i fremmede Lande.

Uden Kamp mellem Fader og Søn var Opbrudet (i April 1866)

Kaptein J. C. Jacobsen (1868).

ikke sket, men den aabne Udtalelse fra begge Sider virkede dulmende. I et Brev (8. Juli 1866) til Vennen Sophus Møller skriver Carl, at han ikke erindrer, hvordan han, da de sidst taltes ved, omtalte sit Forhold til Faderen. »Dog antager jeg, at der endnu dengang var en Bitterhed i mit Sind imod ham, som senere forsvandt. Jeg vil derfor ikke lade være at sige Dig, at det Brudd, der opstod imellem ham og mig i den sidste Tid, ganske lægedes ved min Bortrejse, ikke fordi man ved Skilsmissen bliver mildere, men fordi vi ved en aaben Udtalelse lagde saa at sige vor Sjæl blot for hinandens Øjne«.

Knap et Aar var forløbet efter hans Bortrejse, da der indtraf en Begivenhed, som kunde synes at maatte kalde

ham hjem. Carlsberg Bryggeriet brændte den 6. April 1867 — dog ikke Lager- og Gæringskældere — men endnu samme Dag tilskrev Kaptein Jacobsen sin Søn om Branden og hvordan han straks havde forberedt Bryggeriets hurtige Genopførelse. Det var hans Ønske, at Carl ikke vilde afbryde sin Rejse, men roligt fortsætte sine Studier; han kunde desuden være ham behjælpelig ved Anskaffelse af Byggemateriel og Maskiner i Udlandet, Carl besørgede da ogsaa paa en Udflugt til Paris forskellige Indkøb.

Idet vi nu gaar over til at skildre Vandretiden, bemærker vi, at

den falder i to adskilte Dele, der hver har sin særegne Karakter, ligesom hver af dem sigtede mod ulige Formaaler. I de to første Aar søgte Carl J. Belæring ved Arbejde i franske og tyske Bryggerier; under hans Ophold i Skotland og England i de to sidste Aar blev det hans Opgave særlig at studere Brygningen af de engelske Ølsorter.

Rejsens første Maal var Paris. Her havde Faderen gode Forbindelser, især var han nøje kendt med Bourgeois, Udgiver af »Journal des Brasseurs«, og med dennes Medarbejder den dygtige Kemiker Esquirol. I Sommertiden laa imidlertid Bryggerierne stille, og nogen særlig teknisk Undervisning var ikke at opnaa, derimod tog Carl J. efter Faderens bestemte Raad en Lærer i Fransk, og han fik ved hans Undervisning det gode Grundlag for sine Kundskaber i dette Sprog, hvori han senere bevægede sig mundtlig og skriftlig med stor Lethed.

Alligevel følte Jacobsen sig trykket ved ikke at have en bestemt Opgave og især et praktisk Virkefelt. Derfor aandede han glad op, da han ved Sommerens Slutning fik anbefalingsbreve af Bourgeois til Bryggere og Handlende i Strasbourg — at *han* skulde have anbefalingsbreve behov, vilde han for faa Aar siden ikke tænkt muligt — nu saa han, at det gjaldt om selv at bane sig Vej, saaledes som hans Fader havde arbejdet sig frem, han blev grebet af en modig Følelse. Faderens Ord, som han ofte havde hørt og som han senere skulde sætte paa sine Bygningers Mure, blev ham en Ledestjerne: »Hjælp Dig selv, saa hjælper Vor Herre Dig!«

I Strasbourg mødte der ham dog en Skuffelse, da Hatts Bryggeri, hvor han havde haabet at blive Lærling, ikke tog mod saadanne, men han blev bekendt med den unge Éd. Gloxin, der var forlovet med

Fru Laura Jacobsen (1868).

Brygger Ehrhards Datter, og han fik gennem ham Adgang til Ehrhards Bryggeri Au Pêcheur i Schiltigheim tæt udenfor Strasbourg; ligesom til nogle andre Bryggerier. Under sin Studietid i Strasbourg besøgte Jacobsen ogsaa Marseille og fik Adgang til Eugène Veltens Bryggeri, der havde en fremskudt Stilling i denne Industri. Dets energiske, idérige Ejer havde bragt mange nye Opfindelser til Anvendelse, han er senere bleven bekendt som en af Louis Pasteurs gode, praktiske Hjælpere ved hans Undersøgelser over Gæringsfænomenerne. Kaptein Jacobsen var ved sit Besøg hos Velten (1865) bleven modtaget med stor Velvillie og havde hjembragt værdifulde Erfaringer.

Der kunde i øvrigt paa den Tid paakomme Carl J. Frygt for at hans Studier gik for stærkt i praktisk Retning og at han derved forsmættede den videnskabelige Indsigt, men Kogsbølle, Faderens Støtte og højre Haand, udtalte til Carl, at han netop glædede sig over at han tager praktisk fat for Alvor: »Jeg er ikke ganske enig med Dig i, at det vil blive paa Din Dygtigheds Bekostning som Brygger, thi naar Du først har tilegnet Dig den praktiske Del, er der jo intet til Hinder for at Du senere uddanner Dig videre i videnskabelig Retning, tværtimod mener jeg netop, at den, som praktisk udøver en eller anden Fabrikation og som tillige har et videnskabeligt Fundament at bygge paa, bedre er i Stand til at gøre Fremskridt og gøre sine Kundskaber nyttige for Industrien end den, som kun er proppet med Teori« (Marts 1867). Det var jo netop ogsaa ved den ihærdige Deltagelse i Arbejdet rundt om i talrige af Europas Bryggerier, at Carl J. fik sin ypperlige Indsigt i dette Fag.

I Eftersommeren 1867 drog Carl J. til München. Af den baierske Hovedstads berømte Bryggerier kan vel næppe nogen gøre dem Rangen stridig, der ejedes af den energiske og dygtige Familie Sedlmayr¹. Joseph Sedlmayr havde erhvervet sig Leistbräu og Franziskanerkeller, men endnu større Anseelse havde hans yngre Broder Gabriel, der drev det over Hundred Aar gamle arvede »Zum Spaten«. I dette Bryggeri var Kaptein Jacobsen for tyve Aar tilbage bleven indviet i Kunsten at brygge baiersk Øl, og det var Aflæggeren af Gæren fra Spatenbräu, der endnu stadig anvendtes paa Carlsberg. Gabriel Sedlmayr viste Ja-

cobsens Søn den samme Velvillie, som han havde vist Faderen, ligesom Carl i Sedlmayrs Sønner fandt gode Venner og medstuderende. Carl skrev til sin Fader: Det er af Godhed for Dig, han lader mig gaa i sit Bryggeri; Sedlmayr tager ikke mere mod Praktikanter, og dette er en absolut Undtagelse. Naar Hatt ogsaa har Indgang, er det fordi hans Fader og Sedlmayr er Ungdomskammerater. Det var smukt, om Du skrev et Brev til Sedlmayr og takkede ham for den Gunst, han har vist Dig, og tillige hentydede til den nydelige Maade, hvorpaa Sønnen har taget sig af mig. — Det var intet Under, at Carl J. senere ofte hædrede Mindet om G. Sedlmayr og anbragte hans Buste paa sit Bryggeri.

Det næste Omraade, som maatte lægges ind under hans Studier, var Wienerøllet. I Fabrikationen deraf havde Anton Dreher været den ubestridte Førstemand². Han var død for faa Aar siden (1863), men Driften af hans berømte Bryggerier lededes i hans Aand. Jacobsen kunde i nogle Maaneder arbejde i Familien Drehers Bryggerier i Döbling og i Klein Schwechat (begge ved Wien), ligeledes besøgte han dens Bryggeri Steinbruch ved Pesth, men han vendte derpaa tilbage til Studierne i München, hvor han havde paa forskellige Tidspunkter de unge Venner Eugène og Auguste Ehrhard, Louis Hatt og Sedlmayr til Arbejdsfæller, de foretog ogsaa sammen en Rejse til bøhmiske og sachsiske Bryggerier.

Samtidig havde Carl J. i det Fjerne en Læremester, der var kyndig som faa og dernæst den ypperste til at anspore sin Elevs Virkelyst og Iagttagelsesevne. Hver Ugedag modtog Carl Brev fra Faderen, med Spørgsmaal eller saa at sige Forhør om, hvad han har set og erfaret

Carl Jacobsen (i Strassbourg 1867).

paa det fremmede Sted. Han opfordrer ham til at mærke sig alt, selv det mindste: »Du bør ikke forsømme at lægge Mærke til og notere selv det, der tilsyneladende er Bagateller, thi i den praktiske Gennemføring af en saadan Haandtering, ere »de smaa Ting« som oftest det, hvorpaa man strander, og netop de smaa Ting glemmer man snarest«. Samtidig med at Jacobsen meddeler sine egne Erfaringer hjemmefra eller ved Besøg i Udlandet spørger han ud om enhver Enkelthed eller peger paa, hvad Sønnen bør rette Øjet mod. Snart gælder det Gæringskar, Fade, Tønder, det dertil anvendte Materiale af Skifer, Glas eller ulige Træsorter, snart Kældernes Art og Fadenes Stuvning i dem, allermest dog Maltning og Gæring, men kun sjælden ønsker han Oplysning om Salgsforhold. Carl sender ham fra sin Side grundig og omhyggelig Redegørelse, ledsaget af Tal og Tegninger, og for mange af de modtagne Oplysninger er Faderen ham taknemmelig.

Allerede fra Carls første Studentertid havde hans Fader næret en vis Frygt for at den Sans for skøn Kunst og anden Aandsnydelse, som han i rigt Maal havde søgt at indgyde Sønnen, havde faaet Overvægt hos ham paa det daglige nøgterne Arbejdes Bekostning. Da Carl J. rejste bort fra Landet, udbrød han til en Ven: »Min Fader mener, at jeg paa den Maade skal lære at afvinde »den ædle Kogekunst« æstetisk Interesse, hvad jeg indrømmer, jeg ogsaa i allerhøjeste Grad trænger til at lære«. Denne karakteristiske Ytring, der er bevaret i en sikker Tradition, viser, at efter Kaptein Jacobsens Opfattelse Carl ikke havde vidst at sætte Studiet af Bryggergerningen som sit Hovedmaal, men især var opfyldt af Læren om det Skønne og af dets Fremtræden i Kunst og Digtning. Men Udtalelsen viser tillige, at Carl indsaa, at hans Fader havde dømt rigtigt; derfor vil man ogsaa faa Øje for, hvor fuldstændigt Carl i Vandretiden er slaaet om og har faaet sit egentlige Kald i Sigte.

I Begyndelsen af Carls Udenlandsrejse havde hans Fader advaret ham mod, at han for stærkt beskæftigede sig med Arkitektur, men i Brevvekslingen under hele den følgende Tid ses aldrig nogen Bebrejdelse rettet imod ham i dette Punkt. Carl har nydt alt, hvad Rejsen gav Mulighed for at se og høre, ypperlig Skuespilkunst, smuk Musik,

herlige Sangstemmer, han har med sine friske Øjne og sin store Skønhedsglæde været en flittig Besøger paa Galerier og Museer, men aldrig paa Bekostning af sin Uddannelse for den praktiske Gerning. Flere Gange maa han hjælpe sin Fader ved Indkøb af Kunstgenstande, i Wien gør han Professor Theophilus Hansens Bekendtskab, og denne viste senere Carl et varmt Venskab³. Under sit Ophold i München fik han gennem sin Fader en Anmodning fra Grosserer Moritz Melchior om at søge Underretning om, hvorvidt en ung Pige, der havde lagt et umiskendeligt Talent for Dagen i Retning af Figurmaleri, kunde blive optaget dør i Malerskole, idet herhjemme Kvinder kun havde Adgang til at lære Blomster- og Landskabsmaleri, og til Düsseldorf skulde hun nødig. »Jeg har ogsaa set adskillige Tegninger af Frøken Bertha Wegmann« — skriver Kaptein Jacobsen — »som virkelig vare lovende baade hvad Komposition og Opfatning angik«. Carl opsøgte derefter Wilh. Kaulbach og havde stor Tilfredsstillelse af sit Besøg hos den berømte Maler. Kaulbach gav Anvisning paa en Lærerinde (Frøken Ungerer), og Frk. Wegmann begyndte sit mangeaarige Ophold i München.

Hvor megen Glæde end Carl J. havde af sit Venskab med de unge Studiefæller, levede han dog ensomt, optaget som han var af sit flittige Arbejde i Bryggerierne. Landsmænd traf han ikke, eller han søgte ingen Omgang med dem. Hans Fader havde haabet, at netop hans ensomme Vandring skulde »overvinde Din Sky for at indlade Dig med Fremmede og følge den under slige Forhold naturlige Trang til at slutte sig til Mennesker om end saa flygtigt som det sker paa Jernbanefarter«. Han hører med Mishag »Din uforbeholdne Tilstaaelse om at Mennesker interessere Dig saa lidt, thi dette vidner om, at min Frygt for en ensidig eller skæv Retning i Din Udvikling er altfor begrundet«. Idelig indskærper Jacobsen derfor sin Søn at sætte sig i nærmere Vekselvirkning med Menneskelivet for ikke at blive tung og kedelig, for at drage Nytte for egen Udvikling af alt, hvad der møder ham. Han undrer sig over at Carl, naar han hørte dansk Samtale paa Galerierne, kunde dy sig for at give sig tilkende som Landsmand.

Ser man tilbage paa denne Tid, kan man iøvrigt ikke forstaa, at Hjemmet ikke paa anden Maade end gennem Breve holdt Carl i Forbindelse med Tildragelser og Forhold indenfor vort Land, saaledes ved at Aviser eller Tidsskrifter blev ham sendte. De mange Aars Fjernhed fra, hvad der paa den Tid gennemlevedes herhjemme i politisk og national Henseende, kom til at give Carls Aandsretning et udenlandsk Præg og til at gøre ham uforstaaende overfor de Bevægelser, der efter hans Hjemkomst bragte Samfundet ind i haarde Brydninger.

I disse Rejsens første Aar havde Carl J. mange indre Kampe at gennemgaa, og i hans Breve mærkes stundom Bitterhed, men der er ogsaa foregaaet en Udvikling i hans aandelige Naturel gennem det stiftede Bekendtskab med unge Fagfæller; en større Bøjelighed i Gemyttet synes naaet. Derfor udtaler Kaptein Jacobsen, at det fornøjer ham, at Carl har faaet Lejlighed til at vise Gloxin en Høflighed, »thi *ham* har Du fremfor Andre meget at takke for det gode Raad, han gav Dig, hvorved Du blev indført i de Forhold, der har skænket Dig saamegen Gavn og Glæde«, og nogle Maaneder senere tilføjer han: »Gloxin har gjort Dig — og derved mig — en saa stor Tjeneste ved at formaa Dig til at bøje le caractère en lille Smule, at jeg stedse vil være ham taknemmelig derfor«.

Man vil kunne iagttage det samme af et lille oplivende Mellem-spil, som blev Carl til Del, inden han forlagde sit Ophold til England — en Mindelse om det Hjem, han i to Aar havde været adskilt fra. Boghandler Theodor Lind⁴ og hans Hustru, Forældrenes gode Venner, kom i Sommeren 1868 paa et Besøg til Paris, og efter Tilskyndelse af Faderen rejste Carl derhen for at tilbringe en Tid sammen med dem. Medens Lind var optaget af Forretninger, kunde Carl, med den kønne, livlige Frue under Armen, færdes rundt om i den herlige By, med hvis Kunstskatte han var saa vel kendt. Fru Betty Lind skriver hjem til Fru Laura J.: »De kan ikke tænke Dem, hvor Carl er mageløs imod os, en Broder kunde ikke være omhyggeligere, kærligere og mere opofrende end han er mod os. Som De véd kom han i Torsdags Morges allerede, det var jo flere Dage førend vi havde ventet ham, men han kom som himmelsendt, thi det var paa ingen Maade let for

os at færdes i dette uendelige Kaos, som man kalder Paris, uden Vejledning . . . De følgende Dage have vi ogsaa, eller ialfald jeg, fra Morgen til Aften været sammen med Carl, og jeg kan ikke beskrive Dem, hvor elskværdig han er imod os. Han har forandret sig Noget i det Ydre, men kun til sin Fordel, idet han er kommen til at se mandigere ud, og det forekommer mig, at der i hans Væsen er kommen noget Mildt, som man tidligere ikke ofte mærkede hos ham. Ja, kære Fru Jacobsen, De kan nok mærke, at jeg bliver varm, naar jeg taler om Carl, det har været mig en stor, stor Glæde at træffe ham igen« (Juni 1868). Ikke mindre end Carls Moder var Kaptein J. glad over det hjertelige Forhold, hvori Carl var kommen til at staa til »mine kæreste Venner«.

Fra Paris — her havde Carl J. iøvrigt i Mad. Bourgeois en Veninde, der omfattede ham med moderlig Ømhed — rejste han tilbage til Strasbourg for at fejre Mlle. Sophie Ehrhards Bryllup med Gloxin, og derpaa drog han sammen med Eugène Ehrhard over Holland til England.

Planen for Carl J.s Ophold i England var følgende. Efter at han i forskellige Lande paa Fastlandet havde vundet en almindelig Indsigt i Brygningens Teori og Praksis, skulde han nu beskæftige sig med, hvad der maatte blive hans særlige Opgave. I Danmark vilde der efter hans Faders Opfattelse ikke i den nærmeste Fremtid være Brug for flere bayerske Bryggerier, derimod kunde der være Haab om at skaffe engelske Ølsorter Indgang. Vel havde Carl i Strasbourg lært at brygge overgæret Øl, men det gjaldt nu om at faa Indsigt i den i England anvendte Fremgangsmaade ved Brygning af Pale Ale og lignende Ølsorter, og dertil vilde der medgaa

Carl Jacobsen og Eugène Ehrhard
(i Edinburgh, Sept. 1868).

to Aar. Men saa vilde han ogsaa have taget sin »Embedseksamen«, for at bruge J. C. Jacobsens Udtryk.

Som altid var Kaptein Jacobsen meget ivrig for at faa alle Døre aabnede for sin Søn, han søgte anbefalinger for ham hos M. G. Melchior, D. B. Adler, O. Suhr, Pontoppidan, Westenholz og Hambro, men det var ikke muligt at skaffe Carl J. Adgang til de verdenskendte Bryggerier i Burton, idet disse principmæssigt ikke tog mod Lærlinge. Carl rejste derfor til Edinburgh, hvor han fik en Plads som Lærling paa Youngers Bryggeri »Abbey brewery«, hvilket blev meget lærerigt for ham. Da han et halvt Aar senere gjorde et nyt Besøg i Burton, overbeviste han sig om, at han vilde lære endnu mere ved at forblive ved det mindre skotske Bryggeri. Saaledes kom hans Ophold i Edinburgh til at strække sig ud over fem Fjerdingaar.

Det var helt andre Forhold, der her aabenbarede sig for ham end dem, hvorunder han tidligere havde levet. Han blev en stadig Gæst hos danske Familier, saaledes hos Købmændene Theilmann og Stegmann, han sluttede Venskab med mange yngre Danske, der ligesom han var ude at søge Uddannelse, saaledes med Peter Halkier og Frederik Møller, senere Grosserere i København, med Erik Krag, senere Fuldmægtig hos G. Busck.

Samtidig havde han dog de franske Venner ved sin Side, hvad der førte med sig, at han vedblev at gøre Optegnelser paa Fransk og kunde skrive franske Breve til sin Fader, ja at han undlod ret at tilægne sig Engelsk. Gang efter Gang maatte Faderen minde Carl om ikke at forsømme det engelske Sprog, hvor lidt Sympati han end havde for det; han burde tage en Lærer deri og søge stadig Omgang med Englændere. Carl indsaa da ogsaa det urigtige i sin Holdning, og om han end hverken dengang eller senere tog Undervisning i Sproget, lykkedes det ham dog efterhaanden fuldstændig at beherske det. Hertil maatte han ogsaa tilskyndes af den Kærlighed til den engelske Nation, som han lige fra Drengesaarene havde næret. Faderen var en stor Beundrer af engelsk Foretagelsesaand og haabede, at hans Søn derovre vilde lære »at være om sig«, og Carl mærkede, at han var kommet til det rette Lærested. Endnu 68 Aar gammel skrev Carl J. fra London:

»Der er noget overordentlig sporende i at leve eller blot opholde sig i England. Det er ligesom Blodet flyder raskere, Evner, Villie, Energi opspændes til en højere Grad end hjemme . . . Jeg faar Trang til at udrette noget, jeg føler en Pligt og Lyst til Fremtiden«⁵. Især blev dog Skotland ham et Mønsterland. Han udtalte 1902 til sine Sønner under deres Studieophold derovre: »I ville se prægtige Typer paa unge Mænd i Skotland, tag Jer saadanne til Mønstre!« »Skotterne ere friske, djærve, naturlige, og man finder vanskeligt bedre og mere trofaste Venner end derovre«. — Under Opholdet i Edinburgh havde Carl den Glæde at faa Besøg af sine Forældre (Juni 1869), som han ikke havde set i tre Aar⁶, han kunde færdes i forskellige Byer sammen med dem og i Forening med Faderen gøre Studier i Bryggerier.

I Slutningen af samme Aar forlagde Carl J. sit Ophold til den til Bryggerkunsten særlig viede Stad Burton upon Trent i Staffordshire. Byens mange høje og lave Skorstene, de opstablede Pyramider af Øltønder, den jævnlig sødt duftende Luft vidner noksom om, hvad der er Hovederhvervet for dens Beboere, der ogsaa synes prægede af en egen sund Styrke. Som de berømteste Bryggernavne gjaldt Bass, Worthington, Allsopp⁷, men kun i et Par mindre Bryggerier tog man Lærlinge, og Jacobsen blev Praktikant i Eversheds Bryggeri. Han havde imidlertid da vundet en Indsigt i sit Fag, som alle maatte bøje sig for; ikke blot Hatt og Sedlmayr, som studerede ved hans Side, beundrede hans brændende Interesse og Energi, hans egen Fader erklærede om ham, at han nu stod saa fuldt udrustet som nogen ældre eller yngre Brygger i Europa. Jacobsen blev Ven med de unge Allsopps og Worthingtons, han kunde færdes rundt om i Bryggerierne, endogsaa hos Bass, gøre Optegnelser, ja kaste et Blik i Journalerne. Han giver sin Fader Ret i, at de engelske Bryggere er »rene Empirikere . . . , men der er dog Undtagelser«. Han tænker utvivlsomt særlig paa Horace Brown, med hvem han da sluttede et trofast Venskab (»en Brygger og Kemiker, det maa være noget for Dig«). Brown viste sig tidlig som en sjælden dygtig Tekniker, han var midt i Tyverne, da han gjordes til Leder af Worthingtons Bryggeri, Jacobsen besøgte ham i 1873 og saa her, hvordan han tog Mikroskopet til Hjælp ved den daglige Drift, især ved

Gæringen, hvad der blev et Mønster for Ny Carlsberg. Brown har som Videnskabsmand vundet et anset Navn i Kemi og andre Fag.

Det var en fornøjelig Tid — de unge Udlændinge fik arrangeret et Bachelors Ball for deres engelske Bekendte — og i Foraaret 1870 kom Kaptein Jacobsen paa et nyt Besøg for at følge sin Søn hjem til Danmark.

Paa Jacobsens Fødselsdag den 2. September 1869 havde han som sædvanlig samlet paa Carlsberg Vennekredsen omkring sig, og da Gæsterne var gaaede, skrev han i en sildig Nattetime et Brev til sin Søn: »Tak for Dine gode Ønsker for det kommende Aar! Ogsaa jeg siger: Gid det maa være lige saa rigt paa Glæde og Tilfredshed som det forløbne! Jeg nærer i den Henseende ingen Frygt, thi jeg véd, at Du vil komme hjem, udrustet med omfattende Kundskaber, rig Erfaring og kraftig Virkelyst, og med disse Hovedbetingelser skulde det være besynderligt, om det ikke skulde lykkes Dig at bryde Dig en Bane«. Efter Carls Hjemkomst skriver Brygger Jacobsen til Sophus Møller: »Det er en lang Forberedelse, Carl har gennemgaaet, men den har heldigvis baaret gode Frugter baade hvad Kundskaber og Indsigt angaar og med Hensyn til hans hele Udvikling som Menneske og Mand. I hans Ydre vil Du, naar Du ser ham, ikke finde stor Forandring, men desto større Forandring er der foregaaet i hans Opfattelse af Mennesker og Forhold og i hans hele Livsanskuelse. Han er nu langt mere ungdommelig frisk og livsglad, end før han rejste og besidder ved Siden deraf al den Alvor, hvortil den Virksomhed, han nu skal begynde med egne Kræfter, gør Krav« (Juli 1870).

III

CARL JACOBSEN BEGYNDER SIN VIRK-
SOMHED SOM BRYGGER

FADERENS PLAN OM TILVIRKNING AF ENGELSKE ØLSORTER.
ANNEKSBRYGGERIET BYGGES. DET STIGENDE SALG AF
BAIERSK ØL. CARL JACOBSEN UDVIDER SIN BEDRIFT
MED ET AF HAM OPFØRT BRYGGERI. AFVIGENDE
ANSKUELSE HOS FADER OG SØN. LEJEMAALET
AF ANNEKSBRYGGERIET OPSIGES. CARL
JACOBSEN BYGGER BRYGGERIET
NY CARLSBERG.

EG erindrer den Glæde, med hvilken nogle af mine Kammerater, da vi vare blevne Studenter, kom og fortalte, at de nu selv, ved Imformationer, fortjente de første Penge i deres Liv. Jeg misundte Dem dette, thi det varede mange Aar, inden jeg holdt en Daler i min Haand, som jeg kunde sige, at jeg selv havde fortjent«. Saaledes skrev Carl Jacobsen engang (1904) til sin Søn. Hans Fader havde sagt ham, at han ikke vilde hjælpe ham i Vej, førend han havde naaet sit 28. Aar, og for en virkelysten Mand kunde jo nok Læretiden synes lang. Dertil kom, at han havde sine Tvivl om det Maal, Faderen havde udpeget for ham, virkelig aabnede ham en Fremtid. Her var jo meget at gruble over.

Er det muligt eller fordelagtigt at lade tysk Øl afløse af engelsk, vil Publikum forandre sin Smag og sin Vane til Gunst for det engelske Øl?, saaledes spørger Carl sin Fader i et paa Fransk skrevet Brev (Oktober 1868), og selv svarer han: Aldrig nogensinde! Det er min Mening, at det tyske Øl, saaledes som Du har brygget det, vil vedblive at være Hoveddrikken i vort Land, og at der ingen Grund er til at faa den ombyttet. Deler Du ikke den Opfattelse, at paa Eksport alene vil det for en Aarrække ikke være tilstrækkeligt at grunde et nyt Bryggeri? Tror Du ikke, at Bitter Ale og Porter vil faa en underordnet Plads i det danske Forbrug, og tror Du, at Sweet Ale, tilvirket paa engelsk Maade, kan tage Kampen op mod det »Hvidt Øl«, som det danske Publikum har vænnet sig til?

Saaledes var det ikke med store Forventninger om, at Faderens Planer vilde være rigtige, at Carl gav sig i Lag med den stillede Opgave. Jacob J. var heller ikke ledet af nogen personlig Forkærlighed for de engelske Ølsorter — han havde for en Del Aar tilbage i et Brev fra London sukket: »jeg har det meget godt, naar jeg blot kunde

faa noget ordentligt Øl at drikke! men jeg kan hverken faa deres Porter eller Ale ned« (1855) — kun betragtede han disse Sorter Øl for en ædlere Drik end dansk Hvidt Øl, og han kendte jo den Yndest, de nød i mange Lande. Carl J. kunde dog ikke opgive Troen paa, at hans Fader havde det rette Fremsyn, og han tog ihærdigt og grundigt fat paa den satte Opgave.

I det sidste Aarstid af Opholdet i England havde Fader og Søn været optagne af Planerne for den nye Bryggeribygning, som skulde opføres for Sønnen paa selve Carlsbergs Grund. Kaptein Jacobsen havde oprindelig tænkt paa at lade Carl selv udarbejde Bygningsplanerne i Detailler, men han kunde ikke slaa sig til Ro derved og maatte »overbevise sig om, at Projektet kunde benyttes til et fuldstændigt Anlæg, i Størrelse lig Carlsberg«. Da nu det Indre ikke kunde konstrueres uden samtidig at forme det Ydre, tegnede han Plan, Profiler og Façade paa engang og sendte Sønnen Kopier deraf, disse gennemsaa Carl og gjorde sine Forslag om Ændringer ved dem. Kaptein Jacobsen havde ikke været ret tilfreds med den Façadetegning, Nebelong havde udkastet, hvorfor han gjorde nogle Forandringer ved den, hvorved Archivolterne blev lidt fremspringende af formede, røde Sten og hvilede paa Konsoler af graa Beton-Sten, Gesimsen bares af smaa Arkader og blev af graa Sten med en rød Linie under Kornichen; Tegningen havde tiltalt Nebelong og ligeledes Carl Bloch, hvem han havde vist den.

I denne smukke Bygning, som i det følgende vil blive betegnet som Anneksbryggeriet — den havde til forskellige Tider dog ogsaa Navnet Ny Carlsberg, Albertina, Valby- og nu Mellembryggeriet — skulde ifølge Planen især engelsk overgæret Øl tilvirkes, men da det i hvert Fald vilde tage Tid at skaffe dette Øl Indgang, var Bryggeriet tillige indrettet paa at tilvirke undergæret baiersk Øl. Det viste sig dog snart, at af de engelske Ølsorter kun Porter faldt i Publikums Smag, og saaledes maatte Carl J. hurtigt optage det som sin Hovedgerning at brygge baiersk Øl. Paa dette Omraade var han sikker paa at have saa at sige en ubegrænset Kundekreds. Forholdet var jo det, at hans Faders Bryggeri, uagtet det i en Snes Aar havde havt Kon-

kurrenter og disses Tal stadig steg, i ringe Grad eller slet ikke havde følt sig trængt af deres Virken. Carlsbergs strænge Fordringer til Kvaliteten af, hvad det producerede, dets stadige Fremskridt paa alle tekniske Omraader, dets Punktlighed og Hæderlighed i Afsætningsforhold havde vundet det en Stilling, som uden Vold gjorde det til en Enehersker; det afgrænsede efter Behag sin Omsætningskreds, kunde vælge

Anneksbryggeriet (nu Mellembryggeriet).

og afskedige Kunder, ligesom det ogsaa var fra Carlsberg, at Ølprisen bestemtes. Saaledes kunde Jacobsen uden Tab for sig overlade Sønnen alle sine Kunder i Provinserne (1873), senere afstaa mange Kunder i Københavns Forstæder til ham eller (i 1878) endog samtlige disse Kunder.

Under disse Forhold steg i Carl J.s Bryggeri Produktionen paa en rivende Maade, den nærmede sig i 1879 til, hvad Faderens Bryggeri ydede, og den overskred i høj Grad, hvad Anneksbryggeriet var anlagt

paa. Carl havde jævnlig gjort Henstillinger til sin Fader om at udvide Bryggerierne, men denne havde vægret sig derved. Det var Jacobsens Overbevisning, at en altfor stor Bedrift ikke lod sig overskue og vilde lokke dets Leder bort fra Kravene om at yde det bedst mulige, som det var en Ærespligt at efterkomme. Vel var der i Løbet af 1870erne sket nogle mindre Udvidelser paa Anneksbryggeriet, saa at det var beregnet paa en Produktion af 40,000 Td., men dets Salg var i 1879 oppe paa 65,000 Td.

Tillige var der hos Faderen opstaaet en Misstemning mod Sønnen, fordi han — bevæget af den paatrængende Efterspørgsel — lod Øl udgaa fra sit Bryggeri, der ikke var aflagret i tilstrækkelig lang Tid til at kunne taale en Afsætning i Provinserne. At være den store Industrimand, der i Videnskaben fandt sin Støtte og Hjælper, havde altid været Jacobsens Maal, og saaledes havde han vundet den store Om sætning, men nu syntes Sønnen altfor stærkt kun at ville være den foretagsomme Handelsmand. Det vakte derfor ogsaa Uvillie hos ham, at Carl i saa stærk en Grad optraadte som Mæcen. Derved tilfaldt der ham en for let vundet Ære, naar man saa hen til de gunstige Vilkaar, hvorunder han havde sit Bryggeri til Leje og i hvilken Grad han var bleven støttet ved Carlsbergs gode Navn.

Omsider gjorde hans Fader ham det Forslag selv at bygge et Bryggeri paa de Jorder af Bakkegaardens Mark, som Carl da havde købt, idet han samtidig beholdt til Leje det tidligere Bryggeri, hvorpaa der dog kun maatte brygges 40,000 Td. Øl. Torsdag den 27. November 1879 er Ny Carlsbergs Stiftelsesdag — har Carl J. senere optegnet. Da min Hustru om Morgenens meddelte mig min Faders Forslag og jeg lidt senere fik det bekræftet hos min Sagfører [Michael Lunn], forekom det mig næsten lige saa komisk som overraskende. Aldrig var den Tanke faldet mig ind at bygge et nyt, selvstændigt Bryggeri. Imidlertid, da Forslaget skulde sikre en varig Fred . . . greb jeg det med Enthusiasme, og Anlægget af det nye Bryggeri var besluttet af mig i samme Øjeblik, som Tanken derom blev mig given. Arbejdet paa Planerne begyndte jeg med det samme.

Haandværkerne sattes straks i Bevægelse med at udarbejde Planer

og Overslag, og i Foraaret 1880, saa snart Frosten var af Jorden, toges der fat paa Udgravningerne. Byggearbejdet blev fremmet med al Kraft, og et stort Komplex af Bygninger rejste sig i Sommerens Løb over Jorden, men man naaede ikke at faa selve Bryggeribygningen under Tag, inden Vinteren indtraadte. Imidlertid var Lagerkælderne, der kunde rumme 10,000 Td. Øl, færdige og kunde tages i Brug.

Da skulde der komme en ny Rystelse paa den vulkanske Jordbund. I September 1876 havde J. C. Jacobsen stiftet Carlsberg-Fondet, det skulde have til Opgave at fortsætte og videre udvikle det af ham stiftede Carlsberg-Laboratorium og dernæst at yde Understøttelser til forskellige Videnskabsfag; to Aar senere udvidede Jacobsen Fondets Formaal ved Stiftelsen af det national-historiske Museum paa Frederiksborg. Han havde til Sikkerhed for Indtægterne givet Prioriteter i Carlsberg og stadig ladet disse vokse i Størrelse. Allerede da Jacobsen for Sønnen fremsatte sine Planer om at stifte Fondet, havde Carl tilraadet ham hellere at overdrage Carlsberg til det, men først i 1882 besluttede Jacobsen sig hertil, idet han og hans Hustru indsatte Fondet til Arving af Bryggeriet; under dette Testamente havde Sønnen sat sit Navn som Vitterlighedsvidne. Kaptein Jacobsen havde hidtil hyldet det Princip — som det allerede er fortalt — at der maatte være en bestemt Grænse for et Etablissements Størrelse, og han havde afvist alle Forslag om en Udvidelse, men hans Forhandlers Krav lød stadig mere indtrængende, Følelsen af, at han trængtes tilbage fra den ledende Stilling, han havde havt, har vel ogsaa indvirket, ligesom det gik op for ham, at de Bryggerier, som var opvoksede paa Carlsbergs Grund, maatte som en Enhed gaa over til Carlsberg-Fondet, saafremt dette skulde opfylde Bestemmelsen om, at dets Bryggeri skulde have en ledende Stilling indenfor denne Industri. Han anmodede derfor sin Søn om at opgive Lejemaalet af Anneksbryggeriet, og da Carl vægrede sig derved, blev det ham opsagt til Fraflytning til den 30. September 1882.

Den Strid, som opstod mellem Fader og Søn, vakte dyb Beklagelse hos alle. Paa Forhaand vil man lægge Skylden derfor stærkest over paa Sønnen, fordi Faderen dog med sin enestaaende Begavelse havde skabt den store Bedrift, og fordi han som den altid klart seende Mand

vel ogsaa bedst forstod, hvad hans Forretning maatte kræve. Men den 40 Aar gamle Søn havde vist en udmærket industriel Dygtighed og et stort Forretningstalent, der maatte kræve Agtelse, han burde ikke gøres usikker ved at stadig nye Hindringer lagdes paa hans Vej, han var en anset Borger i Samfundet og vilde ikke længer finde sig i den vejledende Stilling, som Faderen aldrig kunde opgive. Carl drog sig helt bort fra sin Faders Hus og Samkvem med ham; dette kunde være sket med Ro og Resignation, men i sit oprørte Sind foretog han sig Skridt, som ingen kunde billige. Økonomisk vilde Kaptein Jacobsen ikke gøre sin Søn nogen Uret, og han overlod ham en Million Kr. som det fulde Beløb af den Fædrearv, som efter Loven tilkom ham.

Carl J. havde rastløst sat sig i Bevægelse for at sikre sig den Stilling indenfor sit Erhverv, som han havde erobret. Han købte Resten af Bakkegaardens Jorder og nogle andre Nabogrunde, han skaffede sig Bygninger, hvori han kunde have Laboratorium og Kontor, desuden rummelige Gaardspladser; i Pilealléen erhvervede han Grund til en Aftapningsanstalt (»Activ«). Han byggede et nyt Komplex af Lagerkældere; tilsammen var der 60, der kunde rumme 75,000 Hktl., det Værk, han anskaffede, blev det største i Landet, Bryggerkedlen kunde rumme 225 Hktl. Øl, et stort pneumatisk Maltgøreri blev indrettet, Dampkraft og Maskiner blev fordoblede. Det hele Byggeforetagende og den indre Udrustning var ret kæmpemæssigt tænkt og sat i Værk. Carl J. yndede Deviser, han benyttede paa den Tid: Perfection, han havde under sit Ophold i England fæstnet sig ved dette ret fordringsfulde Feltraab — Philip W. Heymann forærede ham et Krus med Indskriften »Perfection« — senere synes Jacobsen at have opgivet det og taget andre, uden at slippe Tanken. Vist er det, at han opnaaede at eje et Bryggeri, der var større end Faderens og som i det Hele kun havde faa Sidestykker paa Europas Fastland.

For at undgaa ethvert Sammenstød i Fremtiden paa Forretningsomraadet var det nødvendigt, at Faderens og Sønnens Bryggerier fik helt afvigende Navne og dernæst Varemærker og Etiketter, der ikke lod sig forveksle. Anneksbryggeriet var siden Carls Hjemkomst ofte i daglig Tale bleven kaldt Ny Carlsberg. Som Navn for det selvstæn-

dige Bryggeri havde Carl J. valgt »Albertina«, som var Navnet paa det af ham samtidig stiftede Legat; et Malteserkors — med de mod Midten spidse og i to Spidser udløbende Arme — skulde være dets Varemærke (Lejekontrakten Februar 1880). At den Bolig, som Carl J. indrettede paa Bakkegaarden, blev kaldt Ny Carlsberg, havde Faderen intet imod. Men allerede et Aarstid efter, at denne Overenskomst var truffet, enedes man om, at Firmaet og Virksomheden, i Stedet for »Albertina«, antog Navnet »Bryggeriet Valby«, ligesom ogsaa at dets Mærke blev Hagekorset (April 1881). Næste Aar tillod dog J. C. Jacobsen, at Bryggeriets Navn blev »Ny Carlsberg« (fra Oktober 1882).

Der rejste sig snart efter en Uenighed om den af Carl J. anvendte Etikette for Lagerøl. Han fandt ikke, at dens Lighed med Gl. Carlsbergs Etikette var saa stor, at en Forveksling var mulig, og det var ham af Hensynet til den betydelige Udførsel til Skotland og andre Steder ikke let at foretage en Forandring. Saaledes maatte Sagen gaa til Domstolene, og Hof- og Stadsretten dømte, at der ikke var sket noget Indgreb i Gl. Carlsbergs Ret (1883), men Højeste Ret kom til det modsatte Resultat, og Etiketten blev da forandret (1884)¹.

Disse Aar var sørgelige, »men, som min kære Ottilia ofte sagde til mig: de have modnet mig som Mand langt mere end om alt var gaaet glat, og det er sandt«; saaledes skrev Carl J. engang til sin yngste Søn (1906).

IV

CARL JACOBSENS
ÆGTESKAB MED OTTILIE STEGMANN
KAPTEIN JACOBSENS SIDSTE LEVEAAR

BEKENDTSKAB MED KØBMAND STEGMANNS FAMILIE I EDINBURGH.
DENNE FLYTTER TIL KØBENHAVN. OTTILIE ÆGTER CARL JACOBSEN
DEN 24. SEPTEMBER 1874. CARL OG OTTILIE JACOBSEN STIFTER
NY CARLSBERG LEGATERNE 1883. UDSONING MED FADEREN.
HANS REJSE TIL ITALIEN OG DØD I ROM
DEN 30. APRIL 1887.

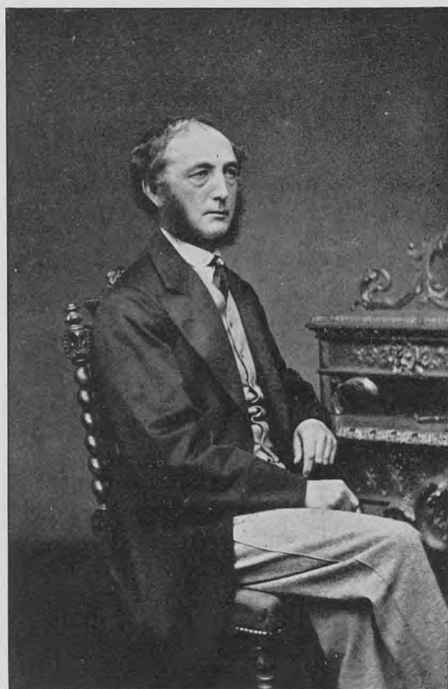
AA denne Tid var der hændt Carl J. den største Lykke, som hans Liv kom til at indeholde. Længe havde utvivlsomt hans Øjne været fæstede med indre Glæde paa den unge Pige, som han havde set i Edinburgh for første Gang den 8. December 1868 — denne Dag har han selv senere optegnet. Ottilia Mary Stegmann var da en knap 15 Aar gammel Skolepige, født den 27. Marts 1854, hendes danske Forældre var Købmand Conrad Stegmann og Louise f. Brummer, i hvis Hjem Carl J. havde faaet en venlig Modtagelse¹. Ottilia og den tre Aar ældre Ingeborg var et nydeligt Søskendepar, Ingeborg dog en langt mere udpræget Skønhed, medens Ottilia ved sin livlige Aand og let tilgængelige Natur næsten stærkere tildrog sig Opmærksomhed. Hun havde modtaget Undervisning i gode Instituter og vist baade Lethed ved at tilegne sig Kundskab og Flid, ikke faa Bøger er bevarede, der er tildelte hende som Prisbelønninger, saaledes for Tegning, for mundtlig Fransk og for Oldtidens Historie, hvad der jo ikke stemmer ilde med de Opgaver, der senere faldt i hendes Lod. I Mai 1869 aflagde Fru Stegmann, ledsaget af sine to Døtre, et Besøg i København, og Kaptein Jacobsen og hans Hustru var naturligvis ivrige for at vise sig taknemlige mod de fremmede, der havde modtaget deres Søn med saa stor Gæstfrihed. Der blev holdt en Fest paa Gamle Carlsberg, hvor de unge Piger kunde svinge sig i Dans i den med Blomster prægtigt smykkede Spisesal.

Derpaa skulde Døtrene til et Pensionat i Schweiz. »Ingeborg, som er af et meget blødt Gemyt, var slet ikke glad over at skulle være dér saalænge, men Ottilia er mere kæk, syntes meget fornøjet derover«, saaledes skriver Kaptein Jacobsen, men de unge Pigers Fader maatte dog snart bekende, at de efter at have faaet Lejlighed til at realisere Forskellen mellem Ude og Hjemme, begge led af Hjemve.

Men dette Hjem skulde snart ikke findes i Edinburgh, idet Købmand Stegmann besluttede at henlægge sin Forretning til København og bestyre Kontoret i Edinburgh (Leith) ved en Fuldmægtig (1870). Børnenes Sprog maatte nu skifte, hvad der ikke var let. Uagtet Ottilia var født af to danske Forældre, havde Fødestedet og Opholdet i Skotland i den Grad tilpasset hendes Taleorganer for engelske Lyd, at til

Eks. det danske *l* voldte hende Besvær; Carl J. kunde spøge med sin Hustru over, at hun end ikke kunde sige Øl paa mundret Dansk.

Efter sin Hjemkomst fra Udlandet var Carl J. ofte Gæst i Stegmanns Hus og Familiens Medlemmer ligeledes yndede Gæster paa Carlsberg. Store Bededag 1874 traf Carl J. tilfældig Fru Stegmann og Ottilie paa Gaden og foreslog dem at komme om Aftenen paa Carlsberg, det var jo den ugentlige Modtagelsesdag. Da Gæsterne tog Afsked om Aftenen, fulgte Carl dem et Stykke paa Vej, og Ottilie rakte sin Ledsager den Haand, hvorom han bad; det skete udenfor den Have, hvor de senere rejste den skønne Bolig.

Købmand Conrad Stegmann.

Et halvt Aar senere — den 24. September — blev Carl og Ottilie viiede af Provst Hall fra Frederiksberg i Garnisons Kirke, og Bryllupsfesten holdtes i Købmand Stegmanns Bolig i Dronningens Tvergade.

Carl J. var ingen smilende Brudgom. Umiddelbart efter at den unge Pige i Foraaret havde givet ham sit Ja, havde han sagt til hende, at hun jo dog vidste, hvilken Førsteplads i hans Hjerte hans Fader og hans Fædreland havde. Men han havde fundet en Brud, som forstod ham, hun vidste, at det var en ærlig Mands altfor samvittighedsfulde Bekendelse, en Mand, som fra Hjemmet var fyldt med Tanken

om de første og store Krav, som Fædrelandet maatte stille overfor enhver. Man havde i den Sommer lagt Mærke til den Alvor, som prægede Carl J., men hans Alvor var ikke mindst paa Bryllupsdagen; i sin Tale for Brudeparret kom Professor Rasmus Nielsen ogsaa til at berøre det. Carl J. var ikke i Tvivl om sit Valg eller om Værdien af den Hustru, han skulde hjemføre, men det var det skønne Træk i Jacobsens Karakter, at Ansvarsfølelsen var levende hos ham og at Livets alvorlige Øjeblikke greb ham dybt. Panden kunde faa den betænkelige Rynke, saaledes som vi saa ofte ser det paa Billederne af ham, ikke mindst fra de senere Aar.

Der gives os næsten Vished om, hvad der da rørte sig i hans Sind, ved de bevægede Ord, som han efter 25 Aars lykkeligt Ægteskab som Sølvbrudgom skrev til sin Søn Helge og til de andre Børn fra Berlin: Da jeg idag for 25 Aar siden førte min Brud hjem som min Hustru, da var een Tanke herskende i mit Bryst: *at Vorherre vilde give sin Velsignelse til vort Ægteskab*. Under Tro, under Tvivl, under Anfægtelser stod det klart for mig, at Herrens Velsignelse var det Eneste, jeg kunde attraa, var det Eneste, hvorpaa jeg kunde bygge. Det var mig derfor ligesom et lykkeligt Varsel, at Provst Hall, som viede os, i sin skønne Brudetale tog *Herrens Velsignelse* som Tekst og under Bøn om denne viede han Din Moder og mig. Den Dag idag er min Bøn til Herren, at han vil give sin Velsignelse til vort Ægteskab, til min Gerning i Verden og til *mine Børns Gerning*. Det, som jeg har tænkt paa, naar jeg bad om Hans Velsignelse for *min* Gerning, har han givet mig. Jeg har set større Frugter af min Livsvirksomhed, end jeg for 25 Aar siden turde drømme

Fru Louise Stegmann.

om. Men mit Liv er ikke endt, og jeg beder bestandig: Herre, giv mig, min Hustru og mine Børn Din Velsignelse! Derfor siger jeg til Dig i denne Stund, som er mig hellig, jeg siger det til Eder Alle, Børn: Herren er Eder Fader og Moder; det er Ham, I skulle søge, Ham I skulle bede til . . . Jeg sender disse Ord til Dig, min ældste, min elskede Søn, men de gælder Eder alle fire. Eders kærlige Fader Carl Jacobsen«.

Frøken Ottilia Stegmann.

Efter en kort Bryllupsrejse til Dresden drog Ægtefællerne ind i deres Bolig paa Anneksbryggeriet; den omskiftedes nogle Aar senere med en lejet Bolig paa Vesterfælledvej.

Fru Ottilie var en Hustru, der havde fuld Forstaaelse af sin Mands Interesser og som han kunde delagtiggøre i sine Planer baade paa Forretningens og Kunstens Omraade. Hun tegnede og malede, og hun sang, men hun vilde blive angst, hvis nogen tiltroede hende andet Maal end at føle Glæde ved selv at prøve Kræfter paa Kunstens Omraade. Skulde hun have givet sig noget formentligt Talent i Vold, havde det været Skuespilkunsten,

hvor hendes fine lagttagelsesevne og lune Humor, hendes Beherskelse af sit Minespil og hendes skønne Plastik, ja vi kan tilføje hendes fornøjelige Evne til at aflure Ejendommeligheder i Folks Sprog og Tale og at efterligne dem, vilde have kommet hende til gode. Hun var en Husmoder, der ikke blot magtede at lede den efterhaanden store Hus-holdning og at fyldestgøre de mange repræsentative Pligter, hun var et Midtpunkt, hvorfra der straaledede en Skønhed og Hygge, som kvægede de mange Venner af Huset og dets talrige Gæster. Først tre Aar efter Brylluppet skænkede hun sin Mand en Arving, den Datter, hvori han saa en Gave af Gud og som han derfor gav Navnet Theodora;

der gik atter tre Aar, førend en mandlig Lysalf fødtes, Sønnen Alf. Men i de følgende Aar voksede hurtigt Tallet af Smaafolk, en Datter Beatrice fødtes (1881), derefter Sønnerne Helge (1882), Vagn (1884), Erland (1886) og Thorvald (1888), og Børnene syntes at trives vel².

Saaledes var Hjemmet omstraalet af Lykke, foruden at Husets Herre ved sin økonomiske Bedrift og sin Virken i Samfundet gik frem med stolte Skridt. Ved Carl J.s Bryllup havde Dr. Frants Djørup i sin Tale yttret, at om vi end alle vidste, hvad gode ydre Kaar gav Sikkerhed for eller Løfte om: »det er dog egentlig paa Sjævelstand, det kommer an«. I den Henseende blev der for saa vidt trange Kaar — som vi har set —, Ufred med Faderen skulde komme og den skulde, efter Spænding, føre til Skilsmisse mellem det unge Hjem og Forældrenes Hus. Fru Laura J. havde under Striden forgæves søgt at mægle, hendes Hjerte hængte ved Sønnen, og hun kunde ikke undvære ham; der blev heller ikke lagt Hindringer for, at hun stadig besøgte hans Hus, ligesom det samme var Tilfældet med Fruens Selskabsdame og Ottilie J.s Veninde Frøken Agnes Bertelsen. Det var kun Carl, der ikke mere kom paa Gl. Carlsberg, ligeledes Fru Ottilie, der følte det som en Pligt at staa ved sin Mands Side, hvor meget end Hjertets stille Følelser kunde forblive hos Svigerfaderen.

Den Million Kroner, som Carl J. fik udbetalt, da hans Fader besluttede at overdrage Gl. Carlsberg til Carlsbergfondet, ønskede han ikke at beholde for sig selv, han vægrede sig ved at lade Kapitalen selv eller Renterne af den komme hans Bedrift til gode. Han og hans Hustru oprettede den 13. Marts 1883 fire Legater, hvert paa 250,000 Kr. og hvert med sit Formaal og sin særlige Fundats. Kapitalen, der var sikret i hans Forretning eller Bo, skulde forrentes med $4\frac{1}{2}$ p. C. Han anmodede Københavns Kommunalbestyrelse om at maatte stille den fundatsmæssige Opfyldelse af Bestemmelserne under Kommunens Varetægt, saaledes at denne paasaa, at der hvert Aar blev indsendt Beretning om, at alt det var efterkommet, som Statutterne fastslog, og saaledes at den kunde i fornødent Fald skride ind. Enkelte af Legaterne skulde kun virke, indtil et bestemt Maal var naaet, hvorefter Grundfonden overgik til en Institution, eller Legatet maatte ophøre,

fordi selve Kapitalen var bleven anvendt efter Fundatsens Bestemmelse.

For Kirkelegatet skulde der saaledes inden Forløbet af 10 Aar bygges en Jesus-Kirke i Valby, med den skønnest mulige Dekoration, hvorfor Udgifterne mulig vilde overstige Grundkapitalen (se nedenfor Kap. XI om Jesuskirken).

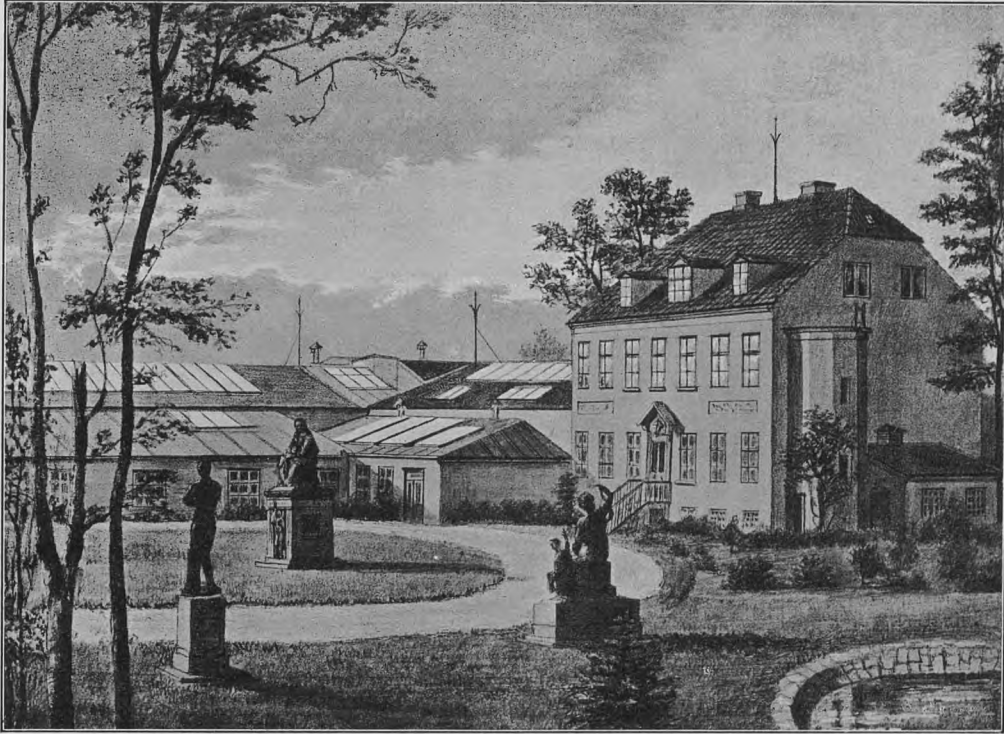
Kunstlegatet skulde tjene til Anskaffelse af fremragende klassiske Kunstværker, som maa antages altid at have blivende Betydning igennem kommende Tider. De skulde danne en selvstændig Samling, der havde sit eget Navn og sin egen Bestyrelse. Med Bistand af dette Legat dannedes Grundstammen af Samlingerne i Glyptoteket; efter at dette var traadt i Virksomhed, overgik Kapitalen dertil (se om dette Kapitalerne IX og X).

Museumslegatet havde som sit Formaal Anskaffelsen af Kunstværker, Arkitekturdele og kunstindustrielle Frembringelser med den Hensigt at kunne anvendes i de to Museer, hvis Oprettelse maatte anses for særlig ønskelige, nemlig det i sin Tid af Konferensraad Thomsen oprettede Kunstmuseum og et Museum for Kunstindustri og dekorativ Kunst (de erhvervede Genstande og dernæst Restkapitalen er overgaaede til Museet for Kunstindustri, se om dette Kapitel XIII).

Arbejderlegatet havde to Afdelinger. Den ene (stor 150,000) var for Arbejderboliger og Stiftelser. Renten skulde foreløbig tilstilles en af de allerede bestaaende Foreninger for Arbejderboliger eller tildeles Stiftelser til Fordel for Arbejdere og deres Familier, men senere tænkes Kapital og Renter anvendt til Oprettelse af et selvstændigt Fond for Opførelse af Arbejderboliger eller Stiftelser. Den anden Afdeling (100,000 Kr.) var bestemt til Understøttelse af Arbejdere i København, Frederiksberg og Valby, fortrinsvis Arbejdere paa Ny Carlsberg samt Arbejdere af Bygnings- og Konstruktionsfagene og saadanne, som paa anden Maade har været knyttede til Stifterens Virksomhed (se videre Kapitel VII).

Da Jacobsens og hans Hustrus Tilbud behandledes i Borgerrepræsentationen, udtalte dennes Formand Højesteretsadvokat Henrichsen: Skulde der noget Sted findes en Erkendelse og levende Paaskønnelse

af det storartede i det Borgersind, som her har lagt sig for Dagen, i den Interesse for Samfundet, som fører til at bringe en Donation i Stand, hvorved man i levende Live giver Afkald paa en stor Formue, der, for saa vidt det kan ske ved Penge, vilde kunne sikre en Families fremragende og lykkelige Eksistens, saa maa det jo være i denne For-

Bakkegaarden (Carl Jacobsens Bolig i Aarene 1880—90).

samling. Til Formandens Udtalelse gav Forsamlingen sin Tilslutning og overtog, med Tak for den rundhaandede Gave, det Hverv, som var tildelt den³.

Kaptein Jacobsen var naaet til Støvets Aar og derudover. Ogsaa han led ved det indtraadte Brud med Sønnen, uagtet han udadtil syntes spændstig og kæk. Man mærkede ingen Forskel i hans Arbejdsiver, hans Lyst til at tage Del i offentlige Anliggender eller private Foretagender, han var saa idérig som tidligere, og den udvidede Be-

drift syntes ikke at volde ham større Besvær end nogensinde. Efter at hans mangeaarige Hjælper Kogsbølle havde trukket sig tilbage (1882), fandt han en udmærket Afløser af ham i Premierlieutenant (senere Kaptejn) v. der Aa Kühle, som havde fuldt hans Tillid.

Nogle Breve fra Jacobsen til Fru Johanne Louise Heiberg vil vise, hvordan han nu saa tilbage paa sit Livs Arbejde. Han har i Mai 1885 sendt hende »medfølgende Afbildninger af det Værk, som nu efter 38 Aars Arbejde er fuldført, i alt Fald, hvad det Ydre angaar. I det Indre derimod bliver jeg aldrig færdig med at arbejde paa den størst mulige Fuldkommenhed«. Nogle Dage senere skriver han: »De burde ikke, kære Frue, tale om mit »Geni«, thi denne Gave fra Oven besidder jeg virkelig ikke, og man bør ikke friste en Ven til at nære forfængelige Indbildninger. Det er ogsaa langt fra, at det Resultat, som nu foreligger, er Frugten af en planmæssig Stræben mod et højtstaaende Maal; tværtimod! Udviklingen er kommen af sig selv, og jeg har for lang Tid siden ønsket og haabet, at den nu vilde standse, fordi min Hu aldrig har staaet til det Store, men kun til det Fuldkomne, hvortil jeg har haft en medfødt Drift, som har været støttet af en ligeledes medfødt Glæde over selve Arbejdet, som for mig har været og endnu er den kæreste Nydelse. Denne Aandsretning, som har været Kilden til mit Livs Lykke og som har skabt Carlsberg, har jeg i mit stille Sind givet Udtryk i mit Valgsprog »Arbejde og Nøjsomhed«, hvilket jeg nu ved Slutningen af min Løbebane har følt Trang til at udtale til Paamindeelse for Andre, og jeg har derfor indskrevet det med gyldne Bogstaver under mit Navnetræk paa Fyrtaarnet ved Hovedindgangen til Carlsberg. Gid det maa blive læst med Eftertanke og forstaaet! Men hvormange ville forstaa og tro, at en Brygger, som aarlig omsætter flere Millioner, er bleven »stor« uden at ville det, ja imod sin Villie? Nøjsomhed tiltror man vel gerne Videnskabsmænd og Kunstens Dyrkere, fordi deres uegennyttige Hengivelse i Aandens Tjeneste i Reglen er saa i Øjne faldende, at Ingen kan være blind derfor, men en nøjsom Millionær! det gaar over Mængdens Forstand«.

Efter at nogle Aar var gaaede, begyndte en mildere Stemning fra Carl J.s Side at mærkes. En Foraarsdag i 1886 blev Børnebørnene

sendte over paa Carlsberg og tumlede sig fra nu af ofte derovre; samme Aars Efteraar — det var Carl J.s Konfirmationsdag den 6. Oktober — gik han selv over til sin Fader, og de taltes ved, som om ingen Adskillelse havde været.

Den følgende Vinter blev rig paa Lykke. Begge Familier havde desuden store Planer for, idet Faderen agtede sig til Rom, som han ikke havde set siden 1862, og han ønskede, at hans Hustru skulde følge med ham, medens Carl J. og Ottilie forberedte sig paa en Studierejse til Grækenland. De havde indbudt flere Arkæologer og Kunstnere til at ledsage dem og vilde støde til dette Rejseselskab i Grækenland, medens de selv først vilde tilbringe en kort Tid i Rom og her træffe sammen med Faderen.

Carl J. og hans Hustru naaede Rom den 28. Februar, og et Par Dage efter — den 4. Marts — ankom Forældrene. Det var en stor Glæde for Fader og Søn at mødes i den By, i hvis store Fortid de altid havde levet, de genopfriskede Mindet om den Rejse, de havde foretaget sammen for 25 Aar tilbage. Særlig blev Thorvaldsens »romerske Fødselsdag«, den 8. Marts, fejret, den havde de altid holdt i Ære. »Du kan tro« — skriver Laura J. til sin lille Sønnedatter — »vi havde nogle dejlige Dage sammen, inden Dine Forældre rejste, dem vil vi aldrig kunne glemme, de Dage var alene Rejsen værd«. Den 13. Marts maatte imidlertid Carl og Ottilie afsted for over Brindisi at naa deres Rejseselskab i Grækenland. Fjorten Dage senere blev Kaptein Jacobsen pludselig syg og pintes frygteligt, de tilkaldte Læger fandt ingen anden Udvej aaben, end at skride til en Operation for at fremskaffe Vandladningen. I flere Uger laa Jacobsen paa Sygelejet, ofte under store Lidelser, medens Tilstanden bølgede op og ned. Stor Glæde voldte Børnenes Breve med Beretningen om deres Rejse. »Jeg tænker Eders Rejse vil styrke Eder for hele Livet« — skrev Fru Laura kort efter Afrejsen — »I kommer hjem som Herr og Madam Herkules og have udrettet det utrolige. Hvor vi dog havde dejlige Dage med I kære Børn!«. Senere maatte dog Fru Laura sende de mørke Meddelelser og tilsidst et Telegram, som kaldte Børnene til Rom. Da var de paa en længere Udflugt i Bjergene, og Budskabet naaede dem

først efter Tilbagekomsten til Athen; ufortøvet ilede Carl og Ottilia til Italien.

Om Aftenen den 22. April havde den syge sagt til sin Hustru: »Vi to gamle ere komne til Rom, og det kan jo synes rent galt, men jeg har haft den 4. og den 8. Marts med Carl, og det opvejer alt, jeg saa saa dybt ind i hans Sjæl, som jeg maaske ikke var kommet til i Hjemmet, og saa er alt andet af ringe Betydning«. I den tidlige Morgen den 30. April naaede Børnene til Rom og stod snart ved Dødslejet. Jacobsen kendte dem og hviskede venlige Ord, men en Time efter Middag døde han⁴.

NY CARLSBERGS VÆKST. BRYGGERIETS YDRE FREMTRÆDEN OG INDRE UDVIKLING

GULV- OG KASSEMALTERI. URTENS KOGNING VED AABEN ILD
AFLØSES AF KOGNING I LUKKEDE KEDLER. KULDEMASKINE
EFTER CARL LINDES SYSTEM. CARL JACOBSENS BESTRÆBELSER
FOR AT INDUSTRIELLE BYGNINGER PRÆGES AF SKØNHED. HAN
OPFØRER DOBBELTPORTEN, DET NYE BRYGHUS OG ELEFANT-
TAARNET. DE I DISSE BYGNINGER FOREGAAENDE
VIRKSOMHEDER. EMIL CHR. HANSEN OG
DEN RENE GÆR.

N Skildring af Carl Jacobsens Gerning som selvstændig Brygger vil formentlig bedst kunne naas, naar vi følger Hovedvirksomheden og nogle Enkeltheder i Bryggeri-processen og ser, hvor meget han havde taget i Arv fra Moderbryggeriet og hvad der var kommet til af nyt¹. De Bygninger, hvori den foregik, er allerede kortelig omtalte, vi vil straks komme tilbage til deres ydre Fremtræden samtidig med, at vi lærer det hele nye Komplex af Bygninger at kende, som voksede frem i de sidste Aartier af Jacobsens Liv².

Vi begynder da med Maltningen, der foregik i den 3—4 Etager høje Bygning langs Pasteursvej; dens yderste Del med det runde Taarn ved Hjørnet af Ny Carlsberg Vej — der bærer en Adorante-Figur paa dets Top — rummede dog Funktionærboliger. Maltning er den Proces, hvorved man ved Udblødning (Støbning) faar Bygget til at spire og kort efter afbryder denne ved kunstig Tørring. Den fra gammel Tid overleverede Fremgangsmaade var Gulvmalteriet, hvor det i Bunker paa 15—30 cms. Højde spredte Byg efter visse Timers Forløb maa omkastes med Skovle, samtidig søger man gennem Lokalets aabne Vinduer at tilvejebringe en livlig Luftfornyelse, at afkøle Maltten og fjerne den ved Spiringen udviklede Kulsyre. Til et saadant Gulvmalteri var Halvdelen af Malteriet indrettet. Maltten bredtes her paa glatte, haarde Solnhøfer Fliser, der ubetinget var det bedste Materiale hertil.

Langt mindre Plads og mindre Arbejde kræver Kassemalteriet, og for et saadant var den anden Halvdel af Malteriet indrettet. Denne Fremgangsmaade havde paa Gl. Carlsberg E. Kogsbølle udviklet, og fra 1879 anvendtes den dér udelukkende. Den finder Sted paa den Maade, at det udblødte Byg gydes i meget tykke Lag i store murede Kasser, hvis Bund bestaar af gennemhullede Jernplader, op igennem disse suges ved en Ekshaustor fugtig og varm Luft paa 10—15° C.,

saaledes at den i Kassen udviklede Varme altid holdes indenfor bestemte Grænser og Byggen befries fra den ved Spiringen udviklede Kulsyre. Ogsaa her maa dog Malten kastes for at hindre Rødderne i at filtre sammen. Naar den behandlede Byg efter hvert Døgn er vandret fra Kasse til Kasse, overgaar den paa den 9. Dag til det Sted, hvor den tørres (Køllen).

Naar begge disse Malteriers Vægge frembød et emaillet Udseende, var Grunden den, at Jacobsen her for første Gang havde anvendt en Silikatfarve, der hindrede, at Skimmelsvampe og lignende Organismer skulde benytte sig af Malteriets Fugtighed og Varme til at trives og saaledes udsende Sporer, der var farefulde for den spirende Byg.

Noget nyt herhjemme var endvidere den Maade, hvorpaa Malten lufttørredes. I Stedet for at sædvanlig Malten maatte til dette Øjemed spredes ud i meget tynde Lag, hvad der optog stor Plads og krævede megen Haandkraft, kunde Tørringen her foregaa i en mindre Spirekasse, hvorigennem atmosfærisk Luft blev suget, saa at Grønmalten nedsvalede til Luftens Temperatur.

Hvis man derefter tog selve Brygningen i Øjesyn, vilde man se et Indmæskningskar saa stort som det endnu ikke fandtes i Europa, naar man da bortser fra England. Der kunde i dette Mæskekar fire Gange daglig indmæskes 3400 kg. Malt i den dertil passende Mængde Vand.

Ved Urtens Kogning havde paa Gl. Carlsberg J. C. Jacobsen været Foregangsmand for en ny Metode, idet han i Stedet for at udsætte Kedlen for aaben Ild anvendte lukkede Kedler, for hvilke Damp i en Trøje uden om Kedlen blev Varmegiver. Om Rigtigheden af denne Fremgangsmaade havde Carl J. under hele sin Rejse i Udlandet næret mange Tvivl. Ovre fra England bad han indtrængende sin Fader om ikke at indrette det for ham bestemte Bryggeri til Kogning ved Damp. Det gør ham ondt at skulle yttre sig mod en Metode, som han godt følte var Faderens Øjesten, men han redegør i en længere Udvikling for sine store Betænkeligheder. Alle de mange, med hvem han havde talt, havde fraraadet ham Metoden, og Carlsberg var det eneste Bryg-

geri, som havde anvendt den med Held; thi Bryggeriet i Puteaux ved Paris og Veltens i Marseille kunde man ikke paaberaabe sig, tilmed da de især fabrikerede ungt Øl. I Tyskland har man vægret sig ved at anvende Systemet, eller hvor man har indført det, er det atter bleven opgivet. Bryggeriet i Lutterbach havde været Carlsbergs nærmeste Mønster, men dér havde man atter opgivet at koge ved Damp. Især vilde det dog være betænkeligt for hans nye Bryggeri, der skulde indføre engelske Ølsorter i Danmark, at anvende en anden Metode end den, han havde lært i England, senere vilde det jo være tidsnok at eksperimentere.

Herpaa svarede Jacobsen, at »Dine Betæneligheder slet ikke have forundret mig eller ere komne uventet. Jeg finder det ganske naturligt, at Du, der kun har set uheldige Resultater af Dampkogning, ikke kan have den Tillid dertil som jeg, der er i det, som det synes, enestaaende Tilfælde at have anvendt den med Held. I Dine Betragtninger derover, hvis Fornuftighed jeg med stor Tilfredshed anerkender, har Du, som jeg tror, ogsaa truffet temmelig lige paa det afgørende Punkt, hvori de andres Uheld ligger: nemlig at Kogheden ikke gennemtrænger hele Vædsken uophørligt. Dette har jeg opnaaet ved 2 Midler, dels ved at mine Kedler ere damptæt lukkede, dels ved Røre-Apparatet i Forbindelse med Kedlernes langagtige Form og forholdsvis ringe Diameter (6 Fod). Hvilken Betydning Røre-Apparatet har, ses tydeligt, naar det af en eller anden Grund standser under Dampkogningen, thi da stiger øjeblikkeligt Spændingen i Damp-Enveloppen meget stærkt, d. v. s. Dampen kan ikke afgive sin Varme hurtigt nok til Vædsken i Kedlen«. Og saa følger Jacobsen beroligende til: Ved Ale har jeg ikke foreslaaet Dig at anvende lukkede Kedler, men jeg tror, at Du i sin Tid bør forsøge paa at lukke dem.

Det blev saaledes »den aabne Ilds« Princip, som Carl J. i den første Tid benyttede ved Brygningen af de engelske Ølsorter, men da hans nye Bryggeri blev indrettet (1881), fandt »det Jacobsenske System« Indgang, og Ny Carlsberg kom til at afgive et af Vidnesbyrdene om, at J. C. Jacobsen, trods den lange og efter hans Død længe fortsatte Modstand, havde bragt et rigtigt Princip for Kogningen til Anvendelse.

Oprindelig havde man paa Ny Carlsberg tænkt at anvende naturlig Is i Gærkælderen — først 1879 havde man paa Gl. Carlsberg benyttet Ismaskine — men man gik snart over til en Afkøling ad kunstig Vej, tilvejebragt ved en Kuldmaskine efter Carl Lindes System. Ammoniak blev fortættet til Vædske, og denne Vædske bragte man atter til at fordampe, hvad der kun kunde lykkes ved, at man tog Varmen fra Omgivelserne. Uden om de Rør, hvori Ammoniakken fordampe, fandtes en Saltopløsning, der paa denne Maade bragtes ned til $\div 4^0-10^0$ C.; dette afkølede Saltvand blev ledet gennem et System af Rør, herved afkøledes Luften i Lagerkælderne saavel som den Luft, der blæstes igennem Gærkælderne.

Det kan endvidere erindres, at medens paa Gl. Carlsberg Gæringskarrene var af Skifer, anvendte man paa Sønnens Bryggeri Trækar med den ringere Varmeledningsevne.

Af de forskellige Systemer, der har været anvendte for Tilvejebringelsen af kunstig Afkøling og kunstig Is, maa vel nok det nævnte af Professor Carl Linde gennemførte anses for det fortrinligste. J. C. Jacobsen havde efter moden Overvejelse foretrukket det som det bedste, og Sønnen erkendte dets store Værdi og var taknemlig derfor. Han tilskrev 1903 Prof. Linde i München et Brev med Anmodning om Tilladelse til at sætte ham et Minde paa sit Bryggeri. Linde udtalte sin hjertelige Tak derfor, det hørte til hans skønneste Erindringer, med hvilken velvillig Forstaaelse Huset Jacobsen fra første Færd af var saglig og personlig kommen ham i Møde. Et Bronzeskjold med Lindes Portrætmedaillon paa en poleret Granitplade er anbragt paa Bryghusets Ydervæg.

Stadig steg Bryggeriets Produktion i Omfang og stadig var Jacobsen nødsaget til at rejse nye Bygninger ved de gamles Side, foruden at hans Drift henimod at naa det altid fuldkomnere gav hans Byggelyst Spor. Men inden vi gaar over til at betragte de senere og nu prægtigt knejsende Bygninger, vil der være Grund til i det Hele at se paa Jacobsens Virksomhed som Bygherre indenfor det industrielle Omraade.

Kaptein Jacobsen havde paa Carlsberg rejst en sjælden smuk

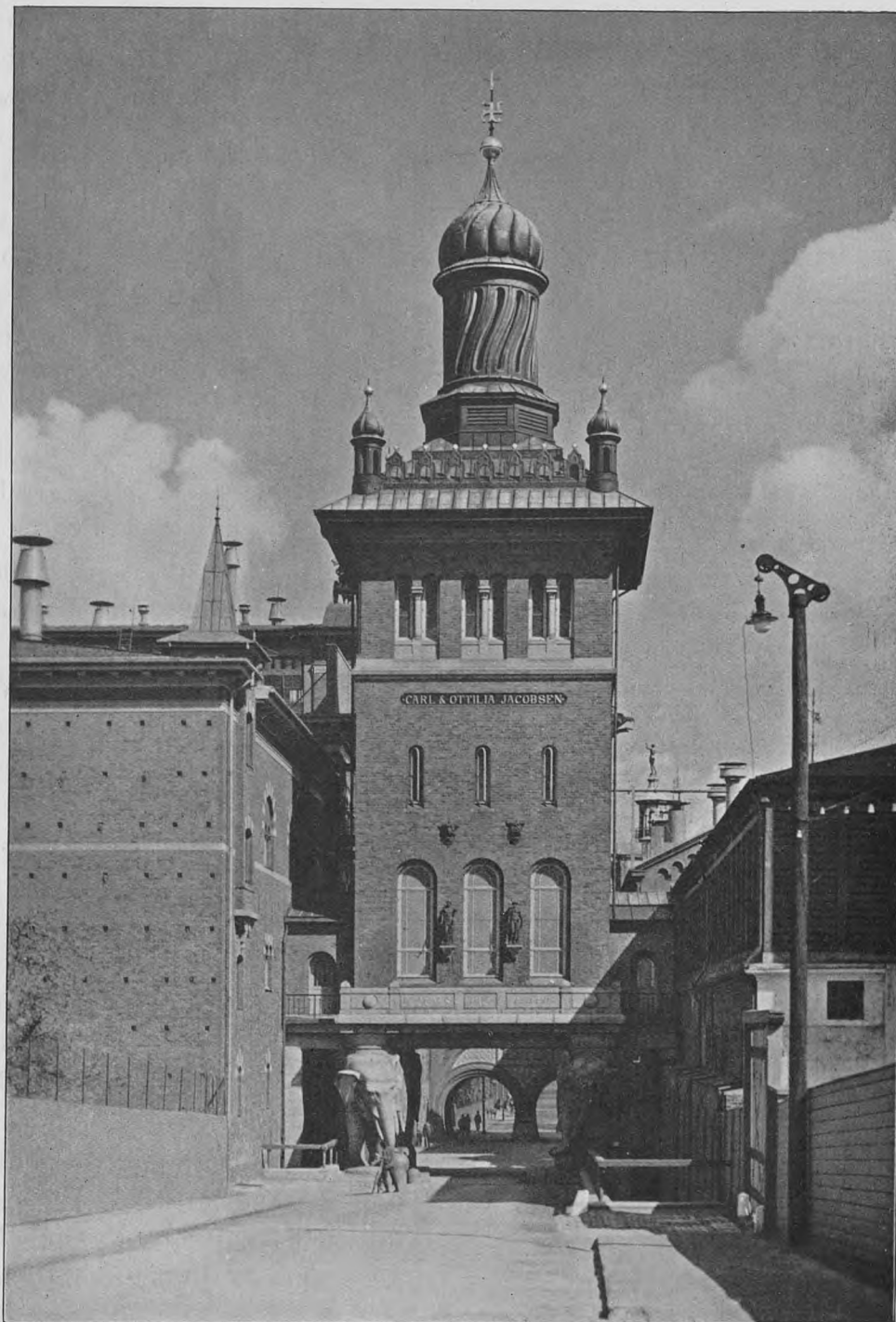

Dobbelporten (Dipylon).

Hovedbygning, men de Bygninger, hvori Bryggerivirksomheden foregik, var ganske almindelige Længer, der kun bragte et Skønhedsindtryk i Kraft af det linierette, det godt murede, kraftigt profilerede og vel holdte. Den første Bygning af mere monumental Art var Anneksbryggeriet, og ved det havde Carl J. medvirket. Han skrev i December 1869 fra Burton til sin Fader: »Du har tegnet Vinduerne og Pillerne i ganske regelmæssige Afstande. Den matematiske Nøjagtighed giver en Bygning af denne Slags en høj Grad af Ensformighed og Kulde. Naar Du husker paa Slottet i Stockholm (*sans comparaison*) eller de romanske og gotiske Bygninger, da erindrer Du, at der altid er smaa Forskel i disse Distancer — jeg maa sammenligne dem med de Mæander-Ornamenter, som males igennem en udskaaren Skabelon og de, som en Maler udfører paa fri Haand. Du erindrer, hvorledes netop dette unøjagtige tiltalte os i Pompeji og hvor vi fandt Palmetterne i Havestuen tørre, da vi kom hjem. Jeg véd ikke, om det er fordi Englænderne her have den samme Følelse, men i deres lange Façader i Malterierne ere Pillerne af forskellig Bredde. Jeg véd ikke, om Du vil dele denne Synsmaade for dette Tilfælde, og jeg er bange for, at Nebelong slet ikke vil kunne gaa ind derpaa, men jeg har dog ikke villet tilbageholde den«.

Hvor megen Andel Carl J. har haft i den statelige Bygnings endelige Udseende, kan nu ikke afgøres, i hvert Fald var det efter hans Ønske, at Bygningen opførtes af de livlige, røde Sten — men Udtalelsen viser, hvorledes han allerede da har et stærkt Ønske om at gøre Skønhedsfølelsen Fyldest selv i Bygninger med den mest nøgterne Bestemmelse. I hvert Fald skulde de første Bygninger, han helt byggede paa egen Haand, vise, i hvor høj Grad denne Opgave fyldte ham.

Den, som fra København gaar op ad den stærkt stigende Ny Carlsberg Vej, ser denne slutte sig sammen om den vandrende som den skønneste, mest ejendommelige Gaard, paa begge Sider hegnet af kraftige Mure, indledet og sluttet af mægtige Portbygninger. Men disse Porte, med deres aabne Gennemgange, er tillige Led i Bryggeriets Gerning. Den østlige Indgang dannes af den i 1892 opførte Dobbeltport (Dipylon, af Dahlerup), paa hvis Tinde oven over Uhr-

Elefanttaarnet.

skiven der findes en mægtig Klokke, mod hvilken to kraftige Karle svinger deres Hamre (et Arbejde af Billedhugger Sinding). Den vestlige, 1901 opførte Portbygning (tegnet af V. Dahlerup) bæres af fire, 5 Meter høje, af Granit fra Bornholm huggede Elefanter — en Tanke, laant fra Orgelværket i Vor Frelzers Kirke paa Kristianshavn og fra den Obelisk-bærende Elefant paa Minerva-Pladsen i Rom. Øverst over Porten troner en snoet Lanternebygning og Kuppel, Motivet til denne er taget fra en Kirke i Rumænien. Disse Portbygninger er som alt sagt tillige Led i Bryggeriets Virksomhed. Over Dobbeltporten er der Maltkamre, i Elefanttaarnet findes Svaleapparat for Urten og øverst oppe en Vandbeholder.

Mod Nord, til højre for den vandrende, ligger det nye, i 1901 for over en Million Kr. opførte Bryghus, hvortil Jacobsen selv gav den foreløbige Tegning, som derpaa udførtes endelig af V. Klein. Det er bygget af røde Mursten med Granitsokler og mange Prydelser af Sandsten. Stilen er florentinsk, Balkonen paa Midtpartiet hentet fra Sanmichelis Palazzo Bevilacqua i Verona. Øverst paa Bygningen ses en Bronzegruppe af C. J. Bonnesen, Thors Kamp med Jætteerne. Ved Bryghusets Indretning har Jacobsen søgt at anvende de nyeste Forbedringer og Opfindelser, foruden hvad han selv har lagt til af egen lang Erfaring og skarpsindig Iagttagen.

Vi træffer først Silopakhuset; over en Kælder- og Stueetage rummer det 15 Siloer for Malt — Gemmer, der kan fyldes og tømmes uden Anvendelse af Arbejdskraft — hver Silo er 10 M. høj og kan rumme 1700 Hktl. Malt.

I det næste, midterste Afsnit af Bygningen træder vi ind gennem tre Porte, der gaar under hele Bygningen; over dem er et lavere Maskinrum. Den øverste Etage er som en Kirkehal, 16 Meter høj, den har to over hinanden løbende Galerier, der støttes af frit liggende Dragere, af Staalbjælker og dernæst af to Søjler af Smedejern, der staar paa Granitfod; stærke maa nemlig disse Galerier være, da de skal bære tunge Vægte. Hallens Vægge er beklædte med Fajance, dens Gulv lagt med Zinziger Fliser. Man vil se, at den ledende Tanke ved Hallens Indretning har været at skabe rummelig Plads og at undgaa al Op-

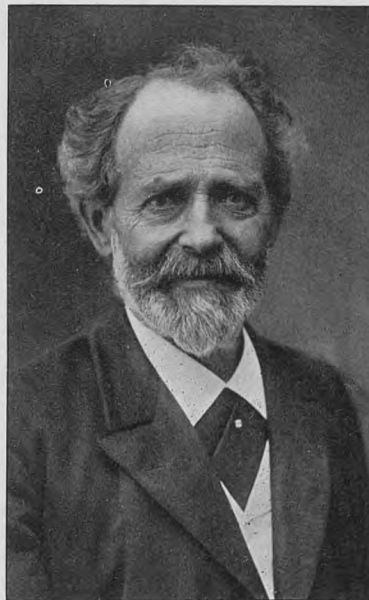
fyldning, endvidere at danne en overskuelig Helhed, hvor alt er under Kontrol. Underligt var det ved Aabningsfesten at høre en Dadel for, at denne Bygning for meget lignede en Kirke, med Midthal og Side-skibe. Døgnet Gerning maatte vel snarest siges højnet end Kirkens profaneret derved. Men hvor nær Jacobsens Ærefrygt for Gud var knyttet til det daglige Arbejde, vil fremgaa af de Indskrifter, han lod sætte paa Væggene: Du skal ikke tage Herren Din Guds Navn forfængeligen — Al god Gerning skal ske i Herren. Man vil her ogsaa finde hans Valgsprog: Laboremus pro patria.

I Hallen findes to Jernkar, hvori Indmæskning og Sining foregaar, — ved Blanding med Vand og Frasining af Skallerne opstaar »Urten« — og to mægtige Kobberkedler, indrettede til Kogning ved Damp.

Paa Maskinvæsenets Omraade har Jacobsen i Bryghuset søgt helt at komme bort fra en enkelt Kraftkilde som Midtpunkt, med Akselledning og Drivrem som Mellemlid, her høres intet Stempelslag og ingen snurrende Remskive, enhver Maskine og enhver Pumpe har sin egen Motor.

Fra Hallens store Kobberkedel, der kan rumme 500 Hktil., løber Urten gennem en Humlesi og pumpes derpaa op i Elefanttaarnets Svalebeholder. Den bliver her luftet ved at der indblæses filtreret Luft i den. Efter paa denne Maade at være afsvalet til o. 10° C. føres den ned i det Svaleapparat, der staar i den nederste Etage, hvor den paany luftes; naar Urten er afsvalet til 6° C., har den den Temperatur, der passer for den rene Gær.

Til Gæringsprocessen knytter sig nogle af vor Tids betydeligste Fremskridt i Bryggekunsten, og de skyldes fremfor alt Louis Pasteur og Emil Chr. Hansen. Carl J. anmodede i December 1883 Pasteur om Tilladelse til at maatte opsætte en Buste af ham ved Bryggeriets

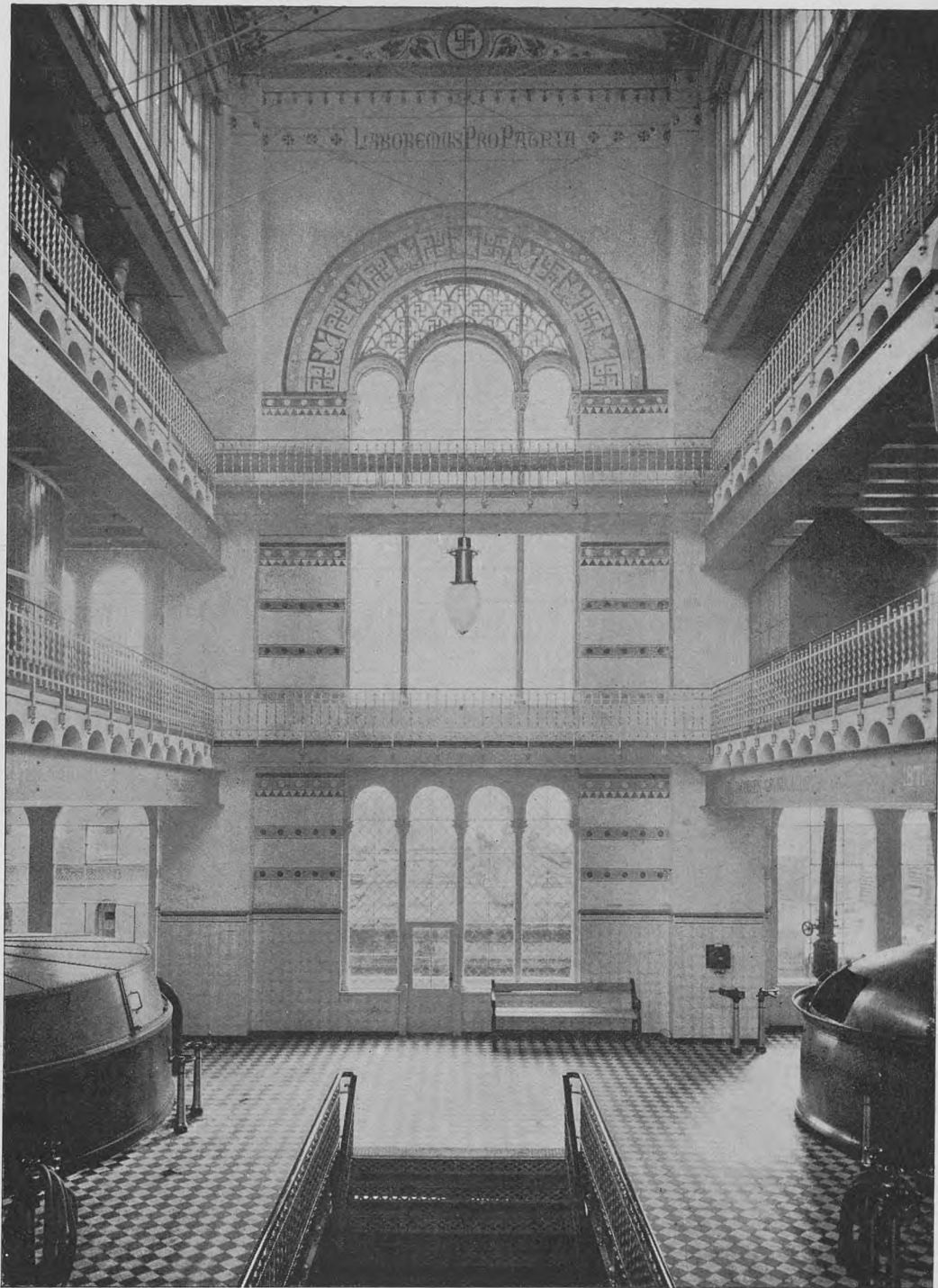

Arkitekt Vilh. Dahlerup.

Hjørnetaarn, idet han anførte, at han var »den første, der takket være Dem, fra 1876 i mit Bryggeri indførte en daglig mikroskopisk Undersøgelse af enhver Brygning og enhver Gær«, dertil gav Pasteur med Tak sin Tilladelse. Jacobsen havde, paa anbefaling af Japetus Steenstrup, antaget Emil Chr. Hansen som Hjælper i sit Laboratorium, men da Kaptein Jacobsen oprettede et videnskabeligt »Carlsberg Laboratorium«, og da han gav dette en fysiologisk Afdeling, tilskyndede Carl sin Fader til at gøre Hansen til Leder af denne. Med største Interesse og med varm Deltagelse fulgte Jacobsen stadig Hansens Studier. Pasteur havde paavist Bakteriernes Betydning for Gæringen, nu lærte Hansen at skælné mellem de Arter, hvorved Gæringen skete og som fremmede den, og andre Arter, som maatte anses for dens Fordærvere eller som farlig Smitte for den sunde Gær. I 1883 lykkedes det Hansen ved at føre isolerede brugbare Celler over i steriliseret Urt og stadig at bringe Cellemassen over i nye Portioner af kinfri Urt at frembringe en saa stor Mængde Gærceller, at de kunde anvendes ved Brygningen. Hurtig drog den betydningsfulde Opfindelse ud over Verden. Det til Fremstilling af en saadan ren Gær anvendte Apparat har Jacobsen yderligere forbedret. Paa 25 Aars Dagen efter at den rene Gær for første Gang var blevet anvendt som Paasætningsgær paa Gl. Carlsberg, udgav Jacobsen et Mindeskrift derom³. En Buste af Emil Chr. Hansen er opsat paa Bryggeribygningen ud mod Ny Carlsberg Vej.

Bygningens vestlige Del indeholder endelig Gærkælderne i 3 Etager; der er i hver Etage Plads til 64 Gærkar, hvert paa 4000 Liter. Alt er her beregnet paa at holde Temperaturen nede (til 4° C.), Væggene er omhyggelig isolerede og Vinduerne dobbelte. Ovenover Gærkælderne findes det endnu koldere Humlemagasin, der ved kraftige Kulde-maskiners Hjælp er holdt under Frysepunktet.

Efter at have staaet 10—12 Dage i Gæringskælderne her og i de ældre Kældere paa den sydlige Side af Vejen pumpes Øllet ned i Lagerkælderne, hvor Temperaturen holdes omkring Frysepunktet. Øllet lagredes i Træfade paa 30—35 Hktl.⁴. Der fandtes i Carl J.s Tid paa Ny Carlsberg 110 Lagerkældere, der kunde optage 3000 Fade.

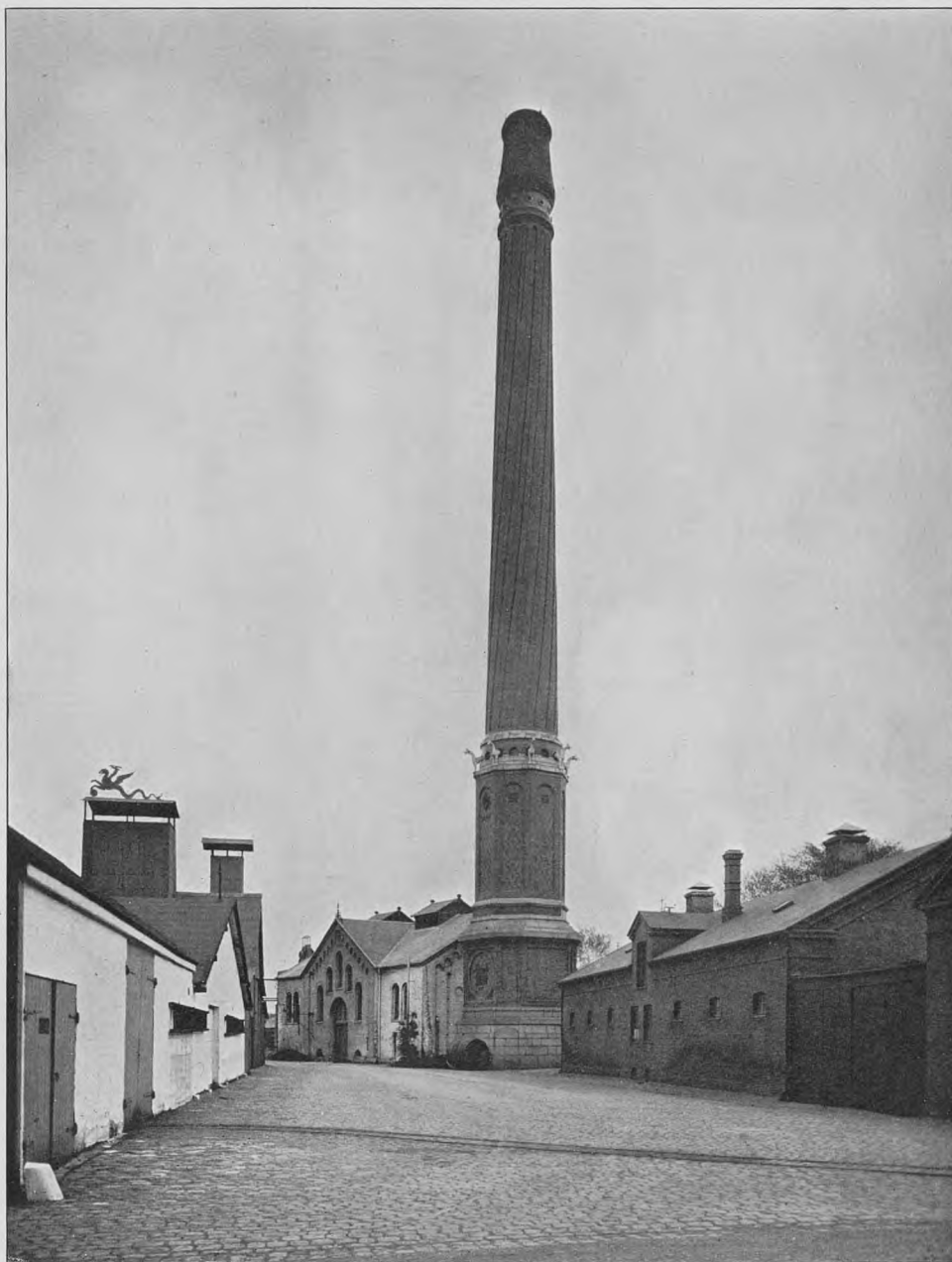

Det nye Bryghus.

At kunne have Vand i tilstrækkeligt Maal har jo altid været en Livsbetingelse for et Bryggeri, og paa Ny Carlsberg har det i Aarenes Løb været nødvendigt stadig at gaa dybere ned for at naa Vandaarerne. Den ældste Brønd gik 17 M. ned og havde derpaa et Borehul til 31 M.s Dybde; ved Trykluft fik man Vandet op i Brønden. To nye Brønde maatte senere graves, men først ved Hjælp af en fjerde Brønd, der naaede 57 M. ned, opnaaede man foreløbig den tilstrækkelige Forsyning. Det gælder imidlertid tillige om at have blødt Vand. Hvad der hentes nede fra Kalkgrunden er meget haardt, det indeholder megen Kalk og en Del Jern, bundet til Kulsyre. For nu at faa dette fjernet lod man Vandet risle ud over flade Filtrebakker, der bestaar af gennemhullede Jernplader, dækkede af Metaltvist og dette atter af grovtekornet Strandsand; derved undviger Kulsyren, Kalk og Jern udskilles og tilbageholdes af Filtren. Disse Filtre har tjent som Model for mange udenlandske Bryggerier. Iøvrigt har Ny Carlsberg siden 1903 ogsaa modtaget Vand fra Københavns Vandværk, som det anvender til bestemte Ølsorter.

Om Aftapningsanstalten vil der blive talt i anden Sammenhæng. En særdeles smuk Bygning var den i 1901 ved Ny Carlsberg Vej rejste Kontor- og Laboratoriumsbygning, hvortil Kampmann har givet Tegningen. Dens Forhal, hvor poleret Granit, Marmor og Sandsten har fundet rig Anvendelse, er smykket med skønne Stukarbejder, Fauner, Centaurer, Dyr og Planter, udførte af H. C. Petersen (populært kaldt Skære-Petersen). Man vil ogsaa lægge Mærke til, at tre Ugler bærer Carl J.s, Kampmanns og Petersens Ansigter, og at der over Indgangen til Kontoret læses det af Jacobsen digtede praktiske Vers: Forret Dit Ærind, gaa hurtigt bort! Husk »Tid er Penge« og Tiden kort!

Kronen paa Jacobsens og hans Bygmestres Bestræbelser for at adle og højne selv det, der formenes haabløst udstødt til Grimhedens Ørken, var det dog, da han 1900 rejste den 56 M. høje, snoede Skorstens, bygget af Granit og Murværk (den har kostet o. 100,000 Kr.). Han havde en Bagtanke med den, en Protest imod, at noget skulde være hjemfaldet til Prosa, en Kritik mod den Hjælpeløshed, man viste overfor Bygning af Skorstene ved industrielle Anlæg. Jacobsen frem-

Søjleskorstenen.

satte sine Ideer for Dahlerup og tilraadede ham at benytte den snoede Linies Motiv. Arkitekten og ligeledes Murermester Beckmann og hans Svende arbejdede paa Opgaven med største Omhu, og Tanken lykkedes fuldkomment. Bortset maaske fra en Enkelthed som Dragefigurerne, er det et Værk, som uden at glemme sit egentlige Formaal højlydt taler om, hvordan inderlig Skønhed kan gennemtrænge det til en nøgtern Opgave henviste. Da Jacobsen lagde den sidste Sten paa dens Tinde, sagde han, at han rejste dette Værk »for Ærens Skyld«, som et Hædersminde for dansk Haandværk og Byggekunst⁵.

OMSÆTNING OG KUNDER

SALGSFORHOLD OG REKLAME. ERHVERVELSE AF ETABLISSEMENTER,
HVORI DER UDSKÆNKES. KONTROL MED AFTAPNING OG EN EGEN
AFTAPNINGSANSTALT. DE NYE ØLSORTER PORTER, PILSNER OG
SKATTEFRIT ØL. BRYGNING AF ØL TIL EKSPORT OG DET
STIGENDE SALG TIL UDLANDET.

ACOBSSEN havde under sit Ophold i Udlandet havt sin Opmærksomhed stærkt henvendt paa Salgsforholdene for Øl, og hans Fader havde udtalt Ros over hans Studier ogsaa paa dette Omraade, for hvilket han selv kun havde en forholdsvis ringe Interesse. Reklamen, der udgør en saa nødvendig og vigtig Del af Nutidens Handelsvirksomhed, havde Kaptein Jacobsen aldrig havt Brug for; mod sin Hensigt var han engang, som han sagde, kommen til at gøre Reklame ved at indføre Bomvogne, der med deres raslende Kæder ringede gennem Gaderne.

Carl J. vidste i høj Grad at benytte Dagspressen, hans Annoncer var utallige og varierende, stundom vel ogsaa lidt udæskende. Hans Plakater og øvrige Virkemidler var, som det kunde ventes, i Reglen smagfulde i kunstnerisk Henseende. Han misundte ikke Tuborg dets gruelige, fra Udstillingen i 1888 bekendte sorte Ølflaske-Taarn, hvorimod han jo nok havde Grund til Skinsyge for dets bekendte Billede af den tørstige Vandringsmand, der tænkte paa Flasken. Han kom i sin senere Levetid stadig mere ind paa at forbinde Annoncen med uddelte Smaapjecer, der gav nyttige Oplysninger, vi nævner eksempelvis Togplaner, Kort over København, Lov af 1908 om Lukketid for Butikker, Vejledning om Meterlovens Anvendelse, en *Dictionnaire des menus* (de franske Navne paa Retter), sproglige Hjælpebøger for tilrejsende, Billedhefter og lignende.

Ny Carlsberg havde jo ingen Aktionærer, der kunde være naturlige Agenter for dets Øl, dog maatte den smukke Anvendelse, som Jacobsen lod sine Indtægter faa, blive en rimelig Begunstigelse for ham under Konkurrencen. Han kunde i sine Annoncer betone dette; paa en direkte Maade søgte han at gøre det klart for Publikum, at hans Indtægter omsattes til Fordel for Samfundet, da han for det efter 1. Oktober 1894 løbende Aar lovede at indbetale Netto-Indtægten ved

hans Salg af Pilsnerøl, beregnet til 2 Kr. for Tønden, til Kunstindustri-museet. Efter at han havde bortskænket Ny Carlsberg og end mere efter at Gl. Carlsberg var gaaet ind under hans Ledelse, var der i endnu stærkere Grad Anledning til at pege paa Anvendelsen af Bryggeriernes Overskud.

Hvad Forhandlingsmaaden angaar, saa Jacobsen sig nødsaget til at komme ind paa det System, som hans Fader ikke havde kendt, at binde Kunderne til sig ved at hjælpe dem til Lokaler for Salg eller Udsækning, at paatage sig Kaution for deres Husleje, deres Forpagtning af Hoteller og lign. For J. C. Jacobsen, der altid havde langt flere Bejlere om at blive Kunder hos ham end Handlende, der truede med at forlade ham, havde denne Salgsmaade været ufornöden, om han end saa den almindelig anvendt i Udlandet og kunde forstaa at hans Søn maatte anvende den. Derimod bekæmpede han til det yderste den skjulte Rabatgivning, som han fandt ødelæggende for al god Ordning. Det var for at slaa denne Uskik ned, at han i 1881 foretog en Nedsættelse af Ølprisen, som de andre Bryggerier var nødsagede til at følge.

Carl J. overtog ogsaa selv Etablissementer, hvor der udsænkedes Øl. Han kunde forbinde dermed Tanken om at reformere Folks Smag for Forlystelser. I 1888 havde han købt første Prioritet i Etablissementet »National« og blev nogle Aar efter dets Ejer; han lod det indrette som Koncert-Lokale og vilde virkeliggøre en Yndlingsidé om at tilvejebringe gode Vinterkoncerter (1891). I tre Maaneder spillede her et godt Orkester, men Publikum kom ikke, og Jacobsen saa sig da nødsaget til at leje Lokalet ud. Som andre Erhvervelser kan nævnes, at han i nogle Aar var Ejer af Hotel d'Angleterre; han købte det i 1898 for 2 $\frac{1}{4}$ Million Kr. og solgte det 1901 for 2,600,000 Kr. Et tidligt Domæne for ham var Circus Variété, og paa lignende Maade var mange Restaurationer og Hoteller i Provinsen knyttede til ham. I Frihavnen byggede han, med E. Schiødte som Arkitekt, Restaurationsbygningen »Atlanten«, der har en Atlas-Figur paa Tagspidsen.

Den gode Handelsmand skal jo vejre, i hvilken Retning Publikums Behov og dets Smag vil gaa, og Jacobsen havde særlige Evner i denne

Retning. Naturligvis skal det ikke glemmes, i hvor høj Grad han, ligesom ved Bryggeriets tekniske Udvikling, har havt Støtte af indsigtfulde og snilde Hjælpere, som det imidlertid var hans Fortjeneste at have fundet og at have holdt fast ved, idet han baade havde Tillid til dem og forstod at vise sig erkendtlig. Jacobsen begyndte herhjemme Fabrikationen af Porter (1871), hvortil Vandet fra Ny Carlsbergs Brønde

Hovedkontoret.

syntes at egne sig fortrinligt; han tog London-Porter til Mønster, men gav den en fyldigere Smag. Den vandt tidlig Ry, og den har forstaaet at bevare det, efter at andre Bryggerier ogsaa optog Brygningen af denne Ølsort (Gl. Carlsberg saaledes 1897).

Endnu i 1889 udtalte Jacobsen Tvivl om det kunde lykkes at faa Folk til at drikke Pilsner Øl; det maatte i alt Fald have en mindre humlebitter Smag end det i selve Pilsen tilvirkede. I April 1893 begyndte dog Ny Carlsberg at brygge Pilsner; det vandt straks stærk Indgang og arbejdede sig ret hurtigt op til at faa en Betydning for Bryggeriet næsten i Lighed med Lagerøllet, ja inden Jacobsens Død

var det naaet op paa Højde med dette. Gl. Carlsberg begyndte nogle Aar senere (1897) at brygge Pilsner Øl. Paa den Tid mærkedes der i det Hele herhjemme, som i andre Lande, at Publikums Smag bøjede sig hen imod de lettere Ølsorter.

Der kom ogsaa ydre Forhold til, som ledede i den samme Retning. Den i 1891 indførte Ølskat og den samtidig bebudede Forhøjelse af den indeholdt en Opfordring til at forsøge, om der ikke kunde brygges undergæret Øl, hvor Mængden af Alkohol ikke naaede op til Skattegrænsen. Gl. Carlsberg havde i 1889, da en Ølskat paatænktes, tilvirket en saadan Drik, som tiltalte Rigsdagsmændene, men Fabrikationen var ikke bleven fortsat. Nu tog Carl Jacobsen Tanken op og fremstillede i Aarene 1902 og 1903 baade lyst og mørkt skattefrit Øl.

Som en Ensidighed hos Jacobsen kan nævnes hans Had mod Hvidt Øl, ret som om ikke ogsaa dette havde sin Mission i Husholdningen. I et Reklameskrift fra 1900 og nogle Aar senere i et Blad fremkom der Udtalelser af ham, hvori han ikke blot revsede Publikums Smag for denne Ølsort, men ogsaa i stærke Udtryk paatalte den Mangel paa Renhed, som efter hans Mening udvistes ved Tilvirkningen af Hvidt Øl, ved dets Transport og Opbevaring. Dette gav Anledning til alvorlige Protester fra flere Hvidt Øl Bryggeriers Side, og Jacobsen, der selv var Parthaver i saadanne (i Nykøbing F., i Wibroes Bryggeri i Helsingør) erkendte, at han var gaaet for vidt og at der overfor vel-drevne Bryggerier ikke kunde rejses nogen Anke.

Kaptein Jacobsen havde den Anskuelse, som han vel havde modtaget fra Tyskland, at den rette og egentlige Form for Nydelsen af baiersk Øl, var, at det toges direkte fra Fad. Han var ikke stemt for Salg af Øl paa Flasker, og han havde ikke ret Forstaaelsen af, hvordan ved en uheldig Aftapning Forhandlere let kunde ødelægge et Bryggeris Ry. Hans Kompagnon Kogsbølle havde en anden Opfattelse, og derfor oprettede han sammen med cand. pharm. Edv. Blad Fabriken »Alliance« (1870). Dens Hovedvirksomhed bestod i Aftapning af Carlsbergs Lager- og Eksportøl, hvortil kom, men i anden Linie, Tilvirkning af Soda- og Seltservand. Carl Jacobsen indsaa, at han for Ny Carlsberg maatte have en lignende Anstalt til sin Tjeneste, dog saaledes, at den stod

direkte under ham og hans Kontrol. Paa en i Pilealléen erhvervet Grund byggede han derfor Aftapningsanstalten »Activ«, der tillige fabrikerede Sodavand. Iøvrigt førte Ny Carlsberg et virksomt Tilsyn med, hvorledes Øllet blev aftappet hos dets Forhandlere. Saaledes angiver det i Aaret 1900, at det havde i København og Omgivelser 110 autoriserede Aftapningsanstalter, som stadig kontrolleredes, og at der i de fleste Provinsbyer fandtes lignende Aftapperier, der var under Kontrol.

Tuborg var gaaet i Spidsen med at oprette en efter nyere Systemer bygget Aftapningsanstalt (1901). Paa denne Tid var det under Forberedelse, at Gl. Carlsberg og Ny Carlsberg vilde gaa ind under en vis fælles Overledelse. Gl. Carlsberg ønskede selv at overtage al Aftapning af Lagerøl og Pilsner, det var ikke pligtigt til at betale de Kunder, der tidligere besørgede Aftapningen, Erstatning derfor, men for ikke ved den nye Ordning at bringe nogen Kunde i Forlegenhed, valgte det at udbetale hver enkelt af dets c. 120 Aftappere dels straks en Sum, dels i Løbet af 10 Aar et Beløb (ialt $1\frac{1}{3}$ Million Kr.). Ny Carlsberg ønskede at deltage i den nye Anstalt og afviklede efterhaanden paa forskellig Maade Forholdet til sine Aftappere, saaledes ved at lade dem overtage i Provinsbyerne Depoter af dets Øl. Anstalten »Activ« blev solgt af Jacobsen 1903 (for 130,000 Kr.), idet han samtidig ved at overtage »Alliance« lagde Grunden til en omfattende Sodavandsfabrikation i nær Tilknytning til Bryggerierne. Den naaede 1907 en Tilvirkning af o. $\frac{1}{2}$ Million Flasker aarlig, men ved Jacobsens Død o. 7 Mill. Fl. (for Tiden o. 19 Mill. Fl. aarlig).

Den i 1902—03 for $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. efter Tegning af Professor V. Klein

Arkitekt Vilh. Klein.

byggede fælles Aftapningsanstalt for Gamle og Ny Carlsberg har Udseende af en tætsluttende Købmandsgaard i Renæssancestil. Den rummer en Midthal — dens Grundflade er over fire Gange saa stor som Raadhushallen — og har to Sidefløje. I den ene af disse bliver Flaskerne undersøgte, sorterede eller bestemte til Kassation, hvorpaa de i Midthallen bliver udblødte og rensede; ved denne Proces har man stadig søgt at anvende de nyeste Opfindelser og mest egnede Maskiner.

Vi har i forrige Kapitel fulgt Øllets Tilblivelse, indtil det hensattes i Lagerkælderne. Fra disse til Aftapningsanstalten er en ret stor Afstand, og Øllet bragtes tidligere derhen i store Fade, der stilledes paa Vogne og ved Kranens Hjælp løftedes op paa en Løbebro i Hallen. Siden 1908 har man dog kunnet anvende en lettere Fremgangsmaade, idet Øllet tvinges direkte fra Lagerkælderne gennem Rør op til Beholdere i Hallen og derfra gennem Ledninger til de Maskiner, der besørger Fyldningen paa Flasker og Propningen. Endelig gaar Flaskerne — det gælder alt fra Bryggerierne udgaaet, paa Flasker aftappet Øl — for Holdbarhedens Skyld til Pasteurisering. Ogsaa ved denne Proces har man stadig stræbt efter at anvende de nyeste Opfindelser¹.

I den saaledes indrettede Bygning blev der i Regnskabsaaret 1905—06 aftappet o. 61 Millioner Flasker, men i Regnskabsaaret 1913—14, da Jacobsens Død indtraadte, o. 113 Millioner Flasker. Dette Tal er senere steget med o. 80 Mill. (Regnskabsaaret 1919—20 o. 192 Mill.).

Saaledes udviser Øl-Industrien nu en betydelig Ændring fra Fortiden med Hensyn til den Skikkelse, hvorunder Øllet fra Bryggeriernes Beholdninger udgaar til Forhandling. Ved Tiden 1890—91 blev fra de københavnske Bryggerier kun en Tiendedel af den hele Produktion afgivet i aftappet Stand, medens tyve Aar derefter Forholdet er blevet det omvendte, ikke blot i København, men i det hele Land.

Et Stød til Bevægelsen i denne Retning har naturligvis ogsaa den stigende Forsendelse af dansk Øl til Udlandet været.

Jacob C. Jacobsens Plan var, at Danmark burde stræbe efter at faa Del i den store og lønnende Eksport af Øl til fremmede Verdensdele, som udgik fra Tyskland og England; til Dels med dette Maal for Øje blev Sønnens Bryggeri anlagt. Under sit Ophold i England

viste Carl J. en ivrig Bestræbelse for at skaffe Faderens Øl Afsætning i England, og Faderen lod Øl brygge, der stemte med engelsk Smag og kunde være egnet til Forsendelse endog til frømmede Verdensdele.

Midthallen i Aftapningsanstalten.

Jacob J. skriver den 15. November 1869: »Imorgen afsendes nogle Kasser med baiersk Øl paa Flasker med et dansk Skib, der gaar paa Fragtfart til de engelsk-ostindiske Havne. Det er af samme Slags, som jeg har brygget til Theilmann [i Edinburgh], hvoraf jeg endnu har et Forraad af c. 50 Tønder. Om nogle Dage afsendes nogle Kasser med et af Melchiors Skibe til de danske Øer i Vestindien og samtidigt en halv Snes Kasser til et Firma i Rangoon i Ostindien, hvorfra det

skal distribueres til forskellige Havne i Indien, Kina og maaske Australien. Jeg venter ikke, at baiersk Øl skal blive en søgt Eksportartikel i Indierne, men det er altid interessant at erfare, om det kan taale Forsendingen. Før jeg afsender Noget, der er opvarmet efter Veltens Metode, vil jeg først prøve Virkningen deraf herhjemme i længere Tid«.

Saaledes var for Jacobsen selv denne Eksport mere et Forsøg for Teoriens Skyld end han ventede sig stort økonomisk Udbytte deraf, selv om han haabede, at der for dem, der fulgte efter ham, vilde ligge en god Vej aaben. Men faa Uger efter mærker man hans Tro paa en Afsætning til Udlandet styrket. Den 8. December skriver han: »Jeg har endnu ikke modtaget Sendingen af Bass's Øl, hvorefter jeg længes for at sammenligne det med mit »Eksport Øl«, som jeg er saa forelsket i, at jeg drømmer om, at det kan faa nogen Betydning som Udførsels Artikel, men i saa Fald maa det blive Dig, der kommer til at brygge det, thi jeg kan ikke brygge stort mere, end der nu gaar til home consumption. Naar Dit Bryggeri bliver anlagt omtrent, som jeg har tænkt mig, vil der jo heller ikke være noget til Hinder for, at Du kan brygge undergæret Øl eller meget koldt gæret overgæret Øl af samme Beskaffenhed«.

Jacobsen bliver for hver Uge mere overbevist om, at et Marked i Udlandet aabner sig. Han skriver 26. December: »Jeg begynder at tro paa Muligheden af, at gammelt aflagret baiersk Øl virkelig kan gøre sine uomtvistelige Fortrin, selv for Bass's Pale Ale, gældende i England, og at dette Øl, netop som noget Nyt, maaske kan finde lettere Indgang dør, end en nok saa fuldkommen Efterligning af det engelske Ale. Jeg vil derfor i Vinter brygge nogle Hundrede Tønder deraf — hvad jeg allerede har begyndt paa — for det engelske Marked. Der kan saaledes i det kommende Aar blive Lejlighed til at høste Erfaring om dets Afsættelighed. Giver denne de lovende Udsigter, bliver Spørgsmaalet om Du eller jeg skal lægge an paa at bemægtige os denne Indførsel, og jeg maa da gentage, at jeg tror, at Du bør gøre det«. Jacobsen giver Carl Ret i, at et Bryggeri helst bør koncentrere sig om en enkelt, eller dog en ensartet Fabrikation, men paa den anden Side

»maa Du være meget betænkelig ved at skyde en Afsætning fra Dig, som tilbyder sig«. Derimod vægrer Jacobsen sig bestemt imod at ville sælge Øl, der kun i en kortere Tid har været lagret.

Stadig indløber der nye Ordre fra England, og Jacobsen holder ikke mindre end 2300 Tønder rede til at forsendes i Løbet af Foraaret 1870². Saaledes ses Fader og Søn at være lige virksomme ved Grundlægningen af den Eksport, som senere skulde faa saa stor Betydning, om end under mange Svingninger.

Carl Jacobsens Bryggeri var altsaa — som vi har set — fra første Færd anlagt tillige med den Tanke at vinde Indgang i Udlandet for dets Produkter, det naaede da ogsaa tidlig Afsætning i Skotland og England. I de første ti Aar efter at Jacobsen havde grundet sin helt selvstændige Virksomhed, var Bryggeriets Eksport stadig stigende; kort efter 1890 indtraadte vel nogen Tilbagegang, men senere udvidedes atter Salget til Udlandet, især efter at Ny Carlsberg havde vundet Indgang i Syd-Afrika og navnlig i Øst-Asien, hvorhen der i de første Aar af det 20. Aarhundrede sendtes over $\frac{1}{2}$ Million Flasker aarlig. Ved Jacobsens Død (i Regnskabsaaret 1914—15) beløb den samlede Eksport fra Bryggerierne Carlsberg sig til 11 Millioner Flasker Øl.

VII

FORHOLDET TIL FUNKTIONÆRER OG
ARBEJDERE

CARL JACOBSEN SOM ARBEJDSGIVER. DET GODE FORHOLD TIL
FUNKTIONÆRER OG ARBEJDERE. DEN NYE SOCIALE LOV-
GIVNINGS INDVIRKNING PAA DE ÆLDRE FOR BRYGGE-
RIERNE GÆLDENDE BESTEMMELSER. JACOBSEN
HÆDRER PAA FORSKELLIG MAADE
VELTJENTE HJÆLPERE.

N af de skønneste Erfaringer, som Carl J. modtog fra sin Fader, var den uomstødelige Sikkerhed for, at det var muligt selv paa et stort Etablissement at bevare et godt Forhold til alle Undergivne og Hjælpere, til de øverst staaende som til dem, der virkede i det jævreste Arbejde.

Det kom dér saa at sige aldrig til Rivninger, forudsat at man mærkede Arbejdslyst; ved Tilsynet var der ingen Smaalighed, om end altid et iagttagende Øje. Derimod mærkedes altid et strængt Krav om Dygtighed, de mindre egnede Kræfter fjernedes, Frændskab eller anden Art Forbindtlighed gjorde ingen Forskel deri. Dette gunstige Forhold blev ogsaa Mønstret for Sønnens Bryggeri, og efter hvad amerikanske Blade udtalte ved Jacobsens Besøg i de Forenede Stater, skal han have sagt, at han for sit eget Vedkommende ansaa Arbejderspørgsmaalet for løst.

Det er i ethvert Fald vist, at han fra første Færd viste sig som en imødekommende og human Arbejdsgiver, og at der mellem ham og hans Funktionærer og Arbejdere ikke blot fandtes god Forstaaelse, men Sympati. Hans Funktionærer maatte vidne om ham, at han ikke blot var et Eksempel for dem ved sin Energi, han nøjedes ikke med at anvise Arbejde, men kunde drøfte de Opgaver med dem, de var stillede overfor, han vilde ikke vise den overlegne Indsigt, om han end kunde redegøre for sine Erfaringer, og han spurgte ud med saadan Grundighed, at de nødtes til at trænge dybere ind i deres Gerning. Af lignende Art var hans Forhold til Arbejdere, han kunde raadspørge dem, og han søgte at fremme deres Initiativ. Ligeledes ønskede han, at de skulde, ligesom han selv, tage Lære af Virksomheden i andre Lande. Til Verdensudstillingen i Paris 1889 sendte han saaledes en Del af sine Folk, ligeledes senere til en Udstilling i Stockholm, 1903 lod han dem rejse til Helsingborg for at se det af Dölling ledede Vakuum-Bryggeri, »der gaar i Spidsen med alt nyt og godt«.

Det gode Forhold, hvori Jacobsen stod til sine Arbejdere, gav sig da ogsaa Vidnesbyrd i hans — og hans Families — Deltagelse i de aarligt tilbagevendende Festligheder, i Baller og Skovture, hvor Jacobsen holdt sine friske Taler med de ofte overraskende Indfald. Her lød taknemlige Ord fra Arbejdernes Side ham imøde, og Carlsberg-Museet indeholder mange smukke Adresser fra Arbejdere eller fra Funktionærer, som vidner om, hvor yndet Jacobsen var som Arbejdsgiver¹.

Jacobsen stræbte allerede tidligt henimod at gennemføre en 8 Timers Arbejdsdag, men ved Bryggergerning lader den sig ikke helt gennemføre. Heller ikke vil man ved Maltning og Gæring helt kunne undlade Søndagsarbejde; saa meget som muligt blev dog ethvert uforødent Arbejde undgaaet om Søndagen.

Løvrigt er det jo gaaet saaledes, at hvad tidligere en anerkendt human Arbejdsgiver havde indført for sin Bedrift, efterhaanden er indgaaet som et almindeligt Led eller endog som en lovbefalet Bestanddel af Arbejdsordningen paa alle industrielle Omraader af samme Art; enten har Arbejderne ved deres Organisationer kunnet fremtvinge dette, eller den nyere sociale Lovgivning har taget det paa sit Program og paabudt Regler derom. Under disse Forhold har de store Etablissements maattet opgive nogle af de særlige Foranstaltninger, der var raadende hos dem, for ikke at blive bundne ved dobbelte Forpligtelser, der vilde overvælde dem. Dette gælder saaledes Regler om Sygekasser, Ulykkesforsikring og Pensionering.

Hvad det sidste Forhold angaar, er der paa begge Bryggerier fra 1. Januar 1908 bleven indført faste Pensionsregler for Funktionærer. For Arbejdernes Vedkommende har et Reglement (1909) bestemt, at der ingen Forpligtelse bestaar til at yde Pension udover, hvad der er fastsat i de paa de to Bryggerier i tidligere Tid oprettede Pensionskasser, men at der kan tilstaaes veltjente Arbejdere Pension, naar de afskediges efter deres fyldte 60. Aar eller paa Grund af Svagelighed eller anden dem utilregnelig Aarsag; dog maa de have arbejdet uafbrudt i mindst 10 Aar ved de samvirkende Bryggerier.

Et Vidnesbyrd om den Taknemlighedsfølelse, som altid udmærkede Jacobsen overfor enhver, der havde vejledet ham eller staaet ham bi

i hans Gerning, var de allerede omtalte Mindesmærker rundt om paa Bryggeriets Bygninger over L. Pasteur, Emil Chr. Hansen, Sedlmayr og Linde. Paa Indersiden af Dobbeltporten har Jacobsen ved en i Majolika udført Række af Billeder i mere end Mandshøjde fremstillet dem, der har været virksomme ved hans Side. Jacobsen og hans Hustru, tillige med deres 9 Aar gamle, bortkaldte Søn Alf staar i Midten,

Ny Carlsberg Arbejderboliger
(Hjørnet af Theophilus Hansens Gade).

nærmest dem V. Henningsen, der var Bryggeriets øverste Leder, dets Overinspektør og Driftschef fra 1871 indtil 1902, C. F. Hesberg, som fra Gl. Carlsberg overgik til Jacobsens Tjeneste og var Bogholder og Kontorchef indtil Januar 1908, endvidere Professor Chr. Grønlund, som ved Dr. Hansens Afgang blev Forstander for Laboratoriet (1880—1900), en Bryggeriarbejder, Bygmesteren Etatsraad V. Dahlerup, og Murermeister S. B. Beckmann.

Paa lignende Maade vilde Jacobsen vise sine ældre veltjente Arbejdere Ære. Hans Jørgensen og Peter Reistrup, der fra Kapteinens Bryggeri gik over til Sønnens (»Husker Du Hans Jørgen? ham har jeg

tiltænkt Dig«), blev, da de havde fejret deres 25 Aars Jubilæum, malede af Professor Otto Haslund; det var en Begyndelse til det Portræt-galleri, som findes i Carlsberg-Museet². Vi kan her eksempelvis nævne, at Jacobsen 1909 tilskrev sin særlig kære Arbejder Hans Høyby om at maatte have Lov til at lade hans Portræt male, »for at ogsaa mine Børn kunne mindes den Mand, som deres Moder holdt saa meget af«.

En Gave fra Jacobsens Side, der kom Arbejderstanden mere i Almindelighed til Gode, var det, da han og hans Hustru 1883 oprettede »Ny Carlsberg Legaterne« og lod en af disses fire Afdelinger komme Arbejderne til Gode. Afdelingen var tvedelt, og den ene Halvdel skulde anvendes til at bygge Boliger for. Med Legatets Hjælp blev der rejst en Række gode Arbejderboliger i Gader, der bærer Navne efter Theophilus Hansen — en Buste af denne Kunstner pryder Hjørnet ud mod Ny Carlsberg Vej — og Albert Küchler; de rummede ialt 26 Lejligheder, dels paa 2, dels paa 3 Værelser (1887—88). Disse Boliger kom særligt Arbejdere paa Ny Carlsberg til Gode, i Forbindelse med Arbejdere af Bygnings- og Konstruktionsfaget, der har været knyttede til den der udøvede Virksomhed. Den anden Halvdel af Legatafdelingen anvendes til Understøttelser (se herom S. 48).

Et smukt Vidnesbyrd om det Hengivenhedsforhold, hvori Funktionærer og Arbejdere paa Bryggerierne stod til Carl Jacobsen, var det, da disse, tillige med Støtte af de to Carlsbergfond, efter hans Død rejste en legemsstor Statue af ham foran Hovedkontoret. Den var udført af Billedhugger Brandstrup og blev afsløret den 13. Februar 1921.

VIII

NY CARLSBERG
OG SAMARBEJDET MED FAGFÆLLER
I DANMARK OG UDLANDET

BRYGGERIERNE I DANMARK ORGANISERER SIG, LIGELEDES DERES
KUNDER. LOVEN OM ØLSKAT 1891. BRYGGERMØDER OG STIFTELSEN
AF BRYGGERIFORENINGEN 1899. GAMLE OG NY CARLSBERG IND-
GAAR UNDER FÆLLES LEDELSE 1902. OVERENSKOMSTEN
MED DE FORENEDE BRYGGERIER 1902. JACOBSENS
SAMVIRKEN MED FAGFÆLLER
I UDLANDET.

A Carl Jacobsen begyndte sin Virksomhed, havde han den Kollega, som kunde være hans værste Konkurrent, nærmest som en Agent for sig. Men netop paa samme Tidspunkt begyndte København og hele Landet efterhaanden at blive vel forsynet med Bryggerier af baiersk Øl¹. Tuborg blev grundet (1873—74), og samtidig tog næsten alle Bryggerier af Hvidt Øl i København fat paa ogsaa at brygge undergæret Øl. Rundt om i Provinserne anlagdes baierske Ølbryggerier, og der fandtes i 1880erne i København og Omegn 15 saadanne Bryggerier. Naturligen maatte dette føre til en hæftig Konkurrence.

Ogsaa paa en anden Maade viste det sig, hvordan paa dette Tidspunkt en hel ny Periode holdt sit Indtog. Det var Overgangen fra den frit virkende Enkeltmands Tid til en Tid, da alle maatte slutte sig sammen til Foreninger eller indordne sig i Forbund, ved frivillig indgaaede Overenskomster, eller de nødsagedes af Forholdene til at tiltræde saadanne som Værn mod Angreb saavel fra neden som fra Autoriteter eller Fagfæller. Dette gjaldt i lige Grad Arbejdsgivere, deres Hjælpere og Arbejdere, det gjaldt baade Producenter og Kunder.

Nogen Organisation, til hvilken Carl J., da han begyndte som selvstændig Brygger, kunde slutte sig, fandtes ikke. Kaptein Jacobsen havde faktisk været eneraadende, dog havde han indset det rigtige i, at alle de, der bryggede baiersk Øl, samlede sig til Enhed for at hindre de mange Misbrug, som den hensynsløse Konkurrence havde ført med sig. Med det Formaal »at fremme Bryggeri-Industriens Udvikling« og varetage dens Interesser overfor Autoriteterne fik han »Bryggeri-foreningen af 28. Juni 1881« dannet, den skulde omfatte Bryggerne af baiersk Øl i København og Omegn. Medlemmerne skulde forpligtige sig til at anvende justerede Øltræer af en bestemt Størrelse, at overholde en fastsat Pris, ikke at tage fra et andet Bryggeri en Kunde,

som var gældbundet til dette. For alle saadanne Overtrædelser var der fastsat endog høje Bøder. Men Foreningen fik ikke stor Betydning og bestod ikke længe. At Tuborgs store Bryggeri stod udenfor, virkede allerede uheldigt, og flere Bestemmelser i Statuterne føltes som snærende. Carl J. tilskrev Bestyrelsen (Febr. 1883), at det for at fremtvinge en god Aftapning var nødvendigt at tilstaa Laan eller at tilsikre en Minimums-Indtægt, han trængte paa for at faa den Paragraf ændret, som sætter Grænser i saa Henseende. Nogle Bryggerier var allerede udtraadte, da han i Foraaret 1883 udmeldte sig af Foreningen. Carl J.s almindelige Tanke var, at de store og smaa Virksomheder ikke kunde følge de samme Veje og paalægge sig de samme Byrder. Karteller kunde vel sluttet mellem enkelte stedlige Virksomheder, men ikke være gældende i større Almenhed; paa den anden Side indsaa han Nødvendigheden af, at der maatte dannes en Forening for med Vægt at kunne træde op overfor Staten og overfor Arbejderne.

Imidlertid vedblev de uheldige Konkurrenceforhold at virke, nye Forsøg paa at bringe en Overenskomst i Stand førte ikke til noget Resultat. Derimod lykkedes det Tietgen at bringe en Sammenslutning tilveje mellem de Bryggerier i København, der udelukkende bryggede Hvidt Øl og samtlige »blandede« Bryggerier, der tillige bryggede baiersk Øl. Saaledes opstod 1891 de Forenede Bryggerier, under hvilke Tuborg tre Aar senere indgik.

Dette var som et Tegn paa en ny Periode og maa ses paa Baggrund af andre Forhold. Organisationstanken havde grebet Bryggernes vigtigste Kunder Øltapperne og Ølhandlerne. Fra gammel Tid bestod der en »Korporation af Beværtere i København og Omegn«, men i 1884 dannedes en »Centralforening af Beværtere i Danmark«; Gamle Carlsbergs Øltappere sluttede sig endvidere sammen i »Ølhandlerforeningen af 1885«. Ved Forhandlinger mellem Centralforeningen og de store Bryggerier — Carl J. var her særlig virksom — opnaaedes i 1887 en Overenskomst om en Minimumspris, som ethvert Medlem af Foreningen skulde tage ved Salget af Øl i København, i det følgende Aar en lignende Overenskomst for Salget i Provinserne.

Ogsaa en anden Sammenslutning af Bryggeriernes Kunder fandt Sted. 1887 blev Restauratørforeningen i København stiftet, den tog i 1894 det videre Navn »Hotelvært- og Restauratørforeningen i København«. — Dannelsen af alle disse Foreninger kunde kun være Bryggerierne kærkommen; de har støttet Foreningerne ved forskellige Lejligheder, ved Tilskud til deres Understøttelseskasse og lign.

Mest virkede dog Statens Holdning overfor Bryggerierne til, at disse søgte en indbyrdes Tilnærmelse. Bryggeridriften var et godt Skatteobjekt, Staten trængte til Penge og fandt det rimeligt, at naar der fandtes Afgift for Brændevin, ogsaa det Alkohol, som indeholdtes i bayersk Øl, blev beskattet. Der var i 1890 en stærk Formodning om, at de Forhandlinger, som var indledede mellem den moderate Del af Venstre og Finansminister Estrup havde bl. a. en saadan Beskatning som Program. I største Hast blev der af Tuborg og Ny Carlsberg og af Bryggerierne Albani i Odense og Ceres i Aarhus indkaldt til et Møde i København tæt op mod Jul, og her mødtes for første Gang fra hele Landet Repræsentanter for de Bryggerier, der tilvirkede undergæret Øl. Mødet vedtog en Henvendelse til Regering og Rigsdag, hvori man fremhævede den paatænkte Skats Ubillighed og det uretfærdige i, at Alkohol i Spiritus og Vin ikke blev beskattet i samme Omfang som det undergærede Øl, der dog maatte i langt højere Grad anses for en Livsfornødenhed. Carl J. var paa dette Møde en ofte hørt Taler, og man vil blandt hans vægtige Ord lægge Mærke til, hvor stærkt han betoner, at det gælder Sammenhold, ligesom han foreholder sine Kolleger, at de hidtil har holdt sig for stærkt tilbage. Den Uvillie, som afgjort raadede imod Bryggerne, havde de aldrig søgt at bekæmpe, her gjaldt det om at tage fat og at paavirke den offentlige Mening gennem Dagspressen, ved Brochurer og paa offentlige Møder. Jacobsen pegede desuden paa de mange andre Emner indenfor Bryggernes Erhverv, der trængte til at behandles af dem, saaledes Spørgsmaalene om Priser, Arbejderforhold, Meter- og Hektoliter-Maal og forskellige Raastoffers Anvendelighed. Han foreslog af egen Drift og tilskyndet af flere Provinsbryggere, at man dannede en Forening; vel naaedes dette ikke, men man vedtog en Henvendelse til det paa Mødet

nedsatte Udvalg om, at det ved Lejlighed vilde sammenkalde Landets Bryggere til et nyt Møde².

Imidlertid blev Forslaget om en Ølskat vedtaget. Lov af 1. April 1891 lagde paa alt Øl med en vis Alkohol-Procent en Skat af 7 Kr. pr. Tønde. Kaptein Jacobsen havde altid hævdet, at det var det bayerske Øls store Opgave at forjage Brændevinen, men Beskatningen af Øllet og Forhøjelsen af Prisen for det syntes netop at føre til det modsatte Maal. Kontorchef Jul. Schovelin ønskede at belyse disse Virkninger af Loven gennem en Enquête og henvendte sig bl. a. til Carl J. om Bistand dertil. Han udtaler meget rigtigt overfor ham, at han opfatter Jacobsens Standpunkt som noget afvigende fra hans Faders, denne havde sat sig som Maal at naa et Højdepunkt af den tekniske Udvikling, medens hans Søn tillige havde det økonomiske Program at oparbejde Bryggeriet som Erhverv, som Faktor i den hele nationale Produktion, saa at Ølindustrien paa gunstigst mulig Maade blev Nærings- og Velstandskilde for store Dele af Befolkningen. Paa dette Punkt maatte Tidens Opgave netop ligge.

Resultatet af sine Undersøgelser forelagde Schovelin i Bogen om »Ølskattens Virkninger«, hvori han paaviste, at Loven ikke havde fremmet Ædruelighed, den havde derimod ført med sig, at Arbejderne drak det ubeskattede Hvidt Øl sammen med en Snaps. Loven havde skaffet Brændevin og Kognak Fremgang paa Bekostning af Bayersk Øl. Denne Belysning af Sagen maatte snart faa Værdi, da Loven af 1891 havde fastsat, at den paalagte Ølskat skulde fra 1. Oktober 1895 forhøjes til 10 Kr. pr. Tønde. En Henvendelse fra jydsk Ølbryggere bragte det Udvalg, der var nedsat paa Mødet i 1890, til at sammenkalde et nyt Møde i København i Februar 1894, og paa dette Møde blev »Dansk Bryggeriforening« dannet; i den kunde ethvert Bryggeri, der fremstillede undergæret Øl, optages og have én Stemme, dens Opgave var at fremme Bryggeri-Industrien og de fælles Standsinteresser³. Allerede i August samme Aar holdt Foreningen sit første Møde i Aarhus.

Den bebudede Forhøjelse af Skatten blev dog indtil videre stillet i Bero, efter at baade »Bryggeriforeningen« og Ølhandlerforeningerne

havde andraget Regering og Rigsdag derom, idet en saadan Forhøjelse vilde blive skæbnesvanger for en Del mindre Bryggerier i Provinserne. Men den 1. Mai 1897 indtraadte en Skat paa 9 Kr. Tønden, dog først naar Bryggeriets Produktion var over 6000 Td.; for 1500 Td. eller derunder var den kun 8 Kr., men steg derefter for hver 1500 Td. med 25 Øre. Fra 1. April 1902 ophørte disse Lempelser, og Skatten var overalt 9 Kr. Den følgende Tids Love har kun skærpet Skatten. Lov af 17. December 1908 satte Skatten til 6 Kr. 65 Øre pr. Hktl. (med et tilladt Overmaal, som dog bortfaldt 1912), og Lov af 8. December 1912 bragte Skatten op til 9 Kr. 50 Øre pr. Hktl., men med en Moderation af 2 Kr. for de første 2000 Hktl. og derefter 50 Øre mindre for hver af de følgende 2000 Hktl.; Carlsberg og de Forenede Bryggerier havde givet Tilsagn om ikke inden 1. Oktober 1917 at ville forhøje Prisen paa det skattepligtige Øl med mere end 3 Kr. pr. Hktl.

Naar allerede den i 1891 indførte Ølskat havde været en af de allerhøjeste i Europa — kun to Lande havde den højere, de fleste en langt lavere Skat — blev den senere uden Sidestykke, og den var uforholdsmæssig høj i Sammenligning med Skatten paa den i Vine indeholdte Alkohol.

Forsvaret for eget Erhverv maatte mane til Sammenhold og Bevægelsen hos Arbejderne tilskynde til det samme. Den store Lockout i 1899 havde ikke omfattet Bryggerierne, om de end mærkede dens Virkninger stærkt paa Salget, men Kampen havde gjort det klart, at det gjaldt om i lignende Grad som Arbejderne at indordne sig i Række og Geled. I September s. A. mødte Repræsentanter for alle Bryggerier i Danmark, som bryggede undergæret Øl, og det vedtoges at stifte »Dansk Bryggeri- og Arbejdsgiverforening«, samtidig med at den ældre Forening opløstes; ogsaa Hvidt-Øl Bryggerier, der havde en ikke helt ubetydelig Virksomhed, kunde optages i den nye Forening. Den havde væsentlig en Arbejdsgiverforenings Opgave at forhindre og ved Mægling eller Voldgift at afgøre opstaaende Stridigheder mellem Medlemmerne og deres Arbejdere. Alle Spørgsmaal om Arbejds- og Lønningsforhold skulde ubetinget ordnes gennem Bryggeriforeningen; dens Medlemmer var i Tilfælde af Konflikt fuldt solidariske. Det blev dog hurtigt set,

at Arbejdsstridigheder vilde kun blive en lille Del af Foreningens Opgave, derfor besluttede man at forandre Navnet til Bryggeriforeningen (1901). Foreningen vilde ikke melde sig ind i »Arbejdsgiverforeningen«, da Bryggeriarbejdernes Forbund stod udenfor de samvirkende Fagforbund, den anerkendte i videste Omfang Arbejdernes Ret til at organisere sig, idet den dog hævdede den enkelte Arbejders frie Ret til at bestemme selv, om han vilde gaa ind under nogen Organisation.

Foreningen af 1899, der havde Carl Jacobsen til Formand, har været af stor Betydning for Ordningen af mange Forhold. Der er flere Gange bleven sluttet Overenskomster mellem Foreningen og Bryggeriarbejdernes Forbund. Mange Tvistigheder er i Tide blevne fjernede, mange Overenskomster om Flasker og deres Lukke, om Begrænsning af Reklamering og meget andet er blevne sluttede, og Foreningen har kunnet optræde som Repræsentant for Erhvervet eller som Forsvarer af det lige overfor Angreb, til Eks. fra Afholdsmændenes Side⁴.

Af en mere sammensat og vanskelig Karakter var Ny Carlsbergs Stilling til det tidligere Moderbryggeri, idet her ved Siden af Hensynet til en hæderlig Konkurrence ogsaa et Følelsesforhold maatte gøre sig gældende. Jacobsen havde straks efter at Carlsberg-Fondet havde overtaget Arven efter hans Fader, udtalt de alvorligste Ønsker om, at begge Bryggerier maatte arbejde i broderlig Aand. Kaptein v. der Aa Kühle, der var Gamle Carlsbergs øverste Leder og som havde nydt Kaptein Jacobsens fulde Tillid, var besjælet af den samme Aand. Men det var ikke let for Kühle at hindre, at Mindet om tidligere Strid mellem Bryggerierne kom til at plumre Opfattelsen af et eller andet Skridt, saa at det antoges for rettet mod Virksomheden paa Ny Carlsberg. Og Jacobsen var ikke forsigtig i sin Kritik af de Meddelelser, der udefra kunde tilflyde ham, eller han kunde benytte Udtryk, som let maatte virke udæskende. Da det i Forsommeren 1896 var hændt Gl. Carlsberg, at dets Øl havde faaet et uheldigt Udseende og Jacobsen i en Annonce havde for ivrigt hævdet, at Øllet fra Ny Carlsberg ikke var »sygt«, kom det ved Aarsmødet i Bryggeriforeningen i September s. A. til et Sammenstød med Direktør Kühle. Allerede Dagen derefter udstedte dog Jacobsen og Kühle en Erklæring om, at »hvis der har

været Strid og Kiv, grundet paa personlig Uenighed og paa Misforstaaelse af forskellig Art, har det for vort Vedkommende været et af dette Bryggerimødes bedste Resultater, at to Mænd, som gensidig fuldt ud agter hinanden, herefter vil mødes i hjerteligt Samarbejde«. Jacobsen skrev kort efter til en Ven: »Nu staa de to Bryggerier som Allierede og Venner, og jeg haaber af Hjertet og er overbevist om, at der ikke nogensinde skal komme et Straa imellem os«.

Jacobsen havde i disse Aar ofte overfor Carlsbergfondets Bestyrelse og Direktør Kühle antydnet, at han ved sin Død agtede at lade sit Bryggeri overgaa til en lignende Institution som den, hans Fader havde stiftet⁵. Stadig lød hans Udtalelser i denne Henseende bestemtere, og Udsigten til en nøjere Samvirken syntes at rykke nær. Hidtil havde Kaptein Kühle selvstændigt og paa eget Ansvar forestaaet Driften af Gamle Carlsberg saavel i teknisk som i merkantil Henseende, men ved Udsigten til, hvad der vilde komme, besluttedes det at indrette en Bryggeribestyrelse for Gl. Carlsberg. Kaptein Kühle vedblev som Overdirektør at have den øverste Ledelse af Bryggeriet, medens Overinspektør Rud. Koefoed udnævntes til teknisk Direktør og C. S. Ryder, hidtil Fuldmægtig hos Firmaet G. Halkier & Co., ansattes som merkantil Direktør. Samtidig indrettedes der en Bryggeribestyrelse for Ny Carlsberg, hvori, foruden Carl Jacobsen, Driftschef Henningsen havde Sæde (ved hans Afgang indtraadte P. Poulsen). Disse to Bestyrelser var bestemte til at danne Carlsberg-Bryggeriernes Fællesbestyrelse.

Den 20. Januar 1902 underskrev Jacobsen og hans Hustru Brevet om den storartede Gave, hvorved Ny Carlsberg overdroges til et Fond. For Fremtiden vilde kun en Trediedel af Driftsoverskudet blive udbetalt til Jacobsen, hans Hustru eller deres Descendents, og efter 1951 vilde Fondet komme til at oppebære det hele Overskud. Ved Driften af Bryggeriet skulde den Grundregel raade, som hans Fader havde udtalt i sit Testamente og som han selv altid havde fulgt: »uden Hensyn til den øjeblikkelige Fordel at udvikle Fabrikationen til den størst mulige Fuldkommenhed, saaledes at dette Bryggeri og dets Produkter altid staa som et Mønster og ved deres Eksempel virke til, at Ølbryggeriet her i Landet holdes paa et højt og hæderligt Standpunkt«.

Det var Jacobsens Haab, at hans og hans Faders Bryggeri kunde i Tidens Løb bringes ind under en fælles Ledelse, og Direktør Kühle havde fra sin Side ogsaa næret Ønske derom. Faa Aar senere skulde det blive til Virkelighed, men ved Direktør Kühles uventet tidlige Død. Den 12. April 1906 bortkaldtes den af Gamle Carlsbergs Udvikling saa højt fortjente Mand. Faa Maaneder senere udtalte Direktionen for Carlsbergfondet overfor Jacobsen: »Da det som en Følge af Forholdenes Udvikling har vist sig nødvendigt at skabe en saa inderlig Forbindelse som muligt imellem Bryggerierne Gamle og Ny Carlsberg, har Direktionen ment at finde et Hovedmiddel i den Retning ved at slutte en Overenskomst med Dem om, at De med Deres Stilling som Overdirektør for Ny Carlsberg forener Overledelsen over Gl. Carlsberg, saaledes som den indtil Direktør Kühles Død laa i hans Haand«. Hidtil havde der gældt en Ret til gensidig Opsigelse med et Aars Varsel, men hvis denne Ordning ikke tiltalte Jacobsen, var Direktionen ogsaa villig til at lade Kontrakten gælde, indtil Jacobsen blev 70 Aar (12. September 1906). Jacobsen udtalte i sit Svar, at han paaskønnede overordentlig Direktionens Tilbud, han ønskede dog at bevare den gensidige Ret til at opsiges Kontrakten til Ophør til en 1. Oktober.

De to Bryggerier blev nu efterhaanden samarbejdede til én Virksomhed, og Udbyttet deltes til Anvendelse for Carlsbergfondets og Ny Carlsbergfondets særlige Formaal.

I Anledning af at Bryggerierne saaledes indgik under en fælles Ledelse den 1. Oktober 1906, lod Jacobsen præge en Medaille, og denne blev uddelt den 15. Aug. 1907, da det var 60 Aar siden Kransen hejstes paa det ældre Bryggeri; ligeledes udsendtes der et smukt Hefte med Oversigt over Virksomheden i de forløbne to Menneskealdre, og Carlsberg-Fondet skænkede 60,000 Kr. til veldædige Øjemed.

Den omfattende Virksomhed, som saaledes var lagt i Jacobsens Haand, havde dog sin allervanskeligste Side i det Kontraktsforhold, hvori for 4 Aar siden han og Direktør Kühle var indtraadte ved den Sammenslutning med de Forenede Bryggerier, som de to Bryggerier Carlsberg havde indgaaet.

Den egentlige Ophavsmand til denne Overenskomst og Bærer af

den var Direktør Kühle. Han forment, at der maatte skabes Rodadtil i Konkurrencen, saafremt Gl. Carlsberg skulde arbejde videre paa de tekniske Opgaver, som Traditionen fra Kaptein Jacobsens Tid havde stillet i Spidsen og som ved hans Testamente var sat som et Hovedmaal. Han forsvarede dette Skridt ved, at Kaptein Jacobsen, som den praktiske Mand han var, vilde have bøjet sig for de Krav, som en senere Tid førte med sig. Direktionen for Carlsberg-Fondet følte en lignende Træthed overfor de uendelige Konkurrencekampe, og den saa de uhyre Summer, som Krigen kostede. Jacobsen var mere

Medaille i Anledning af Carlsberg-Bryggeriernes Sammenslutning (1906).

betænkelig, han havde jævnlig ytret sin Misfornøjelse med et allerede fra 1895 bestaaende Kartel med de Forenede Bryggerier, men han havde dog ogsaa Blik for den umiddelbart for Døren staaende Fordel, som Overenskomsten vilde skabe og som vilde komme hans kunstneriske Formaal til Gode. Langt mere betænkelige var de kvindelige Medlemmer af Jacobsens Familie, saaledes Enkefru Laura J. og især Fru Ottilia, hvem dette Skridt pinte og nagede og som ytrede, at deraf vilde der aldrig komme noget godt. Men Direktør Kühle trængte paa, de juridiske Raadgivere arbejdede i samme Retning, og saaledes kom Overenskomsten i Stand.

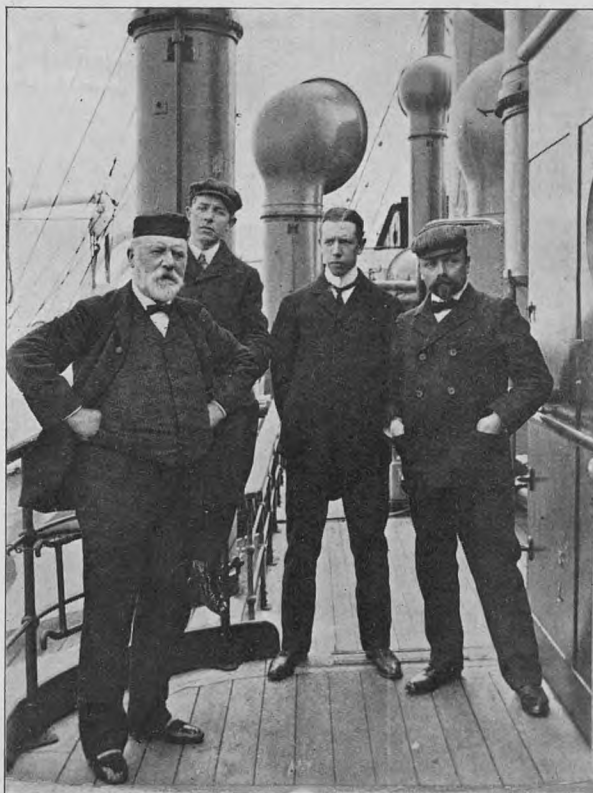
Den skulde træde i Kraft fra den 1. Oktober 1902 og vare Aarhundredet ud. Hver af de enkelte Virksomheder, der omfattedes af

Overenskomsten, skulde vedblive at arbejde selvstændigt, hvorimod der som Fællesinteresser fastsloges, hvad der vedrørte Bryggeriernes og de dertil knyttede Virksomheders Salgsforhold m. m., ligesom Fordelingen af det derfra hidrørende samlede Driftsoverskud. Denne Fordeling af Udbyttet eller Tabet ved alt, hvad der stammede fra det som Fællesinteresse bestemte, skulde være lige mellem Carlsbergfondet og de Forenede Bryggerier. Afgørelsen af saadanne Spørgsmaal, der angik Fællesinteresser, var lagt dels hos et øverste Raad, dels hos et Direktionsudvalg. Raadet skal bestaa af 14 Medlemmer, hvoraf 7 fra Carlsbergfondets og Carlsberg-Bryggeriernes Side og 7 fra de Forenede Bryggerier; til her at tage en gyldig Beslutning kræves, at mindst 5 af Repræsentanterne fra hver af Siderne er tilstede og at mindst 4 af Repræsentanterne for den Kontrahent, hvis Virksomhed berøres af Beslutningen, stemmer for den. Direktionsudvalget bestaar af Lederne eller den enkelte Leder af Carlsberg-Bryggerierne og af Lederen af de Forenede Bryggerier.

Indgaaelsen af denne Overenskomst var et af de faa Skridt indenfor Jacobsens Virksomhed som Forretningsmand, som han saa paa med Fortrydelse. Særlig havde den i Overenskomstens § 19 udtalte Mulighed for, at Carlsberg kunde købes, altid været ham imod, og han var kun gaaet ind paa den, da Direktør Kühle havde forsikret ham om, at den aldeles ikke betød, at der kunde eller vilde blive Tale om Salg af Carlsberg, den var kun et nødvendigt Kautel overfor Medkontrahenten, hvis han henimod Aarhundredets Udløb skulde have havt Held til at overfløje Carlsberg. Jacobsen følte sig ved hvert Skridt hemmet, han fandt, at der var overgaaet Carlsberg en Forsmædelse, og flere Gange udtalte han overfor Carlsbergfondets Bestyrelse som overfor Lederen af de Forenede Bryggerier, at han intet hellere ønskede end at løses fra Overenskomsten⁶.

Jacobsen var for anden Gang bleven valgt til Formand i Bryggeriforeningen og indtog denne Stilling indtil sin Død. Han stod jo ogsaa ikke blot for Danske, men for hele Udlandet som den fremragende Repræsentant for vor Bryggerkunst⁷. Det var ubestrideligt, at ingen anden dansk Brygger havde som Jacobsen deltaget i udenlandske Fag-

fællers Sammenkomster. Om han end ved stadig Læsning af tekniske Tidsskrifter var bekendt med enhver Udvikling indenfor Bryggeridriften, lod han sig dog især belære igennem Foredrag, Samtaler og Selvsyn. Allerede 1895, da han gjorde sig til Talsmand for, at der blev holdt Udstillinger sammen med Bryggermøderne, kunde han sige: »Jeg har ikke set nogen af d'Hrr. ved de tyske »Brauertage« i Frankfurt, München, Stuttgart, Dresden« og ved de Udstillinger af Maskiner og Redskaber, som gerne ledsagede disse Møder. Der gik sikkert ikke noget Aar, hvori han ikke i et eller andet Land, men især i Tyskland, deltog i en Sammenkomst af Fagfæller. Karakteristisk er ogsaa hans tidlige Interesse for Bryggerkunstens Udvikling i Amerika. I 1897 sendte han Inspektør Poul C. Poulsen (den nuværende Direktør) derover for at erfare nyt, senere gennemgik hans Sønner et Kursus i Wahl og Henius' Bryggerskole i Chicago (1903—04), selv rejste han derover ledsaget af P. Poulsen i Marts—Mai 1904.

Carl Jacobsen, hans Sønner og Overinspektør P. Poulsen
(paa Hjemrejsen fra Amerika).

Altid viste Jacobsen sig ikke blot modtagelig for, hvad der fremkom af nyt og godt i Udlandet, han var ogsaa taknemlig for enhver Belæring; han dedicerede saaledes et lille Reklameskrift (1900) til »den elskværdige Kollega, den utrættelige Fremskridtsmand Robert Leicht i Vaihingen« (ved Stuttgart). Og Udlandet erkendte Jacobsens Fortjenester.

Ny Carlsberg havde tidlig faaet tildelt Medailler og andre Prisbelønninger paa Udstillinger i Udlandet (saaledes de højeste Udmærkelser i Nizza 1884, Antwerpen 1885, New Orleans 1886, Verdensudstillingen i Paris 1889), men ogsaa Jacobsen personlig hædredes ved mange Lejligheder. 1896 blev han optaget som Æresmedlem af det tyske »Brauerbund«. Da det sædvanlige aarlige Bryggermøde holdtes i Oktober 1908 i Berlin og tillige 25 Aars Jubilæet fejredes for »Versuch- und Lehranstalt für Brauerei« — her havde Jacobsens Søn Vagn for to Aar siden underkastet sig en Prøve — fik Professor Emil Chr. Hansen overrakt Anstaltens store Guldmedaille og Jacobsen blev udnævnt til dens Æresmedlem.

Særlig laa det Jacobsen paa Hjerte, at Bryggerne i de nordiske Lande mødtes, og at de arbejdede i Enighed. Han var i 1905 bleven optaget som Æresmedlem af den svenske Bryggerforening, i 1912 af den norske. Han hilste derfor med Glæde, at der i Juni 1911 mødte i København Repræsentanter for de skandinaviske Landes Bryggerier og at der oprettedes et staaende Udvalg til Varetagelse af Fælles-Interesser.

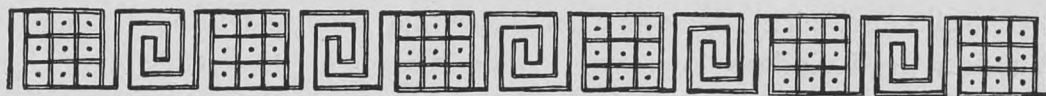

IX

GLYPTOTEKET PAA NY CARLSBERG SKÆNKES
OFFENTLIGHEDEN.

DEN AF VILH. DAHLERUP OPFØRTE BYGNING

JACOBSENS KUNSTSANS. HANS KÆRLIGHED TIL DEN UNDER
THORVALDSENS INDFLYDELSE STAAENDE KUNST. DEN
FRANSKE KUNSTUDSTILLING 1888. NYE ERHVERVEL-
SER TIL GLYPTOTEKET. TILBUD TIL STAT OG
KOMMUNE OM AT OVERDRAGE SAMLINGEN.
DEN AF DAHLERUP REJSTE BYGNING.

DGANGSPUNKTET for Jacobsens Syn paa al Kunst maa man søge i Thorvaldsens Værker. Saa tidligt som ABC-Bogen havde de været Lærestof for ham, ved sine Forældres Haand var han vandret de faa Skridt til det beundrede Museum ovre paa Slotsøen. Naar Skolen havde Maanedsløve — har Jacobsen fortalt — kunde han faa Bogholder Rulff til at lukke Kontoret og følge med sig paa Museet, idet denne paa Dørens Tavle bad mulig kommende Kunder om dér at skrive deres Bestillinger. Carl havde af sin Fader eller dennes Venner hørt om hvert enkelt Kunstværks Historie, eller han havde selv læst derom i Bøger. Hjemme paa Carlsberg stod Thorvaldsens Hebe i Nichen i Spisestuen, og under Loftet fortalte Frisen Aleksanders vidunderlige Indtog i Babylon. Carl J. blev aldrig Samler af Relikvier, men han var dog glad ved at have erhvervet sig Thorvaldsens Ring, som han bar ved særlig højtidelige Lejligheder.

Men som han elskede Thorvaldsen, var han ogsaa optaget af den Billedhuggerkunst, som i Danmark var udgaaet fra Mesteren eller som, paa en lignende Maade som han, havde især søgt Forbilleder i Oldtidens Kunst; han var fuldt fortrolig med og havde paa rede Haand hvert enkelt af Freunds, H. V. Bissens eller Jerichaus Værker. Skulpturer fra selve den klassiske Oldtid gav vor By den Gang liden Lejlighed til at studere, hverken ved originale Arbejder eller gennem Afstøbninger. Den unge Mands Sind var endvidere tidlig optaget af, hvordan A. J. Carstens havde aabnet Øjet for den rette Forstaaelse af Antiken og havde øvet stor Indvirkning paa Thorvaldsen, han havde Ærefrygt for, hvad Zoega havde udrettet for at trænge ind i Forstaaelse af Oldtidens Værker og tolke dem paa rette Maade.

Hvor kær Malerkunsten end var Carl J., drog den ham ikke til sig med samme Styrke som en plastisk Fremstilling af den menneske-

lige Skikkelse. Thi det var Gengivelsen af Skønheden og Kraften i Mandens og Kvindens Legemer, Fremstillingen af, hvorledes Aand og Indhold aabenbarede sig i Menneskers Aasyn og Lader, der fremfor alt fyldte ham, derfor skulde han ogsaa blive fuldt optaget af Jul. Langes Studier over Menneskefremstillingens Historie indenfor Billedkunsten. Der var sikkert Sider af Malerkunsten, for hvilke Jacobsen aldrig fik synderlig Interesse, saaledes Landskabsmaleriet; i alt Fald mærkedes det aldrig, at han reves hen selv af store Mestre indenfor denne Kunst, og der var Grene af Malerkunsten, hvis Berettigelse man næsten kunde formode, at han i sit Indre bestred (saaledes Blomstermaleri, Nature morte — medmindre de da anvendtes som Dekoration). Personlig erhvervede han sig forholdsvis sjældent Malerier, i alt Fald i de senere Aar, om han end besad enkelte ypperlige Billeder; hos danske Malere bestilte han Portrætter eller Fremstillinger til Minde om Begivenheder (Krøyers Selskab paa Ny Carlsberg, Komitéen for den franske Kunstudstilling; Tuxens Kongefamiliens Besøg paa Ny Carlsbergs Glyptotek). For Raderinger eller Kobberstik lagde han ikke heller nogen særlig Interesse for Dagen, og han har aldrig været Samler af saadanne. En særlig Værdi havde dog Malerkunsten for ham, naar Billederne indgik i Bygningers dekorative Udstyr, saaledes smykkede han sine Bryggeribygningers Kontorer og Gange med Malerier, og han gav i sine sidste Aar Bestillinger paa Billeder til Trappen i Videnskabernes Selskabs Bygning og paa større Fremstillinger til Udsmykning af Glyptotekets Ydervægge¹.

Det havde altid græmmet Jacobsen, at vor Hovedstad, bortset fra Thorvaldsens Museum, ingen Kunstsamling havde, der kunde maale sig, om end ikke med de kostbare Galerier i Verdensstæderne, dog med de righoldige, dragende Samlinger i mange af Udlandets Byer. Han havde hverken oprindelig eller paa et langt senere Tidspunkt tænkt sig, at *han* skulde være den, der bragte en saadan Samling til Veje. Jacobsen var begyndt med at smykke sit eget Hus, og først efter Haanden udformede sig hans Samlings Karakter, den udviklede sig i Retninger, der laa langt borte fra hans oprindelige, mere ubestemt flakkende Tanker. Jacobsen har selv i Tale og Skrift skildret sin Samlings Tilblivelse², vi skal kun i korte Træk gøre Rede for dens Vækst.

En af hans første Erhvervelser var den Gengivelse af Jerichaus »Herkules og Hebe«, som smykkede hans Bolig i Anneksbryggeriet; for denne lod han Jerichau ogsaa udføre flere Stykker af Frisen »Aleksanders og Roksanes Bryllup«, og senere lod han ham modellere Frisen »Hektors og Ajas' Tvekamp foran Troja«. Snart omfattede hans Anskaffelser ogsaa fremmed Kunst, saaledes købte han 1878 Original-Eksemplaret af Delaplanches »La Musique«³, snart derefter Paul Dubois' »Den nyfødte Eva«, Gauthierins »Le Paradis perdu«. I Boligen, som fra 1880 var paa Gamle Bakkegaard, kunde alt dette ikke rummes. Haven foran Huset havde Jacobsen efter Haanden smykket med Afstøbninger i Bronze af Antiker, og her sattes ogsaa den hos Professor Stein bestilte Statue af Carstens. Men saa besluttede Jacobsen at danne en Vinterhave, hvor Billedværkerne kunde staa i den saa tiltalende Forbindelse med grønne Vækster. Stadig voksede Samlingen ved nye Indkøb, men den fik endvidere en værdifuld Forøgelse derved, at en Række af H. V. Bissens originale Modeller, som havde henstaaet i hans Søns Atelier, i Kældere eller i et mørkt Rum oppe paa Kristiansborg, blev overladte Jacobsen til Opbevaring under disse saa langt gunstigere Forhold. Dette var saaledes Tilfældet med Bissens Statue af A. S. Ørsted, hans badende Pige, Paris, Filoktet. Denne Samling, som foruden de franske Arbejder rummede 16 Værker af Bissen, 7 af Jerichau, havde saa stor Interesse, at den fortjente at blive offentlig tilgængelig, og Søndag den 5. November 1882 aabnedes den for Publikum.

Da skulde der indtræffe en Begivenhed, som maatte give Jacobsens altid fødende Fantasi nye Indskydelser. Om Eftermiddagen den 3. Oktober 1884 bragtes der Jacobsen Meddelelse om, at Kristiansborg Slot brændte, Prof. Vald. Schmidt var netop derude, og de ilede i Vogn til Slottet. Man vil kunne forstaa, at Jacobsen efter sit fyrige Naturel var en af de ivrigste Deltagere i Arbejdet for at redde, det skyldtes ogsaa særlig hans Energi, at Jerichaus Panterjæger blev bragt i Sikkerhed. Men herlige Kunstværker var jo viede til Undergang, med inderlig Smerte maatte Jacobsen stirre op til Marskalsalens oplyste Vinduer og se Flammerne belyse og graadigt sluge den af ham saa beundrede Freund'ske Ragnarok-Frise.

I de nærmest følgende Dage efter Branden viste Jacobsen lutter Iver for at redde, hvad der endnu lod sig bjerge. Paa Marskalsalens Bagmur saa han endnu et af de værdifuldeste Partier af Freunds Frise, Riddet af Valkyrier og Einherier, og paa Indersiden af Ydermuren et Stykke med Fremstilling af Jætterne og Loke; han fik af Indenrigsministeriet Lov til at forsøge paa at frelse det, men Natten derefter blæste en stærk Storm, og Muren styrtede om. Særlig var det ham til Harme, at han mod sin Villie var bleven Skyld i, at Freunds anden, kun 50 cm. høje Gengivelse af Ragnarokfrisen gik til Grunde, den havde Interesse ved, at Kunstneren havde malet den polykromt. Det var bleven nødvendigt at flytte Frisen bort fra dens Plads i Bissens Atelier, og Jacobsen havde faaet den anbragt paa Kristiansborg, hvor Ilden fortærede den.

Der blev straks efter oprettet et frivilligt Redningskorps for vore Museer og Biblioteker, og Jacobsen var en virksom Deltager heri, ligeledes skrev han i »Dagbladet« en Artikel om Nyttens af »Flydende Dampsprøjter«⁴. Men særlig er der Grund til at nævne hans Artikel i samme Blad om »Vore brændte Relieffer«⁵. »Danmark har i de store Relieffrisers Ødelæggelse lidt et uhyre Tab; der er saa meget smerteligere, som det aldrig fuldt ud vil kunne erstattes. Det var en af de Opgaver, Thorvaldsen løste, at han bragte Relieffet til en Fuldkommenhed, som kom Grækerne nær, og det er derfor ikke uden Grund, at i den europæiske Bevidsthed staar »Aleksanders Triumf« som hans berømteste Hovedværk«.

»Kristiansborgs Opbyggelse gav en Anledning til, at denne Art af Plastiken fik en blomstrende Udvikling hos os. Vore betydelige Kunstnere fra den Tid have skabt Relieffriser til Slottets Smykke, som hver for sig have sikret Kunstnerne et varigt Eftermæle og som alle tilsammen fylde et Blad i Plastikens Verdenshistorie, som intet andet Land — saavidt mig bekendt — har skrevet Mage til. Det var en sjælden Ære for vort Land, at vi kunne fremvise en Rækkefølge af 5 Led som: *Thorvaldsens* Aleksandertog, *Bissens* Bacchus' og Ceres' Frise, *Jerichaus* Hektors og Ajas's Kamp og hans Aleksanders og Roksanes Bryllup. Navnlig var den sidste i visse Partier saa skøn, saa beaandet

og saa mesterlig udført, at den ligesom Aleksandertoget maa regnes til ikke blot Danmarks, men Europas ypperste Relieffer. Nu ligger de 4 af de 5 i Grus. Det saa smukt beskrevne Blad er brændt, og vi have netop kun saa meget tilbage, at vi kunne se, hvor meget vi have tabt«.

Jacobsen redegør for, hvad der findes af Reliefferne i Fragmenter, eller om andre Gengivelser eller Tegninger af dem foreligger, og han hævder, at vore Billedhuggere bør forsøge at skabe dem paany. »Den, der i Tankerne har forestillet sig et nyt Statsmuseum, har næppe kunnet undgaa at tænke sig Salene smykkede med disse Friser, som paa en saa forunderlig Maade adle et Rum, og som, ligesom Thorvaldsens Arbejder, vilde være noget ejendommeligt for Danmark, som ikke findes i noget andet Land«. Til disse Ord har Jacobsens senere Gerning svaret, hans ufortrødne Arbejde paa at faa Reliefferne fremstillede og at give dem en Hædersplads.

Slottets Brand kaldte hos Jacobsen og hans Hustru Tanken frem om at skænke Staten deres Samling og derved skabe Begyndelsen til et »Glyptotek«. Saaledes hed jo den berømte Skulptursamling i München, som Jacobsen havde set som 9aarig Dreng og som han havde levet i fortroligt Samliv med under sin lange Studietid i den baierske By. Som denne Bygning ved et sjældent monumentalt Præg fæster sig i Beskuerens Erindring, rummer dens Samling en ejendommelig Stemning, der maatte virke ikke mindst paa en yngre Mand, som kom med de fra Fædrehjemmet modtagne Forudsætninger. Faa Uger efter Branden, endnu i Oktober Maaned, havde Jacobsen gjort et Udkast til en Bygning af lignende Art og Størrelse som den i München, bestaaende af fire Fløje, kun skulde Gaarden i dens Midte benyttes paa anden Maade end til at skaffe Lys ind i Salene, den skulde selv være en Sal, kronet af en Kuppel. Jacobsen fremsatte sin Tanke for Borgermester H. N. Hansen, men hvor meget end denne interesserede sig for Planen, ansaa han ikke Tiden for gunstig til at faa hos Stat og Kommune Midler til Opførelsen.

Vi har set, hvorledes Jacobsen foruden sin pietetsfulde Bestræbelse for at erhverve de ældre danske Mestres Værker, især havde søgt

at skaffe sig Arbejder af fransk Billedhuggerkunst til sin Samling. Han var fuldt klar over, at i vor Tid var Frankrig Kunstens rette Hjemsted, at de Franske i Maler- og Billedhuggerkunst stod i første Række blandt alle Nationer, og at det var herfra, at især Impulserne maatte komme. Hans Opfattelse deltes vel af de fleste. Karakteristisk er saaledes en Udtalelse af hans Fader til Fru Johanne Louise Heiberg efter et Besøg paa Salonen 1877. Der var efter hans Opfattelse her kun meget lidt udmærket: »Dog vilde jeg ønske, at vore Kunstnere vilde gaa i Lære her og studere Farven, Lyset og Tegningen. Et andet Fortrin, som udmærker de franske Malere frem for vore: en rig Fantasi, kan desværre ikke læres, men Anlægget dertil kan dog udvikles ved at leve i befrugtende Omgivelser«. — Carl J. fremsatte en Gang for en allerede anset dansk Maler et Tilbud om et Studieophold i Frankrig, men det blev ikke modtaget. Selv havde Jacobsen erhvervet sig nogle franske Malerier, saaledes 1878 Millets »Brændehuggeren og Døden« (for 13,000 Frs.).

Danmarks Billedhuggerkunst var paa den Tid præget af en vis Stillestaaen, som vel kunde berettigede Jacobsen til at kaste Blikket ud-efter. Han havde været en flittig Besøger af Salonen i Paris, men især var han 1878 bleven slaaet af den Udfoldelse, som Skulpturen her viste. Gennem mange fremragende Kunstnere syntes nye Baner at aabne sig. Hvor overbevist han var om, at her var fremstaaet noget nyt, hvor ivrig han var for at dette nye skulde paavirke vore Kunstnere og i det Hele de Danskes Kunstsans⁶, vil fremgaa af, at han i 1878 tilbød Maleri- og Skulptursamlingen 20,000 Kr. til derfor at anskaffe Afstøbninger af de betydeligste moderne franske Billedhuggeres Værker; af Samlingens Bestyrelse skulde der gøres Indstilling til Giveren og denne bifalde det foreslaaede. De saaledes først indkøbte Arbejder var Gengivelser af Paul Dubois' florentinske Sanger og hans »Courage militaire«, samt Delaplanches »Éducation maternelle«. Men Betingelsen var, at Afstøbningerne straks skulde udstilles paa Foraarsudstillingen paa Charlottenborg og derefter indgaa i Samlingen; skete dette ikke, kunde en af Giveren udpeget Autoritet disponere over dem⁷. Da Jacobsen mente at mærke Lunkenhed hos dem, til

hvem Tilbudet var gjort, lod han Afstøbningerne opstille i sin egen Samling.

Man forberedte sig til at holde »Den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling« i 1888 i Anledning af Industriforeningens 50 Aars Jubilæum. Jacobsen var valgt til Medlem af den større Komité og af Udvalget for Bygningens Opførelse. I Udstillingens Kunstafdeling kunde kun nordiske Kunstnere deltage. Da fik Jacobsen den Tanke samtidig at skabe en Udstilling af fransk Kunst, hvad der formentlig vilde virke som en yderligere Tiltrækning for den nordiske Udstilling og bringe et forøget Besøg af Fremmede. Vicepræsidenten i Komitéen for Kunstafdelingen Professor Heinrich Hansen skrev ganske vist en Artikel om det uheldige i at forrykke Udgangspunktet for Deltagerne i den nordiske Kunstudstilling, som ikke kunde konkurrere med de franske Kunstnere og hvis Salgsudsigter vilde forringes, ligesom vi ogsaa udsatte os for, at Tyskerne opfattede det som en Demonstration mod dem. Dette blev dog fra anden Side modsagt som ugrundet Frygt, den franske Kunsts høje Standpunkt var anerkendt overalt, ogsaa i Tyskland⁸. Andre Indvendinger mod Udstillingen blev rejste fra kunstneriske Betænkeligheder, da man frygtede for at den franske, fra vor egen saa højt forskellige Kunst kunde have en uheldig Indvirkning paa den nationale Retning, den danske Kunst hidtil havde fulgt⁹.

Jacobsen formaaede Professor Vilh. Klein til at rejse til Paris for at arbejde for hans Plan, for hvilken ogsaa Maleren Krøyer virkede, og det lykkedes dem at faa dannet en Komité af de mest indflydelsesrige franske Kunstnere; dens Formand blev den tidligere Minister for Kunst Antonin Proust, Louis Pasteur dens Ærespræsident. Ogsaa i Danmark mødte Planen Velvillie, Regeringen tillod, at et Orlogsskib paa sin Hjemrejse fra Middelhavet i Le Havre modtog Kunstværkerne og bragte dem til Danmark.

Med Kommunens Tilladelse blev Bygningen opført paa Halmtorvet lige overfor den nordiske Udstilling, og Prof. Klein gav Tegningen dertil. Den fik en vis Lighed med det Galeri, der nylig var bleven bygget med Tilknytning til Palais Luxembourg i Paris. En Porticus, hvilende paa 6 joniske Søjler, dannede Bygningens smukke Façade.

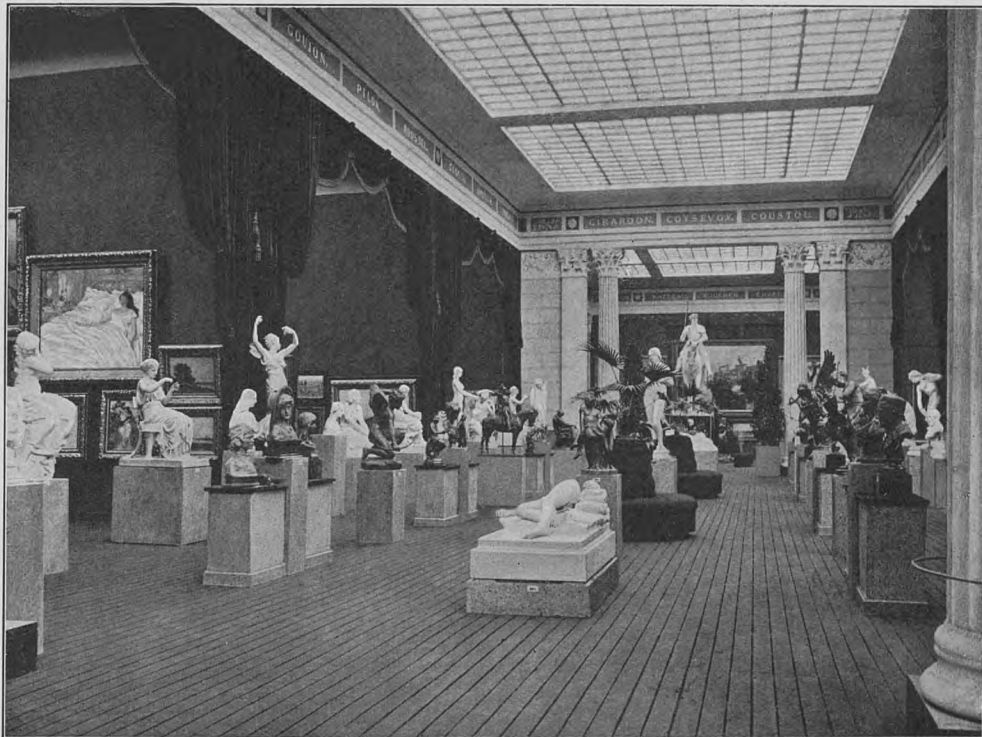
En vid, lysfyldt Midtsal, der rummede Billedhuggerarbejder — Dubois' Rytterstatue af Connetablen af Montmorency var det sluttende Led — aabnede sig til Siderne i 6 for Malerierne bestemte Sale, ved Midtsalens Ende var en særlig Salle d'honneur, paa dens Bagvæg havde Detailles store Billede af den franske Soldats Drøm en Hædersplads.

Den franske Kunstudstilling (1888).

Denne Udstilling vandt hos Publikum almindelig Yndest og udelte Tilslutning. Den havde ikke bragt dansk Kunst i Fare, det indrømmedes af alle, selv dem, der af den Grund havde udtalt sig imod dens Ønskelighed. De Mangler, man tillagde den, lød paa, at den ikke gav en fuldstændig Fremstilling af moderne fransk Kunst — saaledes savnedes Landskabsmaleriet næsten helt — berømte Mestre var slet ikke repræsenterede og andre kun mangelfuldt. Ikke desto mindre er det vist, at den bragte en saa rig Samling af fransk Kunst, som sjælden var set udenfor Frankrigs Grænser, og at den for den danske Almen-

hed aabnede Øjet for mange nye Skønhedsformer og viste os nye Kunstnerpersonligheder, hvad enten man nu vilde følge i det anviste Spor eller undgaa det, den udvidede Synet og lærte at vælge¹⁰. Ogsaa i den Maade, hvorpaa Kunstværkerne fremtraadte paa Udstillingen, var der noget nyt og vejledende. Man lærte at vise Kunstværker Ære

Den franske Kunstudstilling (1888).

og at lette Nydelsen af dem ved tiltalende Omgivelser, disse store Sale med det gunstige Ovenlys og med de festlige, tungt foldede Draperier mellem korintiske Søjler. Her var et Forbud om, hvordan Kunstens Værker senere skulde sættes til Højbords i Glyptoteket.

Nogle Udtalelser om Udstillingen fra en senere Tid fortjener at hidsættes. Maleren Willumsen har sagt: denne franske Udstilling greb mig stærkt, og jeg saa, at nu *maatte* jeg til Paris, selv om jeg vidste det tidligere¹¹. Den bekendte Kunstdommer, Direktør for Kunsthalle i Hamborg Alfred Lichtwark skriver: Paa Jacobsens berømte Udstilling

af fransk Kunst i 1888 lærte jeg først den i Tyskland hidtil ukendte, i Frankrig endnu lidet paaagtede franske Medaillekunst af Roty og Chaplain at kende¹². Hvor højt Jacobsen selv vurderede de Franskes ejendommelige Evne til at fremstille Medailler og Plaketter, har han vist ved flere Gange at bestille saadanne hos franske Kunstnere og ved at erhverve for sit Glyptotek en sjælden Samling af dem.

I disse Aar havde Jacobsen arbejdet videre paa at berige sin Samling med Kunstværker¹³. Saaledes udførte efter hans Bestilling (1885) Chapu og Gautherin Portrætstatuer af Kejserinderne Aleksandra og Dagmar, han erhvervede sig Teneranis og Thorvaldsens »Livets og Dødens Genius«, og flere Gange blev det nødvendigt at bygge nye Sale og Kabinetter ved Siden af Hovedsalen.

Men i Aaret 1887 blev der gjort Jacobsen to Tilbud, som maatte omforme Tanken om, hvad der kunde blive hans Samlings Hovedopgave og som maatte føre den nærmere over mod Münchener-Samlingen. Fra den bekendte i Rom levende tyske Arkæolog Professor Wolfgang Helbig kom der Tilbud om Salg af en etruskisk Sarkofag, og ligeledes henlede han Opmærksomheden paa, at Ejeren af en Samling af 18 ypperlige Buster af Medlemmer af de romerske Kejserfamilier var villig til at afhænde disse. Jacobsen købte straks alt.

Og nu fremsatte han sin gamle Tanke for Borgermester H. N. Hansen om at lade Samlingen overgaa til offentlig Eje. Han kunde fremlægge en af Professor Dahlerup udarbejdet Plan til en med Kuppel forsynet monumental Bygning. Grunden, hvorpaa den skulde opføres, maatte Kommunen afgive, og Kommunen og Staten maatte hver for en Halvdel deltage i Udredelsen af den Million Kr., som Bygningens Opførelse vilde koste. Baade Magistrat og Borgerrepræsentation ligesom ogsaa Rigsdagen — Jacobsen havde Lejlighed til personlig at forelægge sin Plan i Finans-Udvalget — viste sig gunstig stemte. Den 8. Marts var det Thorvaldsens »romerske« Fødselsdag. Fru Ottilie havde om Natten født en Søn, der selvfølgelig fik Navnet Thorvald; liggende paa sit Leje satte hun sit Navn under Gavebrevet ved Siden af sin Mands (8. Marts 1888). I dette hedder det, at Samlingen indeholder det meste og det bedste af, hvad Danmarks Billedhuggerkunst har frembragt

efter Thorvaldsens Impuls, og dernæst en Repræsentation baade af antik Kunst og af Udlandets store Frembringelser i Nutiden, hvilke vi ellers savner her i Landet.

Ved Lov af 5. April 1888 bevilgede Staten sit Tilskud, nogle Uger tidligere havde Borgerrepræsentationen givet sit Tilsagn og nedsat et Udvalg til videre Behandling af Sagen. I dette var flere Forslag om Bygningens Beliggenhed fremme, men man enedes omsider om at foreslaa en Plads bagved Tivoli, og dette Forslag vedtoges af Borgerrepræsentationen (September 1889). Der nedsattes derefter en Komité til Ordning af Bygnings- og Bestyrelsesforhold; til Medlemmer af denne valgte Kultusministeriet Departementschef A. F. Asmussen og Fuldmægtig A. P. Weis, Kommunalbestyrelsen Højesteretsassessor P. Koch og Borgermester, Etatsraad H. N. Hansen; Jacobsen var dens Formand. En Fundats blev udarbejdet (stadfæstet d. 21. Mai 1891)¹⁴, et særligt Udvalg sattes til at lede Byggearbejdet. Professor Dahlerup, hvis Plan Komitéen havde godkendt, kunde tage fat.

Arbejdet skred dog kun langsomt frem, bl. a. fordi mange Bygningsdele skulde have fra Udlandet i bearbejdet Stand. Der indkom i 1896 fra Komitéen en Udtalelse til Rigsdagen og Kommunalbestyrelsen om at den kunde ønske en rigere kunstnerisk Udførelse af Bygningen end det blev muligt ved alene at anvende den bestemte Byggesum, hvorfor man anmodede om ogsaa at maatte benytte hertil de indvundne Renter af Summen, i Stedet for at lade dem tillige komme Driften og Nyanskaffelserne til Gode. Rigsdagens Finansudvalg indvilligede heri, men de af Kommunalbestyrelsen valgte Medlemmer mente at maatte have Bemyndigelse hertil af selve Forsamlingen. Tilladelsen blev ogsaa givet, men, paa Forslag af Magistraten, udtalte den tillige en Misbilligelse af, at Byggeforetagendet var trukket saa længe ud, ligesom ogsaa sit Ønske om, at den manglende fjerde Fløj i en ikke altfor fjern Fremtid maatte blive tilvejebragt, hvorfor det maatte anses for særdeles ønskeligt, at der ved Afgivelsen af Bygningen i Forsommeren 1897 var foruden Grundfonden 50,000 Kr. til Stedese som Byggekapital hertil¹⁵.

Bygningen stod færdig i Foraaret 1897, og den 1. Mai indviedes

den ved en Fest; hele den kongelige Familie og en talrig Forsamling af alle Samfundslag var tilstede. Cæcilieforeningens Kor udførte en Kantate, forfattet af Alfred Ipsen, Professor Emil Poulsen fremsagde dens Recitativer, og Jacobsen holdt Indvielsestalen.

Den Dom, som Direktør Harald Bing i et Brev til Jacobsen fældede over denne Tale, kan sikkert passe paa ikke faa af de Taler,

Glyptoteket (1897).

som Jacobsen holdt ved officielle Lejligheder. »Tak for den stemningsfulde Indvielsesfest igaar. Særlig Tak for Deres virkningsfulde Tale. Det var en djærv, selvfølende Mands aabne og frejdige Ord; det var den gode *Borgers* Udtalelser ligeoverfor en repræsentativ Forsamling; saa lykkelig fri for det Kryberi og Snobberi, som vi desværre høre for meget af nutildags. Et Foredrag, vægtigt af Indhold, værdigt i Form«.

Den rejste Bygning var opført af lyserøde Mursten med rig Anvendelse af Granit til Sokkel og Pilastre, den var i Renæssancestil og havde sit nærmeste Forbillede i Scuola di S. Marco i Venedig. Dens

64 M. lange Hovedfløj strækker sig langs Boulevarden, over dens midterste Del hæver sig et højere Parti med en stor Bue, støttet af mørkegrønne Søjler, over Indgangsporten; til hver Side af denne har Bygningen tre mindre Buer, med konkave, som Muslingskaller formede Hvælvinger, baarne af graa Søjler. Under den midterste af disse tre Buer er opstillet Bronzeafstøbninger af Kunstværker (Laokoonsgruppen, Michel Angelos Moses). De to Sidefløje har i Modsætning til Hovedfløjen, hvis Rum gaar gennem hele Bygningen, to Stokværk over en Kælder; Ydermurene er her udelukkende opførte af Mursten, da Anvendelse af Granit og Kalksten af økonomiske Hensyn maatte opgives.

Man genfandt den nylig opførte Jesuskirkes lykkelige Bygmester paa mange Maader i Glyptoteket; her var atter den straalende Udsmykning, saavel af Façaden som af Forhallen og samtlige Sale, Fantasirigdom i mange Enkeltheder og Sans for malerisk Virkning. Men foruden at den rolige Skulptur maaske stillede andre Krav, kunde de nævnte gode Egenskaber ikke udjævne Savnet af karakterfuld, mandig Holdning og store samlende Linier. Der var ogsaa gjort den Uret mod Bygmesteren, at det planlagte Midtpunkt, Kuplen, havde maattet udelades, idet de Midler, der skulde anvendes dertil, gik med til Dannelsen af det krævede Grundfond.

Bygningen havde kostet o. 1 Million Kr., hvoraf Stat og Kommune hver havde udredet Halvdelen, dog havde Jacobsen yderligere skænket 250,000 Kr. til Udstyrelsen¹⁶.

X

NY GAVE AF KUNSTVÆRKER OG GLYPTOTEKETS
UDVIDELSE MED DEN AF H. KAMPMANN
OPFØRTE BYGNING.
SAMLINGERNE OG STYRELSEN AF DEM

TALRIGE NYE ANTIKER ERHVERVES. TILBUD OM GAVE AF DISSE, IMOD
AT EN NY BYGNING, MED TILKNYTNING TIL DEN ÆLDRE, OPFØRES.
DAHLEUP'S BYGNING FAAR KUPPELSAL. SAMLINGENS FORSKELLIGE
AFDELINGER OG DISSES KARAKTER. KATALOGER OG
VEJLEDNING FOR STUDERENDE.

EN Samling, som den rejste Bygning kom til at indeholde, svarede ikke helt til det ved Gavebrevet overladte, den talte baade mere og mindre, end hvad der var skænket. Komitéen var bleven enig med Jacobsen om at lade alle de moderne Skulpturer fra det ældre Glyptotek gaa over i det nye, hvad enten de var indbefattet i Gaven eller ikke, medens Samlingen ude paa Ny Carlsberg beholdt alle Antiker, selv om de hørte ind under det bortskænkede. Det var jo underforstaaet saavel fra Jacobsens og hans Hustrus Side som fra Komitéens, at alt, hvad der var erhvervet efter Bortgivelsen, skulde ende paa samme Maade som offentlig Ejendom. Netop paa denne Tid havde imidlertid Jacobsens Samling faaet en saa omfattende Tilvækst af Antiker, at den planlagte fjerde Fløj ikke vilde kunne rumme dem, dertil maatte kræves en hel ny Bygning. Man ansaa det derfor for rigtigt at fordele Indholdet af Samlingen paa den nævnte Maade.

Der var nemlig opstaaet lystelige Aar for Erhvervelsen af antike Kunstværker. De gamle romerske Adelsslægter var i Pengeforlegenhed, og Jacobsen, der var bekendt som den kontante og kulante Køber, havde ypperlige Agenter. Som Schliemann var han ikke blot den store Entusiast, men tillige den gode Købmand, og en Del udmærkede Videnskabsmænd havde stillet sig til hans Tjeneste, idet de vidste, at han ikke blot var den begejstrede, men forstaaende, og desuden fra ethvert smaaligt Hensyn fjerne Køber. Professor Helbig havde de bedste Forbindelser i fornemme italienske Kredse. Dr. Paul Arndt var vel kendt med Kunsthandlerne i Europa og havde en udmærket Sporsans. Furtwängler, Studniczka og flere andre Videnskabsmænd var villige Hjælpere, Professor Valdemar Schmidt utrættelig paa sine Rejser i at efterspørge og bjerger ægyptiske Sager til Huse.

Det Øjeblik vilde komme, da Glyptoteket langt mere end at udvide sine Vægge maatte have en Søsterbygning ved sin Side, som i Rumfang maatte være dens Lige. Carl og Otilie Jacobsen affattede et Gavebrev (14. Januar 1899), hvorved de tilbød at overgive Offentligheden Indholdet af det Gamle Glyptotek under den Betingelse, at der til Opførelse af den nødvendige Bygning blev givet af Staten 500,000 Kr. og af Kommunen en lignende Sum samt en Byggegrund. Forslaget modtoges gunstigt af Rigsdagen, der bevilgede Summen; ved Lov af 28. Marts 1899 overdroges det tillige en Kommission, bestaaende af 7 Medlemmer, at træffe den nærmere Ordning angaaende Tilvejebringelsen af Tegninger og Byggeplaner. Til Medlemmer af denne Kommission valgte Kultusministeriet Justitiarius P. Koch (Formand) og Nationalbankdirektør R. N. Strøm, Landstinget den tidligere Borgermester, Konferensraad H. N. Hansen, Magistraten Borgermester Th. Dybdal, Borgerrepræsentationen Raadmand K. M. Klausen, Bestyrelsen for Ny Carlsberg Fonden Kontorchef A. P. Weis. Derefter indbød Kommissionen de tre Arkitekter M. Borch, A. Clemmensen og H. Kampmann til at udarbejde Planer, og da saadanne forelaa, valgte den Kampmanns som den mest tjenlige. Med Kommissionens Anbefaling kom Sagen derefter for Borgerrepræsentationen, men her mødte den Betænkeligheder.

For at lette Sagens Gennemførelse tilbød da Giverne at ville tilskyde yderligere en Million Kroner, dels til Festsalen, dels til Bygningens Udsmykning og nye Anskaffelser (Forpligtelsen overtoges kort efter af det af Jacobsen og Hustru stiftede Ny Carlsberg Fond). Dette virkede som Sæbe under det færdige Fartøj paa Beddingen, nu gled Skibet — fortæller Jacobsen. Forslaget blev vedtaget af Borgerrepræsentationen den 26. November 1900, og Arkitekten kunde give sig i Lag med Arbejdet.

Imidlertid var der en Uret at gøre god overfor den ældre Bygning og dens Arkitekt, nemlig at den stadig savnede sin Kuppel. Jacobsen var desuden optaget af Tanken om at skabe et Middel mod Museums-Træthed, et saadant Hvilested som Belvedere-Gaarden med dens Springvand var i Vatikanet. I en Have med grønne Buske og blomstrende

Planter indenfor Bygningens Mure vilde Øjnene kunne forny deres Se-kraft, dens Friskhed og Duft vilde oplive Sindet og fremme dets Mod-tagelighed. Dahlerup tegnede et Udkast til en saadan med Kuppel kronet Havesal, der skulde aabne sig med Loggiaer til Siderne; dens Bagside skulde dannes af en Indgangsbygning op mod den af Kampmann opførte Bygningsdel. Dette vilde medføre en ny kolossal Udgift,

Glyptoteket.

og hvem skulde udrede Pengene dertil? Fru Ottilie Jacobsen var bleven bortkaldt i Sommeren 1903, og umiddelbart efter hendes Død besluttede Jacobsen, at Ny Carlsberg Fondet skulde udrede denne Sum. Hans Plan om Kuplen og Haven blev godkendt af Glyptotekets Bestyrelse.

Saaledes var nu to Bygmestre i travl Virksomhed for at fuld-stændiggøre det ældre Hus og bygge et nyt¹.

Dahlerup rejste over en 32 M. dyb, 47 M. bred Sal en gylden-ribbet Kuppel, dens Top løfter sig 31 M. over Gulvet, den har en Dia-meter af 16 M. Kuplens Glas er af gulbrun Farve, som heldigt samler

dens runde Form til Enhed og dæmper det gennem det øvrige hvide Glastag indstrømmende Lys. Paa Salens Sider mod Fløjene rejstes en Bygning i to Stokværk, hvoraf det nederste har store aabne Buer, det øverste ligeledes aabne Vinduespartier.

Som Haven saaledes blev Midtpunktet i den ældre Bygning, ønskede Jacobsen, at en Festsal skulde blive den centrale Del i det nye Hus. Han ønskede tilmed en Hal af saa store Dimensioner og saa majestætisk i sin Opbygning, at man kan forstaa, at Kampmann kun paa indtrængende Opfordring af Jacobsen gik med til Planen og først efter at denne havde givet Tilsagn om det nævnte yderligere Tilskud.

Kampmanns Bygning bestaar af fire sammenbyggede Fløje og en Midtfløj, der ved en Forbindelsesbygning slutter sig til Kuppelhuset. Façaden, der vender mod Vest, viser en lang, lige Murflade med en Portaabning i Midten, to lysgraa Søjler bærer Arkitraven, og over den rejser sig i Trin en Pyramide — Mausoleet i Halikarnas, et af Oldtidens syv Underværker, har været Forbilledet. Ved Midtaabningens Sider er indsat to Basrelieffer (af Aarsleff), hvoraf det ene forestiller Stat og By, i det andet ses, i hel Figur, Giver og Giverinde. Øverst paa Pyramidens Top troner gyldent en Gengivelse af Minerva fra Vellettri med en Figur af Sejrgudinden i Haanden, ved Pyramidens Fod tramper, ligeledes i forgyldt Kobber, to af de fra S. Marco i Venedig bekendte Heste. Bygningen har fladt Glastag, kun over de fire Hjørnesale løfter sig firkantede Lanterner. Jacobsen havde ønsket saadanne anvendte, da han i Hertugen af Devonshires Chatsworthhouse havde set, hvilken fyldig Lysvirkning paa Rummet og paa Billedhuggerværkerne der indgaar gennem dem.

Kampmanns Bygning blev et af de skønneste Bygningsværker i København fra den nyeste Tid. Det samlede Glyptoteks tvende Bestanddele har vel en ulige Karakter, men nogen skurrende Disharmoni gør sig ikke gældende. Den ældre Bygnings Ydersider mangler den rige Anvendelse af Granit; i dens Indre er der til Gengæld anvendt mange Arter Marmor, straalende Forgyldning, malede Glasruder og lign., saa at Dekorationen næsten bliver urolig; Kampmanns Bygning har en alvorlig og stræng Holdning. Min Bygherre elsker det Pompøse, det,

som overrasker og overvælder Mængden, sagde Kampmann. Det er muligt, at den ædle Simpelhed, som udmærker saa mange af Bygningens Sale, med de hvide Farver, ikke helt ud var efter Jacobsens Hjerte, men til Gengæld bragte Kampmann, efter at han havde faaet Sikkerhed for, at han kunde sætte sig i fyrstelige Udgifter, noget saa mægtigt og betagende til Veje som Kejsersalen, der søger sin Lige overalt i Verdens Samlinger. Her rejser sig 24 slanke blaa-hvidt-aarede, stærkt kannellerede Marmorsøjler og Piller — fra Brudene ved Carrara var hver enkelt Blok slæbt af 20—30 Okser til Savmøllen, hvor de blev skaarne, hugne og slebne, derefter over Livorno indskibede hertil — de bærer en hvid Gesims af fransk Normandoux Kalksten. Indfatningen om Dørene er dels af svensk og norsk Granit, dels af Dioritporfyr, Gulvet er indlagt med poleret Marmor, i Midten findes Impluviet med den berømte Europa-Mosaik, mellem Søjlerne staar Keiserstatuer og Buster.

Arkitekt Hack Kampmann.

Træder man op under Salens Tempelgavl mod Vest, staar man i det skønne Mausolæum, under den stærkt kassetterede Hvælving indenfor Trinpyramiden, her lyser forskellige Stenarters Farver, Væggene er af poleret grøn Dioritporfyr, de sorte Piller af svensk og norsk Granit, og der aabnede sig en overraskende Udsigt over Kalveboderne, som stod man i en fritliggende Bygning.

Den af Kampmann opførte Bygning havde kostet 1,600,000 Kr., hvoraf Stat og Kommune hver havde betalt en halv Million, Resten var bleven dækket af Ny Carlsberg Fondet. Dahlerups Tilbygning, som kostede noget over 400,000 Kr., var betalt af dette Fond. Hele Ejendommen blev i Ejendomsskyld vurderet til 4¹/₂ Million Kr.

Glyptoteket i sin nye Skikkelse blev indviet ved en Fest den 27. Juni 1906 (»Syvsoverdag, en Dag, jeg særligt elsker«), den holdtes i Kuppelsalen, hvor den kongelige Familie, Repræsentanter for mange offentlige Myndigheder og talrige andre indbudte havde taget Plads. Fra en Talerstol i en Loggia over Hovedindgangen holdt Jacobsen med sin stærke, mandige Røst Indvielsestalen, hvori han fremhævede et saadant Museums Betydning for Folket og takkede alle dem, der havde medvirket til, at denne Bygning kunde rejses.

Nogle Dage forinden havde Jacobsen udsendt det rigt illustrerede Skrift »Ny Carlsberg Glyptoteks Tilblivelse«.

Ved Udvidelsen var Samlingen bleven forøget med 1034 katalogiserede Numre til 2037 Nr., og den talte saaledes nu 3071 kat. Numre. Men nye Gaver kom stadig til. Saaledes 1907 de Jacobsen privat tilhørende Kunstværker, der var erhvervede siden Overdragelsen, ialt 103 Stykker².

I Glyptotekets Bestyrelse har Carl J. Formandspladsen, derefter den Søn, som han udser dertil. Af de øvrige fire Medlemmer vælges to af Ministeriet, to af Kommunalbestyrelsen, de vælges paa 5 Aar³. Naar Familien Jacobsen ikke længere er repræsenteret i Bestyrelsen, vælger Kunstakademiet det femte Medlem.

Vi skal derefter søge at fremdrage nogle Hovedtræk ved Samlingens Karakter og Indhold. Vi begynder med det, der efter Haanden er bleven dens Tyngdepunkt, dens Kunstværker fra Oldtiden og dens kunstarkæologiske Bestanddele.

Disse spænder langt ud over den hellenske Verden. Endog Østasien er repræsenteret⁴. Om en Bodhisattva fra Java — en Legemliggørelse af en guddommelig Verdensleder — udtaler en indisk Sagkyndig, at den er »et Stykke buddhistisk Skulptur, der vil indtage Pladsen blandt de skønneste i ethvert europæisk Museum«⁵. Ligeledes har Samlingen enkelte assyriske og babyloniske Skulpturer.

Disse Dele af Museet hører dog til Udenværkerne. Derimod er Samlingen fra Ægypten ligesaa omfattende som righoldig og betydningsfuld. Her kan det ret mærkes, hvilken indsigtfuld og ufortrøden Hjælper

Kuppelsalen i Glyptoteket ved Indvielsen 1906.

Carl J. har haft i Prof. Vald. Schmidt, der i mere end tredive Aar har arbejdet for hans Samling. I den senere Tid har Museet ogsaa faaet lykkelige Erhvervelser ved at være den største Subskribent ved de af Flinters Petrie foretagne Udgravninger, hvorved det havde Forret til at udtage af de nyfundne Sager. Af den ægyptiske Regering blev der endvidere givet Jacobsen Ret til at undersøge og medtage til Gen-

Professor Valdemar Schmidt.

opstilling en af de mange Gravbygninger i Sakkara i Pyramidernes Nærhed; denne Mastaba fra o. 3000 Aar f. Kr., der rummer en Præsts Grav, er nu opstillet og dens Relieffer og øvrige Indhold beskrevet af Frøken Maria Mogensen, der er ansat ved Samlingen⁶. De talrige Skulpturer, Statuer og Relieffer fra dette ældste Rige og ligeledes fra det mellemste og nye Rige er blevne beskrevne og tolkede i Kataloger over Samlingen, forfattede af V. Schmidt, foruden i flere med Illustrationer forsynede Arbejder⁷. Det skyldes ogsaa Schmidt, at Samlingen i et gunstigt Øjeblik erhvervede et ret anseeligt Antal Terrakotter fra den Tid, da Ægypten var under stærk græsk Paavirkning; og-

saa for disse har Schmidt redegjort i et Katalog⁸. Saaledes er allerede denne Del af Glyptoteket et Eksempel paa, med hvilken Kraft og Omhu der arbejdes paa, at det erhvervede beskrives og bearbejdes til Tjeneste for Videnskaben. Endelig kan det her nævnes, at Samlingen indeholder mærkelige Skulpturer fra Ægyptens sydlige Nabostat Meroë, saaledes en Kongeskikkelse, hvortil kun en enkelt Samling i Europa har et Sidestykke.

Fra Forasien, men fra den under hellensk og romersk Kultur eller Paavirkning levende Del, stammer nogle af Jacobsens første Erhvervelser, idet Konsul J. Løytved i Beirut skaffede ham en stor Del Billedhuggerarbejder, fortrinsvis Gravmæler og Votivaltre fra Palmyra,

det blev snart den betydeligste Samling af Skulpturer fra Dronning Zenobias By. Jacobsen opfordrede Rabbiner D. Simonsen til at affatte en illustreret Beskrivelse af Samlingen, og denne udkom 1889. Af Bogens 26 Tavler var en Trediedel tegnede af den bekendte Orientalist Professor Julius Euting i Strasbourg, der havde ydet en væsentlig Bistand ved Læsningen af Indskrifterne⁹. Mere end disse har dog den enestaaende Samling af Buster Interesse.

Kærnefuld frem for alle Dele af Glyptoteket blev dog hurtigt, hvad det indeholdt fra den græske Verdens centrale Dele. Det blev ikke blot Tilfældet, at vi nu herhjemme var i Stand til at følge med den græske Kunsts Udvikling, Glyptoteket var rykket op som et betydningsfuldt Led blandt de Samlinger, hvori den græske Kunsts Historie *maatte* studeres. Allerede den arkaiske Kunst er stærkt repræsenteret, det berømte Atlethovede fra den Rayet'ske Samling, der købtes 1879, er bleven efterfulgt af mange værdifulde Skulpturer. Om Kunstens store Tid i det 5. Aarh., da Fidias og Polyklet var de ledende, kan man gøre sig fortrolig ved saa fortrinlige Gengivelser fra Oldtiden af disse Mestres Værker som Fidias' Athene-Hoved, som den livfulde staaende Statue af Anakreon, som Polyklets saarede Amazone og Alkamenes' Hera-Statue (fra Villa Borghese). Til den følgende, ved Praksiteles betegnede Periode hører saa skønne Værker som Gruppen Artemis og Ifigeneia. Fra det fjerde Aarhundredes første Halvdel stammer en ypperlig Nio-bide; om Lysippos' og Aleksander den Stores Tidsalder taler et fortrinligt Hermes-Hovede, Busten af den fløjtespillende Satyr, Statuen den sid-dende Digter, der er bleven kaldet en af de fortrinligste fra den græske Oldtid.

Men det er næsten urigtigt at nævne enkelte Værker, eftersom Glyptoteket for saa at sige alle Perioder af den græsk-romerske Kunst-historie indeholder Arbejder af fremragende Betydning og som paa en eller anden Maade karakteristisk skildrer Udviklingen. Og i én Hen-seende er den enestaaende mellem alle Samlinger i Verden, nemlig ved Belysning af Oldtidens Portrætkunst. Allerede de græske Statuer og Buster har Interesse (saaledes Busten af den aldrende Sofokles, Ho-veder af Plato, Aristoteles, Demosthenes og Menander), om de end paa

græsk Maade viser ringe Bestræbelser for at gengive det Individuelle. Foruden at de sent-græske Portrætter (fra den romerske Kejsertid) er repræsenterede ved flere fortrinlige Arbejder, er der ved Glyptotekets omfattende Samling af romerske Hoveder og Figurer givet det rigeste Stof til historiske og kunsthistoriske Undersøgelser. Allerede fra Republikens Tid møder os en Buste af Pompejus, der i Sanddruhed overgaar alle hidtil kendte. Indenfor Kejsertiden stilles vi overfor et helt Galeri af Statuer (særlig kan to Trajan-Statuer nævnes) og Buster af mandlige og kvindelige Medlemmer af Kejsersfamilien foruden af Borgere — blandt dem kan nævnes den Antinous-Skikkelse, som allerede Winckelmann beundrede som den skønneste af alle Fremstillinger af Hadrians Yndling. Vi kaldes ved dette Galeri til Studium af hver enkelt Personlighed, og vi lærer Slægttræk at kende, vi følger med Kunstnernes Arbejdsmaade og det Maal, de tilstræber, gennem flere Aarhundreder.

Da der i det Hele er bevaret os fra Oldtiden forholdsvis faa Bronzefigurer, fortjener det at erindres, at Glyptoteket har to saadanne, den ene er en ypperlig Statue af Herakles, den anden en græsk-italisk Statue af en Yngling fra den strænge Stils Tid. Af de mange Genstande, som Glyptoteket iøvrigt indeholder til Belysning af Oldtidens Kultur, kan fremhæves flere Sarkofager, saaledes den fra Villa Casali, der er en af de skønneste og bedst bevarede fra Oldtiden, blandt Mosaikerne det prægtige Mosaikgulv med Fremstillingen af Europa, der bortføres af Tyren¹⁰.

Nær til den græske og romerske Kunstverden hørte Etruskernes. Jacobsen har benævnt sin righoldige Samling af Genstande fra Etrurien efter den Mand, der især har bidraget til dens Dannelse, Helbig-Museet. Selv har Jacobsen iøvrigt ogsaa gjort sig fortjent af Studiet af hint mærkelige Folk derved, at han med Helbigs Hjælp gav italienske Malere Bestilling paa at udføre Gengivelser af Vægbillederne i Etruskernes Gravkamre. Disse Billeder, med deres Skildringer af mytologiske Emner, Begravelsesfester og Scener af det daglige Liv, er udførte i Originalernes Størrelse, de omfatter næsten alt, hvad der er tilgængeligt. Da Billederne let udvidskes, naar Gravene er aabnede, er der gennem

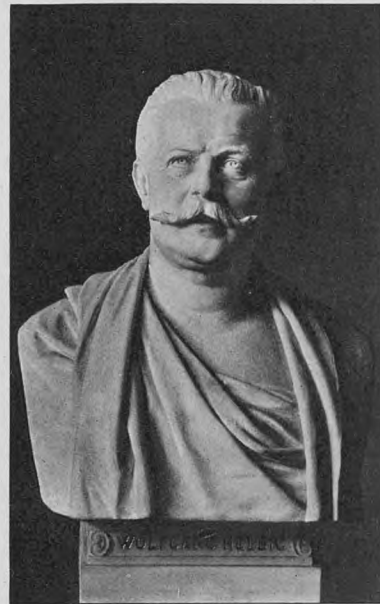
Gengivelserne sikret os Kendskab til en Kunst, der ogsaa har Interesse af den Grund, at den, som paavirket af Kunsten i Grækernes Plantestæder i Italien, giver os en Forestilling om den tabte græske Malerkunst¹¹.

Det er jo Samleres Lod at blive skuffet ved Forfalskninger, og saadant er ogsaa enkelte Gange hændt Jacobsen, men Glyptoteket har dog været agtet for dets Forsigtighed i Bedømmelsen. Overfor de Værker, ved hvilke en Restauration havde fundet Sted i ældre Tid, holdt Jacobsen paa, at det tilføjede blev bevaret, et Princip, som ogsaa Louvre-Samlingen fulgte. Jacobsen vidste, hvor liden Interesse Publikum viste for hovedløse Statuer.

Hos Jacobsen kom der en egen nænsom Kærlighed for Dagen overfor hvert enkelt Stykke i Samlingen. Den viste sig i den Omhu, hvormed han søgte at faa hver Genstand sat paa det rette Fodstykke, tegnet ofte af en Kunstner, stillet i det rette Lys, uforstyrret af dens Omgivelser eller maaske netop begunstiget af dem.

At de græske Skulpturer ofte var farvelagte, er jo vitterligt nok, og Jacobsen var meget interesseret i Forsøgene paa at fremstille polykrome Gengivelser. Han købte til Glyptoteket Niels Skovgaards to Malerier, der forestiller arkaiske polykrome Kvindefigurer fra Akropolis, af Fru Anne Marie Carl Nielsen den farvelagte Kopi af Søuhyret med de tre Hoveder fra Peisistratos' gamle Athene-Tempel i Gudindens By. Ligeledes erhvervede Jacobsen til Statens Afstøbnings-samling en Række Afstøbninger af antike Skulpturer, som Frk. Marie Henriques havde farvelagt, samt hendes Akvareller efter andre farvelagte Skulpturer.

Jacobsen søgte at gøre sin Samling saa nyttig som mulig for Studiet ved at udgive udførlige og fortræffeligt vejledende Kataloger. Alle-

Professor Wolfgang Helbig.

rede i det foregaaende er der nævnt Fortegnelser over særlige Dele af Samlingen. Om de antike Kunstværker udgav Jacobsen 1906 en omtr. 350 Sider stor oplysende Fortegnelse, den efterfulgtes i det følgende Aar af »Billedtavler« til Kataloget, fotografisk Gengivelse af 850 Stykker¹². Over de senere indtil Jacobsens Død erhvervede Antiker udgav Dr. Frederik Poulsen et Tillæg til Kataloget (176 Sider)¹³. Et Arbejde, der videnskabeligt behandler en Række af Samlingens Antiker, var det af Paul Arndt i München udgivne Folioværk »La Glyptothèque Ny Carlsberg« (1896—1912)¹⁴.

I den ved Katalogiseringen fulgte Orden gik Jacobsen frem paa en noget anden Maade end andensteds. En kronologisk Række vilde for Antikernes Vedkommende bygge paa et rent Skøn hos Affatteren, og hvor skulde man stille de romerske Kopier, hvis Stil ikke tillod at henhøre dem til noget bestemt græsk Forbillede, eller hvor Ejendommeligheder fra flere græske Mestres Stil syntes blandede. Jacobsen lod derfor Billedværkets Emne være Udgangspunkt, og denne Vej har senere Dr. Fr. Poulsen fulgt i sit store Tillæg til Kataloget.

Ved sit Indhold og sin lette Tilgængelighed, ved de mange offentliggjorte Vejledninger¹⁵ og Afbildninger maatte Samlingen faa stor Betydning for Studiet af Oldtidens Kunst, den kaldte talrige Videnskabsmænd til Besøg og gav i største Omfang Anledning til Undersøgelser. Jacobsen maatte glæde sig ved den rige Frugt, som Glyptoteket satte i Videnskaben, selv om maaske en og anden Undersøgelse gik imod hans Tolkning i de iøvrigt med megen Kyndighed og Forsigtighed af-fattede Beskrivelser¹⁶. En Undersøgelse, der særlig maatte glæde ham, er der Grund til at nævne. I Firserne havde Jacobsen erhvervet to Torsoer af kvindelige Skikkelser, de var blevne udgravede i Sallusts Haveanlæg i Rom. Jacobsen havde straks bestemt dem som tilhørende samme Tid og samme Gruppe, men dette var bleven bestridt af en saa stor Autoritet som Furtwängler, der henværte dem til forskellige Kunstperioder. Da paaviste F. Studniczka, at de hørte hjemme i samme Gruppe, et ypperligt Arbejde fra 4. Aarhundrede, der havde forestillet, hvorledes Artemis i det Øjeblik, da i Aulis Ifigeneia skal ofres, iler

hindrende til og lader en Hind træde i Pigens Sted; Brudstykker af Hinden, saaledes dens ypperlige Hoved, er senere fundne.

Kommunalbestyrelsen havde i sin Tid betinget, at Adgangen til Samlingen skulde nogle Dage om Ugen være gratis tilgængelig, og Jacobsen ikke blot overholdt dette, men havde en forholdsvis lang Aabningstid; et Aarskort til Besøg paa alle Tider kunde faas for 1 Krone. Et Museum, der ikke kunde vinde et Publikum, var for Jacobsen en Gru. Derfor skulde Samlingen søge at skaffe sig et saadant, den maatte ikke være død eller stum. Jacobsen havde som ungt Menneske set, hvilken Betydning »gamle« Thomsen havde haft som Vejleder og Forklarer¹⁷. Man maatte faa den Besøgende til at lytte, til at iagttage og spørge, saa at han vandt en varig Interesse. Derfor ønskede Jacobsen, at der gaves Vejledning for de besøgende af Glyptotekets Embedsmænd, eller at disse eller andre Videnskabsmænd holdt Foredrag over Dele af Samlingen. Saaledes har Dr. Fr. Poulsen ofte gennemgaaet Dele af Antiksamlingen, Prof. V. Schmidt den ægyptiske eller assyriske Kunst. Jacobsen lod Dr. Poulsen uddanne Studerende, der paa bestemte Dage om Ugen kunde ledsage de besøgende gennem Dele af Samlingen og forklare den for dem. Oberstinde V. Brunckhorst, der fra Glyptotekets første Tid viste Interesse for det, har ligeledes ufortrødent vejledet Besøgende. Endvidere har efter Jacobsens Indbydelse udenlandske Videnskabsmænd her holdt offentlige Foredrag, saaledes Professor Oscar Montelius over etruskisk Kunst (1911), Prof. Studniczka over Artemis og Ifigeneia-Gruppen (1912), Prof. W. Amelung fra Rom over Fremstillingen af Kvindelighed i den græske Kunst.

Indenfor den nyere Tids Billedhuggerkunst fra Udlandet er det særlig den franske Kunst i det 19. Aarhundrede, der er repræsenteret, saavel ved Værker fra den bourbonske og orleanske Kongetid som fra det andet Kejserdømme og fra Republikken. Jacobsen har søgt at faa den enkelte Billedhuggers Kunst belyst i sin Ejendommelighed gennem mange Værker af ham, og han har stræbt efter at samle dem i en enkelt Sal (saaledes er der Sale eller særlige Afdelinger for Carpeaux, Dubois, Falguières, Barrias, Rodin). I righoldig Repræsentation af mo-

derne fransk Billedhuggerkunst bliver Glyptoteket kun overgaaet af Luxembourg-Samlingen i Paris.

Af ingen fransk Kunstner følte Jacobsen sig saaledes draget som af Paul Dubois, han beundrede hans ædle Harmoni og aldrig svigtende Skønhedsfølelse, og han erhvervede talrige Værker af ham. Kunstneren blev Jacobsens kære Ven, og da P. Dubois i 1888 besøgte Danmark, fejrede Jacobsen ham ved en smuk Fest paa Carlsberg, hvortil mange Kunstnere var indbudte; Julius Lange holdt Talen for Æresgæsten. Men ogsaa helt andre Retninger i fransk Kunst blev Jacobsen kære. Det andet Kejserdømmes store Kunstner J. B. Carpeaux vakte saaledes hans Interesse, og det lykkedes ham at erhverve et stort Antal af hans originale Modeller og hans i mindre Maalestok og i brændt Ler udførte Gengivelser af Arbejder af ham, saaledes af hans berømte Gruppe foran den Store Opera »La danse«, ligesom af hans Gruppe af de til Hungersdød martrede Ugolino og hans Sønner, samt endvidere en forsølvet Bronzefigur af Keiserprinsen.

Om end Jacobsen personlig næppe havde den Sans for Dyrefremstillinger som for Menneskefigurer, lykkedes det ham at erhverve udmærkede Arbejder af denne Art. Den Kunstner, som i forrige Aarhundrede brød Bane for en ny, naturalistisk Behandling af Dyrene, A. L. Barye (1796—1875), er saaledes repræsenteret ved en hel Række af de fine Statuetter, støbte af ham selv i Bronze, der er særlig karakteristiske for ham. En Gengivelse af hans berømte »Løve i Kamp med en Slange«, der af Albertina-Legatet er opstillet paa St. Anne Plads, findes ogsaa foran Glyptoteket sammen med hans Siddende Løve. Af de franske Kunstnere, der fulgte i Baryes Spor, kan nævnes Aug. Caïn og Emm. Frémiet, af begge disse Kunstnere har Glyptoteket Arbejder, Caïns Gruppe »en Løve og en Løvinde i Kamp om et Vildsvin« er af Albertina-Legatet opstillet i Anlæget i Vester Voldgade.

Hvor redebon Jacobsen kunde være til at godkende nye Retninger indenfor fremmed Billedhuggerkunst, viser ogsaa hans Forhold til Constantin Meunier. Jacobsen, som selv var den utrættelige Arbejder, blev tiltrukket af den belgiske Kunstners Fremstilling af Arbejderen som kraftig og tillidsfuld, opfyldt af sin Gerning — men rigtignok

ogsaa uden at være præget af Arbejdets Glæde. Foruden i Statuer havde Kunstneren i Relieffer skildret Arbejderens Bedrift. I den sidste Del af sin Levetid var Meunier grebet af den Tanke at skabe et kolossalt »Arbejdets Mindesmærke«, det skulde have Relieffer med legemsstore Figurer, paa Trinene af dets Fodstykke Arbejderskikkelser fra Havn og Sø, fra Værksteder, Agerjord og Gruber. Meunier havde tilbudt den belgiske Stat Monumentet, men Regeringen tøvede med at svare; da tilbød Jacobsen Kunstneren at ville rejse det i København. Den gamle Mester var glad ved Tilbudet, han arbejdede videre paa sine Figurer, men Staten havde stadig Forkøbsret, og ved Meuniers Død (1905) erhvervede den Modellerne. Kunstneren gengav ofte sine Arbejder i mindre Format, og et stort Antal af disse Relieffer og Statuetter, støbte af Meunier selv i Bronze (ialt o. 50), fik Jacobsen udlånt af hans Arvinger og udstillede dem i November 1908 i Glyptoteket; senere erhvervede han af Familien 42 Arbejder, især Statuetter og Relieffer i Bronze. Med andre Værker af Meunier er vi blevne fortrolige gennem de i Anlægene uden for Glyptoteket opstillede Bronze-Gengivelser af dem, saaledes Minearbejderen, Saamanden, Støberiarbejderen, Havnearbejderen og Gruppen Moderkærlighed¹⁸.

I Samlingen af danske Skulpturer vil man finde flere af de ovenfor angivne Principer overholdte paa en tilsvarende Maade. Til Grundstammen i Glyptoteket hørte jo Værker fra den efter-Thorvaldsenske Periode, og man vil her finde Sale for Bissen og for Jerichau — ligesom ogsaa en Sal for Carstens; om Jacobsens pietetsfulde Omsorg for Freunds Værker er talt foran, her vil man finde mange Arbejder af ham og derimellem Brudstykker af Ragnarok-Frisen.

Af de med Jacobsen samtidige Kunstnere er ingen saa rigt og fyldigt repræsenteret som Stephan Sinding. Jacobsen har den Fortjeneste at have været en af de første, som anerkendte Stephan Sindings Betydning. Ved Køb af hans Værker — saaledes allerede tidligt af »En Barbarkvinde, der bærer sin dræbte Søn bort fra Slaget«¹⁹ — sikrede Jacobsen Kunstneren Ro til at udfolde sig, ligesom han var den, der bragte den norskfødte Kunstner til at erhverve sig dansk Indfødsret (1890).

Glyptoteket indeholder endvidere en Malerisamling paa noget over hundrede Numre. Her er især den danske Malerkunst fra det 19. Aarhundrede repræsenteret. En Del Billeder skyldes moderne franske Kunstnere, blandt de faa Arbejder af ældre udenlandske Mestre er saa stolte Værker som Rembrandts læsende ung Mand, et Ungdomsarbejde af Tizian, et Mandsportræt, og Frans Hals' Portræt af Filosofen René Descartes.

Museumsdirektør Otto v. Falke i Berlin har udtalt, at Glyptoteket er vor Tids mest storartede og lykkeligste Bedrift paa Museumsvæsenets Omraade, en Dom, der er bleven tiltraadt af Bestyrerne af mange af Udlandets Samlinger²⁰. Museet var bleven skabt i forholdsvis kort Tid, det er vokset med en rivende Hast uden Afslag paa Godheden af, hvad der erhvervedes, stadig har det lagt nye Omraader ind under sig. Som Indholdet er skønt, er Bygningen, der rummer det; Opstillingen og Behandlingen af Genstandene er nænsom og forstaaende, for Vejledning og Hjælp til Studiet er der sørget paa mange Maader. Her ses en Bestræbelse for at virke baade som Universitet og som Folkehøjskole. Den videnskabelige Forskning kan gøre dybtgaaende Studier, og Folket kan samle sig Kundskaber om Kunstens Historie, foruden at glæde sig ved og kvæges ved de skønne Værker²¹.

Til Belysning af i hvor høj Grad Glyptoteket har vundet Yndest og er bleven et Dannelsesmiddel for det store Publikum, ligesom ogsaa som Vidnesbyrd om, i hvilket Omfang Tilkomsten af den nye Bygningsdel og af Vinterhaven i 1906 har bragt de Besøgendes Tal til at stige, hidsætter vi Tallet af Besøgende i de sidste 10 Aar af Jacobsens Levetid:

	1904	1905	1906	1907	1908
Fridage	40,332	46,189	150,129	123,423	123,424
Betalingsdage . . .	10,510	12,754	32,197	34,384	34,322
	1909	1910	1911	1912	1913
Fridage	121,929	147,239	132,276	130,054	132,516
Betalingsdage . . .	33,161	37,809	38,926	41,376	41,664

Ved sin Styrelse af Glyptoteket havde Jacobsen havt en højt paa-skønnet Støtte i Kunsthistorikeren Th. Oppermann, der fra 1897 var ansat som Inspektør ved Samlingen. Baade ved Indflytningen og ved Opstillingen af Kunstværkerne i Glyptoteket var Kustode A. Larsen Jacobsen til uvurderlig Nytte.

JESUSKIRKEN

RELIGIØS FØLELSE HOS MEDLEMMER AF JACOBSENS FAMILIE.
NY CARLSBERG LEGATET OM OPFØRELSE AF EN JESUSKIRKE.
HOS CARL JACOBSEN EN FORBINDELSE AF RELIGIØS FØLELSE
OG SKØNHEDSFØLELSE. V. DAHLERUPS PRAGTFULDE
KIRKEBYGNING OG KAMPANILE.
PRÆSTEEMBEDET.

ARL JACOBSEN var opdraget i et kristeligt Hjem. Hans Moder var ikke alene en flittig Kirkegænger, hun var en varm religiøs Natur; Faderen var i alt, hvad han foretog sig, præget af kristelig Alvor, om han end i sit stille Sind nærede afvigende Meninger overfor Kirkens Læresætninger. Det gik Carl J. nær til Hjerter, da Stiftsprovst J. H. Paulli, som havde konfirmeret ham, døde (1865), senere søgte han ofte til de Kirker, hvor Rud. Frimodt eller H. Stein prædikede. Han var en trofast Læser af Bibelen, han havde den med sig paa sin Rejse til Italien sammen med Faderen (1862) og sikkert ogsaa under det fire Aars Ophold i Udlandet. Den paa hans Bryggeris Tinde staaende Figur (Adorante), der strækker sine Arme op mod en naadig Himmel, er et Udtryk for den Bønfalden og Taksigelse, som efter hans Opfattelse al vor daglige Gerning tyst skulde rumme, derom kan da ogsaa de paa Murene i hans Bryggeri skrevne Bibelsteder tale. Gennem hele sit Liv var han en stræng Paataaler af enhver Bespottelse af det Hellige, han vilde, at selv den, der ikke levede i Pagt med Gud, burde holde sig fjern fra letsindig Tale.

Da Holger Drachmann i et i »Ude og Hjemme« (1880)¹ optaget Digt om Hans Nicolai Hansens stemningsfulde Maleri »Paa Kirkegaarden«, som Jacobsen ejede, havde tilladt sig et taktløst Udfald mod Kirken, trak Jacobsen sig for nogle Aar tilbage fra dette Tidsskrift. Hans Ophold i Skotland havde vist ogsaa bidraget til at sætte sit Præg paa hans religiøse Retning. Det kan iøvrigt som et Træk fra denne Tid nævnes, at da der i den danske Menighed derovre var Trang til Psalmebøger, skænkede Carl J. den hundrede saadanne i Læderbind; hans Fader udtalte sin Ros derover, ikke mindst for, »at Du med den Beskedenhed, der karakteriserer Dig, har gjort Dig Umage for, at Du personlig traadte saa lidt frem som muligt«.

Men hvor maatte ikke de to Kvinder, som stod Jacobsen nærmest, styrke ham i hans Trang til Guds frygt! Man vil faa et Indtryk af, hvilken inderlig kristelig Følelse der boede i hans Moder, ved at læse følgende, som hun skrev til sin Søn paa en Tid, da hans Sind under Uenigheden med Faderen havde faaet meget haardt at overvinde:

»Jeg er undertiden meget ond og bitter i mit Sind, men da jeg ikke kan taale at huse denne Bitterhed, men bliver paa det forunderligste legemlig syg deraf, saa tvinges jeg til at se det, som bedrøver og forbitrer mig, fra en anden Side. Saadanne haarde Prøvelser, som et daarligt Helbred virkelig er, kan dog gøre sin store Nytte. Jeg véd ikke, hvordan jeg skal faa denne anden Side frem, men saa søger jeg Ensomheden i min Stue eller i Naturen, jeg er hverken oplagt til at takke eller bede, men jeg gør det alligevel, og Villien dertil er da saa stærk, at jeg, ligesom Sangeren, der synger sig op, kommer til med Varme at takke Gud for de Goder og Glæder, som jeg en Stund har glemt, at jeg ejede. Jeg føler mig da som en ussel Stymper i alle Maader, men jeg faar et Haab ved Siden deraf, at Gud vil hjælpe mig, naar jeg blot ydmyg beder ham derom, — at han vil give mig saa stort et Syn paa mine egne Fejl, at min Villie bliver saa stærk, at jeg lægger dem af — og Underet sker, jeg kommer for en Stund igen til at betragte Livet fra et religiøst Standpunkt. Velsignelsen udebliver aldrig. Jeg kommer til at elske Menneskene, med deres Dyder og Fejl, *fordi* jeg har faaet Syn paa mine egne Mangler«.

Fru Ottilie var en uanfægtet troende, der lagde alt i Guds Haand. Højst ejendommelig er jo den Bog, *Ord*, som hun lod trykke og nydeligt udføre, i Stilhed fordelte hun den til sine Veninder. For hver Dag i Aaret havde hun stillet et Bibelsted ved Siden af et Citat af hendes Yndlingsdigter Shakespeare, hvori en tilsvarende Tanke var udtalt eller som aandede den samme Følelse. Hun skrev til en Veninde: Bibelsprogene, indprentede af min Fader, behøver ingen Kommentar; den røde Traad gennem, hvad jeg har samlet, var at vise, at Shakespeare uden at være Præst, i Virkeligheden var det, ved de mange moralske Sætninger, som han udtalte for os.

De bibelske »Ord« tog hun baade fra det nye og det gamle Testament, ikke mindst fra Davids Psalmer. »Det, der er saa dejligt i den engelske Tjeneste — skriver hun 1903 til Sønnen i England — er, at der læses op fra selve den hellige Skrift. Dør har man den Glæde at høre Davids Psalmer i al deres Enfold og Formskønhed. Som Du maaske har hørt, er Biblen anerkendt at være bedst oversat paa Engelsk, Sprogets Bygning egner sig særdeles til Oversættelse fra Græsk, samt Hebraisk og Aramæisk«.

Man vil faa et Indtryk af hvor levende Fru Ottilie var fulgt med i Testamentets Beretning om Apostlene eller i Kirkens Tradition derom, naar hun paa en Rejse med sin Mand i et Brev fra Neapel fortæller: vi var i Pozzuoli, hvor Apostelen Paulus steg i Land efter Skibbruddet og blev i flere Dage, inden han begav sig paa Rejsen til Domstolen i Rom. Det maa have været med forunderlige Følelser, at han kom dertil, med hele Verden imod sig og en Bevidsthed om Døden i sin Sjæl. Carl og jeg talte netop om, at han havde den sikre Tro og Overbevisning at bygge paa, saaledes som han, ligesom saa mange andre, ogsaa senere beviste ved Martyrdøden (1884).

Det var heller ikke uden Grund, at Jacobsens Kirke kom til at bære Navn efter Jesus. Vi havde ikke tidligere haft en saadan Anvendelse af Navnet. De Danske har følt en større Sky for at benytte det end til Eks. Franskmændene. Ved Navnet Kristus har vi altid anset os friere stillede, men vi har i Danmark aldrig, hverken i den katolske Tid eller under Lutherdommen, haft en Jesus-Kirke; først fem Aar før Aarhundredets Slutning rejstes en katolsk Jesu Hjertes Kirke i Stenosgade i København (et Jesu Hjertes Kapel havde bestaaet 1878—83). Men netop for Jesus-Skikkelsen havde Jacobsen den dybeste Ærefrygt. Den, som skriver dette, erindrer, hvorledes Jacobsen endnu paa en af de sidste Skærtorsdage, som han oplevede, udtalte sig om den Alvor, som den følgende Dag, Frelserens Korsfæstelsesdag, indgød ham, og med hvilke Følelser han gennemlevede den. Derimod kan det vist siges, at Julehøjtiden med dens umiddelbare, barnefro Glæde over Kristi Fødsel ikke havde i samme Grad faaet Betydning for Jacobsens religiøse Liv.

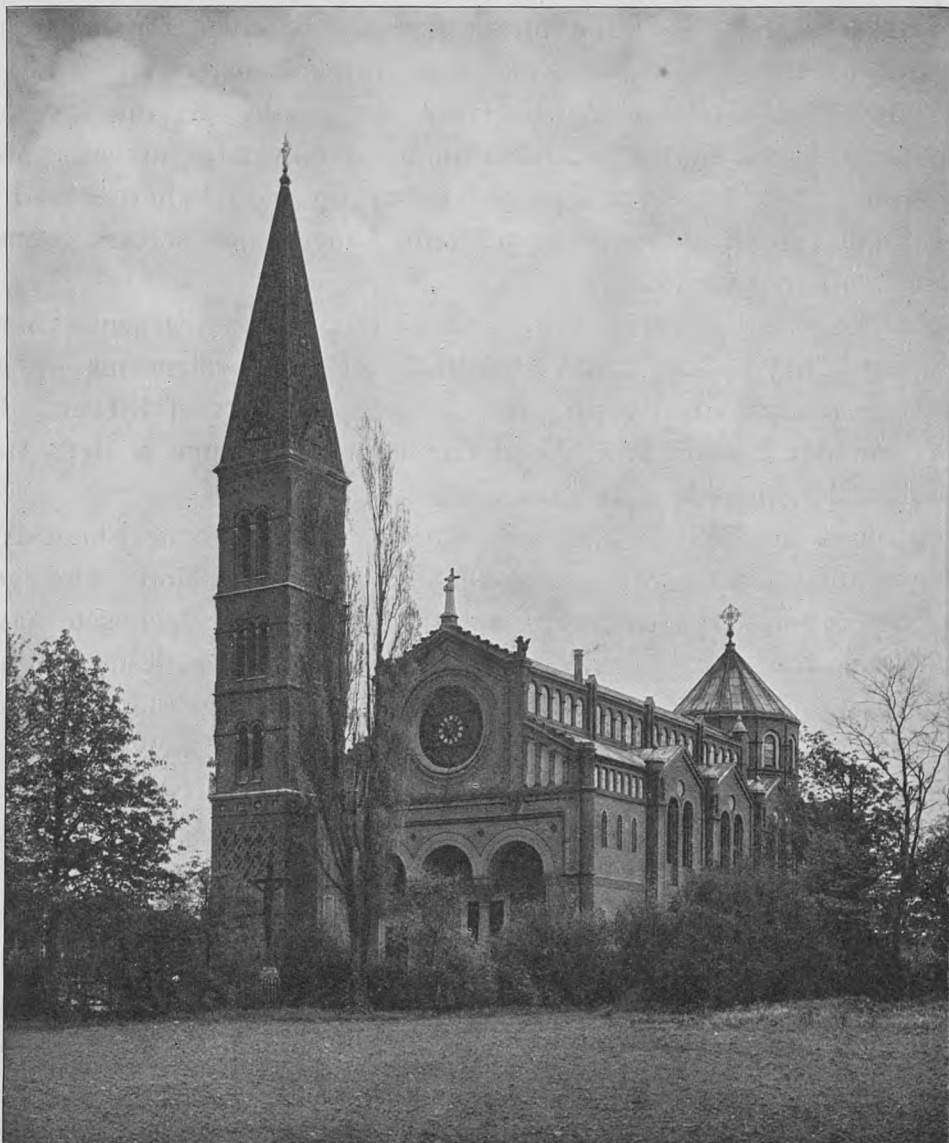
Det var ejendommeligt for Jacobsens Religiositet, at den paa den nøjeste Maade var forbundet med hans Skønhedsfølelse. Man kunde have Indtryk af, at han stundom forvekslede disse Følelser eller blandede dem for stærkt sammen, men man maa huske paa, at efter hans Opfattelse var Glæden over det skønne en himmelsk Gave, han var taknemlig mod den Gud, fra hvem det skønne udgik, og han ønskede i alt hvad han udrettede ogsaa paa denne Maade at give et Udtryk for Guds frygt.

En Afdeling af de i 1883 af Carl og Ottilie Jacobsen stiftede »Ny Carlsberg Legater« var bestemt til Opførelse af en Kirke i Valby.

Den Kirke, som skulde bygges, maatte ikke alene være tiltalende, den skulde til Guds Ære være et Mønster paa Skønhed og stilfuld Pragt; den skulde ogsaa ved dette Middel drage Kirkegængere inde fra Byen til en Udkant af den. Ved Bygherrens Forkærlighed for klassisk Kunst var det næsten givet, at den oldkirkelige Arkitektur maatte være Forbilledet, tilmed da denne yndede at virke ved de stærke Farver og det kostbare Materiale. Som nærmeste Mønster for Kirkens Ydre havde Dahlerup valgt Domkirken i Poitiers, men allerede Portalens Søjler bringer ved deres Dobbeltkapitæler Kirkerne i Ravenna i Erindring, og rundt om i Kirkens Enkeltheder, i Søjlekapitæler og anden Udsmykning ser vi østerlandske, byzantinske og andre oldkirkelige Motiver anvendte.

Kirken, der er bygget af røde Mursten, er treskibet, med et Midtskib og to lavere Sideskibe. Paa dens Hovedfacade, der paa Grund af Terrænforholdene, i Stedet for som sædvanlig at vende mod Vest, maatte lægges mod Nord, aabner sig tre høje Buer ind mod en prægtigt smykket Forhal, Ydermuren har en mægtig Roset af mangefarvet Glas, paa Gavlens Top staar en Jesus-Skikkelse.

Træder man gennem den skønt udskaarne Egetræsdør, med et Gitterværk af Bronze, ind i Kirkens Indre, faar man et overvældende Indtryk af at blive hensat i en sydlig byzantinsk Verden, her er et Spil af Sollys og mange vel afstemte Farver, en Rigdom paa Ornamenter, Skrifttegn, der udtaler Bibelsprog, forgyldte Ribber og dekorative Linier. Det lange Midtskib har tre Krydshvælvinger, der

Jesus-Kirken i Valby.

hviler paa slanke sorte, graa eller rødlige blanktpolerede Granitsøjler, fem paa hver Side af det øverste Stokværk; dette bæres atter af fem paa Kirkens Gulv staaende lavstammede Søjler af de samme Farver, men Buernes Antal er her det dobbelte, og de mægtige, stærkt ornamenterede Søjler har derfor mellem sig fem slanke og glatte Søjler.

Skibet sluttet af en i Halvmørke liggende Hvælving, men gennem den ses atter det cirkelrunde Kor. Paa Altret staar et rigt dekoreret Kors. En Frise med lidende Martyrer, der samler sig om den favnende Kristus som Midtpunkt, løber under det øverste Stokværk; men Øjet skynder sig fra de pinlige Skikkelser op mod Felterne med de hvide Engle, med Guldglorie og udbredte Vinger, der belyses gennem Kuplens gullige Vinduer.

Fra Koret stiger man ned i en af otte, parvis staaende Søjler baaret rund Krypte, og herfra atter ind i et af Gravstemning præget, aflangt og tøndehvælvet Rum; det er lagt paa tværs af Kirken. Det tjener som den Jacobsenske Slægts Gravkammer, mange af dens Medlemmer hviler allerede i de graa Sarkofager.

Jacobsen havde villet, at ved Kirkens hele kunstneriske Udstyr Mangfoldighed skulde gøre sig gældende og at intet Motiv blev gentaget, og Bygmesteren efterkom hans Ønsker. Men Jacobsen havde endvidere, som altid, hævdet, at det ypperste, det ædleste og mest egnede Materiale skulde anvendes, og han havde lagt stor Vægt paa dets Herkomst. Ved sin Forbindelse med Konsul Løytved i Beirut havde han kunnet skaffe Cedertræ fra Libanon til Alterbordet, og Konsulen havde lovet, at de ved Indlægning paa Korsets Oliventræ anvendte Træsorter skulde stamme fra de forskellige hellige Steder. Arkitekten havde efterkommet Bygherrens Forkærlighed for Granitsøjler, og han havde efter hans Ønske anvendt nordisk Materiale. Graniten var hentet dels fra Sverige, dels fra Bornholm, alle de mindre hugne Kapitæler var af norsk Klæbersten, de større var hugne af Bremer-sandsten fra Obernkirchen (Schaumburg).

Kirkens Udstyr havde sat mange Kunstnere i Arbejde. Billedhugger Sinding modellerede Frisen i Koret og de to Engle, der bærer Alterstagerne, Aksel Hansen Jesus-Figuren paa Façadens Top, Hammeleff Englene i Koret. Aug. Duvier fik ved den store Glasrose i Portalen (hvis Diameter er $4\frac{1}{3}$ M.) Lejlighed til at udføre det største Arbejde af denne Art, der var frembragt herhjemme. Orglet kunde ikke faas her i Norden; dets musikalske Værd maatte svare til det prydfulde

Midtskibet i Jesus-Kirken.

Hus og til hvad der i Erindringen knyttede sig til Kirkerum i denne Stil. Det blev leveret af Cavaillé-Coll i Paris (for 110,520 Kr.).

Den pompøse Kirke, der har saa store Maal — den ydre Længde er $17\frac{1}{2}$ M., Skibet er 22 M. langt, $17\frac{1}{2}$ M. bredt, $15\frac{1}{2}$ M. højt, Korrundingen 3 M. højere — havde kostet langt mere end det dobbelte af de ved Ny Carlsberg Legatet skænkede 250,000 Kr.²

Et Klokketaarn ved Kirkens Side hørte nødvendig med til den Stilart, der var fulgt, men Penge dertil kunde først senere komme, og Dahlerup var overbevist om, at Jacobsens ældste og flinke Søn Alf

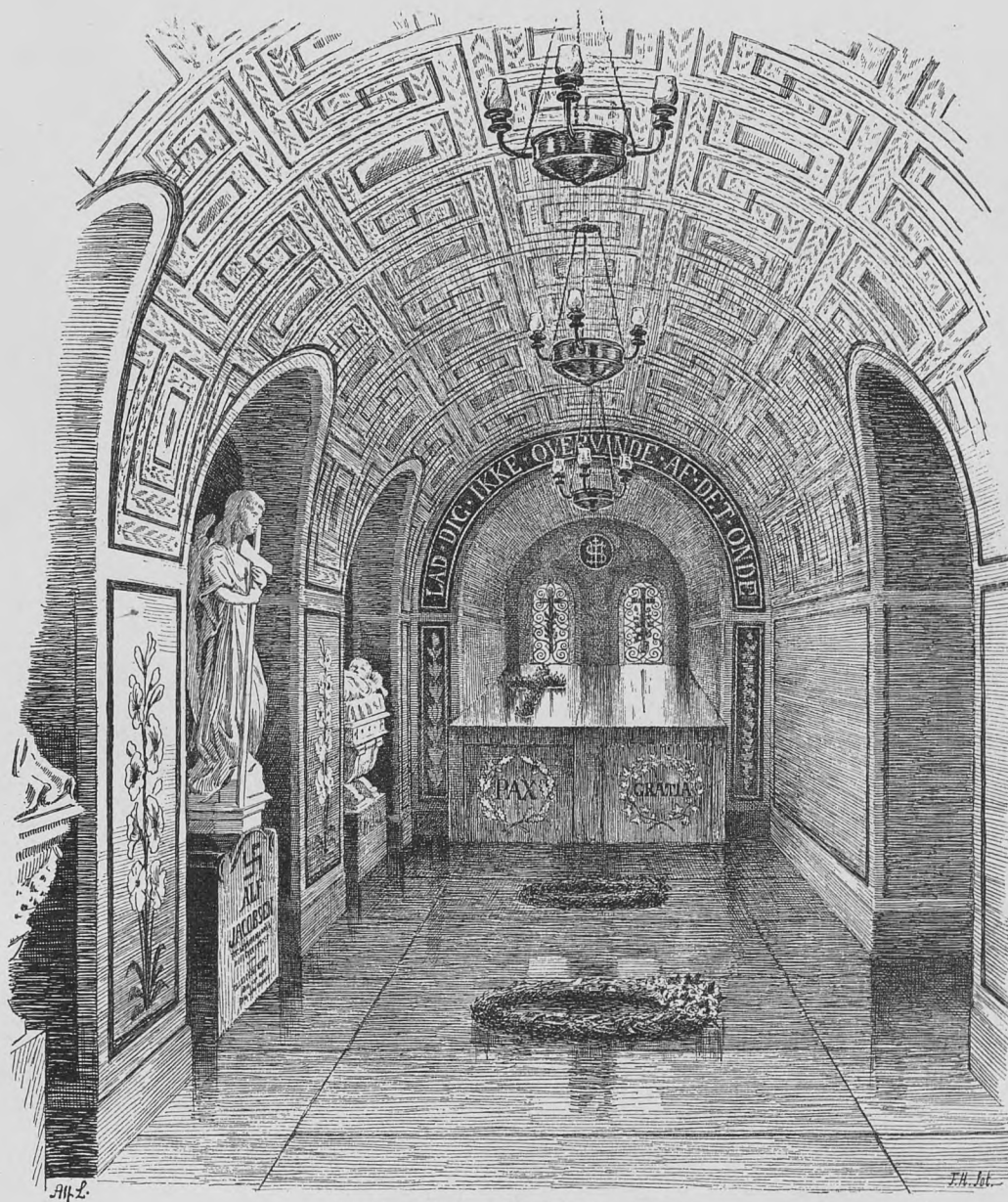
Sognepræst Henry Ussing.

vilde som voksen sætte sig denne Opgave, han forærede Alf en Sparebøsse af Form som det planlagte Taarn. Men Alf blev tidlig revet bort af Skarlagensfeber. Nogle Aar efter blev ikke desto mindre Taarnet til Virkelighed, og Dahlerup har fortalt, hvordan det skete. Fru Laura J. sagde en Gang til sin Søn: »Da Du var lille, kære Carl!, var det saa nemt at finde paa en Gave til Dig, men nu har jeg saa svært derved«. »Du kan jo forære mig en Kampanile til Jesus-Kirken, lille Mor!« »Det

kan Du saamænd godt faa, min Dreng!«, og saa forærede hun sin Søn den halve Million, som Kampanilen kostede³.

Taarnet blev rejst i Aarene 1894—95 og viedes til Mindet om Alf. Det har 8 Stokværk og ender i et Spir, hvis Top er 53 M. over Jorden; over den løfter sig atter en $3\frac{1}{2}$ M. høj Bronze-Engel. Paa et af Taarnets Hjørner staar en Engel, modelleret af L. E. Barrias. Jacobsen havde set denne Figur i Paris og fundet i dens Træk en paafaldende Lighed med sin bortkaldte, elskede Søn. Ogsaa paa anden Maade, saaledes i det i Ornamenterne hyppigt tilbagevendende A, bringer Taarnet Alf i Erindring, og en af dets engelske Klokker bærer Navnet Alf.

En Kirke var bleven bygget i Hvidovre Sogn; et særligt Sogn omkring Jesus-Kirken fandtes ikke. Det vilde være haardt, om den rundhaandede Bygherre ikke skulde have haft Indflydelse paa, hvem der kaldtes til at virke ved Sognets Kirker, det var jo dog den Præst,

Gravkapellet i Jesus-Kirkens Krypt.

som Jacobsen og hans Familie naturligen vilde vælge til deres Sjælesørger. Kaldsret ved Statens Præsteembeder har jo imidlertid alene Kongen. Dog tillod Kristian IX, ved den samme kgl. Resolution af 16. Okt. 1891, der ordnede Jesus-Kirkens Styrelse og økonomiske Forhold, at Carl Jacobsen, hans Hustru og deres mandlige Descendenter

i 1. Led maatte under Kong Kristians Regeringstid frembære Ønsker om Valget af Sognepræst. Da Pastor Henry Ussing 1891 blev kaldet til Sognepræst — Kirken indviedes ved en Fest den 15. Nov. 1891 — var dette Valg i lige saa høj Grad efter Jacobsens og hans Hustrus Ønske, som det senere blev til Glæde og Lykke for Menigheden. Pastor Ussing har ikke blot samlet talrige Tilhørere om sin Prædikestol, han har været virksom som faa i det praktiske Kirkelivs Tjeneste. Henry Ussing har ogsaa forstaaet under sin lange Virketid ved Kirken (indtil 1915) at hævde Kirkens og Menighedens Ret overfor Kirkens oprindelige Bygherre, uden at nogensinde derved det hjertelige Forhold til Jacobsen og til hans Familie led Skaar, og Bygherren er vedblevet at yde sin hjælpende Haand til Gudstjenestens Tarv, han har paa mange Maader forøget Kirkens kunstneriske Skønhed og smykket dens Omgivelser, ligesom han har hindret, at nye Bebyggelser kom til at spærre for Udsigten til den skønne Kirke og dens Taarn.

Siden Jesus-Kirken blev rejst, er der forløbet en Menneskealder, og Valby har tabt de sidste Rester af sit gamle Landsbypræg. Den er bleven en Villaby, eller Fabrikker og lange Husrækker har lagt sig paa de tidligere Bondegaardes Marker. København indlemmede Valby i sig 1901, og i det følgende Aar blev et særligt Valby Sogn udskilt fra Hvidovre Sogn. Saa stærkt er Befolkningen derude taget til, at der for Jesus-Kirken blev Trang til at have en Datter. Jacobsen støttede Planen derom, og Frederiksholms-Kirken i Kongens Enghave blev indviet nogle Aar efter hans Død (1918)⁴.

MINDESMÆRKER I HOVEDSTADEN LEGATET ALBERTINA

NYE ANSKUELSE OM, FOR HVEM MINDESMÆRKER KAN REJSSES
OG AF HVEM DE TØR BEKOSTES. HUITFELDT-MONUMENTET
PAA LANGELINIE. STATUEN AF A. J. CARSTENS. ALBER-
TINA-LEGATET 1880. DEN VED LEGATET FREM-
BRAGTE FORANDRING I BYENS UDSMYKNING.
KUNSTVÆRKERNES ART OG
DERES FORMAAL.

det Tidsrum, som er forløbet, siden Carl Jacobsen begyndte sin selvstændige Virksomhed som Borger i København, er der foregaaet en fuldkommen Forandring i Opfattelsen af, for hvilke Personer offentlige Mindesmærker kan rejses, og Tallet af saadanne Mindesmærker er i Løbet af den samme Tid bleven mangfoldiggjort. Endvidere er der indtraadt en Forandring i vor Hovedstads Udsmykning, i den Maade, hvorpaa Gader og Torve, Promenader og Anlæg prydes ved Kunstens Hjælp, ja her er langt mere end en Forandring, idet noget helt nyt er kommet til. Hvad det første Forhold angaar, Byens offentlige Mindesmærker, har Jacobsen ikke været Foregangsmand eller Indleder, saa lidt som nogen anden. Forandringen skyldes især en ændret Tidsaand, men Jacobsen har givet sit store Bidrag, materielt og aandeligt, til at Forandringen indtraadte. Paa det andet Omraade var han Foregangsmand eller næsten den eneste virkende. Det vil være vor Opgave i det følgende nærmere at skildre, hvori hans Gerning i disse Retninger har bestaaet og hvad han har udrettet.

I Hovedstaden fandtes kun Mindesmærker for enkelte Konger — Statuer af Kristian V, Frederik V, Frederik VI og Frederik VII, samt Frihedsstøtten — tillige nogle Buster af Konger ved enkelte Bygninger. Om vore Digtere mindede kun Støtten paa Bakkehusets Grund over Rahbek og hans Hustru samt Statuer for Holberg (1875) og Oehlen-schlæger (1861) og et Minde for Ewald og Wessel (1879). Paa de her nævnte Tider rejstes der ogsaa Statuer for Videnskabsmændene H. C. Ørsted og Tycho Brahe (begge 1876). Ved Frue Kirke og Universitetet stod Buster af Politikeren og Botanikeren J. F. Schouw (1856), af Weyse (1863) samt af Mynster (1875), i Ørstedparken blev L. N. Hvidt mindet (1877).

Saaledes var der udvist en stor Tilbageholdenhed i vore Æresbevisninger for udmærkede Borgere, kun de største Navne syntes man at ville tiltænke en saadan Hæder, og — naar vi stadig ser bort fra Kirkegaardene — ingen af vore Helte var mindet; der fandtes dog paa Orlogsværftet en Sandstensstøtte til Minde om Schrødersee, og en Privatmand skænkede 1878 en mindre Statue af Tordenskjold, der hensattes i Korsurtegaarden ved Holmens Kirke.

I Aarene 1873—75 havde man i Køgebugt opfisket et Anker og flere Kanoner fra Linieskibet »Dannebrog«, hvad der bragte Iver Huitfeldts Bedrift i Erindring, og der udgik en Opfordring til at rejse ham et Mindesmærke. Imidlertid synes Tanken om at der endnu ikke var rejst noget Minde for Niels Juel at have trykket Indsamlingen; der indkom i alt Fald kun 321 Rdl. Da der blev fremsat et Forslag om i det mindste at faa sat ham et Minde paa Orlogsværftet med Benyttelse af de fundne Kanoner, fremkom der i »Illustreret Tidende« en Tegning til et saadant. Dette gav Jacobsen Anledning til i »Fædrelandet« (7. Febr. 1879) at gøre Indsigelse mod denne Plan. Det foreslaaede Minde havde snarere Udseende af en i Polaregnene rejst Varde end at være et Monument over en historisk Begivenhed. »Et Monument er et afsluttet Hele, hvor Intet kan tages fra eller lægges til eller stilles op paa anden Maade end Kunstneren har gjort«. Han udtaler Haabet om at en Komité vilde træde i Virksomhed for at faa Sagen i en anden Gænge, og en saadan blev da ogsaa dannet med Flaadens Admiral i Spidsen. Der indbødes til en Konkurrence, og ved denne blev V. Dahlerups Tegning og Udkast sejrende. En Model af Monumentet var allerede udstillet paa Foraarsudstillingen 1880, Rigsdagen bevilgede, at flere af de optagne Kanoner maatte finde Anvendelse ved det og at fundne Brudstykker maatte blive Del af den til Monumentets Figurer og Medailloner medgaaende Bronze. Men atter gik det smaat med Indsamlingen. Da besluttede Jacobsen at føre Sagen igennem. I September 1886 stod det skønne, virkningsfulde Monument paa Langeinie, Kanoner og Kugler fra det sprængte Skib har Vagt ved Fodstykket, paa Støttens Top svæver Udødelighedens Genius med Palme i den ene Haand og pegende med den anden mod Himlen.¹

Mindesmærket for Iver Huitfeldt paa Langelinie.

Dette var en af de første Gange, da Jacobsen hævdede sin Stemme om vore offentlige Mindesmærker. Han havde allerede nu erfaret, hvor varsom man maatte være paa dette Omraade, han havde set Sagen trække ud gennem Aaringer, fordi det ikke maatte have Udseende af, at Monumentet var rejst af Enkeltmand og ikke af Nationen, som jo dog paa mange Maader havde givet Tanken sin Tilslutning, han skulde samtidig faa disse Erfaringer bekræftede overfor et andet Tilbud fra hans Side. Jacobsen havde ladet Billedhugger Th. Stein udføre en Statue af Asmus Jacob Carstens, med Gengivelse af nogle Hovedværker af ham paa Fodstykket, og i 1880 tilbød han den til Københavns Kommune. Det var hans Ønske, dog ikke hans Vilkaar for Gaven, at Billedet af den Mand, som havde beredt Vejen for Thorvaldsen i Fornyelsen af Oldtidens Kunst, kunde finde Plads paa Plænen foran hans Museum. Tanken blev imidlertid i Pressen mødt med stærke Indvendinger fra forskellig Side, saaledes af J. N. Madvig og Jul. Lange, man følte ikke en Privatmand berettiget til at bestemme, for hvem der skulde rejses Statuer, man vidste ikke, om Danske turde tage Slesvigeren Carstens til Indtægt eller om hans Plads med Rette kunde være foran Thorvaldsens Museum.

Ved Behandlingen i Borgerrepræsentationen kom det derfor til en bred og vidtløftig Forhandling, hvor man ret erfarede Tidens usikre Forestillinger om hvem der turde rejses Mindesmærker for, og hvor der maatte bekoste dem, om man var bundet til nogen Følgeorden, og hvor de turde opstilles.

Overfor den fra Madvig fremkomne Paastand om at man ikke rejste Statuer for Kunstnere, kunde Etatsraad Meldahl henvise til mange Forbilleder fra Nederlandene og Belgien. Jacobsen havde ogsaa rigtigt fremhævet, at han havde villet hædre en fortjent Mand, hvis Betydning ikke var Offentligheden saa bekendt, at man ved en almindelig Indsamling kunde vente dens Støtte. Kommunalbestyrelsen besluttede da ogsaa med Tak at modtage Gaven, men tilbage stod Spørgsmaalet om Pladsen, og herom skulde der forhandles i et Udvalg². Da dette foreslog Jacobsen, at Statuen blev anbragt i Østre Anlæg, tog han sit Tilbud tilbage, og den hensattes i Bronzehaven foran Ny Carlsberg.

Først mange Aar senere enedes han med Kommunen om at Statuen blev opstillet ved Anlægget i Nærheden af den rejste Glyptoteksbygning (1894).

Femten Aar derefter fik denne Statue et Sidestykke. Umiddelbart før Hundredaarsdagen for Arkæologen Georg Zoëgas Død den 10. Februar 1909 tilskrev Jacobsen Kommunalbestyrelsen om at faa Tilladelse til at maatte opstille overfor Carstens en af Billedhugger Brandstrup udført Statue af Zoëga. »For Danmark har Zoëga havt særlig Betydning ved hans Indflydelse paa Thorvaldsen, som nød Godt af hans Vejledning og som har efterladt flere tegnede Portrætter af ham. De to Navne Carstens-Zoëga høre uadskilleligt sammen. Begge var de Sønderjyder og repræsenterede, hver paa sin Maade, den Fordybelse i den antike Kunst, som i Begyndelsen af forrige Aarhundrede fandt Sted i hele Europa og i hvilken Danmark har taget en saa fremragende Del, og om hvilken baade Thorvaldsens Museum og Ny Carlsbergs Glyptotek ere talende Vidnesbyrd«. Denne Gave modtog Kommunalbestyrelsen med varm Tak og fuld Forstaaelse³.

I de sidst forløbne Aartier er man bleven langt mindre betænkelig ved at lade Enkeltmænd eller Kredse af Private bekoste offentlige Mindesmærker, kun at Pladsen for dem bestemmes af Byens Myndigheder. De offentlige Mindesmærkers Tal er vokset overordentlig. Man kan vel nu i København tælle over 70 saadanne. Naar der i Tiden før 1870 fandtes Minder for enkelte Borgere i Fredens Tjeneste, var de ved Jacobsens Død steget til over halvhundrede, og der findes nu en halv Snes Mindesmærker om vore Krigere og Helte. Ved Indsamlingerne til mange af disse Mindesmærker har Jacobsen været Indbyder, og til endnu mange flere har han givet sit, ofte store Bidrag. Men han har ogsaa ofte lidt Skuffelser. Da det paatænktes at sætte Digteren Carsten Hauch et Minde, indkom der kun en ubetydelig Sum. Jacobsen beholdt da selv det væsentlig af ham bekostede Monument — H. V. Bissens Buste af Digteren, støbt i Bronze, staaende paa et af Dahlerup tegnet, rigt ornamenteret Fodstykke. Det har staaet i Bronzehaven indtil 1921. Efter at »Soransk Samfund«, med Anbefaling af Direktør Vagn Jacobsen, havde andraget Carlsbergfondet om at faa

Mindesmærket overladt til Opstilling ved Sorø Akademi, er dette bleven bevilget, og det findes nu i Akademiets Have. Komitéen for Indsamlingen har skænket et Marmoreksempplar af Busten til Frederiksborg-Museet⁴.

Vi vender os til Betragtningen af, i hvilket Omfang Byen i det nævnte Tidsrum er iøvrigt bleven smykket med Billedhuggerværker. Hvad der fandtes ved Tiden 1870 er sagt med faa Ord. De stod i Kongens Have, nemlig Figurerne af Løvens Kamp med Hesten, Herkules' Brydning med Løven, Orfeus og Eurydike, Basreliefferne Herkules og Omfale, samt Freunds Springvand med Drengen paa Svanen. Paa Gammel Torv fandtes Springvandet med dets Figurer, og nylig var Moses (1858) og David (1860) blevne opstillede ved Frue Kirke. Paa Børsrampen havde Merkur og Neptun Plads, ligesom der ved enkelte Bygninger, saaledes Kristiansborg Slot, fandtes nogle Statuer eller Buster, der maatte opfattes næsten som Led i Arkitekturen eller som alene var det.

Paa Thorvaldsens Fødselsdag den 19. November 1879 stiftede Carl J. et Legat paa 100,000 Kr., som han, med Benyttelse af Kunstnerens italianiserede Fornavn, kaldte »Albertina«. (1) Dets Renter skulde anvendes til Anskaffelse af Billedhuggerværker til Pryd for offentlige Pladser og Haver i København, i Særdeleshed saadanne Steder, som man ved Plantning eller arkitektonisk Udstyrelse i harmonisk Forbindelse med Skulpturerne kunde give et forædlet Præg. (2) Kunstværkerne skulde vælges iblandt de i Fortid og Nutid fremragende klassiske Værker, som maa antages altid at ville have Betydning igennem kommende Tider; Kunstværkerne kunne være Originaler eller Kopier. (3) Portrætstatuer, Buster, Medailloner ere udelukkede med Undtagelse af Antiker. (4) Legatet maa ikke anvendes paa nogen Maade som Tilskud til Foretagender af nogensomhelst Natur, selvfølgelig altsaa heller ikke til Dekoration af Bygninger eller Monumenter.

Legatets Bestyrelse skulde bestaa, foruden af Stifteren, af et af Kommunalbestyrelsen og et af Kunstakademiets Plenarforsamling valgt Medlem. Stifteren kunde vælge sin Eftermand, men derefter skulde

Bestyrelsen for Thorvaldsens Museum vælge et Medlem af sin Midte. Valgene gjaldt for 10 Aar⁵.

Ved Gaver af den Art — udtalte F. Meldahl i Mødet i Kommunalbestyrelsen — behøver man i de senere Aar aldrig at spørge om, fra hvem de hidrører, thi det er bestandig det samme Navn, der møder. Men Overraskelsen fremkommer, naar man ser, hvorledes Giverens Interesse for de hjemlige Forhold stadig giver sig tilkende under nye Former. Den store Forskønnelse for vor By, som Gaven tilsigter, vil ikke blot i Overensstemmelse med Giverens Tanke virke forædlende paa hele Befolkningen, men Følelsen af at vort Hjem løftes og bringes op i Niveau med hvad vi beundrer paa andre Steder, vil befæste Borgernes Kærlighed til deres Hjem.

Til de hjertelige Ord sluttede Forsamlingen sig og bemyndigede Magistraten til at udtale for Jacobsen dens varme Tak for den smukke og opofrende Maade, paa hvilken han saa væsentlig bidrog til Hovedstadens Forskønnelse⁶.

Legatet har i de fyrretyve Aar det har virket tilført Byen en Række Billedhuggerværker, hvis Tal yderligere er steget ved hvad Jacobsen har givet og betalt af egne Midler⁷. Rundt om i Byens forskellige Dele staar de i et Antal af henved hundrede. Det er ikke længer »Kongens« Have forbeholdt at have saadanne Værker, Ørstedsparken rummer over en Tylvt, Idrætsparken 5, Østre Anlæg 2, Haven omkring Glyptoteket, hvor dette selv udstiller Bronzer, og Pladsen foran Bygningen har henved tredive. Ved daglig at have saadanne Værker for Øje har Folket lært at kende Arbejder fra den græske Kunsts bedste Tid (Myrons Diskoskaster, Polyklets saarede Amazone og Spydbærer, Lysippos' Apoxyomenos), det er bleven fortrolig med Statuer som den belvederiske Apollo, Artemis med Hinden, Demosthenes-Statuen⁸, det har kunnet glæde sig ved saa let tilgængelige Værker som den elskværdige Nilgud og Tiberens godmodige Guddom, Satyren med Klangbækkenet og Satyren med Bacchusbarnet. Kunsten fra Renæssancetiden har været repræsenteret ved tre Værker af Michel Angelo (Moses, David, Pietá). Talrigst har dog Skulpturerne fra den

moderne Tid været, begyndende med Canovas Nævefægter, og som rimeligt er, har især fransk Billedhuggerkunst gjort sig gældende.

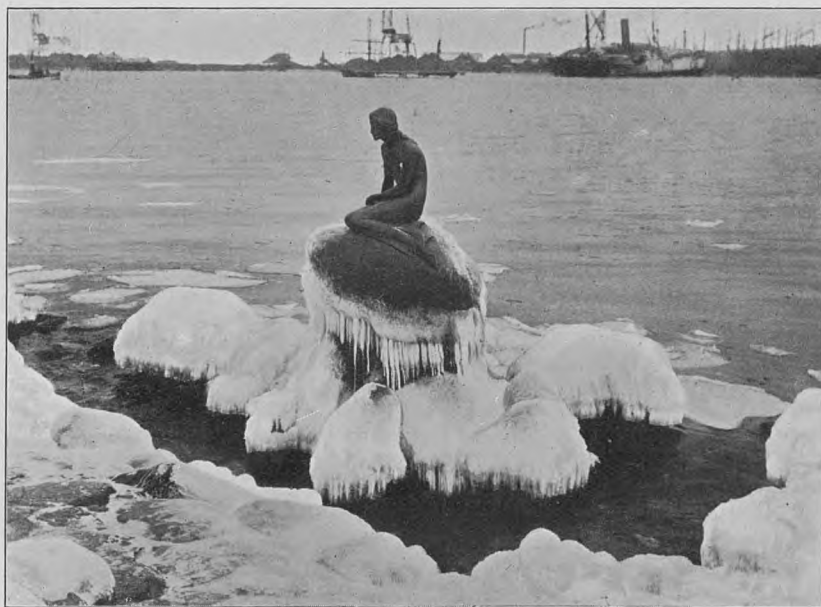
Imidlertid er Nordens Kunst ikke bleven forsømt. Foruden Sinders ridende Valkyrie, Börjesons Svømmer og Jerndahls »Det lider mod Skumring« findes der Arbejder af Freund (Bocciaspilleren), Stein (Vandbærer, Liden Gunver), V. Bissen (Yndling til Hest, en Malkepige), Hasselriis (Satyrdreng), Bonnesen (ridende Diana, Musiken) og flere andre.

Valget af de Omgivelser, hvori Statuerne kunde anbringes, og ligeledes Opstillingsmaaden frembød ofte Vanskelighed. Jævnlig maatte man prøve sig frem ved en midlertidig Opstilling, nogle Gange er ogsaa Statuer blevne flyttede; man har iøvrigt ogsaa Erfaring for, at et Kunstværk kunde være blevet de omboende saa kært, at de paa ingen Maade ønskede det frataget dem. I Botanisk Have valgte man udelukkende at opstille Antiker, i Idrætsparken har man opstillet Figurer, der svarede til Anlæggets Bestemmelse (Antikerne: Diskoskaster, Spydbærer, Apoxyomenos, samt Canovas Nævefægter). Som en særlig lykkelig Opstilling kan nævnes Den lille Havfrue (af Edv. Eriksen), halvt omskyttet af Bølgerne ved Langelinie. Og det fortjener at fremhæves — ogsaa fordi det er udtalt med Anerkendelse af Udlændinge — at der ikke er søgt at dække over Figurerens Nøgenhed, saaledes som det ofte er Tilfældet i Udlandet, men at man har holdt over, at Synet af det menneskelige Legeme ikke kunde vække Anstød.

Som alt sagt stammer mange af Kunstværkerne — vel en Femtedel — fra nordiske Kunstnere. Meldahl, der var Medlem af Bestyrelsen for »Albertina«, udtalte engang i Borgerrepræsentationen, at efter Bestemmelserne for Legatet skulde moderne Statuer, der ønskedes anskaffede, væsentlig hidrøre fra fremmede Kunstnere⁹. Det er vel rimeligt, at Meldahl her gengiver Jacobsens Tanke, men Ordlyden af Legatbestemmelsen kan dog næppe siges at indeholde saadant. Og ofte er det bleven udtalt, at den danske Hovedstads Pladser og dens Anlæg burde kun smykkes med vor egen Nations Frembringelser, og at hvad der nu staar til Skue er for fremmedartet for vor daglige Dont. Dette har været en af de Indvendinger, som er bleven fremsat mod det

trufne Valg af Statuer. En anden Anke har lydt paa, at Jacobsen ikke havde tilstrækkelig Sans for at det Materiale, hvori det originale Kunstværk var skabt, ofte ikke kunde uden betydeligt kunstnerisk Tab ombyttes med et andet, Marmoret ikke med den galvanoplastiske Gengivelse.

I denne Sammenhæng fortjener en enkelt Betragtning formentlig at blive fremsat. I vor Skildring af Carl Jacobsen har vi nogle Gange

Den lille Havfrue, af Edv. Eriksen.

henledet Opmærksomheden paa, hvor stærk en Paavirkning han har modtaget under sit Ophold i München. Nu er det bekendt, i hvilken Grad Kong Ludvig I havde saa at sige omskabt denne By ved næsten at paatvinge den hans egen store Interesse for al Art af Kunst, men ganske særlig for Oldtidens. Han lod Udgravninger foretage paa hellensk Grund, og han indsamlede Kunstværker overalt, altid med Paalæg om at erhverve det bedste, han byggede i München et Glyptotek, en oldkirkelig Basilika, foruden talrige andre Bygninger, han frygtede saa lidt for at efterligne det fremmede, at han lod »Feldherrenhalle« gengive Loggia dei Lanzi i Firenze, »Siegesthor« Konstantinsbuen i Rom,

og saaledes i mangfoldige Forhold, lige indtil Gengivelsen af Guido Renis »Aurora og Føbus« paa Teatrets Fortæppe. Beskueren af alt dette skønne kan ved Siden af sin Glæde derover ikke undlade at studse ved, at Kopier og Efterligninger saa ofte godkendes, foruden at man mærker, hvor stærk en Hang til at belære og at opdrage gør sig gældende, lige ned til Tavlen ved Flodens Bred, der lærer, at dette er Isar, som udspringer dér og dér osv. I lange Tider under Kong Ludvigs Regering stod man i Baiern og Tyskland kritisk overfor hans voldsomme kunstneriske Anstrængelser, men han opnaaede dog inden sin Død at gøre München til et Kunstens Midtpunkt i Tyskland og til at skabe Byen et varigt Ry som Seværdighed.

I den Virksomhed, som den jævne københavnske Borger udfoldede paa Kunstens Omraade, er der utvivlsomt en vis Lighed med de Bestræbelser, som Kong Ludvig var grebet af, ja der er vel endog en Lighed i den Stædighed, hvormed begge holdt fast ved og gennemførte deres Planer. Det skal paa ingen Maade paastaas, at Carl J. bevidst tog Kong Ludvig til Mønster for sin Gerning. Men da Jacobsen i sine senere Aar udtalte, at det var hans Mission at være som en Minister for de skønne Kunster her i Danmark, og da han i Virkeligheden har omformet vor Hovedstads Udseende og skabt den en Betydning i Kunstens Verden langt ud over hvad den forhen besad, er det berettiget at minde om hvad han havde erfaret i det af den maalbevidste baierske Konge skabte München.

Og Jacobsen vilde belære, han vilde opdrage Folket til at have større Sans for Kunst. En Tanke om »Kunst for Kunstens Skyld« var ham ganske fjern, dens Opgave var at paavirke Mennesker, og den maatte kunne faa alle i Tale. At nogen af Naturen kunde være berøvet Kunstfølelse, saaledes som der findes fysisk farveblinde eller for musikalsk Høreevne blottede, laa ganske uden for hans Opfattelse. Derfor kom han, der havde skabt Museer, stadig stærkere til at betone, at vi var altfor hildede af Museumstanken¹⁰, at Kunsten skulde ud i Livet og have daglig for Øje, at det var galt i Museer at op-hobe, hvad der burde staa paa Gader, i offentlige Bygninger eller i vore Skoler. Selv vore Marmorarbejder burde staa under aaben Himmel,

saa vist det var deres væsentlige Opgave at tale til Folket; syv Aar efter Jacobsens Død har man nu ogsaa flyttet en Del Marmorværker fra Salene i Statsmuseet ud paa Pladsen foran det. Jacobsen ønskede derfor ogsaa Kunstværker udlånte til Provinserne, han talte stadig vore Købstæders Sag, i mange Aar har Kunstværker, som tilhørte ham, havt Plads i Museet i Maribo, som han ogsaa paa anden Maade begunstigede.

Hvor brændende hans Iver var for at bringe Skønhed ud til alle, kan fremgaa af et lille Træk fra de senere Aar. Da han havde set Børn lege i nogle skumle Gaarde bag Arbejderkaserner paa Nørrebro, gik han op paa »Arkitekten«s Kontor og gav Redaktionen 1000 Kr. til at kunne uddele efter dens eget Skøn som Præmier for Beboelsesbygninger med 2—3 Værelsers Lejligheder, hvor Gaarden havde et smukt og tiltalende Præg¹¹. Det er i denne Forbindelse ogsaa værdt at nævne, at han, efter at have anskaffet flere af Meuniers Fremstillinger af Arbejderskikkelser, lod dem i nogle Maaneder være opstillede i »Folkets Have« paa Enghavevej¹².

XIII

MUSEET FOR KUNSTINDUSTRI OG
AFSTØBNINGSSAMLINGEN

VÆRELSET PAA ROSENBORG SLOT I EMPIRE-STIL. NY CARLSBERG
LEGATET. INDUSTRIFORENINGEN BESLUTTER OPRETTELSEN AF
ET MUSEUM FOR KUNSTINDUSTRI. JACOBSENS VIRKEN FOR
AT KØBE AFSTØBNINGER OG FOR AT SKABE EN STØRRE
OFFENTLIG SAMLING AF SAADANNE. HAN UDNÆVNES
TIL DIREKTØR FOR STATENS SAMLING.
VIRKSOMHEDEN VED DENNE.

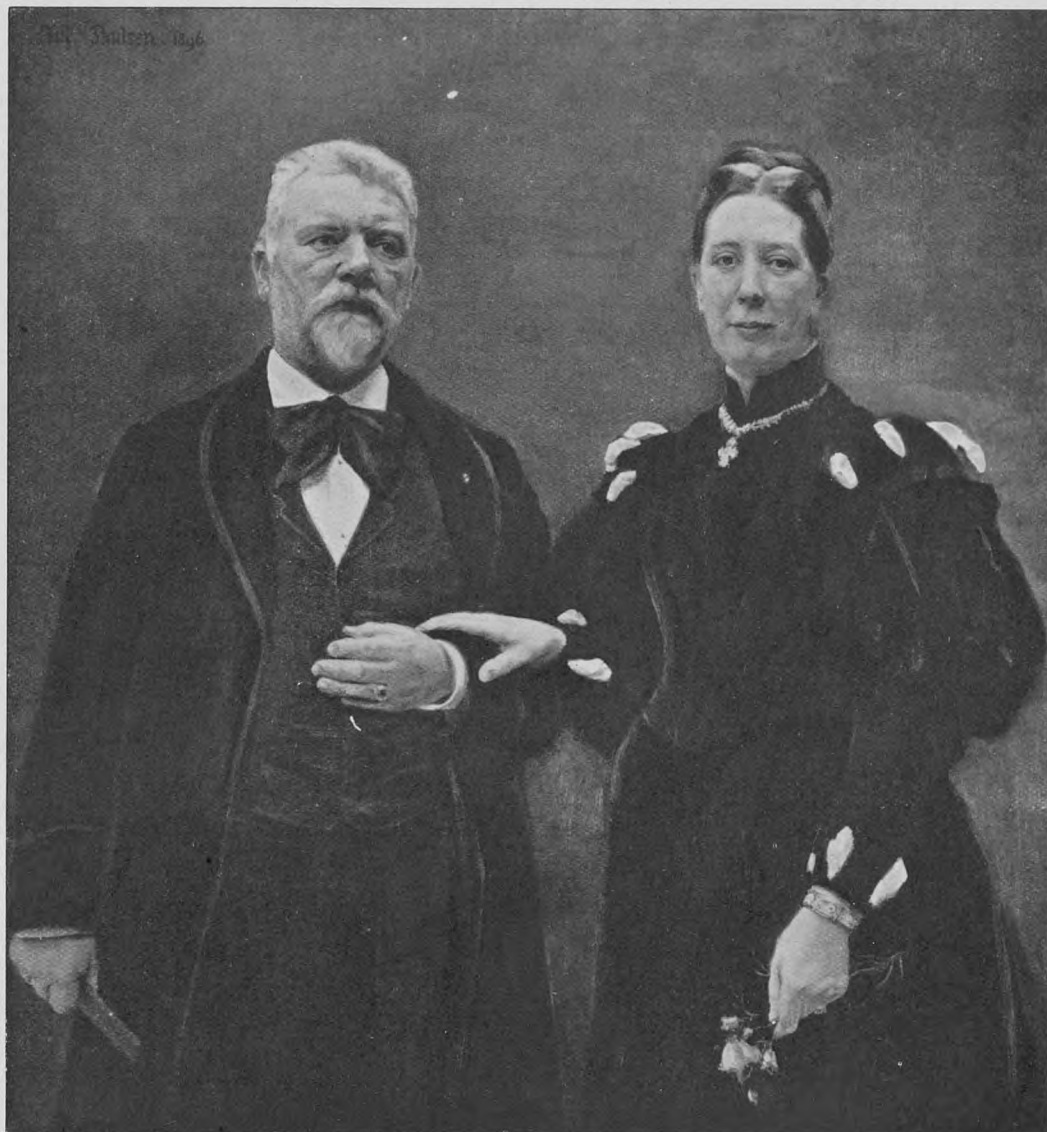
ARL JACOBSENS Sans for skønne kunstindustrielle Frembringelser, ikke mindst naar de fandtes i stilfulde Rum, havde givet sig Vidnesbyrd allerede i en af hans tidlige Gaver til Offentligheden. Han havde paa Auktionen efter Arveprins Ferdinand købt for 18,000 Kr. et pragtfuldt Bordstel af forgyldt Bronze, med Skaale af slebet Krystal; Frederik VI havde ladet det udføre i Paris, tildels efter Tegninger af Professor Hetsch. Jacobsen tilbød at skænke Rosenborg-Samlingen dette Stel, hvis det kunde faa en passende Plads (1881). Da gjorde Direktøren for Rosenborg-Samlingen Kammerherre Worsaae ham opmærksom paa, at der i Enkedronning Karoline Amalies Bø fandtes et, ogsaa i Paris udført, endnu interessantere og smukkere Stel af samme Art; Kristian VIII havde bestilt det, og det indeholdt en Række Thorvaldsenske Figurer, modellerede i Rom under Thorvaldsens eget Tilsyn, dels af danske Kunstnere som Freund, dels af fremmede Billedhuggere. Jacobsen var paa denne Tid beslaglagt ved store Byggearbejder, men hans Begejstring for Thorvaldsen lod ham ikke i Ro. Han vilde bevare dette Arbejde for Landet, og han ønskede det opstillet paa Rosenborg sammen med det andet Stel, men der maatte saa skabes et særligt Værelse i gennemført Empire-Stil, som kun rummede Sager af denne Kunstretning. Efter hans Tilbud indrettedes da saa et af Slottets Værelser med Marmorgulv og rigt forgyldt Stukloft, kopieret efter et Loft i Landgrev Frederik af Hessens tidligere Palæ. Det røde Silketøj, hvormed Væggene beklædtes, Lampetter og en Lysekrone af Bronze samt 6 Taburetter blev erhvervede i forskellige Boer efter Medlemmer af Kongefamilien, og saaledes fremstod en straalende Helhed. Værelset med dets Indhold havde kostet henved 30,000 Kr.¹.

Den af Freund prægede Retning i Kunstindustrien maatte være Jacobsen særlig kær ved dens Slægtskab med Thorvaldsens Kunst.

Hetsch havde ligeledes været vejledet af Antiken, men ogsaa de nyere Retninger i den danske Kunstindustri med Tilknytning til Kristian IV's Renæssance eller med Efterligning af Genstande fra Nordens Oldtid fyldte Jacobsen med levende Interesse. I det Hele havde dansk Haandværk vist saa afgørende Betingelser for at yde noget ejendommeligt og skønt, at denne Dygtighed og Sans burde hjælpes ved at der i Danmark blev skabt et Museum af lignende Art som de i flere Lande siden Aarhundredets Midte opstaaede Museer for Kunstindustri. Jacobsen havde været en flittig Besøger af det af Thomsen oprettede »Museum for Skulptur og Kunstflid«, men efter Thomsens Død (1865) var det bleven nedlagt, her var en tom Plads, der burde udfyldes.

Et af de første Skridt hen imod at faa et saadant blev gjort, da Jacobsen lod et af »Ny Carlsberg Legaterne« have den Bestemmelse at skulle anvendes til Indkøb af Kunstværker, Arkitekturdele og kunstindustrielle Frembringelser og saaledes at de sidste skulde indgaa i et Museum for Kunstindustri og dekorativ Kunst (1883). Paa Formandspladsen i Industriforeningen sad (fra 1883) den energiske, af vor Kunstindustri i saa høj Grad fortjente Philip Schou, der altid havde stridt for Danmarks Opgave paa dette Omraade, han fik Industriforeningen til fra 1885 at udgive »Tidsskrift for Kunstindustri« og ligeledes til at grunde et Museum. Kommunen gav den Grund, hvorpaa Bygningen skulde rejses, og Staten betalte en Trediedel af den Sum (375,000 Kr.), som Bygningens Opførelse kostede. Museet kunde indvies i Juli 1894, det aabnedes i det følgende Aar, og Pietro Krohn blev dets første Direktør.

Foruden at rumme Samlingen og et Bibliotek var det Museets Bestemmelse tillige ved Undervisning at uddanne i Kunsthaandværk. I Museets Bestyrelse, der var sammensat af flere, af offentlige Mynigheder og Institutioner valgte Medlemmer, havde Jacobsen Sæde lige til sin Død. Indenfor Bestyrelsen kunde der gøre sig forskellige Meninger gældende om, hvilke Sider Museet især burde fremhæve. Jacobsen havde vel mest Interesse for Samlingen, medens Xylograf Fr. Henriksen, som Jacobsen paa Ny Carlsberg Legatets Vegne havde valgt til

Carl og Otilie Jacobsen, efter Jul. Paulsens Maleri i Kunstindustrimuseet.

delegeret, mest ønskede Undervisningen betonet²; i en lang Aarrække er der da ogsaa paa Museet bleven arbejdet i en Skole for Boghaandværk og i en anden for Kunsttegning.

Efter Pietro Krohns Død (1905) blev Emil Hannover valgt til Direktør. Paa Grund af Samlingens frodige Vækst saa Hannover sig nødt til af Hensyn til Pladsen at udskyde en Del Sager, og Jacobsen var lidet tilfreds med, at af de solgte Genstande flere stammede fra hans Gave eller var erhvervede for Legatet. I Længden led dog det gode Forhold til Museet intet Skaar, og Jacobsen fulgte med Glæde dets rige Udvikling og den store Tilslutning, det havde faaet fra Publikums Side³. Et Vidnesbyrd om Taknemligheden overfor Jacobsen og hans Hustru havde det iøvrigt været, da ved Ny Carlsbergs Jubilæum i 1896 københavnske Haandværkere skænkede til Ophængning i Museet det skønne af Jul. Paulsen malede Billede af Jacobsen og hans Hustru⁴.

I hvilken Grad Carl J. fremmede vort danske Kunsthaandværk ved at lade det faa Anvendelse i selv den mindste Enkelthed, derom taler alle de Bygninger, som han ejede og udstyrede, og de mange, ved hvis Opførelse han var den ledende og som derefter blev Offentlighedens. En anden Gren af vort Kunsthaandværk, hvori Danmark har vundet særlig Berømmelse, vidste han ogsaa at benytte, vi tænker paa hans udsøgte Smag i Retning af Bogtryk, Udstyrelse med Træsnit og andre Billedgengivelser, samt ved Bogbind; den fremtraadte i flere af ham udgivne Smaaskrifter og større Værker, vi nævner som et enkelt Eksempel det i 1896 udgivne af C. Nyrop forfattede Værk: »Ny Carlsberg. Et Jubilæumsskrift«.

Paa den Tid, da Carl J. kom hjem fra Udlandet, besad vort Land kun et ringe Antal Afstøbninger af fremmede Skulpturer fra Oldtiden eller fra nyere Tider. Kunstakademiet havde ganske vist en mindre Samling, men de Gengivelser af Middelalderens og Renæssancetidens Skulptur, som Kunstmuseet havde besiddet, var ved dets Nedlæggelse overgaaet til Magazinerne. Der var i høj Grad Trang til at faa de ældre Tidens og de fremmede Landes Skulptur fyldigere repræsenteret.

Baade Kaptein Jacobsen og hans Søn — denne havde allerede 1876 skænket Universitetsbiblioteket en Afstøbning af Scipio Barbatus' Sarkofag — var lette at faa i Tale, naar der ønskedes Hjælp til Udvidelse af vore Samlinger.

Da det erfarede, at det preussiske Akademi lod tage Afstøbninger af Skulpturer fra Siena og at Eksemplarer ogsaa kunde erhverves til Danmark for en rimelig Pris, indvilligede baade den ældre og yngre Jacobsen i at bidrage hertil sammen med Staten. Det indkøbte blev opstillet i Mezzaninetagen paa Kristiansborg (1878), indtil den planlagte nye Udstillingsbygning kunde optage dem.

En saadan Opstilling tilfredsstillede imidlertid ikke Carl J., det havde været hans Tanke, at disse Afstøbninger ikke alene skulde komme Akademiets Elever, men Publikum i Almindelighed til Gode. Vi har allerede set (S. 108), hvilke bestemte Fordringer Jacobsen stillede overfor Skulptursamlingen med Hensyn til de skænkede Afstøbninger af moderne fransk Skulptur. Paa Grund af Jacobsens Fordring maatte Akademiet føre enkelte af de modtagne Stykker over til et Lokale paa Kristiansborg Slot, hvor han med Ministeriets Tilladelse havde anbragt nogle af ham erhvervede Afstøbninger af Antiker; men alt dette gik til Grunde ved Slottets Brand⁵.

Jacobsen havde nemlig Planer om at faa et Museum for Gipsafstøbninger oprettet, nærmest som det lignende Museum i Berlin, en af denne Bys største, mest instruktive Samlinger, saaledes som han senere har udtalt. Han fandt Akademiets Samling saa ufuldkommen ved sit Indhold, sit Lokale og sin Opstilling, at den ikke formaaede at fængsle Publikums Opmærksomhed eller at yde den Besøgende tilstrækkelig Materiale til Belæring⁶. Ved det ene af Ny Carlsberg Legaterne havde Jacobsen ikke blot bestemt angivet sin Tanke om at faa et saadant Museum oprettet, han havde givet Midler til at der kunde arbejdes derpaa, og han var begyndt at købe Afstøbninger. I et meget skarpt Brev til Kunstakademiets Direktør Etatsraad Meldahl bebrejder han Akademiet, at det i den Grad ignorerer, at han har bragt en Mulighed tilveje for, at vi i vor By kan faa et første Rangs Museum for plastisk Kunst og allerede har indkøbt Masser af Skulpturer

hertil, at det laver Liste til Anskaffelse af nye Skulpturer uden at konferere med ham (Oktober 1883).

Imidlertid var Udstillingsbygningen paa Charlottenborg bleven rejst, den indviedes i Foraaret 1883, og i dens Stueetage fik Akademiets Afstøbningssamling sin Plads. En halv Snes Aar senere byggedes Statens Museum for Kunst, det skulde i sin Stueetage indeholde en Afstøbningssamling, og Staten tildelte den et aarligt Beløb af 5000 Kr. til nye Indkøb. Jul. Lange skulde være dens Leder, men han døde den 20. Aug. 1896, inden Bygningen blev taget i Brug. Ved hans Bortgang fandtes der ingen, der i den Grad havde lagt Sans og Interesse for Billedhuggerkunst for Dagen som Jacobsen, han havde i en Aarrække arbejdet sammen med sin tabte fuldtro Ven, og Lange skattede i høj Grad Jacobsens Indsigt. Regeringen udnævnte derfor Jacobsen til Direktør for Samlingen; han afgav en Del af sin Gage til Lønning for en Inspektør (Dr. Francis Beckett), den øvrige Del vilde blive anvendt til nye Indkøb.

Jacobsen vilde paa ingen Maade lade sig nøje med en saa begrænset Ramme for Samlingen som den, Jul. Lange havde afstukket, og derfor blev Langes Plan helt lagt til Side. Som sædvanlig agtede Jacobsen lidet paa Budgettet, kun hans Ønsker og det Maal, han havde sat sig, blev bestemmende for Anskaffelserne, uanset om det erhvervede maatte betales af hans egen Pung.

Samlingen kunde indvies den 10. Nov. 1898. Jacobsen udtalte da: Med dette Museums Oprettelse er ikke blot Rækken af københavnske Samlinger til Studiet af antik Kunst bleven komplet, men København er bleven den By Norden for Alperne, som, med Undtagelse af de tre store Hovedstæder Berlin, Paris og London, ejer det rigeste og mest belærende Materiale til dette Studium. Den bedste Frugt, Samlingen kunde bringe, var imidlertid, at ikke blot Kunstværkerne blev sete, studerede og tilegnede, men at Skønhedssans og dermed Trangen til selvstændig Kunst blev levende hos Nationen, saa at den frembragte selv sin egen Kunst⁷.

Det kunde forudsiges, at den nye Direktør vilde stræbe efter at naa endnu længere frem, han vilde ikke blot afrunde eller udfylde

Huller, men lade den hele Periferi svulme, saa at Samlingen kunde ogsaa kappes med Samlingerne i de nævnte Storstæder. Stadig erhvervede han for egne Midler nyt til Opstilling. Da det første Katalog over Oldtidens Værker udkom (1903), var disse siden 1898 steget med 800 Numre til 1500 — for et Hundrede af disse kunde man takke Kong Georgs Velvillie — det følgende Katalog over Middelalderens og den nyere Tids Kunst talte 1346 Numre (1904)⁸. Allerede da var Samlingen saa omfattende, at store Dele af den maatte sættes paa Loftet. Og i det følgende Aarti voksede den ustandselig. Størstedelen af al den Skulptur fra Oldtiden, hvoraf Afstøbninger forefandtes, var erhvervet og ligesaa et stort Antal af Renæssancens Værker. Ved Jacobsens Død var Samlingen en af de største i Verden.

Bygningen kunde aldeles ikke rumme den, og Magazinerne fyldtes. Det kunde ikke undgaas, at der fra Direktøren for den øvrige Kunstsamling blev rejst Indsigelse imod, at saa megen Plads optoges. I Dagbladene hørtes ofte Udtalelser om at Jacobsen ogsaa paa dette Omraade lod fremmed Kunst trænge sig for stærkt frem; Bestræbelsen for at gøre Samlingen til den øverste i Kraft af Antallet af Værker syntes at gøre sig for meget gældende. Man vil kunne forstaa, at Jacobsen for Ministeriet fremsatte Ønsket om at der maatte blive nedsat en Kommission, som kunde gøre Forslag om en Udvidelse af Kunstmuseet. En saadan Kommission blev da ogsaa nedsat; den bestod af Justitiarius P. F. Koch, Direktør for Maleri- og Skulptursamlingen Emil Bloch og Kontorcheferne Stemmann og Weis samt Jacobsen (1902). Den afgivne Betænkning udviser et Flertal og to Mindretal (Weis og Jacobsen), men da intet af de fremsatte Forslag har ført til noget praktisk Resultat for Afstøbningssamlingen, vil der ikke være Grund til at dvæle derved. Derimod har vi i dette Arbejde oftere taget Hensyn til de af Jacobsen i Betænkningen udtalte karakteristiske Anskuelser om Kunsten og dens Forhold til Folket⁹.

Som ved Glyptoteket mærker man ved denne Samling Jacobsens Bestræbelse for at gøre den let tilgængelig og forstaaelig. 1903—04 udkom de nylig nævnte, af Dr. Beckett forfattede Kataloger. Der er ved dem fulgt et andet Princip end ved Glyptotekets Kataloger, Vær-

kerne er ordnede efter Tidsfølgen og dernæst efter de enkelte Kunstnere; ved et Register over Kunstnere og over Emner lettes Benyttelsen. Endvidere havde Jacobsen ogsaa ved denne Samling draget Omsorg for at Studenter, der var fortrolige med hvad den indeholdt, gav de Besøgende Vejledning.

KØBENHAVN SOM TAARNENES BY

STADENS EJENDOMMELIGE TAARNE. BESTRÆBELSER FOR AT
FAA NICOLAI KIRKE BYGGET. TILBUD OM AT GENOPFØRE
SPIRET PAA NICOLAI TAARN. TILBUD OM AT REJSE DET
I 1807 NEDBRÆNDTE SPIR PAA VOR FRUE KIRKE-
TAARN. TILSLUTNING TIL TANKEN OG KAMPEN
IMOD DEN. VED JACOBSENS DØD
BESLUTNINGEN UDSKUDT.

ØBENHAVN har gennem flere Aarhundreder kunnet rose sig af sine ejendommelige Taarne. Mest middelalderlig virkede vel den kuriøse, men ikke uskønne Drabant ved Trinitatis Kirke, som den stjernekyndige Longomontan ved »synderlig Invention« havde konstrueret, og som skulde være Vagtpost overfor Himlens Stjerner. I Reformationens Aarhundrede havde man ved Kristoffer Walkendorfs og Frederik II's Bistand rejst det kraftigt firskaarne røde Taarn paa Nicolai Kirke, ligeledes et Spir, men baade den øverste Del af Taarnet og Spiret gik tabt ved Kirkens Brand 1795¹. Narhvalstanden eller de fire snoede Lindormes Taarn paa Børsen viser et overdaadigt Lune, og man vil ikke i nogen By finde Magen dertil. Ved Spiralgangen omkring det Taarn, der et Hundrede Aar senere salttes paa Vor Frelzers Kirke paa Kristianshavn, havde Kong Frederik V netop villet danne »en særdeles Prydelse og ej noget sædvanligt«, Laurids de Thurah havde her benyttet et Motiv fra Chiesa Sant' Ivo della Sapienza i Rom. Ved et betydeligt Bidrag fra den samme Konges Side blev det muligt at rejse det slanke, himmelstræbende Spir paa St. Petri Kirke med dets søgrønne Kobberkjortel (Arkitekt Eugen Jørgensen: maaske et af de smukkeste Spir i Europa). Paa Rosenborg Slot findes en livfuld Gruppe af firkantede, ulige høje, spirbærende Taarne med en fjerde ottekantet, hættebærende Fælle mellem sig. Til hele denne Flok kom i det 19. Aarh. den majestætiske, grønne og guldtribede, ribbede Kuppelhvælving med Lanterne over Frederikskirken (Marmorkirken) og Raadhusets prægtige, firkantede Taarn med Landets højeste Spir i en Kobberham.

Det er vel især disse Taarne, som har givet Byens Silhuet dens Ejendommelighed, dens Konturer udefra sete, men utvivlsomt faar man et tilsvarende Indtryk ved at vandre gennem Byen og her se saa karakteristiske Taarne som det kronebærende paa Nyholms Hoved-

vagt eller det noble, pyramidale paa Kristians Kirke (Frederikskirken) paa Kristianshavn.

Derfor var det fuldt saa vel Taarnenes ualmindelige Form som deres ubestridelige Skønhed, der gav København dets Særpræg. Jacobsen ønskede imidlertid at fremhæve Skønheden og døbte København med Navnet »Byen med de skønne Taarne« i Lighed med den italienske »San Gimignano delle belle torre« (Sydvest for Firenze), hvis Taarne iøvrigt slet ikke er kønne, om end de er mange. Det faar staa hen, om man ikke let bliver led ved saadan Navngivning i Lighed med »Nordens Athen«, men sikkert er, at Jacobsen ved at arbejde paa at gøre Navnet berettiget har maattet skabe en Følelse af dyb Taknemlighed, ikke blot hos Hovedstadens Befolkning, men hos alle Danske.

Det var en gammel Tanke hos Jacobsen, at den nedbrændte Nicolai Kirke burde genopføres. Paa dette Sted havde Guds Ord først været forkyndt — saaledes skrev han en Gang til en af vore Præster — her havde hans Navn i Aarhundreder været dyrket, her havde den lutherske Protest mod Pavekirken først lydt og Salmer paa dansk Tungemaal været sungne.

Ved Tiden 1880 gjordes der Forsøg paa at indsamle Penge til en Genopførelse; men der indkom kun en lille Sum. Nogle Aar senere blev Tanken optaget paany, efterat Arkitekt H. C. Amberg havde udarbejdet Planer for en Opbygning af Kirken. H. M. Fenger, dengang residerende Kapellan ved Vor Frelses Kirke, Porcelænshandler H. O. Grave og Jacobsen udsendte en Indbydelse til at tegne sig for et mindre Bidrag aarligt gennem 10 Aar, saaledes at Kirken kunde staa fuldført 5. Juni 1895 paa Hundredaarsdagen efter Branden, men ogsaa denne Gang fandt Indsamlingen ringe Tilslutning. Grave havde ladet en Model af Kirken udføre, Jacobsen rejste 1888 paa Industri-Udstillingens Terræn ved Siden af Hallen for Ny Carlsberg en Gengivelse af Nicolai Taarn i dets ældre Skikkelse med det af den kgl. Bygmester Albert Mathiesen tegnede Spir, i en Trediedel af Størrelsen². Vel var Jacobsen optaget af Planen om at bygge en Kirke i Valby — han havde ved Stiftelsen af Ny Carlsberg Kirkelegat henlagt Midler hertil — men han havde dog fastsat, at hvis der ikke inden 10 Aar

af Autoriteterne blev sikret Indtægt for en Præst i Valby, medens derimod Københavns Kommune vilde genopføre Nicolai Kirke, skulde Beløbet kunne benyttes dertil.

Unægtelig havde denne Sag Kanter, der kunde støde imod. I København var der stor Trang til Kirker, men netop allermindst paa dette Sted, hvorfra der ikke var mange Snese Skridts Gang til tre Genbokirker. Selv om de for Kommunen saa indbringende Slagterboder bagved Nicolai Taarn fjernedes, var Pladsen ikke stor nok til herpaa at bygge en anseeligere Kirke. Den prægtige gotiske Bue, som aabnede sig paa Taarnets Østside som Rest af Kirkens Midtskib, havde vundet Jacobsens Kærlighed og var i Grunden værd at bevare. Hans Tanke rettede sig derfor stærkt hen imod alene at faa Spiret genrejst og at omdanne Pladsen til en Have af et vist religiøst Præg, til Eks. ved at opstille en Kristusfigur, Statuer af Apostlene, Billeder af Forkæmpere for Protestantismen, og lign.

Den 7. Nov. 1902 sendte Jacobsen en Skrivelse til Kommunalbestyrelsen, hvori han udtalte: »Der gives næppe noget, som mere forskønner en Bys Fysiognomi end høje smukke Taarnspir. Det er ikke blot, naar man ser Byen udenfra, at Spirene virke indbydende, tiltrækkende, men inde i Byen adle disse Spir den hele Bydel, hvor de knejse over Omgivelserne... For o. 100 Aar siden udmærkede vor Hovedstad sig fremfor mange andre ved sine skønne Taarne, men Ulykkerne i 1794, 1795, 1807 gjorde en brat Ende paa disse Herligheder, idet de berøvede os tre af de allerskønneste: Kristiansborgs, Frue Kirkes og Nicolai Kirkes mægtige Spir. Af disse var Frues det højeste, men Nicolais det ejendommeligste. Det er bekendt, at dette sidste var navnkundigt som en af vor Hovedstads skønneste Prydelser, og overhovedet et af de smukkeste, maaske det allersmukkeste af disse kobbærtækte Træspir i Kristian IV's Stil, som endnu findes omkring i Nordeuropas Byer. Nu staar det kullede Taarn og minder om Fortidens Ulykker«.

Men endvidere trænger Byens Indre til Anlæg med Træer og Grønt. »Det er jo desværre saa, at der indenfor Voldenes Kreds med Undtagelse af Rosenborg ikke findes et eneste Sted, hvor man kan standse

og drage Aande i et Haveanlæg. Det er næppe sandsynligt, at vor By nogensinde vil faa Raad til — saaledes som Paris og andre af Udlandets Byer — at sløjfe hele Kvarterer for dér at anlægge Haver, men Byen har i Nicolai Kirkeplads netop et Sted, der i en ualmindelig Grad frembyder sig selv til et Haveanlæg, saaledes som den ligger lige i Byens Midtpunkt, og saa meget til Side for Hovedaaren, at Færdslen ikke ganske forstyrrer Anlæggets Ro. Smykket med Kunstværker og Monumenter vilde der midt i Byen blive en lille fredhellig Plet, som i lige Grad vilde blive skattet af Høje og Lave«.

»Under Forudsætning af at Pladsen udlægges til Haveanlæg i sin fulde Udstrækning, og saafremt Taarnet er tilstrækkeligt solidt, tilbyder jeg at opføre Spiret i den Skikkelse og den Størrelse, som det havde før Branden 1795«.

Under den derpaa følgende Forhandling med Magistraten viste det sig, at Sagen stødte paa mange Skær og at i ethvert Fald det stillede Vilkaar om Slagterbodernes Fjernelse og om Anvendelsen af Pladsen vilde bringe Sagen til at standse. Jacobsen frafaldt da denne Betingelse, og han besluttede nogle Aar senere at gaa frem ad en anden Vej.

I en Skrivelse til Kunstakademiet anmodede han dette om at ville meddele Magistraten, at det havde til sin Raadighed de til Genopførelse af Spiret paa Nicolai Taarn fornødne Midler, idet det tillige udtalte sig om Sagen; han bad dog om, at det ikke blev nævnt, fra hvem Tilbudet stammede. I Akademiets Skrivelse til Magistraten fremhævedes det, hvilken ypperlig Virkning Marmorkirken og Raadhustaaarnet havde havt paa Byens Udseende og hvilket fortræffeligt Resultat der var fremkommet ved Restaurationen af Hellig Aands Kirkens ædle Spir. Et Spir paa Nicolai Taarn vilde ved dets Skønhed gøre sig stærkt gældende baade paa Afstand og nærvæd, det vilde især fra Vimmelskafte og fra Slotsholmen tage sig prægtigt ud (Januar 1907).

Uagtet disse varme Udtalelser fra den kyndigste Autoritet skulde Sagen faa en besværlig og pinlig Gang gennem Magistrat og Borgerrepræsentation. Allerede Magistraten havde delt sig, idet Borgermester Marstrand og de tre Raadmænd Knudsen, H. Hage og G. Philipsen

var imod Forslaget, medens Overpræsident Oldenburg, Borgermestrene Jacobi, Dybdal, J. Jensen og Raadmand Klausen anbefalede det. I Borgerrepræsentationen lykkedes det kun med én Stemmes Overvægt at forhindre, at Sagen vistes tilbage til et Udvalg, og vel blev det ved den endelige Afstemning vedtaget at modtage Gaven, men kun med 18 Stemmer mod 13. Man vil ikke kunne undre sig over, at Jacobsen i et paa samme Tid udgivet Skrift kom med et meget bittert Udbrud.

De Indvendinger, som rejstes mod Genopførelsen, støttede sig i mindre Grad til, at Kommunen maatte restaurere Taarnet (for 70,000 Kr.), thi en Istandsættelse var efter dets Tilstand alligevel nødvendig, men man vilde bevare Taarnets gamle Udseende, der ikke manglede sin Skønhed, ja man ønskede endog at beholde det grimme Tidssignal, Stangen med den faldende Kugle,

eller man bemærkede, at hvad der rejstes var et Rokokospir paa et Renæssancetaarn, man fandt, at der dreves et Misbrug med Udtrykket Byens Silhuet. Der kan vel ikke være Tvivl om, at Jacobsen havde havt det rette Syn. Faa Aar efter, da Spiret var færdigt og skulde modtages, kunde Havnebygmester, senere Borgermester H. C. V. Møller udtale, at Forsamlingen vilde mindes, med hvor store Betænkeligheder det i sin Tid gjorde Tilbud blev modtaget, medens nu, da Spiret staar knejsende stolt mod Sky, der næppe er ret mange, som ikke finder,

Nicolai Taarn med det genrejste Spir.

at det er en særdeles værdifuld Gave, der er skænket Hovedstaden, hvorfor der bør bringes Giveren den varmeste Tak. I den korte Levetid, der derefter tildeltes Jacobsen, modtog han talrige, ofte overraskende Udtalelser fra Borgere, som med inderlige Ord udtalte deres Taknemlighed. Og Tidsskriftet »Forskønnelsen« skrev (1913), at da Spiret var rejst, erklærede tidligere Modstandere af det, at der var tilført Byens Silhuet en Skønhed, som vi i vor paa virkelig arkitektoniske Bybilleder ret fattige Hovedstad ikke noksom kunde være glade for. Vel var den gamle Ruin malerisk, og vi maatte se den med Vemod forsvinde, men det nyt tilkomne har sin ikke mindre Værdi³.

Jacobsen havde paalagt Professor Amberg og Haandværkerne, at Arbejdet maatte fremskyndes saa stærkt, at Kransen kunde blive hejst paa hans Moders 90 Aars Fødselsdag, og dette lykkedes da ogsaa; den 29. August 1909 holdtes paa Taarnet en smuk og ejendommelig Indvielsesfest. I November 1910 tilskrev Jacobsen Borgerrepræsentationen, at han herved overdrog Spiret »til min Fødebys Eje og Vare-tægt, idet jeg gerne imødeser en Udtalelse om, at man har fundet alt i forsvarlig Stand ved Modtagelsen«. Efter at Stadsarkitekten havde besigtiget Spiret, erklærede han, at det saavel i konstruktiv Henseende som hvad de enkelte Arbejders Udførelse og de anvendte Materialer angaar, var et overordentlig smukt Arbejde, der gjorde Arkitekten og Haandværkerne megen Ære, og Jacobsen modtog derpaa Byens Tak for den storstilede Gave⁴.

Nogle Aar senere blev der rejst Spørgsmaal, om det opførte Spir helt svarede til det nedbrændte. Jacobsens Tilbud havde lydt paa, at det vilde blive bygget i nøje Overensstemmelse med det, som Taarnet havde baaret indtil 1795. Der fandtes 4 ældre Tegninger af Spiret, men de var af ulige Værdi og afveg alle i Enkeltheder fra hinanden, selv om de gav den samme Helhedsvirkning. Direktør ved Nationalmuseet M. Mackeprang og Professor H. B. Storck havde udtalt, at »det var uvist, om noget af de bevarede Blade gav et korrekt Billede af Spiret i alle dets Enkeltheder, hvad der heller ikke var at vente af Opmaalinger fra denne Tid. Ved et Valg mellem dem maa derfor den kunstnerisk set bedste foretrækkes, og i saa Henseende staar ube-

tinget Tegning Nr. 4 højest, hvorfor den ved en eventuel Genopførelse af Spiret bør benyttes fuldt ud«. Der var jo imidlertid ikke paalagt Jacobsen nogen Pligt i saa Henseende, Afgørelse om Enkeltheder maatte træffes efter Skønhedens Fordringer. Baade Jacobsen og Amberg søgte ofte Raad hos bekendte Arkitekter, og man vil kunne forstaa, at Byg-herren efter de forudgaaende Forhandlinger i Byens Raad kunde ud-bryde overfor Amberg: Vælg det skønneste og tal ikke til nogen derom, saa bliver der Spørgsmaal, om det ogsaa er korrekt, og saa har man det danske Vrøvl gaaende. *Bien faire, laisser dire* staar der over min Dør.

Da efter at Spiret var færdigt Tidsskriftet »Arkitekten« behandlede dette Spørgsmaal og gengav de 4 Tegninger, udtalte dets Redaktør Arkitekt K. Varming, at det vel var beklageligt, at den opgivne Teg-ning ikke var fulgt, »dog kan det ikke fragaas, at det i Tilladelsen til Spirets Genrejsning ikke udtrykkeligt er bleven *forlangt*, at det var denne Tegning, der skulde benyttes og ingen anden«⁵.

I 1913 fremsatte Departementschef P. N. Rentzmann sit højmodige Tilbud om at ville i Tilknytning til Nicolai Taarn rejse en Bygning, bestemt for et Bymuseum og for anden offentlig Brug. Som rimeligt var efter Jacobsens Opfattelse kunde denne Plan ikke tiltale ham. Ved et Besøg hos Rentzmann fremsatte han aabent sine Indvendinger; Byg-ningen vilde blive for spæd i Forhold til Taarnet, den vilde desuden være en altfor ufuldkommen Gengivelse af den gamle Kirke. Jacobsen skulde ikke opleve at se Bygningen rejst, han vilde i hvert Fald have dadlet, at man saa lidt efterkom hans og andres Ønske om at give Taarnet og Bygningen ved dets Side en mere landlig Omgivelse af Buske og Grønt, og at her atter de offentlige Myndigheders Forelskelse i Brosten gjorde sig gældende.

Jacobsen havde maattet styre i hul Sø, da han fremsatte sit For-slag om St. Nicolai, men han skulde møde Bølgebjerge, da han satte Kursen hen imod Vor Frue. Hans nye Plan var at genopføre det af Englænderne i 1807 brændte Taarn. Kampen derom skulde strække

sig gennem de sidste fire Aar af hans Liv; efter nogen Tids Medbør blæste en Modvind op, som steg til Storm.

Sagens rent tidsmæssige Forløb skal vi først nævne. Jacobsen havde i Foraaret 1910 omtalt sin Plan for Sjællands Biskop P. Madsen, og denne »var bleven henrykt, ja jeg kan næsten sige begejstret for Tanken« (efter Jacobsens Udsagn). Om Efteraaret lod han et Medlem af Konsistorium bringe hans Tilbud frem for denne Forsamling, der hilste Tanken med Glæde og som ved en Deputation bragte sin Tak. Samtidig med at Jacobsen tilskrev Magistraten om at Spiret paa Nicolai Taarn nu var færdigt, sendte han en Skrivelse til Universitetet, hvori han tilbød at give Danmarks Hovedkirke det højeste og i sin Stil det skønneste Spir i Norden, et arkitektonisk Mindesmærke, som fjernt og nær vilde drage vore Øjne til sig, det vilde adle vor By for vort Syn og udslette et sørgeligt Minde om den største Ulykke, som vel nogensinde har ramt vort Land og som det kullede Taarn paa Vor Frue Kirke bestandigt og pinligt minder om.

Efterat Konsistorium nærmere havde behandlet Sagen, tilskrev det Jacobsen, at Kirken ganske manglede Midler til at paatage sig Vedligeholdelsen af Spiret, hvorfor der paa anden Maade maatte fra Stat eller Kommune tilsiges den Bistand dertil. Universitetet forelagde derfor Ministeriet — Kirkeminister J. Appel — Sagen, og denne nedsatte en sagkyndig Kommission til at afgive Betænkning over Tilbudet. Denne Kommissions Mindretal (Borgermester Th. Dybdal, Arkitekt M. Nyrop) indstillede til Ministeriet at modtage Gaven, medens dens Flertal (Departementschef O. Damkier, Museumsdirektør M. Mackeprang, Etatsraad H. Storck) foreslog at afslaa Tilbudet, dog vilde Flertallet subsidiært tilraade, at Ministeriet tillod at Spiret blev rejst, naar der blev skaffet Sikkerhed for, at Udgifterne ved Taarnets Vedligeholdelse, Assurance osv. var tilstede. Dette subsidiære Forslag besluttede Ministeren at følge, ogsaa fordi denne vigtige Sag derved kunde komme for Rigsdagen. Det viste sig imidlertid, at der i Folkethinget ingen Stemning var for at yde nogen Hjælp i denne Henseende.

Da tilbød Jacobsens Sønner Helge og Vagn, at de vilde paatage sig Forpligtelsen til at vedligeholde Spiret, saa længe de levede, og

til efter deres Død at stille 100,000 Kr. til Sikkerhed derfor, ligesom Direktionen for Ny Carlsberg Fondet afgav Garanti for at ikke Staten, Universitetet eller nogen anden Stats- eller kommunal Institution paa-drog sig nogen Forpligtelse til Spirets Vedligeholdelse. Under disse Forhold kunde Ministeriet kun billige, at Spiret blev opført (Marts 1912), det sendte Sagen tilbage til Universitetet og anmodede Konsistorium om at foretage en ny videre Undersøgelse. Efter at Professor Amberg havde gjort en Tegning til det nye Spir, blev Udkastet forelagt for en Kommission af Arkitekter — Martin Borch, Thorvald Jørgensen, Hack Kampmann, Martin Nyrop — og denne tilraadede, at man ved Opførelsen fulgte Thurahs Opmaalinger og at Spiret blev genskabt saa nøje som muligt i Overensstemmelse med Vincent Larches Spir.

Sagen gik paany fra Konsistorium til Ministeriet, og efter at Kirkeminister Keiser-Nielsen havde i et Møde forelagt Sagen for sine Kolleger, tilskrev han Konsistoriet, at Ministeriet fastholdt sin tidligere Bestemmelse om at Spiret kunde modtages (November 1913).

Imidlertid var i disse Aar blandt Publikum Kampen om Spiret bølget op og ned. Da Jacobsen i December 1910 paa et af Forskønnelses-Foreningen sammenkaldt Møde fremsatte sine Planer, blev han varmt hyldet, og Tanken vandt saa at sige almindelig Tilslutning. Ogsaa i Dagspressen blev den modtaget gunstigt, selv om fra forskellig Side Indsigelser kom til Orde. Ansete Arkitekter støttede Jacobsen i hans Planer, medens andre Kunstnere, baade paa Arkitekturens og de øvrige Kunstarters Omraade, rejste Kritik, eller de bekæmpede endog hæftigt Opførelsen. Og denne Gang havde Jacobsen ikke Kunstakademiet paa sin Side. Da det blev opfordret til at udpege en Arkitekt, der kunde indtræde i den nævnte Kommission af Arkitekter, vægrede det sig derved.

Enkelte Indvendinger mod Rejsningen af Spiret var bleven overvundne med Lethed. Der var udtalt Tvivl, om Taarnet i sin Bygning var saa stærkt, at det kunde bære det høje Spir, men der blev foretaget nøjagtige Undersøgelser af Fundamenterne, hvorved Taarnet viste sig fuldt bæredygtigt. Om det Materiale, der skulde anvendes,

blev det ogsaa slaaet fast, støttet ved Udtalelser af Sagkyndige, at Spiret ikke lod sig bygge af Jernbeton, derimod nok af Træ, saaledes som ogsaa Jacobsens Tanke havde været⁶.

Langt haardere var Modstanden fra dem, der gjorde Indsigelse ud fra æstetiske eller kunsthistoriske Betragtninger. Fremfor alt fremhævede man den Forsyndelse mod Stil og Harmoni, som vilde blive begaaet ved at sætte et Rokokospir paa en i græsk Stil bygget Kirke. Herpaa svarede Jacobsen, at der i Nutiden fandtes en overdreven Hang til at opstille Stilrethed som Princip, medens dog talrige Bygninger fra Fortiden, som vi beundrer, viste ulige Tidsaldres Smag og afvigende Stilretninger, de fortalte om den skridende Udvikling, uden at volde noget skurrende Indtryk. Roeskilde Domkirkes Tilbygninger og Kapeller, i en fra den oprindelige Bygningsart helt afvigende Stil, havde saa lidt forarget nogen, at man endog nu var betænkt paa at fortsætte dermed. Portalen paa Frue Kirke var direkte taget fra græsk Kunst og sat op ad en romansk Kirke. Kravet om Stil-Korrektthed havde nær ført til, at vi havde mistet de gotiske Sideskibe i Ribes romanske Domkirke, det havde berøvet os det karakteristiske, for den folkelige Opfattelse saa tiltalende Bispehue-Tag paa Bjernede Kirke, uden at Restaurationen havde skabt en tilsvarende Vinding.

For Modstanderne af Tanken følte det endvidere som et Indgreb i et Værk af en saa betydelig Kunstner som C. F. Hansen. Man gik endog saa vidt, at man vilde paastaa, at ikke blot Portal og Kor, men den hele Kirkebygning prægedes af Skønhed, hvor ubestridelig den end viser geometrisk Tørhed og en ubeaandet Stil, saaledes som det hidtil var bleven udtalt fra de kompetenteste Dommeres Side. Denne Kirke kunde ikke have Krav paa en saadan Hensyntagen som andre af C. F. Hansens højt værdsatte Bygninger.

Sagen var saa langt fremskredet, at Tegningerne kunde forelægges Bygningskommissionen for København, men her skulde nye Betænkeligheder komme frem. Samtidig indsamlede Spirets Modstandere Underskrifter under en Adresse til Konsistorium om ikke at tillade Spirets Opførelse, og til denne Adresse, der fik 1200 Underskrifter, sluttede sig en anden Adresse, med 50 Navne paa Personer, der tidligere havde

udtalt sig til Gunst for Spiret. Hvad der gav disse Adresser Vægt var det store Antal af ansete Navne, som fandtes under dem.

Adresserne naaede først at blive indgivne efter Jacobsens Død. Men han havde mærket, hvor haard Kampen vilde blive og hvorledes Udsigten til at sejre dalede. Nylig havde han sagt, i en Stund, da alt syntes at lykkes: »Spiret er min Livsopgave — det er min Svanesang, som jeg nu faar Lov til at synge«. Men Svanen skulde dø uden at faa sunget. Paa Dødslejet udtalte han i et Brev til sine Børn: Hvis Modstanden mod Spiret skulde blive saa stærk, at man ikke ønsker at rejse det, skal den til dette Øjemed baandlagte Kapital henlægges som et Grundfond for en eventuel Opførelse af Spiret.

Umiddelbart efter Jacobsens Død fremkom der i »Arkitekten« en Undersøgelse af Arkitekt Fr. L. Levy, der redegjorde for, at Spiret, saaledes som Vincent Lerche havde tegnet det, ikke var hans originale Værk, men kopieret efter et af de af James Gibbs gjorte Udkast til Spiret paa Martins Kirken i London. De Arkitekter, som havde bedømt Ambergs Udkast (Borch, Jørgensen, Kampmann — Nyrop var bortrejst), erkendte, at Vincent Lerche temmelig sikkert helt havde benyttet et af disse Udkast, men han havde tilføjet Hjelman forneden, der er af ud-

Vor Frue Kirke med det planlagte, genrejste Spir.

mærket Virkning, og derved er Spiret karakteriseret som Træspir i Modsætning til Forbilledet, der var tænkt udført i Sten. Det Paaviste berører ikke Spirets Skønhed, der uforandret er den samme, hvorimod det maaske kan have Indflydelse paa Interessen for at faa Spiret genopført.

Modstanden mod Spiret kunde ikke andet end vække alvorlige Betæneligheder hos Jacobsens Arvinger, hos Eksekutorerne i hans Bo, ligesom hos Direktionen for Ny Carlsberg Fondet, af hvis 3 Medlemmer det ene, Etatsraad H. Hammerich, altid havde været Modstander af Tanken. De indgivne Adresser havde talt indtrængende, og Menighedsraadet for Vor Frue Sogn havde sluttet sig til dem. Under disse Forhold syntes Øjeblikket ikke kommet til at tage en endelig Beslutning. Direktionen for Ny Carlsberg Fondet, og ligeledes Jacobsens Arvinger og Eksekutorer, tilskrev derfor Konsistorium, at de formente, at Sagens Afgørelse burde udsættes i 10 Aar. De til Spirets Opførelse bestemte Midler med paaløbende Renter vilde blive bevarede som en særlig Afdeling af Ny Carlsberg Fondet med Forpligtelse for dets Direktion til senest inden 1. Januar 1925 at gøre Tilbud om Anvendelse af denne Kapital til Spirets Opførelse, hvilket Tilbud skal staa ved Magt indtil 1. Januar 1930. Dersom det nævnte Fond ikke kommer til Anvendelse til Spirets Opførelse, vil dets Midler gennem Ny Carlsberg Fondet komme andre Formaal til gode, som har ligget Af-døde paa Sinde⁷.

Uagtet Jacobsen ikke sejrede i denne Kamp, skal hans Navn ikke glemmes som den, der hævdede Byens Ret til at kaldes den taarnskønne, idet han rejste Spiret paa St. Nicolai, byggede Kampanilen ved Jesuskirken og prydede Carlsberg med ejendommelige og smukke Taarnbygninger og Tinder⁸.

Dette var dog kun ét Forhold blandt mange, hvori Jacobsen havde øvet uforglemmelige Bedrifter til Gunst og Hæder for København. En taarnløs Bygning i Stadens Midte rummede hans største Gerning, og paa Torve, i Haver og Anlæg mindede talrige Kunstværker om hans brændende Trang til at smykke vor Vej og aabne vort Øje for det Skønnes Magt til at højne og adle Livet. Det var intet Under, at den

Tanke dukkede frem, om ikke Byen burde hædre sin enestaaende Velgører og Ven ved at gøre ham til Æresborger. Da Tanken blev fremsat offentlig, gav den Jacobsen Anledning til paa Forhaand at udtale et Afslag, da saadan Ære vilde gøre ham ufri i Udtalelser om Byens Anliggender.

Nogle Aar senere — da hans 70 Aars Fødselsdag nærmede sig — rettede Borgerrepræsentationens Formand Overretssagfører Carl Becker under Haanden en Forespørgsel til ham om hvordan han vilde stille sig til et Forslag om en saadan Æresbevisning. Jacobsens Svar lød, at han, saa længe han havde Kræfter dertil, ikke vilde høre op med at arbejde for sit Land og sin By, men han kunde ikke optræde og handle med den Uforbeholdenhed og Iver, som var nødvendig, naar man vilde føre en Sag igennem, hvis han stod som »Æresborger« lige overfor sine Medborgere. Derfor haabede han, at al Tale om en hvilkenksomhelst Æresbevisning mod ham vilde bortfalde.

OTILIE JACOBSEN OG HJEMMET FRU LAURA JACOBSENS DØD

HJEMMET PAA NY CARLSBERG. REJSEN I GRÆKENLAND 1887.
TABET AF FIRE BØRN. DEN HAARDE SYGDOM I STRASBOURG.
STIFTELSEN AF NY CARLSBERG FONDET. FRU OTILIES
DØD DEN 20. JULI 1903. FRU LAURA JACOBSENS
SIDSTE LEVEAAR OG HENDES DØD
DEN 14. AUGUST 1911.

I har fortalt om Carl Jacobsens lykkelige Liv indenfor Hjemmets Døre og om den store Børneflokk, der samledes omkring Forældrene og som syntes at trives vel. Hvad enten Boligen fandtes paa Vesterfælledvej eller (fra 1880) paa Gamle Bakkegaard, udfoldede Husmoderen den samme Hygge. Paa det sidste Sted kunde dog Husets Gæstfrihed tage endnu større Former, efter at den tilgrænsende store Glyptotekssal var bygget, tilmed voksede snart Sidesale op omkring den. De talrige Besøg af Forretningsforbindelser, ligesom af udenlandske Kunstnere og Arkæologer gav de gæstmilde Værtfolk Anledning til ofte at samle Gæster omkring sig¹. Om en saadan Sammenkomst fortæller Krøyers Maleri »Et Aftenselskab i Ny Carlsberg Glyptoteks Festsal 1888«. Snarere end nogen Overdaadighed eller Retternes og Vinenes Antal var det den udsøgte Godhed af hvad der blev givet, og den skønne Form, hvori alt fremtraadte, der gav disse Gæstebud deres Præg.

I Efteraaret 1886, da idel Lykke syntes at omstraale Huset og da en Udsoning med Faderen forestod eller var indtraadt, kunde Carl og Ottilie J. forberede et Studieophold i Grækenland. Til sin fortræffelige, praktisk dygtige Moder vidste Fru Ottilie, at hun trygt kunde overlade Styrelsen af Huset og Varetægten over Børnene. De indbød en Kreds af Kunstnere og Videnskabsmænd til at deltage i denne Rejse, til hvilken ogsaa Staten ydede Støtte, nemlig Arkitekterne Professor Hans Holm og Hack Kampmann, Videnskabsmændene Docent Julius Lange og Professor Vald. Schmidt, Inspektør ved Nationalmuseet Dr. Sophus Müller og Adjunkt Chr. Jørgensen.

Fru Ottilie delte fuldt sin Mands Interesse for den græske Kunst, ogsaa for den arkaiske, hun elskede Figuren fra Akropolis-Museet, der bærer Kalven paa Skulderen, hendes Øjne straaledede ved at se de Kvindefigurer, med hele deres yndefulde Værdighed, der kort forinden

var fundne i Nærheden af Erekteion. Da Carl J. havde affattet den første Fortegnelse over det hjemlige Glyptotek, paatog hun sig at oversætte den paa Fransk, dog med Bistand ude fra, og hun skrev paa et Eksemplar af *Supplément nouveau* 1889: Til min Mand hengivenst fra Ottilie, med Tak for det fornøjeligste Arbejde jeg *nogensinde* har havt, fordi det mindede stadig om Dig i hver Retning og hvert Ord. — Jeg haaber, at Du vil synes om min Oversættelse, som Du veed jeg har havt god Hjælp til.

Vi har foran fortalt om Rejsens Begyndelse og Jacobsens og hans Hustrus Ophold i Italien. Med deres Rejsefæller stødte de sammen i Grækenland, og vi kan ved Hjælp af Fru Ottilies Breve følge Ekspeditionen paa et Stykke af dens Vej. Efter Ankomsten til Athen skriver hun: Vel er Bjergene egentlig ikke saa smukke, men Luften og Horizonen bagved dem er i den Grad let og klar, at det stadig minder mig om Harald Jerichaus Billede fra Sardes paa Kristiansborg. Vort Hotel ligger tæt ved Slottet og ikke langt fra Lykabettos, der er et yndigt Bjerg. Vi har i Sinde at øve os paa Bestigningen af det, inden vi vove os paa Parnassets Top. Paa Pentelikon var vi igaar, men desværre laa dens Top i en Sky. Jeg havde den Glæde, at *jeg* holdt bedre ud end Carl. Han kan rende lige ud bedre end jeg, men naar det gælder om at stige, saa kniber det for ham.

Herrerne har aflagt Besøg hos Premierministeren og Trikupis og havt Audiens hos Kong Georg, og alle har været saa imødekommende, som tænkes kan. Trikupis stillede en Kanonbaad til Disposition for vor Ekspedition, og alle, ogsaa jeg uværdige, blev tilsagte til Taffels den 2. Marts. Jeg lagde mit Kort hos Hofdamerne for at bede om Audiens, men de erklærede, at en saadan behøvedes ikke, kun Anmodningen derom, tillige bad jeg om Undskyldning for, at jeg ikke efter Tilsigelsen kunde møde i højhalset Kjole, da jeg kun havde mit fireskaarne Fløjels Liv med, men dette havde Intet at betyde. Julius Lange, som ingen sort Kjole havde med, maatte nok, da han er noget svær, løbe hos en femten Skrædere, forinden han fandt en Kjole, som passede ham, hos Konsulen fik han laant en Danebrogsorden, han betroede Carl, at han følte sig ganske underlig tilmode, da han kun var sig selv i andres Klæder.

Et Aftenselskab i Ny Carlsberg Glyptoteks Festsal, efter Maleri af P. S. Krøyer.*)

Til Taflet var der tilsagt alt hvad der var fint i Aandernes Rige. Carl havde en meget berømt Arkæolog til Bords, Dr. Sophus Müller Schliemann — jeg har ikke set nogen med saa mange Ordener og kan tænke mig, hvordan Baby vilde gramse efter det fine Legetøj — Prof. Holm den lille søde Prinsesse [Maria], jeg den unge Prins Andreas. Bordet var festligt prydet med en Masse forgyldte Kandelabre og ægte kinesiske Blomstervaser, og under Taflet lød den dejligste

*) I Gruppen til venstre ses, fra venstre til højre, Fuldmægtig Andr. Weis, Billedhugger Vilh. Bissen, Professorerne Joh. Steenstrup og Julius Lange, Museumsdirektør Sophus Müller. Alene staar Maleren Carl Bloch, derefter i en Gruppe Billedhuggerne Gautherin og Chapu samt C. Jacobsen. Fru Ingeborg Normann og Fru Elise Halkier samtaler med Maleren Laurits Tuxen og Billedhugger St. Sinding, yderst til højre Arkitekt V. Dahlerup med Maleren P. S. Krøyer. I Forgrunden til højre Fru Otilie Jacobsen og Fru Thyra Fenger samt Børnene Beatrice, Theodora og Alf Jacobsen.

Musik, det hele var som en Drøm. Efter Taflet talte Carl længe med Kong Georg og syntes godt om ham. Dronning Olga saa yndig ud, hendes Hoved sidder saa kønt paa Halsen, hun talte med os alle. Schliemann — og har nogen elsket ham, er det virkelig Carl — var nylig kommen tilbage fra Ægypten, og hele vort Selskab blev indbudt til ham en af de følgende Dage...

Schliemanns Hus var aldeles nydeligt. I Dansesalen er der anbragt flere Vers af Homer, der omtaler Dansen og dens Glæder, i Spisestuen Vers om Gæstfriheden, Homers Buste er nok altid som den Aften laurbærbekranset. Schliemann, der er en lille bitte Mand, fører et helt lille Hof hernede, han taler alle mulige Sprog og havde indbudt Lærde og Kunstelskere, der hørte hjemme i meget forskellige Lande, saa at der taltes mange Sprog. Schliemann tog mig til Bords, og Carl hans Kone, en meget flink Dame, som har været med at udgrave og forstaar sig godt paa det altsammen.

Den 17. Marts fandt den første Udflugt Sted med Kanonbaaden Aforissa. Vi blev modtagne ganske storartet, spiste Frokost paa Dækket, og efter to stive Timers Sejlads i det mest henrivende Vejr naaede vi Ægina. Her fik vi Æsler, som førte os op til Templet, der laa temmelig højt paa en Fjeldryg. Jeg har aldrig set noget smukkere end Omegnen her og Belysningen af den; det var blikstille, alle de henrivende smaa Øer stod med deres Bjergtoppe klart mod Horizonten. Kanonbaaden førte os atter hjem.

Tidlig om Formiddagen næste Dag steg vi ombord i Piræus. Vi skulde føres over til Peloponnes, og efter en smuk Sejlads over Bugten ved Salamis, med Udsigt til Eleusis og Megara, naaede vi Kl. 3 Epidauros². Efter et Par Timers Forløb stod Æslerne færdige til at bringe os videre, og vi gav tre danske og tre svenske Hurraer for vor elskværdige Vært og hans Besætning, og derpaa svarede Grækerne ved at manne til Rærs, hvad der saa godt ud; deroppe fra raabte Mandskabet Hurra paa græsk Vis.

Nu begyndte Rideturen, vi sad paa højre Side af Dyret paa Sadler, lavede af 3 Brædder, en Snor tjente som Stigbøjle, nogen Tømme var der ikke og behøvedes ikke heller, da Føreren ledede Æslet.

Fru Ottilie Jacobsen (1885).

Turen gik gennem det dejligste Land, og vi naaede Kl. 10 Ligurio. Vi havde en meget indtrængende Anbefaling til en Mand og heldigvis tillige Madkurven med fra den foregaaende Dag, da de jo ikke var belavede paa at fylde 8 tomme Hylstre paa denne Tid af Aftenen. Manden og Konen viste os den Velvillie at flytte ud af deres egen Seng, men denne Skabning var fyldt med adskilligt, hvoraf jeg endnu bærer Mærker af Plamasjer som en Krones Penge Stykket. Befolkningen var forbavset over at se et Kvindfolk, alle Byens Damer og Børn var inde for at føle paa mit Tøj og beundre Snittet af min Person. De gik omkring mig og saa meget fornøjede ud. Saa krøb jeg ind i Martyrredskabet, men sov ikke meget. Næste Morgen var vi oppe for at se Ruinerne af et Æskulaptempel, et Artemis-Tempel, Tholos, en rund Bygning, som har Polyklet til Bygmester, samt et gammelt, men vel bevaret Teater. Efter til Frokost at have nydt Hønseskødssuppe og Hønen sagde vi Farvel og drog afsted; det gik i Skridtgang i 6 Timer. Ret som Mørket var ved at falde paa, hører jeg et Nødraab, og jeg saa Professor Vald. Schmidt forsvinde med sit Æsel — jeg blev forfærdelig angst, selv kunde jeg ikke komme ned, men raabte saa højt jeg kunde *Hallo!*, saa Kampmann kom til. Æslet var heldigvis ikke kommen til at ligge ovenpaa Schmidt, men al Bagagen var trillet sammen med Æslet, og Schmidt maatte op paa et andet Dyr. Noget elskværdigere end den rare Schmidt kan man ikke tænke sig.

Den følgende Dag gjorde Herrerne alene en Udflugt til Tiryns for at se Grundplanen til en gammel Bygning og nogle Mure.

Over Mykenæ, Nauplia, Vruliobjergene og Sparta naaede Selskabet til Landsbyen Trypi, hvor en af de berømte Langader begynder, disse langstrakte, lige som ved et Jordskælv frembragte Bjergrevner, i hvilke Vejen gaar, rigtignok idelig over fossende Strømme. Storm og Ruskregn tvang imidlertid Selskabet til at holde Rast i de lidet skærmende Huse. Paaskemorgen (efter vestlig Regning) kunde de dog begynde Vandringen. Allerede efter en Times Marsch maatte alle bæres over Floden, der ved de foregaaende Dages Regnskyl var bleven brusende. Fru Ottilie fortæller: Med to hvide Bukseben ridende overtværs af Mandens Ryg klyngede jeg mig med Armene om hans Hals — saa-

ledes var Overgangen uafladelig — nogle Gange red vi dog over, men dette var det mindst hyggelige, da Dyrene blev angste ved ikke at have fast Fodfæste under sig og plejede at staa stille midt i Floden. Efter at vi en tolv Gange havde gjort en saadan Overfart, naaede vi til en Khan (Gæstgivergaard), hvor vi kunde spise Frokost og tørre os lidt. Men snart begyndte det at øse ned, og vi maatte standse.

Da vi næste Dag skulde drage videre, opdagede vi, at et Par Frakker var bleven stjaalne fra os, og Mairen maatte hentes. Rygtet om dette Tyveri løb under vor følgende Rejse stadig foran os, hvorfor Politi fulgte med os, men Befolkningen var iøvrigt venlig og ærlig, Kvinderne meget smukke; i Sparta saa vi ogsaa adskillige dejlige Mænd³. — Efter at have fulgt en noget ængstende Ridevej naaede vi i Kalamata Havet. Saa gik det ad Landevejen til Phigalia.

Selskabet drog derpaa til Olympia, sejlede til Zante og lagde over Patras Vejen tilbage til Athen. Her laa de skæbnesvangre Telegrammer og Breve fra Rom, der ikke havde kunnet eftersendes. De meldte om den mørke Vending i Kaptein Jacobsens Sygdom og kaldte Børnene til Dødslejet. Den 27. April fandt Afrejsen Sted, over Korfú og Brindisi naaede de til Rom den 30. April.

Ekspeditionen havde ikke havt til Hensigt at hjembringe et fælles Resultat. Dens Maal havde udelukkende været at give hver enkelt af Deltagerne et udvidet Syn eller nye Kundskaber paa hans særlige Omraade. Dette blev ogsaa ved Hjemkomsten slaaet fast, efter at en Rundskrivelse havde cirkuleret mellem Deltagerne. End ikke den rigeholdige Samling af Fotografier, som Kampmann havde taget, turde offentliggøres, i Henhold til det Løfte, man havde givet de græske Autoriteter. Paa det nævnte Cirkulære har Professor Hans Holm skrevet: »Hvem var den bedste af os, og hvem har været den uundværligste? D'Hrr., hvis Navne jeg ser opskrevne, maa ikke tage mig ilde op, at jeg *ikke* anser nogen af dem derfor, men den Rejsefælle, hvis Navn ikke er opskreven og hos hvem, jeg vil haabe, at disse Papirer ende. Til hende vil jeg herved sende, efter fattig Lejlighed, en Tak for, at hun beholdt det Mærke til den sidste Dag, som hun vandt paa den første Søndag, da vi besteg Pentelikon, fordi hun var støt, uforfærdet,

venlig og opofrende«. De andre Deltagere skrev derpaa, at de ikke bøjede sig mindre dybt end deres Rejsefælle for en ædel og karakterfast Kvinde.

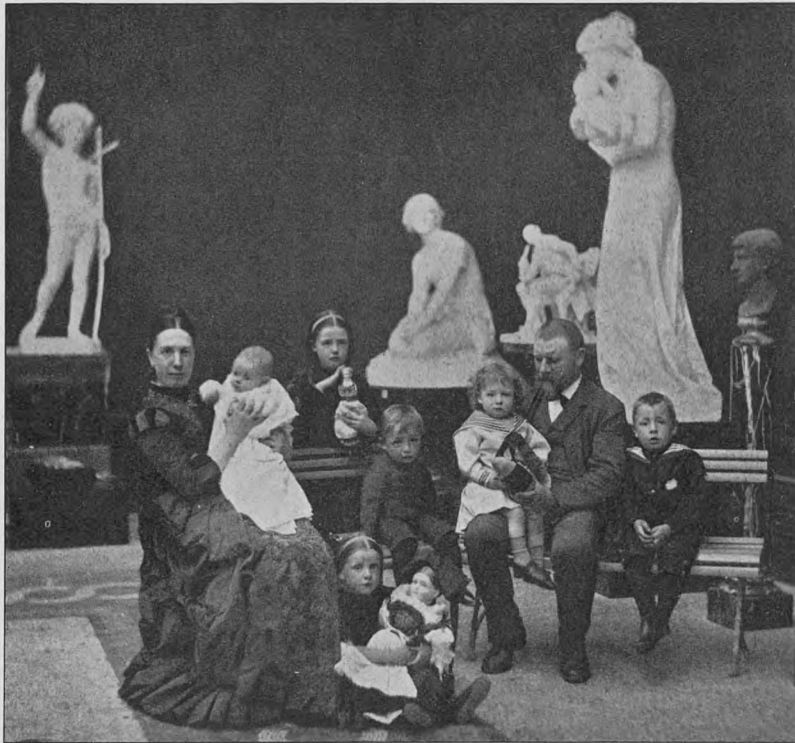
Skildringen af denne Rejse vil have vist, hvor kæk og tilsyneladende sorgløs Fru Ottilie var i sin Optræden. Og dog skrev hun til sin Veninde Frk. A. Bertelsen: »Min Fødselsdag var stram, kan Du tro, Carl faar af og til lidt Feber og netop den Dag havde han nogen, jeg var tung og savnede saa meget, saa at jeg ikke var saadan rigtig glad; disse Højtidsdage er slemme, naar man er hjemme fra«. Det Vidnesbyrd gav da ogsaa Carl J. sin Hustru efter hendes Død, at hun havde et enestaaende Herrédømme over sit Ydre og sine Miner. Der skulde snart komme en Tid, der maatte sætte hendes Sjæls Styrke paa den yderste Prøve.

Efter Hjemkomsten fra Rom blev i Løbet af Juni Maaned (1887) alle 6 Børn, det ene efter det andet, angrebne af Mæslinger. Sidst naaede Sygdommen til den mindste, den halvandet Aar gamle Erland, og efter at Lungebetændelse og et Angreb paa Nyrerne var traadt til, blev Drengen revet bort (16. Juli). Juledag i det følgende Aar led Forældrene et nyt Tab, da den spæde Thorvald blev bortrevet af Hjernebetændelse, og fem Uger senere bukkede den syvaarige Beatrice under for den samme Sygdom (31 Jan. 1888). Hvad Forældrene led ved disse Dødsfald, fremgaar af de omhyggelige Optegnelser, som Carl J. har nedskrevet og som fortæller Sygdommens Gang fra Dag til Dag, ja fra Time til Time, hvert kærligt Ord fra Barnets Mund, Forældrenes Mismod, Forhaabninger og Sorg⁴. Men inden dette Aar var gaaet til Ende, skulde de stilles overfor en endnu større Sorg, idet deres første-fødte Søn, en fra Gemyttets og Evnernes Side lige vel udrustet Dreng, blev angrebet haardt af Skarlagensfeber. Alf havde beredt sin Fader stor Glæde ved at vise en levende Interesse for den klassiske Oldtids Sagn og dens Kunst, foruden at han var videbegærlig overfor al praktisk Gerning, saa at hans Faders og Farfaders Natur syntes ligesom genfødt i Drengen. Sygdommen bølgede op og ned, men en Lungebetændelse stødte til, og tredie Nytaarsdag 1890 døde Alf.

Saaledes var fra Børnenes glade Kamre efter Haanden fire Kister blevne bragte ned i Glyptoteket, stillede under Jerichaus Kristusbillede

og derefter bisatte i Vor Frue Kirke. Da Krypten under Jesuskirken var bygget færdig (1891), førtes Kisterne derhen.

Det var tungt vejende Tider. Men om Ottilie gjaldt det, som om hendes Ægtefælle, at de ikke kunde i ydre Forstand dvæle i Sorgen; de gemte den i deres Sjæls Bund som et Mellemværende mellem dem

Carl og Ottilie Jacobsen med deres Børneflokk.

og deres Gud, de følte Tabet som en Vinding for deres Personlighed — men de kunde ikke, aandeligt talt, gaa sorgklædte. De, som forestaar en mangeartet og vidt forgrenet Virksomhed, der uophørlig kræver Optræden udadtil, nødsages i høj Grad til at lade deres inderste personlige Forhold og huslige Liv være skilte som ved en Skranke fra deres Færden udefter. Kongelige Personer kender det vel bedst, men Mænd og Kvinder i en borgerlig Stilling af vidt spændende Karakter eller med Krav om at repræsentere har ogsaa Erfaring derom. I Familierne paa Carlsberg var man øvet i at beherske sin ydre Op-

træden. Carl J. ønskede næsten ikke Deltagelse i sin Sorg, hvor dybt og længe han end følte den. Dømte man efter hans ydre Handlemaade, hans Deltagelse i Fester eller lignende, kunde det jo have Udseende af at han tog de lidte Tab med stoisk Ro. Ottilie mente ikke blot som trofast Ægtefælle at maatte følge hans Handlemaade, hun kunde efter sit hele Naturel ikke taale at græmme sig, hun havde en sjælden Kraft til under den tilsyneladende rolige Optræden at skjule dirrende Nerver og Hjertets Graad.

Paa den anden Side kan der i en saadan Holdning ligge en Overanstængelse for Sjæl og Legeme, der rummer en Fare. Til en Husmoder paa Ny Carlsberg stilledes der strænge Fordringer paa Grund af den mangesidige Virksomhed, Carl J. udfoldede, for ikke at tale om hvad Hjemmets indre Tarv og de fire Børn, de endnu glædede sig ved at eje — Ottilie havde den 7. Aug. 1890 født en Datter Paula — maatte stille. Fru Ottilie vedblev alligevel paa tidligere Vis at færdes paa Rejser ved sin Mands Side, skønt hans egen uanfægtelige Kraft nok kunde lade ham glemme hendes zartere Natur.

Imidlertid maatte der ogsaa tænkes paa, om den Bolig, Familien havde paa Bakkegaarden og hvor Sygdom saa ofte havde hjemsøgt den, var tilstrækkelig sund. Jacobsen, som havde opført saa mange Bygninger for sin Bedrifts Skyld eller med offentlige Formaal for Øje, havde været beskeden i Fordringerne til sit eget Hjem, og det var jo muligt, at den gamle Gaard ikke var tilfredsstillende i hygiejnisk Henseende. Han lejede derfor en Villa paa Frydendalsvej og gav Arkitekt Kampmann det Hverv at udkaste Planen til en Bolig, der kunde afløse den ældre Bygning og bevare Forbindelsen med Glyptotekets Sal. Den blev bygget i Aarene 1890—92, saaledes at Familien kunde flytte til sit nye Hjem i Februar 1892. Sammenholdt med hans Faders Hus kan man sige, at her to forskellige Tidsaldre har skabt sig et Udtryk. Carl J. har vist aldrig kritiseret sin Faders Bygning, som om den ikke tilfredsstillede hvad et Hjem forlangte. Tiden var imidlertid kommen bort fra det i den Forstand stilfulde, der helt vilde efterligne eller afspejle den klassiske Oldtids Bolig og alene godkende dens Linier og Farver, hvor skønne de end var. Man havde faaet Følelsen af, at de

Hovedbygningen paa Ny Carlsberg, set fra Haven.

Vilkaar, hvorunder Nutidslivet levedes, ogsaa krævede en anden Scene; en strængt overholdt Stil maatte let virke køligt, man havde Trang til at skabe noget, der bedre gav Udtryk for Ejerens Individualitet og som i mindre Grad tvang Bohavet ind i bestemte Former, hvor man havde friere Haand ved Værelsernes Udsmykning og større Mulighed for at gøre Forandringer i den end hvor der ved dekorerede Vægge lagdes Baand derpaa. Carl J. satte desuden Pris paa, at Værelserne til dagligt Samkvem ikke var for store, han hyggede sig ved smaa Sammenkomster, hvor Samtalen ret kunde udfolde sig og Værten kom hver enkelt Gæst nærmere.

Kampmanns Villa var nydelig og fuld af bekvem Hygge, den sluttede sig ypperligt til Omgivelserne. Gennem Spisestuens store

Glasrude havde man en bedaarende Udsigt til en træbevokset Skraaning, som om man nød sit Maaltid i det Frie. Fra Verandaen var der Udsigt over den opad skraanende Have med et Lysthus i venetiansk Stil i Baggrunden, fra Studereværelset saa man ud i »Bronzehaven« foran Huset. Rundt om var der mindre Rum med indbydende Hvilepladser for fortrolige Samtaler, en smuk Trappe ved Studereværelsets Dør førte ned til Glyptotekets store Hal, hvor Jacobsen havde sine Yndlinge, Skulpturerne. Bygningen var sikkert fuldt ud efter Fru Ottilies Ønsker og Smag. I dens Ornamenter fandt man hendes og Carls J.s Navnetræk og hyppigt den fra hendes skotske Fødelands Vaaben kendte Tidsel.

Vi kan her tilføje, at den stilfulde Villa nogle Aar senere fik saa at sige nogle Udenværker, ligeledes af en pragtfuld Skønhed og byggede af den samme Mester, idet der i Nærheden af Indgangsporten til Forhaven rejste sig et rundt, lavere Taarn, med Udkigspost over Vejen (1905), og ligeledes en Indgangsbygning til det gamle Glyptotek (1895).

Vi vender imidlertid tilbage til Fru Ottilies Deltagelse i hendes Mands Rejser. Under Verdensudstillingen i Paris 1889 var hun i længere Tid virksom ved sin Mands Side, hun var den afholdte Gæst hos Louis Pasteur, hos Paul Dubois og de øvrige franske Venner. Her hændte der hende iøvrigt et Uheld, som let kunde have haft alvorlige Følger. Medens hun sammen med Grosserer Peter Halkier og hans Hustru sad i Hjørnepavillonen paa den danske Kunstudstilling, brast Glastaget over dem i Stykker og en Arbejder styrtede ned gennem det udspændte Lærred. Halkier fik en Flænge i Panden, hans Hustru slemme Stød og en Fod forstuvet, Fru Ottilies Arm flængedes af et Glasskaar. »Fru Dubois tog mig til sin Læge, og siden den Tid tager jeg to kolde *Douches* om Dagen, og det er aldeles dejligt som jeg er kommet mig«. »Paris er dog en dejlig By, selv en Glarmester kan ikke fordærve hverken sig eller andre for mere end en kort Tid«.

Nogle Aar efter var hun sammen med sin Mand paa en Rejse til Italien, Jacobsen skriver da til sin Moder fra Venedig (1893): »Ottilia er som altid den bedste Rejsefælle, og vi kunne glæde os over alle Ting i Fællesskab. Den milde Luft og det utrolig magelige Liv her

i Venedig har fuldstændig gjort hende rask. Bevægelsen i Gondolen synes at være Idealet for Personer, som lide af løse Nyrer!« Som Regel var jo dog en Rejse sammen med den rastløse Ægtefælle alt andet end en Gondolfart, og næste Aar skulde et skræmmende Varsel mane om at vise større Forsigtighed og i det Hele indrette Livet paa

Porttaarnet ved Indgangen til Boligen paa Ny Carlsberg.

en anden Maade. Under en Jernbanetur med Strasbourg som Maal følte Fru J. sig ilde, og efter Ankomsten til Vennen Brygger Ehrhards Hus faldt hun i en alvorlig Sygdom. Hun nød den kærligste Pleje, men i lang Tid svævede hun mellem Liv og Død. Til Hjemmet kom der de mest ængstende Budskaber, i Jesuskirken blev der bedt for Sognets gode Moder, for hende, hvis medfølende Hjerte og hjælpende Haand havde bragt Trøst og Støtte til saa mange, der havde Hjælp behov. Til alles Glæde kom hun over Krisen og kunde efter en læn-

gere Rekonvalescens vende tilbage til sit Hjem. Men fra nu af maatte der tages stærkere Hensyn til hvad hendes Kræfter kunde udholde. Styrkende Sommerophold ved vore Kyster maatte træde i Stedet for de anstrængende Rejser i Udlandet; stundom fulgte hun dog med sin Mand paa saadanne.

I 1896 kunde Ny Carlsberg fejre sit 25 Aars Jubilæum, og Carl J. og hans Hustru modtog fra alle, der var knyttede til Bryggeriet, fra Borgere i København og fra Vennekredsen talrige Vidnesbyrd om, hvor højt man agtede deres Gerning i Industriens og Kunstens Tjeneste, som i al deres øvrige Virken for det offentlige Vel; de talte tillige om, hvor stærkt de havde forstaaet at knytte Hjerter til sig⁵. Paa de Tider havde Jacobsen allerede Planer om at sikre Offentligheden for al Fremtid Indtægter af hans industrielle Virksomhed, og hans Hustru var som altid delagtig i hans Planer.

Tankerne om at bortskænke Ny Carlsberg var dukket stærkt frem hos ham paa de Tider, da han mistede sin elskede Søn Alf⁶. I de følgende Aar havde han flere Gange antydnet sit Forsæt derom for Direktør van der Aa Kühle paa Gl. Carlsberg og for Carlsbergfondets Direktion. Det stod for ham som skønt at kunne blive for Kunsten hvad hans Fader havde været for Videnskaben. »Lad os arbejde for Fædrelandet!« var hans Valgsprog, det var et helligt Pligtbud for ham som det havde været for Faderen; for de rimelige Krav, som Børnene maatte have, kunde der alligevel gøres Fyldest.

Efter at disse Planer var naaet til Modenhed, underskrev Carl og Ottilie J. den 20. Jan. 1902 Gavebrevet og samtidig Fundatsen for det Ny Carlsberg Fond, som de oprettede.

Giverne tilskødede Carlsbergfondet Bryggeriet Ny Carlsberg med dets Grunde til Oprettelse af et nyt under denne Institution hørende Fond, til hvilket der aarligt skulde ydes et Tilskud af 100,000 Kr. af Bryggeriets Overskud, medens Resten blev forbeholdt Stifterne eller deres Arvinger indtil 1. Okt. 1951, da den hele Indtægt tilfaldt Fondet.

Dettes Formaal bestemtes saaledes: »Ny Carlsberg Fondets Opgaver ere: *dels* at fortsætte den Gerning, som vi, Carl og Ottilia Jacobsen, have begyndt i Kunstens Tjeneste ved Oprettelse af Musæer, Anskaffelse

af Kunstværker, Opførelse af monumentale Bygninger osv. *dels* paa anden Maade, som i Tidernes Løb maatte findes formaalstjenlig, at fremme Studiet af Kunst og Kunstvidenskab, alt med det Formaal for Øje at udvikle og tilfredsstille Sansen for og Trangen til Kunst i vort Fædreland.

Indgangen til Glyptoteket paa Ny Carlsberg.

B. Ved Kunst forstaa vi ikke blot Billedkunst og Arkitektur, men ogsaa Kunstindustri og den i vort Land hidtil lidet paaagtede Havekunst.

C. Fondets første Opgave er Fuldførelsen af Ny Carlsbergs Glyptotek«.

Fondets Direktion skulde bestaa af tre Medlemmer, Pladsen som Formand indtages af Carl J., efter hans Død af Ottilia og derefter af

en af Sønnerne, saaledes at den ældste er førstberettiget til at indtræde, endvidere et af Formanden foreslaaet Medlem, hvis Valg Carlsbergfondets Direktion godkender, og et af Carlsbergfondets Direktion foreslaaet Medlem, hvis Valg godkendes af Formanden. Efter Stifternes og deres Sønners Død eller Fratræden vælger Carlsbergfondet samtlige 3 Medlemmer, dog bør mindst én mandlig Agnat af Stifterne, hvis en saadan fuldmyndig og fuldværdig er tilstede, ved en indtrædende Vakance indvælges i Direktionen. Aldersgrænsen for Direktionens Medlemmer er 70 Aar, hvad dog ikke gælder for Stifterne og deres mandlige Agnater. De valgte Medlemmer vælges for et Tidsrum af 10 Aar og kan, for saa vidt de ikke nedstammer fra Stifterne, ikke umiddelbart genvælges. Direktionens Medlemmer er ulønnede. Ny Carlsbergfondets Regnskabsvæsen og Kasseforretninger besørges af Carlsbergfondets Kvæstur.

Til Medlemmer af Direktionen valgtes Etatsraad Holger Hammerich og Departementschef Andr. Weis, de virkede ved Jacobsens Side indtil hans Død.

Her skal yderligere hidsættes nogle Enkeltheder ved Overdragelsen. Med Bryggeriet og dets samtlige Grunde overdroges alle Bryggeriets Bygninger med Maskiner, Kedler og alt andet løst og fast Inventarium, Arbejdsvogne og Jernbanevogne, Hestebesætning, ligeledes Fabriken »Activ«s til Øltapning og Ølsalg benyttede Inventar, Vogne og Løsøre af anden Art, endvidere den hidtil drevne Bryggeriforretning. For Beholdningen af Raavarer og Produkter skulde der godskrives Giverne 1,136,984 Kr. 05 Øre.

Carlsbergfondet forpligtede sig til straks at udbetale Giverne til Dækning af Laan, som de havde optaget i Anledning af den sidst stedfundne store Udvidelse af Bryggeriet og i Anledning af andre Forpligtelser, som de havde paataget sig for Bryggeriets Skyld, 1,500,000 Kr., hvilken Sum skulde udbetales straks ved Hjælp af Forstrækninger, som Carlsbergfondet i Anledning af Overdragelsen yder til Bryggeriet. Ligeledes forbeholdt Giverne sig en Sum af 1,000,000 Kr., der til lige med den for Vare- og Produktbeholdning godskrevne Sum skulde blive indestaaende i Bryggeriet. Denne Gæld skulde Carlsbergfondet forrente med 4 p. Ct. og Amortisation finde Sted ved Hjælp af den Netto-Indtægt, der bliver tilovers, efterat de Beløb, der medgik til Forrentning og Amortisation af den Gæld, som Carlsbergfondet overtager med Bryggeriet, er udredede, de Tilskud, som det i Anledning af Overdragelsen yder til Bryggeriet, er betalte samt de fundatsmæssige Ydelser udredede til Ny Carlsbergfondet.

Ligeledes overtog Carlsbergfondet den Bryggeriet paahvilende Gæld til et Beløb af o. 490,800 Kr. (nemlig Ny Carlsberg Museumslegat 100,000 Kr., Ny C. Arbejderlegat 100,000 Kr., Ny C. Pensionskasse o. 280,000 Kr., Ny C. Ølhandlerlegat 5000 Kr., en Prioritetsgæld o. 5800 Kr.).

Af Ny Carlsbergs Nettooverskud udredes aarligt til Ny C. Fondet 100,000 Kr. Af hvad der bliver til Rest udbetales til Carl Jacobsen, og efter hans Død til hans Hustru eller hans Livsarvinger, en Trediedel, dog først efter at der af dette Overskud var henlagt 250,000 Kr. til et Reserve- og Fornylesfond, indtil dette har naaet en Sum af 750,000 Kr., endvidere 25,000 Kr. til et Udlaansfond (dette blev dog ikke oprettet og Bestemmelsen bortfaldt), 50,000 Kr. til Sikkerhed for Dækningen af de før 1901 paadragne Kautionsforpligtelser samt et Beløb til Dækning af Carlsbergfondets Administrationsudgifter. Hvad der yderligere bliver tilovers, skal anvendes til Forrentning og Amortisation af den Million Kroner, som Giverne ved Overdragelsen havde ladet forblive indestaaende, og af den Sum, hvorfor Vare- og Produktionsbeholdningen var bleven godskrevet dem.

Naturligvis lød der i Dagspressen en enstemmig Ros over Jacobsens og hans Hustrus Handlemaade. Man følte sig næsten forbauset og overvældet ved at nogen var saa fyldt af Offervillie og i levende Live kunde afstaa en Formue til Offentlighedens Vel. Til nogen fælles Optræden, hvorved Folket gav sin Taknemlighed Udtryk, kom det ved denne Lejlighed ikke, men enkeltvis strømmede der til Giverne Udtalelser ind om den dybeste Beundring og den varmeste Taknemlighed. Blandt disse taler højt Breve fra ganske ukendte Danske i fjerne Lande, der ikke kan holde deres Tak tilbage og som klart nok netop ved denne Handling følte sig stolte over at stamme fra et Land, hvor der findes saadanne Borgere.

Hvad alle følte faar sit Udtryk i den smukt udstyrede og varmt følte Adresse, som Akademisk Arkitektforening i Oktober 1901 sendte Jacobsen og hans Hustru: »De har i mange Aar havt et grundet Krav paa Taknemlighed fra alle dem i vort Fædreland, som have Interesse for Kunst. Deres Bestræbelser og Ofre for at fremme Sansen for denne ere saa velkendte ogsaa udenfor Danmark, at vi kun behøve at nævne dem, for at Billeder af Deres storslaaede patriotiske Daad vil staa levende for os. De har nu sat Kronen paa dette Værk ved at skænke hele Udbyttet af Deres energiske og dygtige praktiske Virksomhed, der repræsenterer en efter vore Forhold eventyrlig Formue,

til Fremme af Kunsten i Deres Fædreland og har derved gjort en Gerning, som vor Historie ingensinde har set Magen til. Idet vi glæde os over, at ogsaa den Kunststart, hvis Udøvere vi ere, har Deres fulde Interesse, bringe vi Dem i vor Forenings og vor Stands Navn vor bedste og inderligste Tak for hele Deres Virksomhed i Kunstens Tjeneste, for Deres Ungdoms Begejstring, Deres Manddoms Stordaad og for den Energi, hvormed De sikkert ogsaa i Fremtiden vil bygge videre paa den stolte Bygning, der altid vil staa som et Monument for en af Danmarks højst fortjente Sønner«.

I Pinsen 1903 tog Ottilie J. sammen med sin 13aarige Datter paa en otte Dages Tur til Bornholm. Den havde overanstrengt hende og Fordøjelsen kom i Uorden, men hun rettede sig, og da Lægen forsikrede, at der ikke var nogen Fare, rejste Carl J. til en Udstilling af antik Kunst i London. Ved sin Hjemkomst i Begyndelsen af Juli fandt han sin Hustru sengeliggende, men »ret livlig og som altid — vittig«. Lægen saa fremdeles ikke nogen Fare i hendes Tilstand, dog havde Ottilie paa denne Tid til fortrolige udtalt, at hun var meget mere syg end Lægerne troede. Da hun laa syg i Strasbourg, havde Doktoren sagt, at hun ikke vilde forvinde dette Angreb før om 10 Aar, og hun ængstedes ved at denne Frist ikke var forløbet. I Virkeligheden var Blodfattigdom det Onde, hvorefter hun led. Den 13. Juli maatte Carl J. skrive til Sønnerne i Skotland om straks at rejse hjem. Snart stod alle Børnene og Svigersønnen⁷ om hendes Leje. To Dage efter Sønnernes Hjemkomst sov hun stille hen (20. Juli).

Hun blev klædt i den Ligdragt, som hun selv havde ladet sy af sin Brudekjole, mellem hendes Hænder blev efter hendes Ønske den Buket lagt, som hendes Ægtefælle havde givet hende paa Bryllupsdagen og som hun havde opbevaret. Den 22. Juli holdtes i Jesus-Kirken en stille Sørgefest, hvor kun de allernærmeste var tilstede, i Krypten holdt Pastor Ussing en kort Tale, Pastor Andreas Boje forrettede Jordpaakastelsen, og Kisten indsattes i Sarkofagen.

Saaledes var den sjældne Kvinde bleven bortkaldt, der i sit Liv vist aldrig havde haft en Uven. Ottilie J. havde ej et Lethed til

at færdes med alle, de store i Samfundet som de lavest stillede, hun havde en Hjertets Veltalenhed, forbundet med Beskedenhed, der gjorde hver Samtale med hende saa let, foruden at den krydredes ved hendes boblende, stille Humor. Hun vedblev til det sidste at udvide sine Kundskaber, hun tog saaledes stadig Undervisning i Historie og i Fransk.

Fru Ottilie hørte efter Stand og Levefod til den Verden, man kalder den mondæne, men undgik at blive regnet sammen med den, i den Grad forstod hun at holde den ydre Fremtræden nede i Forhold til de blivende Værdier⁸. Hos hende var der aldrig noget udæskende i Paaklædning eller Smykker, selv om en og anden Enkelthed var ejendommeligt og viste, at hun ikke veg bort fra noget særegent, naar hun og hendes Mand saa, at det vilde pryde hende. Hun blev aldrig en Personlighed, hvis Nærværelse forudsattes ved en Première-Forestilling, hvor meget hun end fulgte med alt, hvad der fremkom af god Skuespilkunst. Hun havde en dronninglig Fremtræden og bar sit Hoved stolt paa den skønne Hals, saaledes som Brandstrup har fremstillet hende i sin ypperlige legemsstore Statue. Men fornem, saa at man følte sig i Afstand fra hende, blev hun aldrig, hvor *ladylike* hun end altid optraadte. »Hun ligesom forenede de bedste danske og de bedste engelske Egenskaber«, saaledes dømte en i England boende Dame ved hendes Bortgang.

Med sin udviklede Sans for Takt blev hun den betænksomme Hustru ved en Husbonds Side, der let kunde gribe fejl; allerede den

Fru Ottilie Jacobsen (1900).

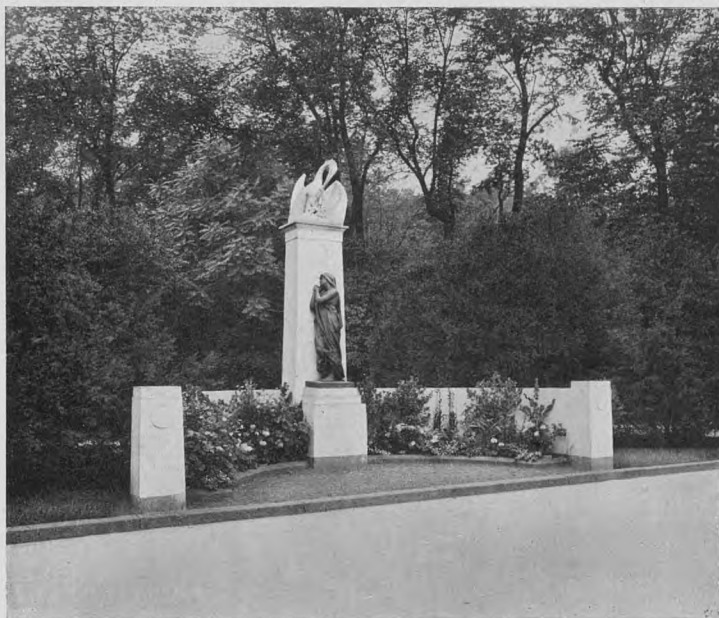
blotte Ro i hendes Holdning kunde lade ham se det skønne i en mere maadeholden Optræden. Paa Julius Paulsens karakterfulde Billeder af Carl og Ottilie J. lægger hun sin skønne, roligt hvilende Haand paa sin Mands Arm.

Om den store Betydning, Fru Ottilie havde for sin Mand, derom har vi ofte hørt hans taknemlige Udtalelser⁹. Men det bør ikke glemmes, hvor stærkt han fra sin Side havde virket paa sin Hustrus Udvikling. En af Ottilies kæreste Veninder, der kendte hende fra Pigeaarene, skrev til Carl J. ved hendes Død: »Ét véd jeg, som jeg kan sige ud af mit inderlige Kendskab til hende og hvad der rørte sig i hende. De har lært hende saa meget, højnet hendes Syn og udviklet hendes bedste Egenskaber til alt det herlige, de blev«.

Paa det Spørgsmaal til Ottilie J. om, hvormed man kunde glæde hende til hendes Fødselsdag, var hendes sædvanlige Svar, at hun helst vilde have Penge; med dem kunde hun hjælpe de fattige. Blandt de trængende gik hendes Tanke, med egen Erfaring i Minde, især til Mødrene. Hun havde været virksom ved at grunde en Vuggestue i Valby, senere tog hun sig varmt af det Fødehjem paa Frederiksberg, som Prof. Howitz grundede; et Legat, knyttet til det, bærer hendes Navn, i Stiftelsen staar hendes Buste¹⁰. Om de store velgørende Legater, som hun stiftede sammen med sin Mand, er allerede talt.

Det i 1906 udgivne Værk om Ny Carlsberg Glyptoteks Tilblivelse har Carl J. viet Mindet om sin Hustru; en Gengivelse af den skønne Plaquette, som Jacobsen lod J. C. Chaplain udføre, findes foran dets Titelblad. Plaquetten har Indskrift *Uxori optimæ*, og denne Tilegnelse til den bedste Hustru findes ogsaa paa det Mindesmærke (tegnet af Kampmann), som Jacobsen rejste i Gaarden foran sin Villa. Paa Søjlen i den halvrunde Murs Midte ses Billedet af Pelikanen, der hugger i sit eget Bryst, opad Søjlen staar P. Dubois' Figur Moderkærlighed. Fru Ottilies talrige Venner i Danmark og Udlandet følte ogsaa Trang til at vise deres Taknemlighed overfor den saa tidlig bortkaldte hjertevindende Kvinde ved at sætte hende et Minde i Jesus-Kirken; et Epitafium, tegnet af Kampmann og udført af Brandstrup, kunde afsløres i December 1905.

Otte Aar efter sin Hustrus Død mistede Carl J. sin Moder, han havde to Aar tidligere fejret hendes 90 Aars Fødselsdag. Hun havde været ved sin Aands Kraft til det sidste, men var i de senere Aar oftest knyttet til sit Leje, og hendes Høreevne var næsten gaaet tabt. Hendes i tidligere Aar noget iltre Virksomhedstrang havde de svigtende Kræfter dæmpet, med sin Tanke og sine varme Følelser fulgte hun stadig de nærmeste kære og de gamle Venner.

Mindesmærket for Otilie Jacobsen i Forhaven paa Ny Carlsberg.

Fru Laura led med sin Søn, naar han havde Sorger, og hun fandt ofte, naar hans Planer mødte Modstand, at man viste Uretfærdighed mod ham. Hun var aldeles ikke blind for, at hans Optræden kunde virke stødende, men hun vilde, at man skulde forstaa ham som den Personlighed, han i det Hele var. »Han er af Forsynet bestemt til at udrette det utrolige, men ogsaa til at bære store Sorger«.

Under Carl J.s Strid med sin Fader havde hun vel Følelsen af, at der var sket ham Uret, men hun bad ham altid om at give efter. »Prøv paa at tilgive Dine Forældre for den haarde Medfart, som Du ganske vist har faaet, og Du vil da ogsaa se Dine egne Fejl ... og

Din Faders store Fortrin fremfor andre almindelige Mennesker«. Heller ikke senere i Livet, især efter hendes Svigerdatters Død, hørte hun op med at sende ham trøstende Ord eller vejledende Raad, med fin Taktfølelse pegede hun paa et eller andet Hensyn, som saa let kunde overses, ofte indeholdt Billetten kun et afskrevet Salmever eller Bibelsted.

Hvor højt Carl J. elskede sin Moder, derom har han givet talrige Vidnesbyrd i Gerning som i Udtalelser, der jo nok kunde faa en ejendommelig Form. Min sønlige Kærlighed til Dig — skriver han 1908 til sin darling mama — kan vel undertiden have været noget uheldig i sin Udtryksmaade, men den er saa umaadelig gediegen, hvis jeg har Lov at sige dette selv.

Da Carl J. af en Redaktion var bleven opfordret til at skrive en Artikel om sin Moder, udtalte han: »Det er vist mest min Fader, som jeg skylder den Livsretning, som jeg har faaet, men da min Moder nu paa 67de Aar stadig har mig under Behandling — og jeg tror nok, at hun bestandig betragter mig som sin lille Dreng, hun skal holde i Ørene — saa har naturligvis ogsaa hendes usædvanlige Energi bidraget til at forbedre min syndige menneskelige Natur. At jeg er, som jeg er, skylder jeg baade hendes Formaninger og især hendes Eksempel«. Han anfører særlig, hvorledes hans Moder har forstaaet baade at være sparsommelig og ikke at taale, at noget nyttigt gaar tilspilde, men tilige aldrig at holde igen, naar et virkeligt Behov foreligger. »Denne Lærdom har jeg taget i Arv; jeg kan heller ikke finde mig i at noget gaar tilspilde, hvad enten det er Penge eller Tid¹¹«.

Naar Carl J. kunde Gang efter Gang udrede de store Beløb, hvortil han ved sine Gaver til Offentligheden forpligtede sig, skyldtes det i høj Grad hendes Bistand, idet hun overlod ham Midler dertil, imod at han svarede hende Renter af et saadant Laan eller Forskud paa hans Arv. Derfor spørger Carl J. 1888 i et Brev til Moderens Lavværge Overformynder Th. Petersen, hvorfor Hjælpen fra hendes Haand ikke skal offentlig omtales. »Ved Siden af min Faders ualmindelige Personlighed er min Moder traadt en Del i Skygge. De kender hende tilstrækkeligt til at vide, at hun i flere Henseender ogsaa er saa ædel og højsindet i sin Tænkemaade, at hun ikke behøver at skamme sig

for sin Gerning«. Naar hun beredvilligt sætter sin rørlige Kapital til Tjeneste for offentlige Formaal, er det et skønt Vidnesbyrd om hendes Højsind; at hun ønsker det ukendt, viser hendes Beskedenhed. »Det er jo i Virkeligheden min Moder og ikke mig, som skaber Glyptotek-fondet og derved muliggør Glyptotekets Overgang til offentlig Samling. Dette skal ikke skjules — *det skal tværtimod vides*« (Oktober 1888).

Det er sandt, hvad Fru Lauras Søn udtaler, at hun var traadt i Skygge, fordi hun havde en saa fremragende Mand til Ægtefælle som Kaptein Jacobsen og fordi hun helst ønskede sig stillet ind under Skyggen¹¹. Hun var beskeden i Krav om Ære og følte sig tilstrækkeligt hædret ved den Ros, som kunde falde paa dem, der stod ved hendes Side. Derfor var hun ogsaa saa uvillig til at se sit Billede fremstillet i Maleri eller Skulptur. Og dog ærede alle

Fru Laura Jacobsen i 80 Aars Alderen.

hendes Mands Venner hende ikke alene fordi hun var hans Hustru, men fordi hendes Værd stod klart for dem, de saa, hvordan hun i afgørende Øjeblikke kunde vise stor Karakterstyrke — saaledes ved Carlsbergs Brand i 1867 — fra hendes Mund kunde der lyde træffende og betegnende Domme, foruden at Godheden lyste ud af hendes Træk og hendes Ord¹². Derfor hændte det ofte, at betydelige Mænd og Kvinder — blandt

de sidste Johanne Luise Heiberg og Natalie Zahle — udtalte varme Ord om hvor stærkt de følte sig dragne af hendes Personlighed.

Fru Jacobsen havde alle Dage i høj Grad øvet Godgørenhed, men hun havde ogsaa altid stræbt efter, at det skete i Skjul. Hvad der derimod ikke lod sig dølge, var at hun 1888 oprettede et Legat paa o. 106,000 Kr. for ugifte Kvinder og Enker i København, fortrinsvis saadanne, som har kendt bedre Dage, og to Aar senere et Legat paa o. 105,000 Kr. for Husjomfruer, Syjomfruer, Tjenestepiger samt Sygeplejersker i København¹³.

Efter tiltagende Svaghed sov Fru Laura hen den 14. August 1911. Det var hendes ofte udtalte Ønske, at der ikke blev holdt nogen Tale ved hendes stille Jordfæstelse i Jesus-Kirkens Krypt. Det ene Ord Gratia, Tak, der allerede i mange Aar havde været indhugget paa hendes Sarkofag, burde dog lyde — udtalte Provst Ussing — Takken for et langt Liv, levet i redelig Troskab, alvorlig Flid, strængt Retsind og stor Ydmyghed. Og da Gratia jo tillige betød Ynde og Naade, skulde Gud takkes for den Ynde, der indtil det sidste blev over hende, Ungdommens fine Skønhedsynde, Alderdommens dronningelige Værdighed og under det altsammen det redelige, trofaste, stærke, varme Hjertes Ynde; Tak for Naaden, der skænkede hende den barnlige Tro, der gennem et langt Livs Tilskikkelser drog hende altid nærmere til Gud.

I taknemlig Erindring om den bortgangne blev der af Fru Jacobsens Børnebørn paa Hundredaarsdagen efter hendes Fødsel — den 29. August 1919 — indsat i Jesuskirken et Epitafium, en Bronze-Medaillon (af Brandstrup) i Marmorindfatning (af Arkitekt Langballe).

XVI

JACOBSENS SANS FOR NATUREN, HANS REJSER OG DERES FORMAAL

TALRIGE REJSER TIL UDLANDET. HANS MAAL ER UDVIDET
ERFARING OG BERIGET KUNDSKAB. SANS FOR NATUREN.
KÆRLIGHED TIL DANSKE EGNE. INTERESSE FOR
HAVEKUNST OG FOR STJERNEHIMLEN.

APTEIN Jacobsen rejste ofte i Udlandet, dog var der Aar, hvor han ikke var udenfor Danmark, og mere end en enkelt Rejse om Aaret foretog han ikke. Carl J. rejste hyppigt, jævnlig flere Gange om Aaret til Udlandet, og Rejserne udstrakte sig til fire Verdensdele. Hans Maal var ikke at finde Fjeldluft eller at underkaste sig et Badeliv, som vilde være uudholdeligt for ham, ikke heller opsøgte han geografiske Mærkeligheder eller ønskede at lære Folkeslags Ejendommeligheder at kende, han droges mod Kulturcentrer fra Oldtid eller Nutid, og han vilde have sine Kundskaber udvidede.

Indenfor Verdenshistorien var der et Tidsrum, som fyldte ham helt, nemlig den græske Oldtid. Man kunde vel sige Oldtidens Historie i det Hele, men først og fremmest dog Hellenernes Skæbne og deres Aandsliv. Saa nøje er imidlertid den græske Historie knyttet til Roms, at efter Haanden ogsaa det romerske Folks Historie fik den store Betydning for ham¹. Ret som hans egne Samlinger voksede, droges hans Opmærksomhed ogsaa hen paa Oldtidens andre Kulturfolk.

Mest levede Jacobsen dog med Hellenerne; græske Værker i Oversættelse — det græske Sprog saa han gerne fordrevet fra Skolerne — var hans stadige Læsning. Han kunde ikke høre bekendte Byer eller Steder nævnte, uden at Skildringen hos klassiske Forfattere af hvad dér var oplevet stod levende for ham. Fra Athen skriver han (1905) til Direktør P. Poulsen, at vel er det lykkeligst at kunne handle og se Frugterne af sin Gerning, men »hvis Livets Lykke bestod i at glæde sig over den skønneste Kunst, den skønneste Natur og de mest betagende historiske Erindringer (imorgen besøger jeg Marathon), saa vilde jeg i denne Tid være lykkeligere end de fleste Mennesker«. Da Direktør Poulsen to Aar senere beredte sig paa at rejse til Sicilien, anbefalede Jacobsen ham at besøge Segesta og Ruinerne af det af Kartagerne

ødelagte Selinunt, »det er en af Menneskeslægtens mest storstiledede Tragedier i Stenblokke«. Den næste Dag burde Poulsen gaa til Stenbrudene og derfra til Palermo og Syrakus. »Ogsaa her er en af Verdens sørgeligste Tragedier bleven udspillet: Athens Nederlag, og senere en ogsaa meget sørgelig: Marcellus' Erobring. Oldtidens Historikere have fortalt disse Begivenheder saa nøjagtigt, at man kan følge Hærenes Bevægelser, Fjed for Fjed. Og naar De engang i stille Aftener læser om disse Ting, da vil de staa levende for Dem og være Erindringer, som De aldrig glemmer og som De altid med bevæget Sind vil vende tilbage til. Naar De staar paa Sydpynten af Ortygia, se saa over til Plemmyrion, det var dér, at Athenienserne havde deres Lejr. Hvor man lider med de Mennesker!« Man mærker, hvorledes Thukydids Skildring af det ulykkelige Togt til Sicilien og vistnok ogsaa Skildringen hos Livius af Marcellus' Erobring af Syrakus staar levende for ham. Et Aar senere udtaler Jacobsen paa en Rejse i Spanien, at det vilde være ham »den største Glæde at dele med Dem den Livets Glæde, som jeg sætter højere end det meste Andet — at færdes paa lærerige Steder« (April 1908).

Naar Jacobsen stod paa saadanne Pletter, der rummede store Minder, kunde han ikke holde sin Bevægelse tilbage — allermindst naar de bragte ham de elskede, af Homer besungne Tildragelser i Erindring. I et Brev fra Konstantinopel til sin Søn Vagn fortæller han om sit Besøg i Troja. Nogle Mure, som man først havde antaget for Kong Priamos' Ilios, har vist sig at være en endnu ældre Stad, nemlig Laomedons Kongeborg, som Herakles stormede og ødelagde, men udenfor disse ældgame Mure ligger Priamos' Stadmur med sine Porte og Taarne. Og en Del deraf er saa godt bevaret, at det ser ud som om det var ganske nyt. Er det ikke mærkeligt at tænke sig, at det er disse Mure, som vi se for os, som Hektor forsvarede og fra hvis Tinder Andromache saa Achilleus slæbe hans Lig. Jeg kunde ikke lade være at græde, da jeg stod paa disse Ruiner og saa ud over Sletten ned imod Achilleus' og Patroklos' Høje ved Grækernes Lejrplads. Jeg vilde ikke have, at de Andre saa, at jeg græd, og jeg sagde da, at Solen, som brændte meget stærkt, gjorde ondt i mine Øjne.

Saa kom den Ene efter den Anden og vilde laane mig blaa Briller. Ja den næste Dag kom endnu en venlig Dame med et Par blaa Briller, som hun absolut vilde have, at jeg skulde tage paa (Maj 1895).

Rejserne til Udlandet blev den altid rindende Kundskabskilde for Jacobsen, da han jo var den aarvaagne Iagttagere overfor alt, hvad han omfattede med Interesse, og da hans Hukommelse trofast bevarede, hvad han havde set, desuden besad han Lethed ved at samtale med Folk paa flere Sprog og Frejdighed til at udspørge dem. Nogen Eventyr-Lyst drev ham derimod ikke, og den vilde heller ikke være bleven tilfredsstillet, »jeg har paa mine nogle og tredsindstyve Rejser aldrig oplevet det mindste Eventyr«, saaledes skrev han til Redaktøren af Illustreret Tidende (November 1900).

Carl J. var altid en rask Fodgænger, selv som en midaldrende Mand gik han gerne overkommelige Fodture, i nogle Aar færdedes han ogsaa paa Cykel. Han besad dog snarere Udholdenhed under fortsat Arbejde, end han yndede en stærkt forceret Anstrængelse, for hvilken ogsaa hans Konstitution var mindre egnet. Som 35aarig Mand forsøgte han en Bjergbestigning i Tyrol sammen med sin Ven Sedlmayr. De var med to Førere vandret op gennem Kaprunerthal og havde faaet Natteleje paa et Høløft, næste Dag gik Vandringen opover Karlinger-Gletscheren, senere over andre Gletschere, men Jacobsen maatte ofte ganske udmattet kaste sig ned paa Sneen. Han overlod sin Ven at bestige Grosz Glockner og vendte efter fire Dages Vandring tilbage til Dalen. »Det var mig klart, at jeg ikke saaledes uforberedt kunde deltage med mere øvede Bjergstigere i de store Bjergstigninger«. Iøvrigt var det ham ikke tilpas alene at rejse for at nyde Landskabet, dertil var han for rastløs, og overfor ugunstigt Vejrlig slap hans Taalmodighed op. Hans Rejser gjaldt derfor aldrig Schweiz's Bjerge som Hovedmaal, hvor meget han end paa Gennemfarten kunde nyde deres Skønhed, og han, som en halv Snes Gange havde været i Rom, maatte 1907 udtale, at han aldrig havde været i Sabinerbjergene. Hans hvileløse Trang til Arbejde faar Udtryk i et Brev til hans Moder (Mai 1902): »Jeg savner noget paa denne Rejse, at jeg ikke har noget alvorligt for. I Rom gik det endda — jeg gjorde dér Indkøb af Søjler og Pjdestaler

til Glyptoteket. Men her i Neapel er det mig for meget af et Driverliv. Jeg er — Gud være takket — ikke affældig nok til at jeg kan finde mig i Lediggangen, og jeg kan paa den anden Side heller ikke gøre dybere Studier, dertil egner Neapels Naturskønheder sig ikke. Jeg længes efter at komme hjem og bestille noget — noget nyttigt«.

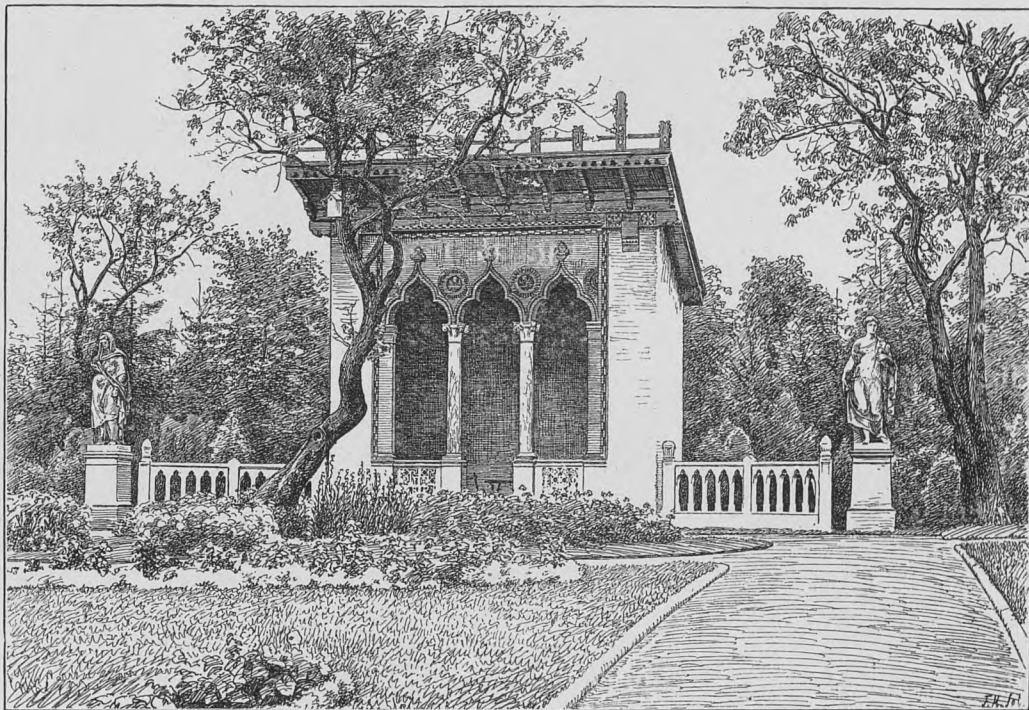
Jacobsen elskede dansk Natur. Ikke mange Danske har traadt paa saa mange Pletter af dansk Jord som han, og han har kendt og

Carl Jacobsen og hans Hustru, i Samtale med Andr. Weis,
paa Stranden ved Hellebæk.

værdsat de forskellige danske Landskabers Natur og Udseende. Fremfor alle Egne elskede han dog Nordsjælland og ganske særlig Hellebæk, hvor han eller dog hans Familie havde Sommerophold, medens han besøgte dem paa Hviledagene. I flere Somre havde han lejet Skuespiller P. Jerndorffs Villa her, og han skriver til denne Ungdomsven: »Det allerbedste paa Din Villa har for mig altid været Højen ved Havet. Til den concentrerer sig saa at sige alle mine skønne og kære Minder om Stedet. Det var min første Tanke om Morgenen at sidde lidt deroppe og tælle Skibene i Sundet og se Sollyset paa svenske

Kysten, sidde dér omgivet af det lille »struppige« Krat, hvor Kaprifolierne blomstrede og duftede den hele Sommer igennem — Formiddag, Middag, Eftermiddag søgte jeg ved enhver Lejlighed derud. Men allermost om Aftenen var Højen mig et Stykke Himmerig paa Jorden.... Det er mit ramme Alvor. Jeg har ikke paa den hele Kyst fra Køben-

Det venetianske Hus i Haven paa Ny Carlsberg.

havn til Tisvilde fundet et Punkt, som har fængslet mig som denne Høj« (Febr. 1903).

For Carl J.s Kærlighed til Danmarks Hovedstad behøver der ikke at føres noget Bevis, den lyser ud af hans utrættelige Virksomhed som Byens Velgører paa Kunstens Omraade, af hans Beundring for de skønne Taarnes og andre prægtige Bygningers Stad. Derimod kan der næppe være Tale om, at den aandelige Type, som man tildeler Københavns Befolkning, har tiltalt ham fremfor enhver anden Bestanddel af Folket. Jacobsen var aldrig stærkt interesseret i Folkelivets Rørelser eller Fremtræden, Institutionen Tivoli har han næppe besøgt

mange Gange i sit Liv. Men han elskede Byen som den Plet, mod hvem Fædrene havde gjort Uret ved saa lidt at varetage dens naturlige Betingelser for at blive en skøn By i Kraft af dens Beliggenhed ved Havn, Sund og de øvrige skønne Omgivelser. Under Byens Vækst havde de i Forstæderne trukket de uheldige og kedelige Gadelinier, de havde forsømt at skaffe Plads for offentlige Haver eller Anlæg, de havde givet Søerne indenfor dens Omraade de linealagtige Bredder og undladt at kranse dem med grønne Anlæg eller tiltalende Bygninger². Jacobsen kunde ogsaa ønske disse Søers Flade krydset med en livlig Baadfart. Han havde gjort et Forsøg i denne Retning ved i 1888 at forære Studenterforeningen en fire Aarers Kaproningsbaad til Anvendelse paa Søerne, men disse viste sig ikke egnede hertil, og Roningen blev hurtigt opgivet.

Ved mangen Lejlighed har Jacobsen været paa Vagt med Advarsler eller formanende Tilraab, naar man truede med at gøre Indgreb i saa fredhellige Pletter, som Rosenborg Have eller Frederiksberg Have — »to af Københavns dyreste Helligdomme« — eller som Langelinie og de andre offentlige Anlæg bør være for os.

Med hvilken brændende Kærlighed og Forstaaelse Jacobsen elskede Byen for dens Naturforholds Skyld, erfarer man ogsaa af de Linier, som han to Maaneder inden sin Død skrev i »Berlingske Tidende«, da Redaktionen havde anmodet bekendte Mænd om at udtale sig om Københavns Volde³. »De skal have Tak for, Hr. Redaktør, at De bringer Kristianshavns Volds Fremtid paa Bane. Det er virkelig paa Tide! København er ikke blot Byen med de skønne Taarne, det er ogsaa Byen med de skønne Volde. Man skal lede længe iblandt Verdens Hovedstæder for at finde saa skønne Voldpartier som Kastelsvolden og Kristianshavns Vold. Det er det foranderlige Hav, som veksler fra Time til Time, som er forskelligt, naar man gaar ud og naar man gaar hjem, den maleriske og stadig skiftende Staffage af Skibe, som de maa undvære andre Steder og som vi Københavnere daglig har for Øje — det, som er Hemmeligheden ved disse Steders Trylleri. Men imedens Kastelsvolden med Langelinie er et Stykke Livsglæde for enhver af os og vækker alle Fremmedes Beundring, saa er Kristians-

havns 3—4 Kilometer lange, tildels dobbelte Vold utilgængelig og ubekendt for de allerfleste. Det er en Skat af uhyre Værdi for vor By, for Rige og Fattige — mest for Fattige — den kan lige saa lidt som Thorvaldsens Museum eller Kongens Have udregnes i Penge, og den lader vi ligge unyttet hen! Lad vore Bestræbelser derfor først gaa ud

Haven med Skulpturværker bag ved Ny Carlsberg Glyptotek.

paa at faa Adgang til Qvintus og Sixtus aabnet for Befolkningen — vi skal visselig ikke ødelægge Fæstningsværkerne — og naar man først er kommen ind i dette forjættede Land, vil man forhaabentlig snart blive klar over, at der lige saa lidt kan være Tale om at bebygge dette som at sælge Langelinie«.

Det var ikke blot til Hovedstadens Haver og Anlæg, Jacobsen havde saa stor en Kærlighed, han var en Elsker af al Plantevækst og Blomsterflor. Fra Barnsben havde han vandret i den vidtstrakte Have,

som hans Fader havde anlagt og stadig udvidet, her var skønne Blomster i Bede, Drivhuse og Vinterhave og især sjældne og prægtige Træer og Trægrupper. Carl J. har selv betegnet den som »vel den skønneste Privathave ved København«. Ogsaa hans Moder var en kyndig Blomsterdyrker, endnu som 80—90aarig kunde hun have Planternes latinske Navne paa rede Haand, og da Carl J. skulde indrette Haven i Glyptoteket, nedskrev hun sine Erfaringer om de Vanskeligheder, en Vinterhave frembyder.

I Fundatsen for Ny Carlsberg Fondet hedder det: »Ved Kunst forstaa vi ogsaa . . . den i vort Land hidtil lidet paaagtede Havekunst«. Disse Ord kan give Anledning til forskellige Betragtninger. Det er vel nemlig vist, at man ikke kan tillægge de Danske nogen Forsømmelse overfor den i en landskabelig Stilart holdte Havekunst. Ved vore Slotte, Herregaarde og mange andre Ejendomme findes skønne Haver i engelsk Stil. Derfor maa Gavebrevets Ord sigte til den ældre italienske Havestil eller til den Stil, som har faaet sit karakteristiske Udtryk i den af Le Nôtre anlagte Have ved Versailles. Denne Forstaaelse bliver bekræftet af en Yttring i et Brev, hvori Jacobsen anbefaler en Rejsende et Besøg i Boboli-Haven i Florents. »Det er en af de skønneste og mest stilfulde Haver, som eksistere. Cypres-Alleén er ganske enestaaende. En Havekunst af en ganske anden Art end de halvbarbariske Tilløb til Havekunst, som vi kende herhjemme fra«. Saaledes synes Jacobsens Ideal at være den stilfulde, pompøse Have, hvor man overalt mærker Menneskets Haand, i den symmetriske, regelmæssige Inddeling, de lange, lige Alleér og de klippede Hække, Terrasserne med deres Dekoration af Statuer og Vaser, en Have med arkitektonisk Tilsnit og som fortsætter Bygningens Linier. I Overensstemmelse med denne Tanke udtaler Jacobsen i en Kommissionsbetænkning 1904: »Maler-, Billedhugger-, Bygnings- og Havekunst hører sammen; det skønneste fremkommer ikke ved at lade dem staa hver for sig, netop ved at virke i Forening gøre de den største Virkning«⁴.

En yderligere Bekræftelse paa at vi har tolket rigtigt, hvad Gavebrevet forstod ved Havekunst, fremgaar af en Plan, som Jacobsen fremsatte nogle Aar før sin Død, om den end ikke kom offentlig frem

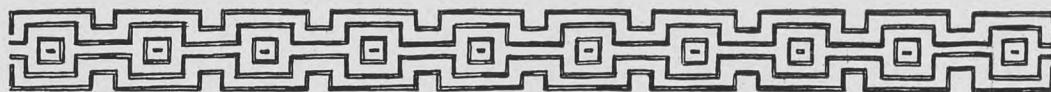
før efter hans Bortgang⁵. Han fandt, at Haven ved Frederiksborg Slot, saafremt den skulde svare til Slottet, maatte udvides og forskønnes efter en storartet Maalestok. De smukkeste og kostbareste Planter maatte anskaffes, straalende og sjældne Springvand skulde risle. Naar dette var sket, vilde han sørge for, at Ny Carlsberg Fondet traadte til og befolkede Haven med en Mængde skønne Statuer. Først saa vilde Slottet faa de rette Omgivelser og Hillerød blive et dansk Versailles, som Udlændinge i Hundredtusindvis vilde rejse op for at se og glædes ved. Saaledes lyder i alt Fald Beretningen om Jacobsens Plan, hvad enten man finder sig tiltalt af den eller ikke.

Endnu et Forhold i Jacobsens Syn paa Naturen maa nævnes⁶, hans Kærlighed til Himlens Stjerner. Vil man opfatte det som et Led i hans æstetiske Sans, er det i ethvert Fald vist, at der med hans Skønhedsglæde forbandt sig god Viden. Han kunde nævne mange Stjerners Navne, han vidste altid Besked om hvad der foregik i Planeternes Verden, og fulgte i det Hele med de Fænomener, som Himlen udviste, ja han kunde gøre Optegnelser derom fra Dag til Dag.

JACOBSENS DELTAGELSE I DET
OFFENTLIGE LIV,
ISÆR I DE SENERE AAR

DET KORTE ANDET ÆGTESKAB. DELTAGELSE I UDSILLINGER OG
KONGRESSER. HANS KÆRLIGHED TIL FRANKRIG OG VIRKSOMHED
FOR DETTE LAND. VENSKABELIGT FORHOLD TIL TYSKLAND.
FORSVARET FOR VOR NATIONALITET. TILDRAGELSEN
PAA FANØ 1896. ARBEJDE FOR TURISTVÆSEN
OG METERSYSTEMETS GENNEMFØRELSE.
KÆRLIGHED TIL MUSIK OG
BALLETKUNST.

NDENFOR det sidste Tiaar af Carl J.s Liv falder en Periode, hvori han syntes at være kommen bort fra de Veje, han altid tidligere havde fulgt, og han kom ogsaa selv til Erkendelse af, at han havde gjort sig skyldig i en Fejltagelse.

Den fuldkomne Lykke og inderlige Samfølelse, der havde udmærket Carl J.s Ægteskab med Ottilie, kunde gøre det usandsynligt, at han vilde indgaa en ny Forbindelse. Nu er det ganske vist Tilfældet — dette hævdede i alt Fald Carl J. — at netop den, som har levet i et langt og saare harmonisk Ægteskab, ofte vil efter Tabet af sin Hustru søge at vinde en ny for at faa sit Savn dulmet. Men Jacobsens Øjne faldt paa en ganske ung Pige, som var udgaaet fra en Kreds, der aandelig var vidt forskellig fra den, hvori han fra Barndommen og som Ægtefælle havde levet. Det var ikke underligt, at hans Moder og hans Venner kunde nære Betænkelighed og mene, at han oversaa, hvordan han ved Samliv med sine nærmeste kære vilde kunne faa nogen Erstatning for den tabte Lykke. Hans ældste Datter Theodora var allerede i 1900 bleven gift med Brygger Edgar Madsen i Helsingør og var Moder til to Børn, hans to Sønner havde paa de Tider fæstet Brud eller var allerede gifte. Den yngste Datter Paula, i hvem han flere Aar senere skulde finde en fortræffelig Ledsager paa Rejser, livlig optaget af hans Interesser, var ved Moderens Død kun 13 Aar gammel, og det var Jacobsen saare vanskeligt at leve med i Børns Interesser og Forestillinger. Ledelsen af hans Hus havde han betroet Fru Ottilies Veninde Frøken Agnes Bertelsen fra Gl. Carlsberg.

Carl Jacobsen indgik 64 Aar gammel et nyt Ægteskab med den 23aarige Frøken Lili Kohl (26. April 1906)¹, hvis Skønhed og Interesse for Kunst havde indtaget ham. Ægteskabet blev dog ikke af lang Varighed. Da noget over to Aar var gaaet, indsaa han, at han var

kommen bort fra sin rette Bane, og at den bestaaende Aldersforskel mellem Ægtefællerne ikke lod sig overvinde. Han og hans Hustru skiltes derfor i Venskab (i September 1908). Til flere af sine Venner sendte Jacobsen en Meddelelse om, at »den store Aldersforskel imellem min kære Hustru og mig har vist sig at være en uoverkommelig Hindring for en lykkelig Udvikling af vort Samliv... Jeg har derfor givet mit Samtykke til, at vort Ægteskab ophæves«.

Som et Udtryk for Vennernes Opfattelse af hvad Carl J. havde oplevet i disse Aar, fortjener at hidsættes hvad en bekendt Kunstner skrev til ham, da han indgik det nye Ægteskab: »Deres og Ottilie Jacobsens Navne og Personligheder have for alle os, som har den Lykke at staa Dem nær, været saa uadskilleligt forbundne, dannet et saadant Hele af glad Skæmt og Hjertensgodhed, af ideel Stræben, Skønhedssans og mandig Kraft, saa at De vil forstaa det Øjeblikks Tøven, som griber os ved at erfare, at De har indgaaet et nyt Ægteskab«, men han udtaler Ønsket om at det maa blive til Lykke. Og den samme Ven skriver, efter at han har faaet Jacobsens Meddelelse om at Ægteskabet var bleven opløst: »Den Skønhedssans, som har præget hele Deres Liv, har ført Dem ind i et Forhold, som det Mandige og Retlinjede i Deres Karakter lige saa sikkert har ført Dem ud af«.

Den følgende Tid førte Jacobsen til et inderligere Samliv med hans Børn og deres Familie, den bragte ham ogsaa til i stærkere Grad end før at tage Del i Behandlingen af offentlige Anliggender. Allerede tidligere havde Jacobsen dog været virksom ved saadanne paa forskellig Maade; dette har der i det foregaaende ikke været Lejlighed til at omtale, hvorfor vi her skal dvæle derved.

Det er foran oftere paavist, at efter Jacobsens Opfattelse skulde den, som var sig sit Værd bevidst, gøre sig gældende. Vi Danske havde den nationale Fejl, at vi ikke traadte stærkere frem i Verden, man skyldte sit Folk at vinde Anerkendelse. Jacobsen var selv ikke bange for at byde sig frem, han frygtede ikke den Kritik eller mulig den Haan, der vilde møde ham. Han var derfor paa Forhaand gunstig stemt for at deltage i Udstillinger og Kongresser, og han har ved mange Sammenkomster udrettet betydeligt.

Allerede ved den nordiske Industriudstilling 1888 valgtes han til Medlem af Komitéen — som det alt er fortalt — og vist er det, at han gav et værdifuldt Bidrag til Industristævnets heldige Forløb ved hans egen righoldige Udstilling med den smukke Ramme (Gengivelsen af Nicolai Kirkes Taarn) og ved den samtidige Udstilling af fransk Kunst². Men en ganske særlig Fortjeneste vandt han ved at faa gennemført, at Danmark deltog i Verdensudstillingen i Paris 1889. Der var Tvivl herhjemme, om vort Land og vor Industri, saa hurtigt efter det hjemlige Skue, kunde paatage sig Udgifterne ved at fejre et nyt; flere Stater havde undslaaet sig for Deltagelse af Uvillie imod at hylde Mindet om Revolutionsaaret.

For Jacobsen stod det som en Ærespligt at møde ved dette Verdensstævne. Paa Sammenkomster i Eftersommeren 1888 kæmpede han varmt for Sagen, han havde Mænd som Harald Bing og Philip Schou og flere andre ved sin Side, og det erfarede snart, at ikke faa Industridrivende ønskede at udstille. Staten holdt sig for saa vidt tilbage, at den ikke ønskede officielt at være repræsenteret, men den gav dog et Tilskud paa 100,000 Kr. Jacobsen valgtes til Medlem af den danske Komité for Udstillingen og blev dens Formand, med Har. Bing som Viceformand, Professor Vilh. Klein som Sekretær. Et stort Arbejde var lagt paa hans Skuldre, han var gentagne Gange i Paris og samlede ved flere Lejligheder Danske og Franskmænd til Fester. Som bekendt opnaaede Danmark at faa en værdig og smuk Repræsentation paa Verdensudstillingen.

I Frankrig³ havde Jacobsen naturligvis vundet sig et betydeligt Navn ved hans Begejstring for fransk Kunst og som den utrættelige Erhverver af Kunstværker; han havde under den franske Kunstudstilling i København indbudt et stort Antal franske Kunstnere til at være hans Gæster i Danmark og fejret dem ved smukke Fester paa Carlsberg og paa Skodsborg. Sin Ærefrygt for fransk Videnskab viste han, da han sammen med Professor Carl Salomonsen overrakte Louis Pasteur paa hans 70aarige Fødselsdag (27. December 1892) en Médaille, udført af St. Sinding, som Danske havde ladet præge til hans Ære. Ogsaa den franske Marine havde faaet et Vidnesbyrd om hans Sindelag. I Juli

1891 ankrede en Eskadre under Admiral Gervais paa Rheden, den var paa Vej til det berømte Besøg i Kronstadt, der skulde vise Verden den *entente cordiale*, som knyttede Frankrig til Rusland. Flaadens Officerer og en Del af dens Mandskab blev af Jacobsen indbudt til en straalende Fest i Bryggeriets store Kørehal, og Jacobsen udbragte her i bevægede Ord en Skaal for Frankrig; den slog stærkt an hos Deltagerne i Festen, ligesom der fra fjerne Dele af Frankrig blev sendt ham hjertelige Taksigelser.

Mange Aar derefter skulde han have den Ære at modtage selve Frankrigs Præsident paa Glyptoteket. Med et lignende Formaal som Flaaden for 17 Aar siden var Fallières paa Rejse i de skandinaviske Lande og Rusland. Uforvarende kom Jacobsen her til at yttre Ord, som røbede, hvor lidt han fulgte med i Landenes indre Politik og som fik et Efterspil. Han kendte fra sin Ungdomstid i Frankrig de den Gang ofte hørte Ord, som ogsaa læstes paa Landets Mønter *Dieu protège la France*, og da han ved Præsidentens Besøg i Glyptoteket den 21. Juli 1908 førte denne hen foran Mercié's Statue *Quand même*, fortalte han, at han i sin Tid ved Glyptotekets Indvielse havde ønsket at anbringe disse Ord i Nichen bagved Statuen, men at Bestyrelsen havde havt politiske Betænkeligheder derved og overtalt ham til at fjerne dem. Jeg har nu lagt en Krans ved Statuen — sagde Jacobsen — og paa dens Baand skrevet *ces belles paroles qui font vibrer mon cœur*, »og jeg udraabte med bevæget Stemme, som hørtes over hele Salen: *Dieu protège la France*. Fallières trykkede min Haand noget forlegen, men jeg anede Ingenting«.

Jacobsen vidste ikke, hvor lidt et Ønske, udtalt paa denne Maade, kunde tiltale en Regering, der havde stræbt efter at løse Staten fra Religionen og som havde fjernet enhver Indskrift af den angivne Art. Tilhørerne forstod vel nok, at Udtalelsen skyldtes manglende Viden, men i den franske Presse lød der rundt om forundrede Indsigelser, medens paa den anden Side de klerikale Blade jublede over de Ord, som var slyngede mod Præsidenten, ligesom der privat strømmede Taksigelser ind til Jacobsen.

En ejendommelig Hyldest, som blev Jacobsen til Del, fortjener

endnu at omtales. Med en Anbefaling fra Billedhugger Aug. Rodin var Hr. Maillard kommen hertil og havde for Jacobsen udviklet en paatænkt Plan om at Kongressen for den kunstneriske og litterære Ejendomsret kunde blive holdt i København i den følgende Sommer. Jacobsen blev indtaget i Tanken, han havde — som Maillard senere fortalte — lagt sit pragtfulde Hoved, der var kendt overalt i franske Kunstnerkredse, tilbage og sagte: »Denne Kongres skal finde Sted«. Den holdtes da ogsaa i København i Juni 1909. Jacobsen blev valgt til dens Vicepræsident. Paa en af Mødets Dage traadte den gamle Billedhugger É. A. Boisseau frem og meddelte, at *La Société des artistes français* havde valgt Jacobsen til Æresmedlem, ligesom det havde besluttet at tildele ham den *Médaille de récompense*, der kun sjælden udeles, men hvoraf der nu var præget et Eksempplar med særlig Indskrift til Jacobsen, hvorpaa han overrakte ham Medaillen.

Det er intet Under, at Jacobsen modtog mange Æresbevisninger fra Frankrig. Regeringen havde 1888 tildelt ham Æreslegionens Officerskors⁴, 1908 udnævntes han til Kommandør. I Institut de France (Académie des Beaux-Arts) blev han et halvt Aar før sin Død optaget til Medlem; af Danske havde kun Thorvaldsen nydt en saadan Hæder.

Det vilde være ensidigt kun at fremhæve Jacobsens Forhold til den franske Nation. Han ønskede jo desuden, at vi Danske skulde arbejde sammen med andre Folk for selv at modtage Lære. Vi skylder da ogsaa Jacobsen den første internationale Udstilling af Kunst, der er bleven holdt herhjemme. Da det af Dahlerup opførte Glyptotek var sin Fuldendelse nær, fik Jacobsen den Tanke, at Bygningens store indre Gaard kunde tjene til Opførelse af en interimistisk Bygning, der kunde optage en saadan Udstilling af fremmed Kunst og som kunde aabnes samtidig med Indvielsen af Glyptoteket. Hans Forslag blev anbefalet af mange Kunstnere, kun blev det af Hensyn til en samtidig Udstilling i Stockholm besluttet at udelukke Kunst fra de nordiske Lande. Et muligt Underskud var Stat og Kommune, tillige med Jacobsen, villige til at dække, hver med en Trediedel (indtil 20,000 Kr.). Denne Udstilling fandt saa Sted i Sommeren 1897⁵.

Om hans venlige Sindelag mod Tyskerne er vel hans stadige Del-

tagelse i de tyske Bryggermøder det bedste Vidnesbyrd, han indbød ogsaa alle Deltagerne i Bryggermødet i Hamburg 1892 til at være hans Gæster ved et Besøg i København. Det lille, i Aaret 1900 i Anledning af det nordiske Haandværker- og Industrimøde i København udgivne Hefte om Ny Carlsberg Bryggeri, der er dediceret til »Tysklands mest udprægede Fremskridtsbrygger« R. Leicht, er foran omtalt. Paa Kunsthistoriens og Arkæologiens Omraader fandt han en trofast og værdifuld Støtte hos tyske Videnskabsmænd, med hvem det var ham en Glæde at samarbejde.

Jacobsen elskede vort Folks Fortid, dets forhistoriske Minder, dets Oldtid, store Tider og berømte Kampe. Det var, naar der bortses fra Kunsthistorien, mere de mærkelige Skikkelser, Borgernes Daad og Bedrifter, som fængslede ham, end det var Betragtning over Udviklingens Løb, Sammenknytningen mellem hvad der var oplevet i de forskellige Tidsaldre, eller Samfundenes Tilstande. Kærligheden til vor Fortid godtgjorde han ved sine stadige Besøg ved vore Oldtidslevninger, Mindesteder og i de gamle Kirkebygninger, han var en sikker Mand ved Oldskriftselskabets aarlige Udflugter. Ingen kunde jo desuden tvivle om den Mands Kærlighed til vor Historie, der har ofret saa meget paa Bevaringen af vore Fortidsminder og paa Rejsning af Æreminder, der lod fortjente Mænd og berømmelige Gerninger staa levende for Landets Borgere⁶.

Ikke desto mindre var der Sider af vort nationale Liv, for hvilke Jacobsen manglede den fulde Forstaaelse. Dette stod atter i Forbindelse med hans Ulyst til Opgaver med lang Sigt, der ikke umiddelbart kunde sætte Frugt. At et ringe krybende Væsen senere maaske vilde spinde sig ind som Puppe og vingebaaren bryde ud fra det mørke Skjul, saadant laa ikke ret for hans Tanke. Jacobsen døde den anden Søndag i 1914, og han vilde aldrig have kunnet forstaa den Verdenskrig, som sex Maaneder derefter brød ud og som ved sin Afslutning skulde bringe Danmark en Frugt, for hvilken han aldrig i sine Tanker havde gjort sig Rede.

I den store Bevægelse indenfor vort Folk i 1880erne, da der stredes for at vort Lands Forsvar ikke blev utilladelig forsømt, deltog Jacobsen

ikke eller i alt Fald kun forbigaaende. Under Kampen mod Estrups Ministerium havde i 1888 Landets Skytteforeninger eller dog deres Overbestyrelse sluttet sig til Oppositionen, hvorfor ogsaa flere Foreninger, saaledes Københavns og Akademisk Skytteforening, havde frigjort sig for Overbestyrelsens Ledelse. Oppositionen søgte saa ved et voldsomt Stormløb at vinde Flertal i Københavns Skytteforening, men ved en stærk Tilslutning fra Borgernes Side lykkedes det at holde Angrebet nede. Carl J. samlede sine Arbejdere og pegede paa, at hans Valgsprog var »Laboremus pro patria«, det var alle Borgeres Pligt at bidrage til deres Hjemby's Forsvar; han foreslog dem, at alle som han selv meldte sig ind i Foreningen og deltog i den Skydning, der var paabudt ved Foreningens Love. Dette blev da ogsaa vedtaget, Skytteforeningen fik derved en Tilgang af 150 Skytter; den havde i dette Aar i det Hele vundet 500 nye Medlemmer⁷. Men Skytteforeningen kom kun i kortere Tid til at nyde denne Støtte fra Jacobsens og hans Arbejderes Side, dertil var han for utaalmodig og for rede til Kritik.

Jacobsen havde desuden Mistillid til, hvad der virkelig boede i Nationen. Da man forberedte sig til at holde en Folkefest i Anledning af de efter Martsdagene 1848 henrundne halvhundrede Aar, vægrer han sig ved at bidrage: »Jeg anser Aanden fra 1848 for at være *død* — *død*, og jeg bekender med Sorg, at jeg tror ikke, at den kan opvækkes fra de Døde«. Endnu i sit sidste Leveaar erklærer han, at han ikke sympatiserer med den frivillige Indsamling til Fæstningen og Forsvaret. Underligt er det at høre disse Ord fra den samme Mand, som glødede saa varmt for Huitfeldt, der jo dog ikke var Sejrherr, men »holdt sin Post og døde«, fra den Mand, som med fransk Horizont for sig delte de Franskes lyse Forhaabninger; en af hans første Erhvervelser var jo Kunstværket med den patriotiske Bebudelse »Trods alt!«.

Kampen for at bevare dansk Sprog og dansk Sindelag i Slesvig havde i Kaptein Jacobsen havt en af de mest ufortrødne Støtter, han havde alene efter Wienerfreden ofret mange Hundredtusinder paa denne Sag. Ogsaa af denne Grund var det besynderligt, at hans Søn tilsyneladende var saa helt upaavirket af den store nationale Opgave, tilmed

da han jo saa smukt havde søgt at hævde Slesvigerne Carstens og Zoëga som danske Mænd og tilhørende dansk Historie. Et mærkeligt Eksempel paa denne forsigtige Kortsynethed var det, da han i August 1910 tilsendte de københavnske Blade en Artikel, hvori han udtalte sin Dadel over den Tanke at gengive Flensborg-Løven i Miniature og lade den komme til Salg. Løven havde i sin Tid været opstillet »ikke blot som Gravmonument, men vel snarere som Sejrstegn«. »Derfor saa Løven, som vendte Ansigtet mod Syd, sejrstolt, ja næsten trodsigt imod Tyskland«; det kunde passe til vor Tro dengang paa, at vi kunde slaa Tyskerne, hvis de kom paany, nu var det kun »et sørgeligt Minde om vor Afmagts Trods. Lad os sørge over vor Ulykke, men lad os ikke give de Illusioner Rum, som Flensborg-Løven minder om, ved at reproducere den«⁸. Saadant er jo dog at lade sig overmande, og tvivlsomt er det, om Jacobsen har Ret i sin Forstaaelse af Løvens Holdning. I alt Fald skriver den franske Kunstkender Eugène Plon: »Mange havde ønsket Løven mere frygtelig, og at den karakteriserede Vrede, men denne Kritik har Uret, Bissens Inspiration ligger uimodsigeligt højere. Rolig og stolt udtrykker Løven Tillid til Styrke«. Med en saadan Holdning maatte vel Løven have Ret til at sidde paa gammel dansk Grund.

Iøvrigt var jo hver Fiber i Jacobsens aandelige Naturel fyldt af Tanken om Fædrelandet, og traadte man hans nationale Følelse for nær, greb han straks til Værget. Det var en Tænding af denne Art, der førte ham til en Handling paa Fanø, der satte Pressen i Bevægelse her hjemme og i Udlandet.

Medens Fru Ottilie og Børnene i August 1896 opholdt sig paa Fanø, kom Carl J. derover i et kort Søndagsbesøg. Paa sin Vandring om Aftenen langs Stranden saa han, at mange af Børnene havde bygget Sandhøje, hvorpaa der var plantet snart danske, snart tyske Flag. Men paa to Steder havde man paa en 4—5 Alen lang Stang fæstet den sort-hvid-røde Fane og nede under denne et lille Danebrog. Saaledes bærer man sig ad efter at have erobret et Skib, Jacobsen kunde kun se deri en bevidst Haan; da nu tilmed Flagning med en fremmed Nations Flag er utilladt, rev han de tyske Faner af og kastede dem i

Vandet. De tilstedeværende Tyske blev i høj Grad ophidsede over hans Handlemaade, de raabte paa Politiets Indgriben og forlangte af Badebestyrelsen, at Jacobsen skulde udvises. Rundt om i Tyskland lød der i Bladene harmfulde Raab over den Fornærmelse, der var tilføjet Rigets Flag, og flere danske Blade var ikke heldige i deres Udtalelser. Sagen blev bragt frem baade for Justits- og for Udenrigsministeriet, men der blev ikke fundet nogen Grund til at foretage Skridt i Anledning af det skete⁹.

Selv om Jacobsen med for stor Hidsighed har paataalt en Adfærd, som maaske alene skyldtes Ubetænksomhed, er det vist, at hans Revselse føltes som en Lise af Sønderjyderne, der daglig maatte finde sig i Danebrogs lyssky Tilværelse eller som endogsaa ofte saa det haanet og hundset; i Digte og i mange Breve lød der fra deres Side en hjertelig Tak til Jacobsen, ofte i rørende Ord. Det maa vel ogsaa være under Indtrykket af

Carl Jacobsen, i Samtale med Arkitekt V. Klein og Billedhugger V. Bissen.

denne Begivenhed, at Gustav Johannsen henvendte sig til Jacobsen om Understøttelse til et Tidsskrift, der skulde udgaa paa Tysk. Vel gav Jacobsen Afslag, da han ikke havde Forstand paa Sagen og holdt sig fjernt fra Politik, men han tilføjer, at han »vilde dog nødig, at De, Gustav Johannsen, hvis Navn lyder for mig som et af de bedste«, skal gaa fra ham uden at modtage nogen Bistand, hvorfor han lover at bidrage med en bestemt Sum, saafremt Resten kan skaffes ad anden Vej. »Med den største Sympati for den Udholdenhed, hvormed De offerer Dem selv for Danmarks Sag, er jeg Deres hengivne og taknemmelige C. J.«.

I Følge Jacobsens hele Stilling til Offentligheden, som han vilde paavirke og vejlede, maatte han ønske at kunne arbejde sammen med Pressens Mænd. Derfor stod han næsten altid aaben for Forespørgsler eller Henvendelser, og han er herhjemme og i Udlandet blevet interviewet utallige Gange¹⁰. Fra sin Side søgte han ogsaa i høj Grad at faa Pressen til sin Hjælper i Kampen for de Formaal, som han stræbte imod. Han har ofte ydet Understøttelse til Journalister, men da uden Hensyn til deres politiske Holdning, naar de kun arbejdede for de Opgaver paa Industriens, Kunstens eller Kulturens Omraader, som laa ham paa Hjerte.

Selv var Jacobsen i sine sidste Aar en ivrig Agitator for mange offentlige Anliggender. Saaledes var han en svoren Tilhænger af Decimalsystemet, hvis praktiske Fortrin hans lange Ophold i Udlandet havde lært ham at kende, han arbejdede paa at faa dets Anvendelse almindelig gennemført. I sit Bryggeri havde han længe i Stedet for Réaumur-Termometret anvendt Celsius' hundreddelte. Et fælles internationalt Maalesystem vilde jo være en stor Vinding, og omsider bestemte Lov af 4. Maj 1907 det metriske Systems Indførelse, senest 3 Aar efter at Loven var udkommet. Men efter Jacobsens Opfattelse skulde man skynde sig med Gennemførelsen og lade Overgangstiden være kort. De gamle Milepæle burde fjernes for at tvinge Folket til at anvende de nye Maal, man skulde tage Lære af den hurtige Maade, hvorpaa i sin Tid et nyt Møntsystem var trængt igennem ved fremskyndet Indsmeltning af de gamle Mønter. Jacobsen gjorde sig det til en Livsopgave — som han flere Gange udtaler — at faa i den kortest mulige Tid Metermaalet gennemført. Til Meterudvalget gør han Forslag om nye Betegnelser, han anmoder Handelsminister Muus om at indføre en autoriseret, let handlelig, mindre Kornvægt med vejledende Tabel, da »Hollandsk Vægt« nødvendigvis maatte erstattes af Hektolitervægt til Bestemmelse af Kornets Vægtfylde. I Handels- og Kontoristforeningen og andensteds holder han Foredrag om Metersystemet, han anmoder Justerdirektør Monrad om at maatte tage et større Oplag af den lille fortræffelige Vejledning, som Meterudvalget har ladet udføre,

for at lade det uddele til Tilhørerne ved Foredraget og til sine Forbindelser i det hele Land.

Især er han dog Fyr og Flamme for at faa den gamle Tønde afløst af Hektoliter-Foustager¹¹. Han lod meget tidlig saadanne Tønder udføre og vilde paa denne praktiske Maade tvinge de andre Bryggerier til at gaa samme Vej. Derved oversaa han, at dette i Følge »Overenskomsten« med de Forenede Bryggerier maatte ske efter Samraad med disse, og at Spørgsmaalet om Udgifterne ved Omdannelsen maatte behandles i Fællesskab. For Jacobsen var det som et Brud paa Carlsbergs Tradition, om det ikke i denne Sag gik i Spidsen. »De har det varme Hjerte og den brændende Iver, som vi alle beundrer — skriver Professor Erslev, Medlem af Carlsberg Fondets Direktion, til ham — men lad Dem dog ikke deraf føre til et Skridt, som Deres egne Venner er saa stærkt imod«, og Jacobsen forsikrer ham, at han »trods Bitterhed og Harme i mit oprørte Sind er Deres oprigtigt hengivne C. J.« Da i det følgende Aar Lovforslaget om Ølskatten kom frem, kunde Prof. Erslev lykønske ham til Paragrafen om Hektolitertræerne, »som jo er den fuldstændige Sejr for Dem«.

Ingen vil nægte Carl J. den Fortjeneste at have bidraget sit til at det nye System blev konsekvent gennemført og uden forhalet Overgangstid.

I dette Tidsrum af hans Liv viste Jacobsen ogsaa megen Iver for at faa Danmarks Færdselsveje forbedrede og udvidede, især Forbindelsen med det sydlige Udland. Han udtalte sig oftere derom i Dagspressen og tog Ordet for Jernbaneforbindelsen over Femern, Broen over Masnedsund samt en Bane til Køge. Han var endvidere et stærkt interesseret Medlem af Turistforeningen, men da dens Repræsentant-

Carl Jacobsen (1913).

skab ønskede at fremsætte Forslag om, at han gjordes til Æresmedlem, frabad han sig dette, da han derved mulig vilde blive hindret i ved given Lejlighed at kunne udtale uforbeholdent sin Mening om foreliggende Spørgsmaal.

Man vil ikke finde Jacobsen som Deltager i Stiftelsen af Aktieselskaber eller andre Fællesforetagender paa Handelens og Industriens Omraade. Han holdt sig tilbage derfra, da han klart indsaa, at der hvilede meget stærke og alvorlige Forpligtelser paa ham overfor hans store Forretning med dens mange Forgreninger, overfor de Byggeforetagender, som han stadig maatte anse for nødvendige for Bedriften, eller som hans Gavmildhed overfor Offentligheden paalagde ham. Der fandtes i Jacobsens Bo efter hans Død saa at sige ikke en eneste Aktie. Af samme Grund vægrede han sig bestandig ved at indgaa nogen Kautionsforpligtelse, naar da ikke hans egen Omsætning formentlig krævede det.

Selv om Jacobsen paa disse Omraader som paa andre, der tidligere er nævnte, satte Grænser for hvad han kunde interessere sig for eller medvirke ved, var han dog optaget af saa mange Opgaver, der ofte havde en europæisk Spændvidde, og han gik saa fuldt op i dem, at det ikke er til at undres over, at nogen Ligevægt maatte gaa tabt. Da Carl J. naaede Sekstiaarene, kom der lidt Forceret over hans Optræden, han havde en stigende Tilbøjelighed til at være Sandsiger om mange Forhold; han fik i højere Grad end før Lyst til at være egenartet. Det var paa denne Tid, at den Rose, som han gerne bar i Knaphullet, flyttedes op til Munden — saaledes som han kendes fra talrige Billeder i Bladene — han bar det Hovedtøj, som han selv vilde, en rød Fez, en skotsk Hue osv.

Paa disse Tider mærkede man, at han langt mere end før trængte til at søge Hvile for sin arbejdende Hjerne ved at lytte til Musik og til Dansens Rytmer. Hans Hustru synes ogsaa at være opmærksom derpaa, hun skriver i et paa Engelsk skrevet Brev til sin Søn i England (November 1902): »Papa er igen i Aften paa Concert. Jeg tror, han føler sig beroliget og oplivet ved god Musik — men han er ogsaa ustandselig i Virksomhed den hele Dag, og om Aftenen skriver han Breve i Hui og Hast, og nervøst; han er overanstrengt«.

Jacobsen havde altid elsket Musik. Han ansaa sig ikke selv for musikalsk, personlig havde han aldrig øvet Musik, men lige fra Ungdommen af deltog han med Varme og Interesse i Musiklivet, og han besad megen Kendskab til Operaer og til Instrumentalmusik. Det blev en Hvile for ham at gaa paa Koncerter, og Søndag Eftermiddag var han en fast Gæst paa Palækoncerterne. Jacobsen havde den Opfattelse, at vi Danske manglede Forstaaelse af den italienske Musik af Verdis Art og af Koloratursang, han følte sig stærkt tiltalt af Frøken Oderwald-Landers Stemme og Sangmaade, og støttede hendes Uddannelse i Udlandet; han glædede sig over hendes Held paa tyske Scener, men da han engang offentligt udtalte, at vort Publikum ikke havde paa-skønnet hende, blev han modsagt af hende selv som af andre¹².

Men især kom hans levende Interesse for Balletten til at sætte rig Frugt. Familierne paa Carlsberg havde altid været varme Beundrere af den ved Bournonville skabte Balletkunst. Jeg har set Ballet i alle Verdens Storbyer — siger Carl J. — men jeg har ingen Steder set en Ballet af en saadan Skønhed som her. Renhed og Uskyldighed straalere jo ud af disse unge Kvinders Øjne. Overfor disse Forhold, som er Hovedsagen, har det intet at sige, at der maaske paa Udlandets Scener findes en mere udpræget Teknik¹³.

Det var forstaaeligt, at Jacobsen særlig blev fængslet af denne Kunstart. Den maatte tilfredsstille hans Sans for Plastik, for stolt Holdning og kæk Rytmik i Bevægelser, for Ynde og Skønhed hos Kvinder, den maatte stemme med hans Glæde over Farver og over Toner, hele det lykkelige Sammenspil af alle disse Midler, som Balletten ejer og hvorved den ikke blot opliver og forfrisker, men sætter Fantasiaen i Flugt og skaber en sund Nydelse. Jacobsens Paaskønnelse af hvad Balletten ydede — og den talte paa den Tid mange ypperlige Kræfter — gav sig forskellige Udslag, og han kom i det sidste Tiaar af sit Liv til at indtage en Stilling som Balletpersonalets faderlige Ven, han kunde tiltale dets Damer, som var det hans Døttre, de sagde, at de ved hans Hænders vældige Klappen kunde høre, om han var blandt Tilskuerne, hans ridderlige Holdning overfor dem blev ikke mistydet af nogen.

Om end Jacobsen oftere af sine Midler ydede Danserinder Hjælp til Uddannelse ved Rejser, var dog det Æreminde, han satte over den danske Ballet, af større Betydning. Han lod dens flygtende Ydelser fæstne ved Kunstnere i blivende Fremstillinger. Efter hans Opfattelse havde vore bildende Kunstnere altfor lidt ladet sig inspirere af den livfulde Skønhed og ædle Plastik, som vor Ballet udviste.

Hans Beck og Fini Henriques havde med stort Held overført et H. C. Andersensk Eventyr til det kgl. Teaters Scene, Fru Price de Plane havde smukt udført Hovedrollen i »Den lille Havfrue«. Med denne Kunstnerinde som Forbillede havde den unge Billedhugger Edv. Eriksen fremstillet den lille Havfrues Skikkelse, og Jacobsen købte Statuen og lod den opstille ved Langelinie. I Paris havde Jacobsen set Carpeaux's dejlige Springvand paa Avenue de l'Observatoire, hvor fire dansende Kvinder, som de fire Verdensdele, danner en Gruppe; han gav Billedhuggerne Bonnesen og Tegner Bestilling paa at udføre et Udkast til en Brønd, med Fremstilling af Danserinder, og saaledes at disse Skikkelser skulde minde om tre bestemte af Ballettens Damer. Resultatet blev, at Tegners Udkast blev valgt. Jacobsen lod Kunstneren udføre denne Brønd, der nu er opstillet i Rosenborg Slotshave. Men han gav ogsaa Bonnesen en Bestilling, nemlig to Fodstykker til Flagstænger med dansende Kvinder; for disse Figurer skulde 6 af Ballettens Damer være det nærmeste Forbillede. Ligeledes bestemte Jacobsen, at en længere Frise i en af Glyptotekets Sale skulde bringe den danske Ballet i Erindring ved at fremstille i Stukkatur dansende Kvinder i Nutidens Danserindedragt; denne Frise udførte Billedhugger H. C. Petersen.

XVIII

CARL JACOBSENS DØD. TILBAGEBLIK
PAA HANS PERSONLIGHED
OG GERNING

DE SIDSTE REJSER. JACOBSENS DØD DEN 11. JANUAR 1914.
SPØRGSMÅLET OM NEDARVEDE SLÆGTTRÆK. HANS FÆDRE-
LANDSKÆRLIGHED, GUDSFRYGT OG SKØNHEDSFØLELSE.
HANS TEMPERAMENTFULDE OPTRÆDEN. HANS
TROFASTHED I VENSKAB. MINDEFESTEN
PAA RAADHUSET.

OR en Mand som Carl Jacobsen, der paa hvert Tids-
punkt af sit Liv havde taget dets Førelse og dets For-
maal med saa afgjort en Alvor, kunde Døden aldrig
komme uforberedt. Kun ét frygtede han. »Jeg har en
Rædsel for at blive aflægs«; dersom han skulde faa
samme Lod som Hall og som Tietgen, »det var grueligt« (Jan. 1912).
Ofte havde Carl J. udtalt, at han ikke ventede at blive gammel, dog
kunde det høje Antal af Aar, som hans Forældre naaede, stille andet
i Udsigt, og selv besad han en Sundhed og legemlig Styrke, hvori
aldrig et alvorligt Onde havde gjort Indgreb, om han end var udsat
for lettere Feberanfald. Ikke heller følte man, da han nærmede sig
Støvets Aar, nogen Aftagen i hans Styrke eller i hans Sansers Evne.
Da han i Anledning af sin 70 Aars Fødselsdag unddrog sig al Op-
mærksomhed fra sine Landsmænds Side og fejrede Dagen i Rom sam-
men med sine Børn Theodora og Helge, skrev han dog den næste
Dags Morgen hjem til Vagn J.: »Jeg mærker ret, hvor jeg nu er bleven
gammel — i tidligere Tid kunde jeg færdes ude den hele Dag. Nu
bliver jeg træt, naar jeg har gaaet en halv Kilometer«. Men Carl J.
deltog i det følgende Aar sammen med Helge og Fru Madsen og hendes
Mand i den af *Association Franco-Scandinave* foranstaltede Fællesrejse
til Tunis og Algier, og Jacobsen vakte hos alle Deltagerne Beundring
ved sin utrættelige Udholdenhed, foruden ved sin livfulde Optagethed
af alt, hvad Rejsen frembød. Alligevel havde en gnavende Orm be-
gyndt at tære paa det stærke Legeme. I det paafølgende Efteraar
mærkedes der Tegn, som mulig kunde tydes som en begyndende
Kræftlidelse, de blev stærkere hen imod Jul, og da denne Fest var
til Ende, maatte Jacobsen paa Lægernes Raad bestemme sig for at
prøve en indgribende Operation for en Blærelidelse.

Han beredte i alle Henseender sit Hus og skrev Afskedsord til sine nærmeste kære. Han lod sig indlægge paa Professor Jens Schous Klinik. Operationen om Onsdagen den 7. Januar syntes at forløbe vel, men nogle Dage efter forværredes Tilstanden, og Søndag Morgen var næsten alt Haab slukt. Ved Gudstjenesten i Jesus-Kirken bad Provst Ussing: »Fader i Himlen! Som vi bad for en Aarrække siden, da han sendte os Bud fra sin Hustrus Dødsleje (som han tænkte det) om at bede med ham: »Herre, han er det værd, thi han har bygget vor Synagoge! (Lukas 7, 4—5)!«, saaledes bærer vi ham selv frem for Dig i Bønnen i Dag. Herre! Han har bygget denne vor Kirke, han har lagt sit Hjertes Bøn og Tilbedelse ind i dens Sten og Hvælvinger! Hvis det er muligt, da lad Livskræfterne faa Overhaand og lad ham endnu leve til Velsignelse iblandt os!«. Men Styrken var brudt hos den tidligere saa stærke Mand og Modstandsevnen mistet, han henlaa uden Bevidsthed, medens Børnene samlede om hans Leje, og Kl. 2³/₄ sov han hen.

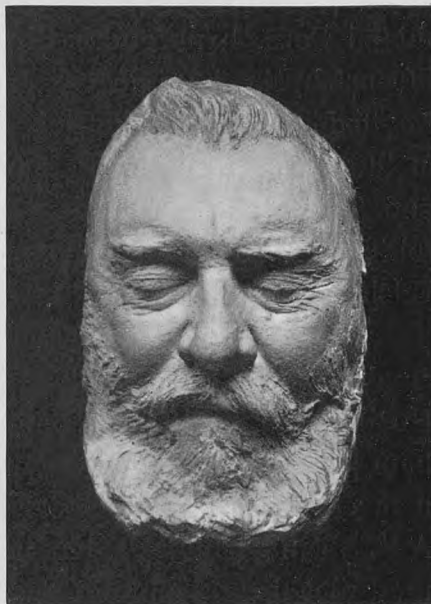
Begravelsen skulde efter hans Bestemmelse foregaa i den dybeste Stilhed. Der er saa mange fattige, der trænger til Kul — havde Jacobsen sagt, — lad dem, som vilde sende Kranse til min Ligfærd, hellere skænke Pengene til Brændsel. Ved Indsamlingen indkom der fjorten Tusind Kroner.

Jacobsens Kiste blev stillet foran Alteret i Jesus-Kirken, og Provst Ussing udtalte nogle faa Mindeord. Døden kom hurtig og mild — sagde han — noget nær som han selv havde ønsket det. Lige før han gik til Operationen, sagde han til mig, hvor tryk han var ved at lægge alt i Guds stærke Haand. Hvert Bibelord, som taler til os fra disse Mure, vidner om, hvad han og hans Hustru har elsket og ønsket at vidne for Mennesker, dybest maaske det Ord, han har sat over sin egen Grav: Lad Dig ikke overvinde af det Onde, men overvind det Onde med det Gode.

Medens Tonerne af Händels Sørgemarsch (i »Saul«) lød fra Orgelet, bar tolv af Carlsbergs Arbejderformænd Kisten ned i Krypten, hvor den sidste af de fire store Granitkister lukkedes over den.

Carl Jacobsens Personlighed gengiver i mangfoldige Træk hans Faders — i Tænkemaade, Idealer, Villiens Styrke, Sindets Ærlighed og Hjertets Godhed — om der end er Forskel i Udsyn, Temperament og Tankens Styrke. Men Carl J. stræbte jo efter ogsaa i Handlemaade at ligne sin Fader, saaledes som allerede denne havde set i sin Fader et Forbillede, hvad opfindsomt og ihærdigt Arbejde, Karakterens Renhed og Glæden ved Hjemmets Lykke angaar. Disse tre Personligheder danner en Enhed, og de to sidste Led følte, hvilken aandelig Arvelod de havde overtaget. Nutidens Biografer staar jo under Arvelighedslærens Tegn; det gælder om dem, at de gerne søger tilbage til endnu fjernere Generationer for at finde Bebudelser og Antydninger om hvad der skulde blive Karaktertræk i Slægten.

Medens Kaptein Jacobsen ikke havde lagt nogen Interesse for Dagen for at kende sin Slægt i fjernere Led — om han end altid viste Ærefrygt for sin virksomme Faders Minde — var Carl J. videlysten i saa Henseende og ydede nogle Gange Støtte til Undersøgelser over Slægten. I Hundredaaret efter hans Faders Fødsel (1911) foretog han sig ogsaa en Rejse sammen med sin Søn og dennes Hustru til Stamfaderens Fødeegn i Vendsyssel, Melholt By og Nørkærgaard ved Bredden af Kattegat. »Det hele er en Følelsessag, der er intet synligt Minde«, saaledes lød Resultatet. De nævnte, af Genealoger foretagne Undersøgelser, der til Dels er blevne offentliggjorte¹, har ikke heller fremdraget noget mærkeligt til Belysning af Slægtens Psychologi. Især er der ikke dukket saadanne Skikkelser frem, der kunde bebude den særegne Kraft og initiativrige Dygtighed, der udmærker de tre Brygger-skikkelser. En Virksomhed indenfor Industrien kommer frem i Farmoderens Slægt — Caroline Friderica Schelbek, gift med Brygger

Carl Jacobsen,
efter den tagne Dødsmaske.

Christen Jacobsen, var Datter af en Silkevæversvend, og tre af hans Brødre havde samme Næringsvej, de levede alle i meget beskedne Kaar. Iøvrigt kunde den utrættelige Kundskabssøgen, som udmærker Carl J., foruden at være Arvelod fra hans Fader og Farfader, ogsaa pege hen paa hans Moders Slægt. Købmand Holst i Thisted var gift med en Datter af Herremanden Frants Vogelius Steenstrup, der ejede Nandrup paa Mors, men denne Mands Broder var Professor ved Akademiet i Sorø, hans andre Brødre var Præster som hans Fader, og den Steenstrupske Familie var en udpræget Slægt af Lærde og af Præster, knyttede til nordjydske Sogne. Men, som det alt er sagt, vi tror ikke, at Studierne over den fjernere Afstamning vil give stort Udbytte. Mere end Slægtblodet synes den Drift og Kraft, som kan træde frem i Befolkningen i Landskaberne hinsides Limfjorden, at have givet sig Udslag.

Naar der skal tegnes nogle Hovedtræk af Carl J.s Personlighed, er der vel ét, der straks gør sig vitterligt. Den, der uafbrudt fra Ungdomsaarene rækker Samfundet Gaver og tilsidst skænker den af ham skabte Virksomhed bort tillige med store Dele af sin Formue, maa eje en Fædrelandsfølelse, en Kærlighed til Folket af enestaaende Art². Tanken om Pligten mod Næsten er bleven omsat til en Pligt mod det hele Samfund og har helt tvunget Følelsen for eget Selv i Knæ.

Jacobsens Fædrelandsfølelse var aldrig kritikløs, tværtimod — de Ord »Det er saa ægte dansk!«, der ofte lød fra hans Mund, var næsten altid foranledigede ved at han saa og dadlede en Mangel hos Nationen. Men dyb Kærlighed til Danmark var ham medfødt, en skønnere Arv efter sin Fader end dennes Fædrelandssind kunde han heller ikke modtage. Carl J. elskede vort Sprog som det lød i dets skønne Skikkelse i vore store Forfatteres og Digteres Mund, og han ærede det ved at tale det rent og klangfuldt. Uagtet han endnu i Manddomsaarene havde Rester af sit tidligere stammende Mæle, tillod han sig aldrig at slubre over Lyd og overholdt i mundtlig Tale Former, som vi ellers kun holder fast ved i Skrift (*hawde, skjønt* — han skrev altid *Løverdag*). Han var interesseret i Ords Herkomst og Navnes

Tydning, han sendte af egen Drift Professor V. Dahlerup til Brug for hans danske Ordbog en Del Optegnelser om Udtryk fra Bryggerivirksomheden.

Det andet Grundtræk i hans Personlighed, som ogsaa læstes i hans Ansigtstræk, var Alvoren i hans Guds frygt. Han havde en stærk Trang til at bekende den, hvad Indskrifterne rundt om paa hans Bygninger vidner om. Om han end ogsaa i de yngre Aar har havt Anfægtelser eller Tvivl overfor Enkeltheder i den lutherske Tro eller om hvad han hørte fra Prædikestolen, blev han i den senere Del af sit Liv mere uforbeholden i at udtale saadanne Tvivl, hans Selvfølelse eller Tiltro til at kunne løse mange Spørgsmaal, der laa udenfor hans Evner, var jo steget. Han kunde da, med sin Hang til at forme Sæntenser, danne en Udtalelse som denne, hvormed jo iøvrigt saa lidt er sagt: »Der er én Gud, og Jesus er hans Profet«. Det maa være tilfældige Yttringer af denne Natur, der bragte et teosofisk Selskab til at henvende sig til ham om Støtte; han erklærer i det afslaaende Svar: »De har Ret i, at det ikke er en Tilfældighed, at jeg har valgt som mit Mærke. Det betyder, at Arbejdet skal være helligt, og jeg har ment, at det skulde minde om, at der overhovedet er Noget, som er helligt. Hagekorset er, som De véd, et helligt Mærke og har været benyttet af Kristne og anderledes troende. Saa langt ere vi muligvis enige. Naar De derimod siger, at Deres Propaganda gaar ud paa, at ingen Religion skal have noget Fortrin, saa fatter jeg ikke, at De henvender Dem til den Mand, som har bygget Jesus-Kirken!«.

»Skønt jeg ikke kan tro, at den kristelige Dogmatik, saaledes som jeg har modtaget den i Undervisningen og saaledes som den almindelig læres, er det sidste Ord til Forstaaelse af Gud, og jeg endog mener, at den i høj Grad trænger til en ny Luther, saa er det dog min Overbevisning, at den Lære om Gud, som Jesus har givet Menneskene, maa være Grundlaget for enhver Bestræbelse for at søge Sandheden og dermed Grundlaget for al Gudsdyrken«.

»De vil saaledes se, mine Herrer, at jeg, med al Respekt for Deres oprigtige Søgen efter Sandhed, kun kan forblive en Modstander«. (August 1895).

Aaret forinden, da Jacobsen havde den store Ængstelse under sin Hustrus Sygdom i Strasbourg, havde han skrevet til sine Sønner: Glem aldrig, selv om I skulle blive gamle Mænd, at holde Jer til Jesu Ord.

Om Carl J.s Skønhedssans er ofte talt i det foregaaende³. Han besad en Hunger efter Skønhed, der næsten maatte synes at besvære den, der besad den. Det var ham vanskeligt at glemme Mangler i denne Henseende, i alt Fald hos Kvinder. Samtidig med at han kunde overse, hvordan Ansigtstræk, der maaske maatte kaldes klassiske eller stilfulde, ingenlunde tav om aandelig Stivhed eller Tørhed, kunde han undgaa at føle, hvordan gnistrende Liv, aandelig Varme eller et karakterfuldt Blik maatte forjage enhver Tanke om den Skønhed i Linier eller Farver, som maaske fuldkomment manglede.

Jacobsens Dom kunde dog mildnes, naar han saa en rank Holdning, en tryk Værdighed, Bevægelser med skøn Rythmik eller en udpræget Villie til at gøre sig gældende. Da han som Deltager i den internationale arkæologiske Kongres er sammen med de øvrige Medlemmer paa Besøg paa Kreta, skriver han til sin Datter Paula, at Menneskene dér er saa mærkværdig skønne, baade Mænd, Kvinder og Børn. Mændene er glimrende Skikkelser, kraftige og bøjelige, siddende udmærket til Hest. De unge Piger er gratiøse, høje og slanke, allesammen som var de fødte Prinsesser. »Jeg beundrer fremfor alt disse Menneskers *Holdning*. Der er ogsaa nogle meget nydelige tyske Damer, der se ud som danske. De se ud som det var Tjenestepiger for de andre. Det er utroligt, hvad Holdning giver Værdi til et Menneske« (April 1905).

Derfor var det Jacobsen til Kvide, naar han saa danske Viden-skabsmænds forsigtige eller forsagte Væsen og hørte deres lavmælte Tale; han kunde beundre Svenskerne for, at de langt bedre forstod at lade deres virkelige Værdi komme til Skue. Man var langt sikrere paa at gøre Indtryk paa Carl Jacobsen ved bestemt og djærvt at sige ham imod, end naar man lod sine nok saa kraftige Indvendinger faa en spagfærdig Form⁴.

Men Jacobsens karakteristiske Blik paa menneskelig Skønhed er jo kun et Udslag af hans almindelige æstetiske og kunstneriske Syn; ved dette er der ofte dvælet i det foregaaende, og her skal kun til-

føjes følgende. Den idelig fastholdte Maalestok: Klassicitet, den stærke Betonen af det ypperste i Materiale, Form og tilstræbt Maal, den ofte hørte Udtalelse: »i Kunsten gælder det først og fremmest: det bedste og *kun* det bedste« rummer en vis Ensidighed og Uretfærdighed. Det ypperste er jo dog altid i nogen Grad bestemt af Menneskers og Tidsaldres afvigende Skøn, og man maa ikke glemme, at det mindre fuldkomne kan fra et andet Synspunkt set være det fuldkomne, fordi det mulig har Evnen, som det fuldkomne kan savne, til at trænge ind og bane sig Vej og derved maaske netop lægge Spiren til, at noget fuldkomment fødes. Allerede hos Kaptein Jacobsen mærkedes en Tilbøjelighed til altfor udelukkende at søge Højderne, men hos Sønnen kommer det endnu stærkere frem. Dette gælder paa alle det Skønnes Omraader⁵. Ogsaa de Scener, over hvilke der ikke staar skrevet »Ei blot til Lyst«, kan give Billeder af Livet, der virker løftende, lærer Menneskekundskab eller i alt Fald skaber harmløs Glæde. Variétéer og lignende tør vi næppe nævne. Carl J. skrev 1906 til sin Søn: »I de fire Aar, jeg var i Udlandet, har jeg sikkert ikke været 8 Gange paa Variété og næppe nogensinde før eller siden«⁶.

Carl J.s ret blodrige Konstitution og fyldige Legemsbygning var mere i Overensstemmelse med hans Moders Natur end med hans Faders elastisk smidige Skikkelse. Sønnens aandelige Naturel indeholdt ogsaa forskellige Bestanddele, der var beslægtede med Moderens, i alt Fald som de fremtraadte hos hende, inden Alderen gjorde sin dæmpende Indflydelse gældende, saaledes de impulsive Indskydelser, en vis Uro og Mangel paa hurtigt Overblik.

Et Samarbejde med Jacobsen kunde paa Grund af de nævnte Sider i hans Natur være vanskeligt. Han var idérig, men han kunde ikke overse de forskellige Hensyns ulige Værdi, eller han kunde, ved sit Temperament, som nødig gav sig Tid, endog glemme, hvad der maatte være det vigtigste Udgangspunkt for Betragtningen. Med sin Tilbøjelighed til at virke som Stormvind kunde han fare op og næsten ikke ville lade afvigende Synsmaader komme til Orde, medens han dog den næste Dag kunde erkende, at han havde overhørt eller overset rimelige Hensyn.

Den brusende Ilterhed hos Jacobsen maatte selv de Medarbejdere faa at føle, som han satte højest og for hvem han nærede et ufor-

styrreligt Venskab. Det skønne var imidlertid, at disse Udbrud aldrig virkede undergravende, og at han selv som oftest var den, der rakte Haanden til Venskabets Fornyelse. Saaledes kom det engang under Bygningen af Glyptoteket til et alvorligt Sammenstød med Arkitekt Kampmann. Da Jacobsen i Mai 1905 vendte hjem fra en Rejse i Grækenland, saa han paa Kampmanns Kontor, at denne havde fjernet hans og hans Hustrus Navne og tillige de Hagekors, som efter hans Paalæg skulde findes paa begge Sider af Bygningen. Jacobsen betragtede sig som sveget under sin Fraværelse. »Hagekorset er, som De véd, mit borgerlige »Vaabenmærke«. Jeg vilde aldrig have tilladt det«. Med sin Kniv gennemskar han hans Tegning. Kampmann blev naturligvis harmfuld herover, han tilskrev Jacobsen, at han nu ikke kunde følge den Indbydelse til et Selskab hos ham, som han tidligere havde taget imod. Næste Dag skrev Jacobsen til Kampmann: Hvis De har været »opbragt« imod mig, fordi jeg har skamferet en Tegning, saa har De nu rigeligt gengældt mig det, og hvis jeg var ligesaa følsom som De, vilde jeg være mindst ligesaa opbragt paa Dem, som De har været mod mig, og jeg vilde have tiltalt Dem ligesaa haardt, som De tiltalte mig. Det gør jeg nu ikke. Dels ere vi nu kvit, og De har intet længer at lade mig høre, og dels, og det er Hovedsagen, idet jeg med Varme griber den Haand, De rækker mig, mener jeg, at vi skal slaa en Streg over Alt, hvad der kan have været os imellem. Ja, Kampmann, vort Venskab er virkelig for godt og det er mig for helligt til at jeg for nogen Pris vil miste det, og jeg vil gøre mig al den Umage, som jeg kan, for at undgaa, at vordende Meningsforskelligheder skal gøre Skaar deri. Men det maa staa os klart: at ved et saa stort og flersidigt Samarbejde som dette mellem os, vil der altid opstaa Meningsforskelligheder. Heldigvis — thi derved skærpes Tanken... Jeg savner ved denne Lejlighed, som forøvrigt ved enhver anden, min Hustru, som forstod at sige Tingene paa et smukkere Tonefald end jeg er i Stand til. Naar De nu læser dette Brev, saa tænk Dem, at det er min Hustru, som med sin Stemme og sit Tonefald læser det for Dem. Med hjertelig Hilsen er jeg Deres altid hengivne C. J. (Mai 1905).

Carl Jacobsen maatte ofte færdes overfor Konger og Fyrster — »Den kongelige Families Besøg paa Ny Carlsberg« (1892), blandt dens

Medlemmer var Zar Aleksander III og Prinsen af Wales, er mindet ved et Maleri af L. Tuxen⁷ — og disse har sikkert maattet erfare, at Jacobsen ikke af Naturen var anlagt som Diplomat, men at hans Udtalelser kom efter Indskydelse og efter Hjertets Trang⁸. Som en Prøve paa hans frimodige Optræden i disse Kredse hidsætter vi den Skildring, han i et Brev til sin Søn giver af en Festlighed i Anledning af Kejser Wilhelms Besøg i København i April 1903. Ved Kronprinsens Fest, hvor kun Spidserne var tilstede, talte jeg med Kongen, som var meget oprømt; han udtalte sin Glæde over et Par Epauletter, som Kejseren havde taget med til ham. Jeg sagde, at det var en smuk Tale, som Kejseren havde holdt til ham, at Kong Kristian længe skulde staa ved højen Mast, og at den var et Udtryk ikke blot for Kejserens Hyldest, men ogsaa for hele det danske Folks Ønsker. »Han forkæler mig«, sagde Kongen, og han bøjede sig ned for at vise Epauletterne med hans Navnetræk, som Regimentet til Ære for ham skulde bære, ikke blot saalænge Kongen levede, men til evig Tid. »Jeg har Uhlanuniformen paa i Aften, som De ser; den er egentlig ikke smuk!« Saa kom Aleksandra hen til mig og spurgte mig, om jeg stadig fik nye Kunstværker. »Ja, der gaar ikke mange Dage, Deres Majestæt, uden at jeg faar Et og Andet og mange herlige Ting«. »Ja, jeg vil gerne komme engang og se det«, sagde hun. Jeg sagde: »Det er en stor Glæde nu at se her Prinsesse Aleksandra som Dronning Aleksandra. Det er en Glæde, som deles af alle Danske«. Samtalen blev afbrudt ved at Kejserinde Dagmar kom og gav Jacobsen Haanden, men da han havde talt med hende to Dage forinden ved Kunstakademiets Fest, hvor han »benyttede Lejligheden til at takke hende for den russiske St. Anna Orden, som jeg skyldte hende personlig, var der ikke Anledning til længere Samtale«.

»Kejseren gik rundt og talte med hver enkelt. Da han kom til mig, forekom jeg ham (vistnok imod Etiketten!) ved at begynde selv: »jeg takker Deres Majestæt for den skønne Tale, som De igaar Aftes holdt til vor kære Konge«. Kejseren svarede: »Den var oprigtig ment«. Jeg: »Ja, den kom fra Hjertet, det kunde man høre«. Kejseren: »Ja, det gjorde den. Jeg siger aldrig Fraser. Jeg siger altid, hvad jeg mener«. — Det var min Samtale med Nutidens mægtigste Mand. Han

saa særdeles elskværdig ud og var glad og livlig — jeg kan sige vennesæl. Han har gjort et stort og et behageligt Indtryk og har imponeret alle ved sin Energi, sin Alsidighed — ved sin Personlighed. Han har øjensynligt to Sider. Thi det hovne, storsnude, kolde og yderst uelskværdige Udtryk, som han paatager sig i alle sine Portrætter, er sikkert ogsaa et sandt Udtryk for den anden Side af hans Karakter. Men det er meget klogt af ham, at dette slet ikke er kommet frem under hans Færden her«.

Naturligvis maatte mange Æresbevisninger blive en Mand med Jacobsens Fortjenester til Del⁹. Vi har oftere omtalt saadanne og skal her yderligere nævne følgende. Af Kongen modtog Jacobsen Ridderkorset af Danebrogsordenen 1888, Danebrogsmændenes Sølvkors 1891, 1897 udnævntes han til Kommandør (1906 Kommandør af 1. Grad). Med Storkorset hædredes han 1912, og han valgte til sit Vaabenmærke Billedet af Fru Jerichaus »Danmark«, til Valgsprog: *Laboremus pro patria*. For hans Fortjenester af det kunsthistoriske Studium tildelte Københavns Universitet ham 1899 Graden som Æresdoktor i Filosofien. Til overordentligt Medlem af Kunstakademiet i København var han bleven valgt 1897, 1912 optog det ham til Æresmedlem, Kunstakademiet i Antwerpen havde 1896 valgt ham til Æresmedlem og sendt ham det Hæderstegn med Baand, som dets Medlemmer bar, med dette saa man ofte Jacobsen smykket¹⁰.

Da Jacobsen havde fyldt 70 Aar, overbragtes der ham ved hans Tilbagekomst fra en Rejse en prægtigt udstyret Adresse, der havde 15,974 københavnske Borgeres Underskrifter; denne udtalte en Tak, fordi han som ingen anden Enkeltmand havde spredt Skønhed over København, hans storladne Borgersind vilde staa som et lysende Tegn for kommende Slægter¹¹.

Fra Manden, som han færdedes i den offentlige Verden, vender vi tilbage til hans menneskelige Egenskaber, og her er der Grund til endnu at nævne hans Trofasthed overfor Venner.

Der var en sjælden Ærlighed og lødig Paalidelighed i Jacobsens Følelse for Venner. Han var ret forsigtig med at knytte sig til Mennesker. Han skriver til den Mand, der i den senere Del af hans Liv blev hans højre Haand: »Jeg har altid syntes, at Venskabsfølelse var

noget af det bedste, som Mennesker kan eje, og jeg har derfor altid været yderst tilbageholdende i min Tilslutning til Mennesker. Derfor er jeg glad og lykkelig over at have Følelsen af, at De og jeg have fundet hinanden ikke blot som Samarbejdere, men i Venskab. Men det er maaske allerede for meget sagt. Man skal ikke tale om sine bedste Følelser« (Maj 1907). Jacobsen var overfor dem, han havde faaet Tillid til, udholdende i sin Følelse, de talrige Bekendtskaber, som hans vidtrækkende Bedrift og Rejser i mange Lande bragte ham, havde ingen Magt til at udviske Tanken for de gamle Venner. Ved Ungdomsvennen Sophus Møller hængte Jacobsens Hjerte til det sidste, uagtet de tidligt var bleven skilte fra hinanden. Møller blev Læge paa Landet i Jylland, han døde som Distriktslæge i Nørre Sundby (1899)¹², og kun sjældnen kunde Jacobsen glæde sig ved Besøg hos »min kæreste og min ældste Ven« og hans Hustru, en Plejedatter af Faderens Ven Lindahl, og den unge Slægt omkring dem. Der kunde nævnes mange Eksempler paa, hvor trofast hans Tanke holdt fast ved de gamle Venner, mange Vidnesbyrd om, hvordan han af egen Tilskyndelse ønskede at mildne mindre gode Kaar, hvori de eller deres nærmeste var bleven stillede. Men det var i det Hele ejendommeligt for Jacobsen, at han holdt Minderne om de svundne Aar vedlige; ved hver en Lejlighed fremdrog han dem, og hans stærke Hukommelse blev støttet ved hans daglige Optegnelser i Kalendere og Notebøger, og ved at han stadig søgte hen til dem¹³.

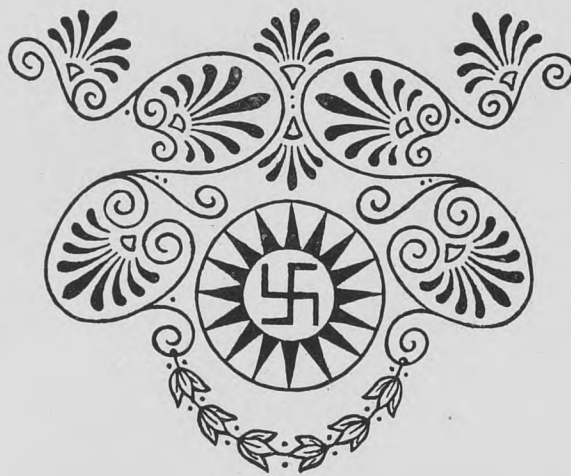
Af mange Vidnesbyrd om hans Vennefølelse¹⁴ hidsætter vi kun en Udtalelse af Forfatterinden, Admiralinde Emma Gad paa Syvtiaarsdagen. »Jeg vil ikke sige et Ord om den store Borger — det gør alle de andre! Jeg vil rette min Tak til Vennen — til det kære Menneske med det varme Hjerte og det trofaste Sind. Der skal jo Talent til alt her i Livet — ogsaa til Venskab. Det har De mere end nogen Anden, jeg kender. Hvor stærkt end Deres store Livsværk kalder Dem til alle Sider — bestandig finder De Tid til Deres Venner — Tid til at holde af dem og Trofasthed til aldrig at slippe dem. Det har min Slægt følt, og det føles Livet langt af Deres meget hengivne E. G.«.

Den, som er udrustet med saa stor Trofasthed, vil ogsaa være forsigtig i at slutte Venskab med mangfoldige, og dog er det vist, at

Carl Jacobsen glædede talrige med sit Venskab, og at han satte Pris paa Vennehaand, saa vist som han ikke frygtede Fjender eller Modstandere. Og ingensinde er der mødt ham en saa mangehovedet Modstand som i de Dage, da han under sin haabløse Sygdom overgav sig til Lægens Haand. Dette kan vække Vemod, men vi véd, at Carl Jacobsen aldrig lod et Nag blive gammelt overfor dem, der kæmpede mod ham af ærlig Overbevisning.

Ved hans Bortgang enedes alle om at hædre den store Borger, der altid havde vandret under Idealernes Stjernehimmel. I Danmark som i Udlandet lød der nu kun Udtalelser af dyb Beundring og Taknemlighed over alt det mangfoldige, som denne idérige Arbejder havde bragt i Vækst.

I Jacobsens Fødeby samledes Borgerne paa Raadhuset til en Fest¹⁵ for at hylde Mindet om den Mand, der havde elsket Byen som kun faa, for i beaandede Taler at faa oprullet Billedet af ham, der havde været en aldrig trættet Velgører overfor det Samfund, hvori han havde levet og virket.

BILAG

NOGLE OPTEGNELSER AF CARL JACOBSEN

VALGSPROG. BYEN MED DE SKØNNE TAARNE.
THORVALDSENS RING OG UHR. THEOPHILUS
HANSENS LORGNET MED KÆDE.

VALGSPROG.

Hjælp Dig selv, saa hjælper Vorherre Dig! Dette Sprog lærte min Fader mig, da jeg var lille¹.

Laboremus pro patria. Jeg læste engang i en Avis, kort førend Boulangers Fald, at han ved Inspektionen af en Skole i Syd-Frankrig havde benyttet denne Indskrift paa en Medaille til, i en Tale til Eleverne, at lægge dem dette Ord paa Hjerte.

Perfection. Dette Ord lærte jeg, da jeg i min Ungdom var i England. Da jeg engang i 1880 nævnede det for Ph. W. Heyman, forærede han mig et Krus med Indskrift »Perfection«.

Bien faire. Laisser dire. Disse Ord læste jeg paa et Hus paa Toppen af Maloja-Passet, da Ottilia og jeg passerede det 5. September 1891. Jeg var dengang ifærd med at bygge min nuværende Bolig og satte da Ordet ogsaa over min Dør. Der er mange smukke Ord paa disse Schweizer- og Tyroler Huse. Da jeg i 1867 kørte med Diligensen fra Landeck til Innspruch, læste jeg paa et Hus:

Wir bauen Häuser hoh und fest
worin wir sind nur fremde Gäst,
dort wo wir sollen ewig sein
da bauen wir gar wenig hinein².

Semper ardens. Da Chapu var min Gæst 1885 for at modellere »Kejserinde« og Dronning, dengang Prinsesse Aleksandra, fortalte han mig, at da han i sin Ungdom var Elev i l'École de Rome, havde han og hans Kammerater benævnt sig »Semper ardentess. Jeg tog straks det Ord til Indtægt.

Ora, Labora. Jeg erindrer ikke naar, eller i nogen særlig Anledning, jeg optog dette Ord iblandt mine Valgsprog. Det er dog vist sket, da jeg til Glasmalerierne i Trapperummet i teknisk Skole søgte passende Indskrifter. Billedet i Midten, som jeg ikke havde nogen Idé til, og som til Dato ikke er blevet udført, kunde have *Laboremus pro patria*, og Ordene *Ora* og *Labora* (*pro patria*) passede da godt. Og da jeg saa havde givet dem til Teknikerne, saa jeg, at jeg kunde have godt af dem selv.

Fuisse nihil est. Esse momentum. Fore æternum. Dette Ord saa jeg paa Skokloster vistnok første Gang, da jeg var der med mine Forældre i 1863. Det staar der imellem en Mængde tildels yderst banale andre Ord. Jeg oversætter det: »At

¹ [Et gammelt dansk Ordsprog, det findes allerede i Peder Laales Samling].

² [Paa et andet Blad har Jacobsen opskrevet en Variation af Indskriften, som findes paa danske Herregaarde, saaledes over Porten paa Tjele].

have været; gælder intet. At være: gælder Øjeblikket. At blive: gælder Evigheden«. Det glædede mig at gense Ordet, da jeg 1910 var paa Sko som den svenske Bryggeriforenings Gæst.

19. Mai 1912.

Som Svar paa en Henvendelse fra Redaktør af Aftonbladet Harald Sohlmann i Stockholm skrev Jacobsen:

Ligeover for Vorherre er Salomons Ordsprog Cap. 3 Vers 5: »Forlad Dig paa Herren af Dit ganske Hjerte, men forlad Dig ikke for trygt paa Din Forstand« min fornemste Livsregel. Ligeover for Mennesker følger jeg helst min Faders og mit eget Valgsprog: »Hjælp Dig selv, saa hjælper Vorherre Dig«. 27. Okt. 1902.

Ottilia havde to Valgsprog, som hun elskede:

Setzet Ihr nicht das Leben ein,
nie wird Euch das Leben gewonnen sein.

(Wallensteins Lager).

Fortior est qui se quam qui fortissima vincit
mœnia¹.

29. Nov. 1911.

BYEN MED DE SKØNNE TAARNE.

Jeg kan og vil virkelig hævde min Forfatterret overfor dette Slagord, som jeg har givet Byen. — Det var i Vinteren 1910, at Tanken om at rejse Frue Spir, naar jeg var færdig med Nicolai, fæstede sig hos mig. Ønsket at finde et Slagord ligesom »Midnatssolens Land«, »de tusind Søers Land« osv., der kunde reklamere for København, havde ofte været oppe hos mig, selv havde jeg altid været en varm Beundrer særlig af Frelzers Taarn og Børsen, men ogsaa af de andre Spir, nu kom Nicolai og Frue til, det er da ret naturligt, at Ideen til Byen med de skønne Taarne i Lighed med »St. Gimignano delle belle torre« netop opstod dengang. Jeg gik straks ind paa Turistforeningens Kontor i Ny Østergade for at foreslaa dem at bruge dette Ord som Motto i deres Rejsebog og hvor det ellers kunde bruges. Da nu engang Fritz Magnussen besøgte mig paa Glyptoteket, fortalte jeg ham om mine Planer med Frue Spir, som straks kom i Bladet (Dannebrog). Saa kom Chr. Dahl straks derefter til mig og var næsten stødt over, at jeg ikke havde givet ham denne vigtige Nyhed. Jeg sagde da, at jeg kunde give ham en anden: Navnet, jeg havde fundet paa, »Byen med de skønne Taarne«. Dette bragte han da straks frem i »Politiken«, men rigtignok uden at nævne, at det var mig, der havde opfundet det! Men saaledes er jo Opfinderes Lod.

15. Januar 1913.

THORVALDSENS RING.

Da Thorvaldsen blev malet af Eckersberg [1814], havde han denne Ring paa Fingeren. Den ses tydeligt med den blaa Sten (Saphir) paa Portrætet i Kunst-

¹ [Verset gengiver Salomos Ordsprog Kap. 16 Vers 32: den, der hersker over sin Aand, er bedre end den, der indtager en Stad].

akademiet. Paa »mit« Portræt i Glyptoteket, som er en senere, mange Aar efter [1838] malet Gentagelse af Eckersberg, ses Ringen vel, men Saphiren er ikke angivet. Da Portrætet var færdigt, tog Thorvaldsen Ringen af sin Finger og gav den til Eckersberg. Efter Eckersbergs Død arvede hans Døttre Ringen. Men engang, da de trængte til Penge, ønskede de dog at sælge den. Gamle Wilckens, Thorvaldsens trofaste Kammertjener, var dengang Kustode ved Musæet, og mange kom til ham for at tale om Thorvaldsen, hvis Forgudelse dengang — det var vel i Halvtreserne — var paa det højeste. Han havde selv anlagt en lille Samling af Relikvier efter Thorvaldsen, som han gerne viste Fremmede, der besøgte Musæet. Eckersbergs Døttre mente nu, at Wilckens, som saa' saa mange Fremmede, mange Udlændinge, bedst kunde sælge Ringen for dem.

Men den trofaste gamle Tjener vilde ikke, at Thorvaldsens Ring skulde sælges, og uagtet han jo var en fattig Mand og Ringen skulde betales godt, købte han selv Ringen og gemte den iblandt de andre Relikvier.

Da nu Stein, vistnok i Halvfjerserne, havde modelleret Wilckens' Buste, den som nu er opstillet udenfor Kustodens Lejlighed i Kælderen, forærede Wilckens Stein Ringen, og paa hans Finger saa jeg den ofte og hørte dens Historie, da han i Halvfjerserne og Begyndelsen af Firserne modellerede Carstens' Statue for mig.

Engang i Begyndelsen af Firserne kom Stein til mig og tilbød mig Ringen for 1000 Kr. Jeg betænkte mig ikke et Øjeblik, men købte den straks.

Dette er Ringens Historie. Den bør altid være paa et Sted, hvor Thorvaldsens Minde holdes helligt med samme Inderlighed som hos de fire Mænd, der have ejet den, Eckersberg, Wilckens, Stein og

Ny Carlsberg, 15. Okt. 1902.

CARL JACOBSEN¹.

THORVALDSENS UHR. Dette Uhr kendte jeg godt fra Wilckens' Samling af Relikvier efter Thorvaldsen. Jeg kan derfor indestaa for dets Ægthed. Wilckens har sikkert ikke solgt det, men jeg formoder, at en eller anden har arvet det efter ham. Det blev mig tilbudt som »Pant« for et »Laan«, og da jeg ikke vilde, at Uhret skulde komme i andre Hænder, gav jeg »Laanet« og fik saaledes Uhret².

Ny Carlsberg, 15. Okt. 1902.

CARL JACOBSEN.

THEOPHILUS HANSENS LORGNET MED KÆDE.

Min levende Interesse for Theophilus Hansen, som jo har faaet Udslag i Hermebusten i Glyptotheket og Opkaldelsen af Th. H.s Gade, var Aarsag til, at Eksekutorerne i hans Dødsbo Etatsraad Dahlerup og Bygningsinspektør Bønecke testamenterede mig en ret betydelig Samling af Erindringer efter Th. Hansen, og deriblandt ogsaa denne historiske Lorgnet.

¹ [Ringens opbevares nu i Carlsberg Museet].

² [I Følge Jacobsens Optegnelse i en Notebog har han erhvervet Uhret af Malermester Hans Petersen, der i 1881 købte det af Wilckens' Søns Arvinger. Ogsaa Direktør Ludv. Müller har anerkendt dets Identitet. Uhret er bortkommet ved Tyveri].

Der var i Midten af forrige Aarhundrede en Slags »Brygger Jacobsen« i Grækenland, Baron Sina, som byggede Observatoriet, Akademiet m. m. med Theophilus Hansen som Arkitekt. Taknemmelige Medborgere vilde nu hædre denne Mæcen og lod Theophilus H. give Tegning til en pragtfuld Guldlorgnet med Kæde, som saa blev overrakt Sina.

Sina testamenterede Lorgnetten efter sin Død til Th. Hansen, og efter dennes Død har jeg saa faaet den. Tegnet af Theophilus Hansen. Skænket til en Mæcen som Erkendtlighed for Mæcenvirksomhed. Kommet tilbage til Theophilus H. og atter skænket til en Mæcen som Tak for Mæcenvirksomhed¹.

Ny Carlsberg, 15. Okt. 1902.

CARL JACOBSEN.

¹ [Lorgnet og Kæde findes nu i Carlsberg Museet].

HENVISNINGER OG REGISTER

I. BARNDOMSTID OG UNGDOMSAAR

S. 1—15.

Som Skrifter og Artikler, der skildrer J. C. Jacobsens Levned og Virken, kan nævnes: Levnedsbeskrivelser af de ved Universitetets Fircenhundredaarsfest promoverede Doktorer S. 36 ff. — J. Kjeldahl i Wisbechs Almanak 1889. — A. Fraenkel, Gamle Carlsberg. 1897. — J. Østrup, I. C. Jacobsen 1912. — Artikler om I. C. Jacobsen af Carl J. og af C. Nyrop i Tidsskr. for Industri 1911 Nr. 8. — C. Nyrop, J. C. Jacobsen. Et Mindeskraft. 1911. — Joh. Steenstrup, Carl J. og hans Fader. 1921. — Dansk Tidsskrift for Ølbryggeri 1887 Nr. 9. Se endvidere Artiklerne J. i Brickas Dansk Biograf. Lexikon og i Svend Dahls og P. Engelstofts D. biogr. Haandleksikon samt Henvisningerne i disse Værker.

Af Biografier af Carl Jacobsen kan nævnes: Selvbiografi i Universitetsprogram ved Reformationensfesten 1900, jfr. Mit Hjem 1911. — R. Koefoed i Ingeniøren 17. Jan. 1914. — H. Bing, Tidsskr. f. Industri 1911 Nr. 8. — Carl Brummer i Ord och Bild 23. Aarg. 12. H. 1914 og Artikler i D. Biogr. Lexikon og i D. Biogr. Haandleksikon, med Henvisninger. — Th. Oppermann, i Museumskunde. Zeitschrift f. Verwaltung u. Technik öffentl. Sammlungen. X. 112 ff.

¹ Christen Jacobsen (Nørkjær), f. 15. Marts 1773, d. 13. Febr. 1835, g. 24. Okt. 1810 med Caroline Frederikke Schelbeck, f. 16. Dec. 1787, d. 5. Febr. 1844. — ² Jacob Christian Jacobsen f. 2. Sept. 1811, d. 30. April 1887. — ³ Lars Hilmann Holst f. 4. Dec. 1763, d. 16. Dec. 1836, gift med Helene Cathrine Steenstrup, f. 2. Aug. 1778, d. 10. Jan. 1843. — ⁴ Laura Cathrine Holst f. 29. Aug. 1819, d. 14. Aug. 1911, g. 24. Okt. 1839.

⁵ Paa Carl Jacobsens 70. Aars Fødselsdag skriver G. A. Hagemann i »Politiken«: »Jeg holder af Deres aabne, frimodige og dog beskedne Natur. Det var paa den gamle polytekniske Læreanstalt i Studiestræde, at vi først mødtes — omtrent lige gamle — men De langt mere udviklet og moden end vi andre, og paa samme frie, hyggelige Fod, som Medstuderende, har vi altid mødtes venskabeligt i vort senere Liv — hver fuldt optaget af sin Livsanalyse — sit Livspræparat. Ungdomssympatien mellem os har aldrig været slukket. Og beundret Dem — navnlig beundret Deres store Gaver til Land og By — har jeg altid, beundret har jeg den Begejstring, hvormed De paatvang Modtagerne disse Gaver . . . Først da Gaven traadte frem i sin store Pragt, først da fyldtes alle Hjerter af Tak til Giveren af Glyptotek og Kirkespir!«

⁶ Ved mange Lejligheder viste Jacobsen sin Velvillie mod Studenterforeningen, til hvis Udsmykning, saaledes ved Buster, han ofte gav Bidrag. I 1879, Universitetets Jubelaar, skænkede han Foreningen Statuetten Diogenes, der med sin Lygte leder efter Mennesker (af C. C. Peters). Den ledende Senior Sophus Bauditz skrev i sin Tak: »Idet jeg deler Deres Haab, at Diogenes i vore Sale ikke forgæves vil søge efter Mænd, der ville tjene vor alma mater, maa jeg samtidig udtale som min Forvisning, at han desværre forgæves vil søge Flere, der som De er vort gamle Samfund en saa trofast Støtte«. Da Studenterforeningens nye Bygning var opført, skænkede han en betydelig Sum til Udsmykning af den store Sal. Meget ofte var Foreningens Medlemmer indbudte til et Besøg paa Bryggeriet eller paa Glyptoteket. Jfr. Studium 21. Jan. 1914.

⁷ V. Klein og P. A. Rosenberg, Mindeskraft over Rasmus Nielsen 14, 21. — ⁸ C. Jacobsen. Paa Carlsberg, i Mit Hjem 1911. 40.

II. STUDIETIDEN I UDLANDET

S. 17—30.

¹ Om Bryggerne Joseph og Gabriel Sedlmayr se Allgem. Deutsche Biographie. — ² Om Anton Dreher se Allgem. Deutsche Biographie.

³ Carl Jacobsen modtog efter Professor Theophilus Hansens Død fra hans Søster en Del Sager, der havde tilhørt ham. I sin Tak svarede J.: »Jeg vil ikke benytte Deres Tilladelse til at sprede disse Ting til andre Samlinger, hvor enkelte af dem, sete fra andre Synspunkter, kunde tænkes opstillede. De skulle bevares samlede som Minde om en af Danmarks største Mænd: som Relikvie, der skal mindes med Kærlighed. Th. Hansens Navn staar skrevet paa Glyptotekets Mure ved Siden af Thorvaldsens, Carstens' og Jerichaus — det betyder, at jeg har lagt Vægt paa, at Glyptoteket ikke blot er et Musæum for Kunstværker, men ogsaa skal være et Monument for de store Kunstnere«. Jfr. Tidsskrift for Kunstindustri 1891. 147. Jfr. foran S. 261.

⁴ Boghandler Theodor Lind (f. 1823, d. 1896), g. med Betty Vilhelmine f. Honum (d. 6. Jan. 1910). Ved Fru Linds Testamente tilfaldt der Frederiksborg-Museet og Kunstindustrimuseet forskellige kunstindustrielle Genstande.

⁵ I et andet Brev fra samme Aar (1910) skriver Carl J. til sin Datter Paula om London: »Der er noget uhyre stimulerende i at leve i dette Verdens Midtpunkt, hvor alt er Stort!«

⁶ Kaptein Jacobsen skrev til Sønnen, da Rejsen forberedtes (Marts 1869): »Din Moder vil selve Rejsen ikke anstrænge synderligt, men Spændingen ved at skulle mødes med hendes »Dreng« vil sikkert angribe hendes Nerver. Den legemlige Anstrængelse taaler hun i det Hele bedre end den aandelige (som i større Selskaber, Teatret, Concerter)«.

⁷ Allsopps Bryggeri var da i Privateje, senere gik det som Aktieselskab bedrøvelige Tider i Møde.

III. CARL JACOBSEN BEGYNDER SIN VIRKSOMHED SOM BRYGGER

S. 31—39.

¹ Højesteretsdom af 1. April 1884. Højesteretstidende 1884—85 105—7.

IV. CARL JACOBSENS ÆGTESKAB MED OTTILIE STEGMANN. KAPTEIN JACOBSENS SIDSTE LEVEAAR

S. 41—52.

¹ Købmand Conrad Stegmann (f. 21. April 1819, d. 17. Marts 1880) havde i sit Ægteskab med Louise Stegmann f. Brummer (f. 15. Febr. 1825, d. 12. Okt. 1914) Døttrene Ingeborg Harriet og Ottilia Mary (f. 27. Marts 1854). Ingeborg, f. 7. Dec. 1851, ægtede 26. Sept. 1872 Fuldmægtig i Privatbanken, senere Direktør i dens Østre Afdeling Aksel Normann, hun døde 18. Aug. 1915.

² Børnene var: Theodora f. 18. Juni 1877; Alf f. 22. Okt. 1880, d. 3. Jan. 1890; Beatrice f. 7. Nov. 1881, d. 31. Jan. 1888; Helge f. 24. Dec. 1882; Vagn Carl f. 14. Sept. 1884; Erland f. 9. Jan. 1886, d. 16. Juli 1887; Thorvald f. 8. Marts 1888, d. 25. Dec. 1888; Paula f. 7. Aug. 1890. Jfr. Nyrop, J. C. Jacobsen 129.

³ Borgerrepr. Forh. 1882—83 1365 ff. — ⁴ J. Steenstrup, Carl J. og hans Fader 76 f.

V. NY CARLSBERGS VÆKST. BRYGGERIETS YDRE FREMTRÆDEN OG INDRE UDVIKLING

S. 53—68.

¹ C. Jacobsen havde i sine Bryggerier fra første Færd paa det strængeste fulgt det paa Gl. Carlsberg (især ved Kogsbølle) gennemførte Princip om Iagttagelse af den yderste Ren-

lighed under enhver Proces. Da J. i 1897 besøgte Rob. Leichts Bryggeri i Vaihingen, fandt han der en Renlighed, som var enestaaende i Tyskland og som rivaliserede stærkt med Ny Carlsberg. Leicht svarede, at det havde han lært paa Ny C. — Ny Carlsberg Bryggeri, 1900. 12.

² Om Bryggeriets Virksomhed henvises til: Carl Jacobsen, Ny Carlsberg 1871—1896, i Nyrop, Ny Carlsberg S. 67 ff. — V. Rosing, Bryggeriet Ny Carlsberg, i Den tekniske Forenings Tidsskrift 8. Aarg. 1884—85. S. 11—18. — Bryggeriet Ny Carlsberg, i Illustr. Tidende 25. Dec. 1887. Bd. 29. Nr. 13. — Bryggerierne »Carlsbergs« Udvikling og »Ny Carlsbergs« Repræsentation paa den nordiske Udstilling 1888. — Poul C. Poulsen, Om Ølbrygning og Ny Carlsberg, i Teknisk Forenings Tidsskrift 1902.

³ 1908 udkom: Prof. Dr. Emil Chr. Hansens Rendyrknings System. Udgivet af Carlsberg Bryggerierne. 12. Nov. 1883—1908. Bidrag til Belysning af Bryggeriteknikkens Udvikling i Danmark i de sidste 25 Aar. — Den 12. Nov. 1893 anvendtes for første Gang rendyrket Gær som Paasætningsgær.

⁴ Senere anvender Bryggeriet langt større Beholdere; de kan rumme indtil 800 Hktil.

⁵ J. V. Dahlerups Liv 66. Forskønnelsen 1915 Nr. 2 (Sophus Michaelis, Skorstene) 10.

VI. OMSÆTNING OG KUNDER

S. 69—79.

¹ Om Aftapningsanstalten se Zymotechnisk Tidsskrift 1903 81 ff. — Dansk Bryggeritidende 1903. 174 ff.

² Kaptein Jacobsen var dog paa den Tid ikke forventningsfuld med Hensyn til den Indtægt, som en Eksport af Øl vilde bringe, han var mest tilbøjelig til efter Haanden at lade denne Side af hans Virksomhed gaa over til andre. Tre Aar senere (2. April 1873) skriver han til Brygger Th. Schøtz i Odense: »Skulde det vise sig, at Eksportproduktionen alene kunde bære et helt nyt og storartet Bryggeri, har jeg tænkt mig Muligheden af at danne et Konsortium af en snæver Kreds af Venner, for hvem jeg kunde sætte et saadant Bryggeri i Gang, overladende dem Fordelen og beholdende Fornøjelsen for mig selv«. Hvis en saadan Fremtidsdrøm, »som Pontoppidan og Melchior have fremkaldt«, skulde blive til Virkelighed, hvad han anser for meget problematisk, vilde han anse Th. Schiøtz som den eneste, hvem et saadant Hverv kunde betros. Jfr. Et Hundredaars Minde. Af H. St. Holbeck. 1821 — 4. September — 1921. Odense.

VII. FORHOLDET TIL FUNKTIONÆRER OG ARBEJDERE

S. 81—86.

¹ Saaledes en Adresse fra Funktionærerne ved Jubilæet 1896, fra Arbejderne 1896 og senere i Anledning af 50 Aars Jubilæet for Brygning af bayersk Øl 1899, fra Funktionærer og fra Arbejderformænd 1912. — ² Billederne af Hans Jørgensen og Peter Reistrup, se Nyrop, Ny Carlsberg 98 f., 101.

VIII. NY CARLSBERG OG SAMARBEJDET MED FAGFÆLLER I DANMARK OG UDLANDET

S. 87—100.

¹ A. Fraenkel, Gamle Carlsberg 303 ff. — Karl Meyer, De forenede Bryggerier 1891—1916 71 ff. — ² Stenograf. Referat af Bryggerimødet 19—20. Dec. 1890. 1890. — ³ Forhandlingerne paa Bryggerimødet i København d. 9, 10. Febr. 1894. Jfr. Forh. paa det første danske Bryggerimøde i Aarhus d. 24, 25. Aug. 1894. Forh. paa det andet d. Bryggerimøde i Odense 23, 24. Aug. 1895. — ⁴ Foredrag af Brygger, Dr. Carl Jacobsen, holdt paa Mødet i Kbhvn. 13. Juni 1911. Trykt som Manuskript. — ⁵ J. Steenstrup, C. Jacobsen og hans Fader, 103. — ⁶ Faksimile af J.s Udtalelse den 23. Juni 1909 om § 19 i »Ude og Hjemme«. Berling. Tid.

Fotogravure-Udg. 4. Juni 1916. — ⁷ Om Jacobsen som Industridrivende se Fr. Weis i Tidsskrift for Industri 1914 Nr. 1. Rasmus Andersen i Café Bladet 18. Jan. 1914. P. Poulsen i Bryggeritidende 1914 Nr. 1. — Jacobsen var 1906 af Videnskabernes Selskab bleven valgt til en af de Tilforordnede ved Carlsberg Laboratoriets Bestyrelse og havde denne Stilling til sin Død.

IX. GLYPTOTEKET PAA NY CARLSBERG SKÆNKES OFFENTLIGHEDEN. DEN AF VILH. DAHLERUP OPFØRTE BYGNING

S. 101—115.

¹ Jacobsen bestilte hos Professor Oscar Matthiesen til Udsmykning af Ydervægge paa Glyptoteket to Friser, det ene en Fremstilling af Ryttere, den anden af Valkyrier; de udførtes i brændt Ler paa Kählers Fabrik i Næstved.

² C. Jacobsen, Ny Carlsberg Glyptoteks Tilblivelse, 1906. — ³ C. Jacobsen, La Musique, i Ude og Hjemme, 2. Aarg. 1878—79 Nr. 65. — ⁴ Dagbladet 14. Okt. 1884. — ⁵ Dagbladet 7. Okt. 1884 jfr. Arkitekten 20. Juli 1912 (Jacobsen, Freunds Ragnarokfrise).

⁶ Jfr. C. Jacobsen, La Musique, I. c.: »Du synger om et Land, hvor Kunsten staar i Ære hos Høje og Lave, hvor den ikke betragtes som en Luksus blot for de Rige, hvor Stat og Stad overbyde hinanden for ved at hædre den at hædre sig selv«.

⁷ Jacobsen, Glyptotekets Tilblivelse 20. Ude og Hjemme, 1878, Nr. 121 S. 183. — ⁸ Dagbladet 18. Jan. 1888 jfr. 21. Jan. — ⁹ C. Nyrop, Den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling 1888, S. 55 og de her givne Henvisninger. — ¹⁰ Jfr. ogsaa Stephan Sinding, En Billedhuggers Liv 106 ff. — ¹¹ Nationaltidende 25. Maj 1921. — ¹² Alfred Lichtwark, Eine Sommerfahrt auf der Jacht Hamburg, 2. Aufl. 1905 104. — ¹³ Glyptoteket paa Ny Carlsberg 1882 (det første Katalog). Ny Carlsberg Malerisamling. Udstilling i Kunstforeningen 1885. C. Jacobsen, Glyptoteket paa Ny Carlsberg i Illustr. Tid. 14. Nov. 1886 Nr. 7. Jfr. Ude og Hjemme 6. Aarg. 1882—83, 635, 7. Aarg. 1884 Nr. 359. (Jul. Lange). Tidsskrift for Kunstindustri 1887. 178 ff. (P. Johansen). — ¹⁴ Fundats for Glyptoteket, Hjort Lorenzen, Legater I 393, Minist. Tid. 1891 A 137. — ¹⁵ Borgerrepræs. Forh. 1895—96, 564 ff. — ¹⁶ J. V. Dahlerups Liv og Virksomhed 62 ff.

X. NY GAVE AF KUNSTVÆRKER OG GLYPTOTEKETS UDVIDELSE MED DEN AF H. KAMPMANN OPFØRTE BYGNING. SAMLINGERNE OG STYRELSEN AF DEM

S. 117—135.

¹ V. Dahlerup, Ny C. Glyptotek, i Illustr. Tid. 10. Jan. 1904. J. V. Dahlerups Liv og Virksomhed. 1907. 82 ff. Ny Carlsberg Glyptotek, i Arkitekten 23. Juni 1906. — ² Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1907—8. S. 941.

³ Som Medlemmer af Glyptotekets Bestyrelse har i Tiden indtil C. Jacobsens Død (1914) virket, ved Valg af Magistraten: (1) Justitiarius P. Koch, og efter hans Død 1907 Rigsdagsmand Herman Trier, (2) Grosserer, Etatsraad, Raadmand P. B. Kjær indtil 1902, derpaa Borgmester T. Dybdal; Ministeriet: (3) Kontorchef A. P. Weis, (4) Museumsdirektør Pietro Krohn, efter hans Død 1904 Maleren Frans Schwartz (—1908), derpaa Fuldmægtig, senere Professor Frantz Dahl. — Bestemmelsen om, at Medlemmer af Ny C. Glyptoteks Bestyrelse kun kunde genvælges umiddelbart én Gang, blev efter Jacobsens Ønske hævet 1908.

⁴ Ny C. Glyptotek. Østasiatisk Skulptur. (De kulturhistoriske Oplysninger meddelte af H. Halberstadt). — ⁵ E. B. Hawell, i Fra Ny Carlsberg Glyptoteks Samlinger 1920. 103 ff. — ⁶ Maria Mogensen, Le Mastaba égyptien de la Glyptothèque de Ny C. 1921. — ⁷ V. Schmidt, De græsk-ægyptiske Terracotter i Ny C. Glyptotek. 1911. — ⁸ V. Schmidt, Choix de monuments égyptiens faisant partie de la Glyptothèque Ny Carlsberg 1906. — ⁹ Skulpturer og Indskrifter fra Palmyra i Ny C. Glyptotek. Beskrevne og forklarede af D. Simonsen, Rabbiner.

Med 8 zinkografiske Tavler, tegnede af Dr. J. Euting, og 18 Lysttryktavler 1889. — ¹⁰ Fr. Beckett, Antike Mesterværker i Ny C. Gl., i Gads danske Magasin 1906—7 291 ff. — ¹¹ Ny C. Gl. Helbig Museet. Fortegnelse over Genstandene ved C. Jacobsen, 1906. Jfr. Fr. Poulsen, De etruskiske Gravmalerier, i Fra Ny Carlsberg Glyptoteks Samlinger, 1920, 121 ff. — ¹² Ny C. Glyptotek, Fortegnelse over de antike Kunstværker. Ved C. Jacobsen. 1906. — Billedtavler til Kataloget over antike Kunstværker. 1907. Folio. — ¹³ Fr. Poulsen, Tillæg til Katalog over Ny C. Glyptoteks antike Kunstværker. 1914. — ¹⁴ La Glyptothèque Ny Carlsberg. Les monuments antiques. Choix et texte. Sous la direction de Paul Arndt. Munich 1896—1912. Folio. — ¹⁵ Fr. Poulsen, De skønneste Kunstværker i Ny C. Glyptotek. 1911. (Grundrids ved Folkelig Universitetsundervisning).

¹⁶ Videnskabelig Forskning var jo ikke Jacobsens Maal. Her kan dog nævnes en lille Artikel i Revue Archéologique 1903 I. 121—23 Caracalla jeune, hvori han redegør for, at en Buste i Vatikanet (Nr. 347 i Buste-Salen) forestiller den unge Caracalla og har samme Ansigtstræk som den paa et Basrelief paa Veksellerernes Æreport for Septimius Severus staaende Figur, der forestiller Caracalla, medens Broderen Getas Figur er hugget bort.

¹⁷ Jacobsen har træffende skildret Chr. J. Thomsen som Foreviser i Ny C. Glyptoteks Tilblivelse 50 f. — ¹⁸ C. Jacobsen, Constantin Meunier. Le Monument du travail. Illustr. Tidende 22. Nov. 1908.

¹⁹ St. Sinding, En Billedhuggers Liv 78, 90 f., 92: Jacobsen fortalte mig senere, at han egentlig næsten mod sin Vilje havde erhvervet Barbargruppen. Han havde helt siden sin Barndom været vant til at betragte Thorvaldsens Museum som det eneste rette, og min Gruppe var det stik modsatte i Stil og Udførelse.

²⁰ En Række Udtalelser af tyske Museumsdirektører meddeles i Politiken 15. Juni 1913. — ²¹ Jfr. Carl G. Laurin, Nordens største Mæcen, i Juleroser 1909. Fra Ny C. Glyptoteks Samlinger. 1920. Artikler i Ord och bild 1901, 1908, 1914.

XI. JESUSKIRKEN

S. 137—148.

¹ Drachmanns Digt i Ude og Hjemme, 27. Juni 1880. 3. Aarg. Nr. 143. — ² E. Schiøtte, Jesuskirken i Valby. Tidsskr. f. Kunstindustri. 8. Aarg. 1892 S. 1 ff. — C. Nyrop, Ny Carlsberg 115 ff. — J. V. Dahlerups Liv og Virksomhed 74 ff. — ³ V. Dahlerup fortæller dette i et Interview i Politiken 27. Juni 1906. Jfr. J. V. Dahlerups Liv 76.

⁴ Om Jacobsens Gavnildhed overfor andre Kirker i København er der talt andensteds i denne Bog. Her skal nævnes, at han skænkede St. Johannes Kirke paa Nørrebro to Basrelieffer: Kristus og den bodefærdige Kvinde, af V. Bissen, og Kristus vasker Peters Fødder, af Schmidt.

XII. MINDESMÆRKER I HOVEDSTADEN. LEGATET ALBERTINA

S. 149—161.

¹ Fædrelandet 7. Febr. 1879 Nr. 32 (Et Monument). P. F. Giødesen, Iver Huitfeldt, 1885. 64. Nyrop, Ny Carlsberg 126 ff. J. V. Dahlerups Liv og Virksomhed 116. Illustreret Tidende 25. April, 9. Mai 1886 (Brygger Th. Schiøtz i Odense, der selv var virksom for Mindesmærket, fremhæver, i hvor høj Grad Gennemførelsen skyldes Jacobsen). — ² Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1880—81, 399 ff. 1240 ff. Nyrop, Ny Carlsberg 109 ff. — ³ Borgerrepræsent. Forh. 1908—09, 2955 ff. — Jfr. iøvrigt C. Jacobsen, Glyptoteks-Pladsens Omdannelse, Brev til »Politiken«, 2. April 1911. — ⁴ Nyrop, Ny Carlsberg, 130, 132. O. Borchsenius i »Dagbladet« 14. Nov. 1920: Hauch og Sorø. — ⁵ Fundatsen for »Albertina« kgl. konf. 1. Dec. 1879. Ministerialtidende A. 199 ff. — ⁶ Borgerrepr. Forh. 1879—80, 354 ff.

⁷ I Følge et Interview med C. J. i Stockholm i 1910 (Aftontidningen 7. Sept.) skal han her have udtalt, at han, da han under den arkæologiske Kongres i 1874 saa Molins »Bälte-

spännarne« udenfor Nationalmuseum — altsaa et Kunstværk i fri Luft uden den Bestemmelse at være Monument — fik den Tanke at kunne skænke København noget lignende.

⁸ Demosthenes-Statuen i Vatikanet, af C. Jacobsen, Illustreret Tidende 21. Aug. 1910. — ⁹ Borgerrepr. Forh. 1880—81 537 ff. — ¹⁰ Se Jacobsens Udtalelser i Kommissionsbetænkning Sept. 1904. — ¹¹ Arkitekten 19. Sept. 1914.

¹² Overlærer K. G. Brøndsted udgav 1911 en Bog: »Fra det fjerne«, paa hvis Omslag findes et Billede af Athene Lemnia, og af hvis to Fortællinger den ene har Titel: Den lemniske Athene, en Fortælling om Retfærdighed. Bogen er tilegnet Jacobsen »med en Enkeltborgers ringe Tak for de uvurderlige og blivende Goder, De har skænket vort Folk«. I sin Tak forespurgt Jacobsen, om Aarhus besad en Afstøbning af denne Athene-Skikkelse, da det i modsat Fald vilde være ham en Glæde at forære en saadan dertil.

XIII. MUSEET FOR KUNSTINDUSTRI OG AFTØBNINGSSAMLINGEN

S. 163—172.

¹ J. J. A. Worsaae, Optegnelser om Rosenborg-Samlingen 72 f. Bering Liisberg, Rosenborg Samlingen 1917. 109. Nyrop, Ny Carlsberg 113 f. — ² Fr. Hendriksen, Mennesker og Oplevelser 319 f. — ³ C. Nyrop, C. Jacobsen og Kunstindustrien, i Det d. Kunstindustri-museums Virksomhed 1913. Nyrop, Ny Carlsberg 118.

⁴ En Art af Kunstindustri eller — om man vil — Kunst, for hvilken Jacobsen havde stor Interesse, var Glasmaleriet. Til Jesuskirken skænkede han — foruden den store, herhjemme af A. Duvier udførte Roset — Glasmalerier fra München. Til Helligaandskirkens Kor har han, sammen med Etatsraad G. Bestle, givet 4 saadanne, hvoraf det ene er tegnet af C. N. Overgaard, de tre er tyske. Ogsaa Teknisk Selskabs Skole skænkede han Glasmalerier.

⁵ F. Meldahl og P. Johansen, Det k. Akademi for de skønne Kunster 1700—1904, 514 jfr. 519. — ⁶ Borgerrepr. Forh. 1891—92 17. — ⁷ Tidsskr. f. Kunstindustri 2. R. IV, 1898, 168. — ⁸ Fr. Beckett, Katalog over den kgl. Afstøbningssamling. I. Oldtiden. 1903. II. Middelalderen og nyere Tid. 1904. — ⁹ Kommissionens Betænkning, Sept. 1904.

XIV. KØBENHAVN SOM TAARNENES BY

S. 173—187.

¹ Emil Madsen, Nikolaj Kirke og Kirkegaard, i Hist. Meddelelser om København II. 409 ff. 454 ff. M. Vogeliuss, Kulturhist. Bidrag til Nikolai Kirkes Historie i det 17. og 18. Aarh. 1914. Med Understøttelse af Ny Carlsberg Fondet. (Mindet om Mæcenen Dr. C. Jacobsen, Nikolai Spirs Genopbygger, tilegnet). — ² Tegning af det paa den nordiske Udstilling opførte Taarn, se Nyrop, Ny Carlsberg 128. — ³ Forskønnelsen 1913 Nr. 4. — ⁴ Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1907—8. I. 18 ff. II. 2399 ff; 1910—11 II 1883 ff. — ⁵ Arkitekten 29. Marts 1913, jfr. 5., 12. April. — ⁶ C. Jacobsen, Frue Kirkes Spirkonstruktion, Arkitekten 1911—12, XIV. 79. — ⁷ En talrig Række Artikler i Arkitekten 1909—15. I Aarbog for Københavns Universitet blev Meddelelser om Spirsagen stillet i Udsigt, men de er endnu ikke udkomne.

⁸ S. Michaelis, Byen med de skønne Taarne, i Forskønnelsen 1917. 74 ff. — Paa V. Trydes Forlag udkom 1912, uden Tekst, Billedbogen: København, Byen med de skønne Taarne. — J. Ravn-Jonsen, Lille Per's Eventyrrejse gennem København 1912 (Bogen er tilegnet »Københavns første Borger C. J. som en beskeden Tak i Anledning af Deres Arbejde for Byen med de skønne Taarne og specielt for Vor Frues Spir«).

XV. OTTILIE JACOBSEN OG HJEMMET. FRU LAURA JACOBSENS DØD

S. 189—214.

¹ St. Sinding, En Billedhuggers Liv 100.

² Ved de i det 20. Aarh. foretagne Udgravninger i Asklepioshelligdommen i Epidauros fandtes bl. a. den smukke, for græsk Portrætkunst saa karakteristiske Ynglingestatue, Kat.

Nr. 469 b. Fr. Poulsen, Efebstatuen fra Epidauros, i Fra Ny Carlsberg Glyptoteks Samlinger 1920, 1 ff.

³ Carl J. udtalte sig ofte om den græske Befolknings Skønhed og Venlighed mod Fremmede. Da han 1904 sammen med Arkæologer er paa Santorin, skriver han til sin Datter: »Allevegne blive vi modtagne med den yderste Gæstfrihed, Amtmand og Borgmestre holde Taler paa Græsk til os og traktere os med alt muligt. Musikkorps spille, naar vi komme, og hele Befolkningen er paa Benene. Jeg gør mig gode Venner med alle Damerne, jeg kysser Pattedørnene, det gjorde Mama altid, og knurrer til dem ligesom en Missekat. Det kan Mødrene godt lide, og jeg gaar ud af Byen med Bevidstheden om at være en meget populær Person. Menneskene hernede er mærkværdig skønne, jeg synes smukkere end i Italien, baade Mænd og Kvinder«.

⁴ Jacobsen, Optegnelser om Børnenes Sygdom og Død, se Steenstrup, Carl J. S. 99 ff.

⁵ Jfr. foran S. 84 samt Adresser fra Hvidovre Sogneraad, Damer i Valby, Adresse fra Arbejderforeningen af 1867 (Sygekasse) til dens Æresmedlem, i Carlsberg Museet. En større Kreds af Kunstnere og Videnskabsmænd samt Familiens private Venner indbød Jacobsen og hans Hustru til et Festmaal i Hotel Fønix 19. Febr. 1896. — ⁶ Hvorledes Alfs Død bragte Jacobsen ind paa Tanker om at bortskænke Bryggeriet, se hans Optegnelser hos Steenstrup, Carl J. 102 ff. — ⁷ Theodora Jacobsen var 5. April 1900 bleven gift med Brygger i Helsingør Edgar Madsen. — ⁸ Damernes Blad 26. Juli 1903. — ⁹ C. Jacobsen, »Min Hustru« i Ny C. Glyptoteks Tilblivelse 66 f.

¹⁰ I 7 Aar var Ottilia J. »et sjælden virksomt Medlem af Bestyrelsen for Frederiksberg Fødehjem«. Paa 50 Aars Dagen efter hendes Fødsel den 27. Marts 1904 stiftede Carl J. »Ottilia J.s Legat for arbejdende Kvinder, oprettet til Fordel for Frederiksberg Fødehjem«. Fra 7000 Kr. er Legatkapitalen ved aarlige Gaver af J. (og ved Gave af Fru Laura J.) vokset til o. 50.000 Kr. I Forhallen til Fødehjemmet staar hendes Buste (af Brandstrup), skænket 1905 af J. Beretninger fra Fødehjemmet 1903—4 S. 8, 1913—14 S. 9. — Om Fru O. Jacobsens store Gavmildhed overfor forskellige Foreninger i Valby se Beretning fra Plejeforeningen i Valby 1903.

¹¹ Jfr. ogsaa C. Jacobsen, Ny C. Glyptoteks Tilblivelse, 65 f. (Min Moder). — ¹² Fr. Voegeli, Fru Laura Jacobsen, i Illustr. Tid. 1911 Nr. 47, Joh. Steenstrup, J. C. Jacobsen og hans Hjem, i Illustr. Tid. 1911 Nr. 49. — ¹³ Hiort-Lorenzen, Repertorium over Legater I. 387, 391 jfr. V. 227.

XVI. JACOBSENS SANS FOR NATUREN, HANS REJSER OG DERES FORMAAL

S. 215—225.

¹ »Idag er det den sjette Gang, jeg kommer til Rom, men den første Dag i Rom er altid en Begivenhed i Livet; den er og bliver en Festdag«. Brev til Helge J., 3. April 1895.

² Jacobsens Artikel i Dannebrog 6. Okt. 1905. — ³ Jacobsen, En Skat for vor By, i Berlingske Tid. 23. Nov. 1913.

⁴ Det smukke Haveanlæg bagved Glyptoteket, hvor mange Skulpturer er opstillede, tilhører Kommunen og er anlagt af Kommunens Gartner V. Fabricius Hansen. Haven blev aabnet Syvsoverdag 27. Juni 1908.

⁵ Frederiksborg Amts Avis, 13. Jan. 1914 (jfr. 25. Jan.).

⁶ Ogsaa J. C. Jacobsen havde denne Interesse for Stjernerne; under Sønnens Rejse 1859 kan han ikke undlade i et Brev om, hvad han vil faa at se i Paris, at tilføje: Á propos, husk at se de talrige Stjernesnud mellem d. 10. og 14. August.

XVII. JACOBSENS DELTAGELSE I DET OFFENTLIGE LIV, ISÆR I DE SENERE AAR

S. 227—242.

¹ Laura Louise (Lili) Henriette v. Kohl, f. 14. Dec. 1882, Datter af Oberstlieutenant A. C. C. von Kohl. — ² Nyrop, Ny Carlsberg 122 f. Billeder fra de to Udstillinger 1888 hos F. J. Zachariæ, Før og Nu I 1915.

³ Carl J. skriver i et Brev til sin Datter Paula: »Det er dog noget af det største af Glæde at komme til Paris, og Du vil hele Dit Liv mindes den Tid, som nu staar for Dig. Storhed, Skønhed, aandeligt Liv omgiver Dig fra alle Sider«. (25. Nov. 1906).

⁴ Jacobsen har optegnet: »Da jeg 1888 var bleven Officier of Légion d'honneur, forærede Paul Dubois mig sit Officier-Kors, som han havde i Brillanter. Det passede ikke mere, efter at han var bleven Commandeur. Nu er jeg rigtignok ogsaa bleven Commandeur, men jeg bærer det alligevel — dels fordi jeg har faaet det af Paul Dubois, dels ogsaa fordi jeg antager, at Forskellen ikke er saa stor, at Nogen skal lægge Mærke til, at det ikke er ganske rigtigt« (30. Dec. 1910). Korset findes nu i Carlsberg-Museet.

⁵ Jacobsen, N. C. Glyptoteks Tilblivelse 54 f. (heri et Billede af Udstillingens Midthal). Borgerrepræs. Forhandlinger 1896—97. 85 ff.

⁶ Jacobsen havde paa 50 Aars Dagen efter Kampen (1899) skænket Vaabenbrødrene i Kolding Otto Baches Maleri »Husarangrebet paa den tyske Skanse ved Kolding« og blev 1904 optaget til Æresmedlem af denne Afdeling af Selskabet.

⁷ L. Vorslund-Kiær, Københavns Skytteforenings Historie 65. — ⁸ Dagbladene indeholder Jacobsens Brev af 11. Aug. 1910. Jfr. ogsaa Jacobsens Udtalelse i Mit Hjem 1911. 40.

⁹ Jacobsens Artikel i Berlingske Tidende 13. Aug. 1896 og hans Redegørelse for Rigsdagen 5. Febr. 1904. — Affæren paa Fanø gav mange Aar efter Anledning til en latterlig Sag, idet en Hotelvært mente, at han ved den havde lidt et Næringstab, hvorfor han henvendte sig til Rigsdagen om Erstatning. Jacobsen tilsendte Rigsdagens Medlemmer en trykt Meddelelse om Tildragelsen (Febr. 1904).

¹⁰ I Dagspressen, i Blade af enhver Farve, findes utallige Interviews med Jacobsen, ofte meget udførlige. Af Artikler underskrevne med hans Navn, skal her følgende nævnes, som der ikke har været Anledning til at henvise til i det foregaaende:

Landmandsinteresser contra Ølbrygning, »Vort Land« 18. Aug. 1903. — Amerika og Verdensherredømmet, »Dannebrog« 5. Juni 1904. — Iroquois-Teatret og Brandsikkerhed, »Dannebrog« 16. Juni 1904. — Om Finsens-Monumentet se »Dannebrog« 17. jfr. 20. Sept. 1905. — Konferensraad H. N. Hansen og Brygger Jacobsen, »Nationaltidende« 18. Aug. 1910, jfr. 15., 19. Aug. — Om Hovedstadens kunstneriske Udsmykning, »Berl. Tidende« 3. Aug. 1913. — Om Grus som Underlag paa Jernbaner, »Berlingske Tidende« 31. Aug. 1913. — Se endvidere Artikler i »Tilskueren« 1913 173 og i Karl Mantzius i Billeder og Tekst (ved J. Dam og V. Andersen) 1912. — Loftsmalerierne i Viborg Domkirke, i Arkitekten XII 1909—10. 215.

¹¹ C. Jacobsen, Aabent Brev. Maanedsmagasinet 1909, 731 f. — ¹² C. Jacobsen, Et Stjerne-skud, i »Politiken« 19. og 22. Juni 1903. Jfr. »Politiken« 20. Juni, 9. Juli, »Hovedstaden« 6. Juli 1913. — ¹³ Jfr. Jacobsens Artikel i »Teatret« Okt. 1912 om Balletten og Solodanserinde Frk. Grethe Ditlevsen.

XVIII. CARL JACOBSENS DØD. TILBAGEBLIK PAA HANS PERSONLIGHED OG GERNING

S. 243—256.

¹ Th. H. Fausbøll, Brygger C. Jacobsens Forfædre og Slægt, i Genealogisk Tidsskr. Febr. 1914 Nr. 2. — ² Almanakken Danmark 1912: Hvad Brygger J. har skænket sin By og

sit Land. Fem Billedtavler. — ³ Jfr. ogsaa Francis Beckett, Brygger Jacobsen og Kunsten, i Illustr. Tidende 3. Marts 1912 Nr. 23, i Ugens Tilskuer IV 1914 Nr. 172.

⁴ En Bog, der maatte tiltale Jacobsen, var: O. Swett Marden, Jeg vil fremad. Med et Forord af Admiral A. de Richelieu. 16. Opl. 1913. Han udsendte til Arbejdere og Funktionærer Eksemplarer af den med et facsimileret Brev: »Medfølgende Bog siges at være særlig henvendt til »De Unge«; men den har i Virkeligheden Bud til os alle — jeg, som ikke er ung, trænger ligesaa meget som nogen anden til den Spore, som Bogen giver. . . . Det vil være mig en Fornøjelse, om De vil modtage et Eksempel fra Carlsberg Bryggeriernes Bestyrelse« (18. Okt. 1913).

⁵ Jfr. Jacobsens foran (S. 72) omtalte Forsøg med »National«.

⁶ Man kan forstaa Jacobsens Følelse og vel endog billige den, naar han ved den arkæologiske Kongres i Athen skriver: »Igaar var det store Aabningsmøde paa Akropolis, og om Aftenen var Parthenon og Erekteion oplyste med bengalsk Ild, og der afbrændtes et stort Fyrværkeri paa Akropolis. Jeg finder det yderst smagløst. Det er det vi gør paa Tivoli, hvor det hører hjemme. Men Folk var henrykte«. (8. April 1905).

⁷ Til Erindring om Kongefamiliens Besøg er paa det Gamle Glyptotek indsat en smuk Mindetavle, se Forskønnelsen 1916 102 f.

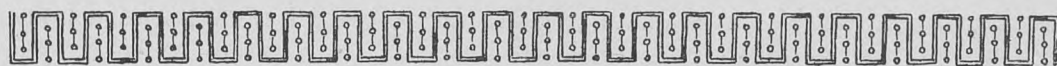
⁸ Jacobsen maatte, som alle, føle sig tiltrukket af Prins Valdemars energiske, hjertevarme, kunstelskende Hustru Prinsesse Marie — foruden at Prinsessens Valgsprog, som nu staar paa Statuen af hende paa Langelinie: »Qui qu' en grogne, je m'en moque«, faldt sammen med hans eget (S. 259). Der findes en Række Breve, hvori Prinsessen paakalder (aldrig forgæves) Jacobsens Hjælpsomhed overfor hendes velgørende Foretagender ved Køb af hendes Akvareller eller paa anden Maade.

⁹ Jacobsen var taknemlig for de Ordener og Hæderstegn, han modtog, men ingen vil kunne tillægge ham Bestræbelser for at opnaa saadanne. Da han var paa Rejsen i Tunis 1913, havde Beyen bestemt at tildele ham Nishan-el-Iftikhars Berømmelsesorden, men Jacobsen vægrede sig ved at faa den tildelt, han var kommen til Landet i andet Øjemed.

¹⁰ Det kejserlig tyske arkæologiske Institut i Rom optog ham 1899 til ordentligt Medlem.

¹¹ 13. Jan. 1908 blev der af Fællesrepræsentationen for Haandværk og Industri overrakt Jacobsen den af Justitsraad Bauer stiftede Medaille som Udtryk for 300 Haandværks- og Industriforeningers Paaskønnelse af hans Virksomhed som Industridrivende, som Mæcen og som den gode Borger. — ¹² Sophus C. A. Th. Møller f. 1840, Student 1859, cand. med. 1867, praktiserende Læge i Broust (Øster Han Herred), gift 1869 med Anna Heibroch, 1878 Distriktslæge i Nørre Sundby, d. 1899. Med H. R. Magnus udgav han »Haandbog for Distriktslæger« og »Haandbog for Læger«. Jfr. Magnus, En gammel Læges Liv og Optegnelser 185. — ¹³ Joh. Steenstrup, C. Jacobsen og hans Fader 98, 99 ff. — ¹⁴ Jfr. Stephan Sinding, En Billedhuggers Liv 91, 153, 158, 200 f. — ¹⁵ Ved Borgernes Mindefest i Raadhushallen den 4. Febr. 1914, hvor 2000 var tilstede, blev Beethovens Sørgemarsch af den 3. Symfoni spillet og Mozarts Ave verum sunget, medens hele Forsamlingen sang Grundtvigs »Udrundne er de gamle Dage«. Taler blev holdte af Direktør Harald Bing og Professor Vilh. Andersen; de er offentliggjorte i Forskønnelsen 1914, Nr. 1.

REGISTER

- Aarsleff, C., Billedhugger 122.
»Activ«, Fabrik 38, 75, 206.
Adler, D. B., Bankier 28.
Afstøbningssamling 168 ff.
Aftapningsanstalt 75 ff., 77.
Akademisk Arkitektforening 207 f.
Albertina-Legatet 39, 132, 156 ff.
Aleksander III, Kejser 253.
Aleksandra, Dronning 112, 253.
»Alliance«, Fabrik 74 f.
Allsopp, Brygger 29, 266.
Amberg, H. C., Arkitekt 176, 180 f., 183 ff.
Amelung, W., Arkæolog 131.
Andersen, Vilh., Professor 273.
Appel, J., Kirkeminister 182.
Arbejderforhold 83 ff.
Arbejderlegater 48, 86.
Arndt, Paul, Arkæolog 119.
Asmussen, A. F., Departementschef 113.

Bache, Otto, Maler 272.
Balletkunst 241 f.
Barrias, L. E., Billedhugger 146.
Barye, A. L., Billedhugger 132.
Bass, M. Th., Brygger 29, 78.
Bauditz, Sophus, Forfatter 265.
Beck, Hans, Balletmester 242.
Becker, Carl, Overretssagfører 187.
Beckett, Francis, Direktør 170 f.
Beckmann, S. B., Murermester 68, 85.
Bergsøe, Vilh., Digter 9.
Bertelsen, Agnes, Frøken 14, 47, 198, 229.
Bing, Harald, Direktør 114, 231, 273.
Bissen, H. V., Billedhugger 103, 105 ff., 133, 155, 236.
— Vilh., Billedhugger 105, 158, 193, 237, 269.
Blad, Edv., Fabrikant 74.
Bloch, Carl, Maler 34, 193.
— Emil, Museumsdirektør 171.
Boisseau, E. A., Billedhugger 233.
Boje, Andr. F., Sognepræst 14, 208.
Bonnesen, C. J., Billedhugger 62, 158, 242.
Borch, Martin, Arkitekt 120, 183, 185.
Bourgeois, Redaktør 21, 27.
Brandstrup, L., Billedhugger 86, 209 f., 214, 271.
Brask, J., Prokurator 14.
— Nanna, Frue 14.
Brown, Horace, Kemiker 29 f.
Brunckhorst, V., Oberstinde 131.
Bryggerivirksomheden, Bygningerne 34 ff., 58 ff., Maltning 55 f., Kogning 56 ff., Gæring 63 f., den rene Gær 64, Kuldemaskiner 58, Brønde og Filtre 66, Aftapning 74 ff., nye Ølsorter 73 f., Salgsforhold 71 ff., Produktionens Omfang 76 ff., Ledelsen 83 ff., Samarbejdet udadtil 89 ff., 234.
Bryggeriforeninger 89 ff., 92 ff.
Brøndsted, K. G., Overlærer 270.
Bønecke, P. C., Arkitekt 261.
Børjeson, J., Billedhugger 158.
Caïn, J., Billedhugger 132.
Carlsberg-Fondet 37, 94 ff., 204 ff.
Carpeaux, J. B., Billedhugger 132, 242.
Carstens, A. J., Tegner, Maler 103, 105, 133, 154 f., 236, 266.
Cavaillé-Coll, Orgelbygger 146.
Chaplain, J. C., Billedhugger 112, 210.
Chapu, H. M. A., Billedhugger 112, 193, 259.
Christensen, Rik., Filolog 10.
Clemmensen, A., Arkitekt 120.

Dagmar, Kejserinde 112, 253.
Dagspressen 238.
Dahl, Chr., Redaktør 260.
— Fr., Professor 268.
Dahlerup, Vilh., Arkitekt 60 ff., 68, 85, 112 ff., 142 ff., 152, 155, 193, 233, 261.
— Verner, Professor 249.
Damkier, O., Departementschef 182.
Delaplanche, Eug., Billedhugger 105, 108.
Detaillé, E. J. B., Maler 110.
Djørup, Frants, Læge 5 f., 47.
— Michael, Stabslæge 5.
Drachmann, H., Digter 139.
Dreher, Anton, Brygger 23.
Dubois, Paul, Billedhugger 105, 108, 110, 132, 202, 210, 272.
Duvier, Aug., Fabrikant 144, 270.
Dybdal, Th., Borgermester 120, 139, 182, 268.
Dölling, E., Brygger 83.

Eckersberg, C. V., Maler 260 f.
Edvard VII, Konge 253.
Edsberg, Anna, Frue 14.

- Erhard, Auguste, Brygger 23.
— Eugène, Brygger 22, 23, 27, 203.
Eriksen, Edv., Billedhugger 158 f., 242.
Erslev, Kr., Professor 239.
Esquirol, Kemiker 21.
Estrup, J. B. S., Minister 91, 235.
Euting, Jul., Orientalist 127.
Evershed, Brygger 29.
- Falke, Otto v., Direktør 134.
Fallières, A., Præsident 232.
Fanø-Episode 236 f.
Faye, Nikoline, Frue 6.
Fenger, H. M., Sognepræst 176.
— Thyra, Frue 193.
Forchhammer, G., Professor 13.
Forenede Bryggerier, De 90 ff., 96 ff., 239.
Frederiksberg Fødehjem 210.
— Have 222.
Frederiksborg Slotshave 225.
Freund, H. E., Billedhugger 103, 105 ff., 133, 158, 165.
Frimodt, R., Sognepræst 139.
Funktionærerne 83 ff.
Furtwängler, A., Arkæolog 119, 130.
- Gad, Emma, f. Halkier, Adminalinde 255.
Gautherin, J., Billedhugger 105, 112, 193.
Georg, Konge af Grækenland 171, 192.
Gervais, Admiral 232.
Giede, C. W., Overlærer 14 f.
Glasmaleri 142, 259, 270.
Gloxin, Éd., Købmand 21 f., 26 f.
Glyptotek, det ældre 105, 198, Dahlerups Bygning 112 ff., 120 ff., Kampmanns Bygning 120 ff., Samlingernes Art 124 ff., Ledelsen 124.
Grave, H. O., Porcelænshandler 176.
Grækenland, Rejser i 51, 191 ff., 252, 271.
Grønlund, Chr., Professor 85.
- Hage, Alfr., Godsejer 10.
— H., Raadmand 178.
Hagemann, G. A., Direktør 13, 265.
Halkier, P., Grosserer 28, 202.
— Elise, Frue 193, 202.
Hall, P. E., Provst 44 f.
Hambro, C. J., Bankier 28.
Hammeleff, F., Billedhugger 144.
Hammerich, Holger, Etatsraad 186, 206.
— Martin, Skolebestyrer 6.
Hannover, Emil, Direktør 168.
Hansen, Aksel, Billedhugger 144.
— C. F., Arkitekt 184.
— Emil Chr., Gæringsfysiolog 63 ff., 85, 100.
— V. Fabricius, Stadsgartner 271.
— Hans Nik., Borgermester 107, 112 f., 120.
— Hans Nik., Maler 139.
— Heinrich, Maler 109.
— Theophilus, Arkitekt 25, 86, 261 f., 266.
Hartmann, Fr., Overretssagfører 10.
Haslund, Otto, Maler 86.
Hasselriis, L., Billedhugger 158.
Hatt, Louis, Brygger 21, 23, 29.
Hauch, C., Digter 155 f.
Havekunst 205, 223 ff.
Heiberg, Joh. Louise, Skuespillerinde 50, 108, 214.
Heilmann, Eusebia, Frue 14.
Helbig, W., Arkæolog 112, 119, 128 f.
Hendriksen, Fr., Xylograf 166 f.
Henningsen, V., Driftschef 85, 95.
Henrichsen, Højesteretsadvokat 48 f.
Henriques, F., Komponist 242.
— Marie, Malerinde 129.
Hesberg, C. F., Bogholder 85.
Hetsch, G. F., Arkitekt 165 f.
Heyman, Ph. W., Brygger 38, 259.
Holm, Hans, Arkitekt 191, 197.
- Holst, L. H., Købmand 4, 248.
Howitz, F., Læge 210.
Huitfeldt-Monumentet 152 f., 235.
Høyby, Hans, Arbejder 86.
Industriudstilling, Nordisk (1888) 109, 176, 231.
Ipsen, Alfred, Digter 114.
- Jacobi, H. A., Borgermester 179.
Jacobsen, Alf 47, 85, 146, 193, 198, 204.
— Beatrice 47, 193, 198.
— Caroline, f. Schelbek 3 f., 247 f.
— Christen, Brygger 3 f., 247 f.
— Erland 47, 198.
— Frants, Sognepræst 5.
— Jacob Chr., Brygger, Kaptein 3 ff., 33 ff., 49 ff., 56 f., 71 f., 74, 76 ff., 85 f., 97, 108, 139, 217, 235, 247, 251, 271.
— Helge 12, 45, 47, 99, 182 f., 229, 245.
— Laura, f. Holst 3 ff., 47, 51 f., 97, 140, 146, 211 ff., 224, 251, 266, 271.
— Lili, f. Kohl 229 f.
— Ottilia, f. Stegmann 39, 43 ff., 85 f., 97, 112, 140 f., 167 f., 191 ff., 195 ff., 209 ff., 230, 236, 240, 252, 259 f.
— Paula 200, 208, 229, 250, 266, 271 f.
— Theodora, se Madsen.
— Thorvald 47, 112, 198.
— Vagn 39, 47, 99 f., 155, 182 f., 218, 229, 245, 247.
- Jensen, J., Borgermester 179.
Jerichau, J. A., Billedhugger 103, 105 ff., 133, 198, 266.
Jerndahl, A., Billedhugger 158.
Jerndorff, P., Skuespiller 14 f., 220 f.
Jesus-Kirke 48, 141 ff.
Johannsen, Gustav, Rigsdagsmand 237.
Jørgensen, Chr., Arkæolog 191.
— Eugen, Arkitekt 175.
— Hans, Arbejder 85.

- Jørgensen, Thorvald, Arkitekt 183, 185.
- Kampmann, H., Arkitekt 66, 120 ff., 123, 183, 185, 191, 196, 200 ff., 210, 252.
- Kaulbach, W., Maler 25.
- Keiser-Nielsen, S., Kirkeminister 183.
- Kjær, P. B., Raadmand 268.
- Klausen, K. M., Raadmand 120, 179.
- Klein, Vilh., Arkitekt 62, 75, 109, 231, 237.
- Knudsen, P., Raadmand 178.
- Koch, P., Højesteretsassessor 113, 120, 171, 268.
- Koefoed, Rud., Direktør 95.
- Kogsbølle, Erhard, Direktør 22, 50, 55, 74, 266.
- Krag, Erik, Fuldmægtig 28.
- Kristian IX, Konge 147 f., 253.
- Krohn, Pietro, Museumsdirektør 166 f., 268.
- Krøyer, P. S., Maler 104, 109, 191, 193.
- Kunstakademi, det kgl. 169 f., 178, 183, 254.
- Kunstindustri, Museum for 48, 72, 166 ff.
- Kunstudstilling, fransk (1888) 109 ff., 231.
- international (1897) 233.
- Kühler, Albert, Maler 86.
- Kühle, von der Aa, Direktor 50, 94 ff., 204.
- Københavns Haver 177 ff., 222 ff., Taarne 175 ff., Volde 222 ff., Gadeanlæg 222, Langelinie 158 f., 222 f.
- Langballe, O., Arkitekt 214.
- Lange, Jul., Professor 104, 132, 154, 170, 191 ff.
- Larsen, A., Kustode 135.
- Leicht, Rob., Brygger 99, 234, 267.
- Levison, Ferd., Læge 10, 14.
- Levy, Fr. L., Arkitekt 185.
- Lichtwark, A., Direktør 111 f.
- Lind, Betty, Frue 26 f., 266.
- Lind, Th., Boghandler 26 f., 266.
- Lindahl, H. J., Landvæsenskommissær 5, 255.
- Linde, Carl, Professor 58, 85.
- Ludvig I, Konge af Baiern 159 f.
- Lunn, Michael, Højesteretssagfører 14 f., 36.
- Løytved, J., Konsul 126, 144.
- Mackeprang, M., Museumsdirektør 180, 182.
- Madsen, Edgar, Brygger 208, 229.
- Peder, Biskop 182.
- Theodora, Frue 46, 51, 193, 208, 229, 245.
- Madvig, J. N., Konferensraad 154.
- Magnussen, Frits, Journalist 260.
- Maillard 233.
- Malling-Hansen, Anna, Frue 14.
- Marie, Prinsesse 273.
- Marstrand, J., Borgermester 178.
- Matthiesen, Oscar, Maler 268.
- Melchior, M. G., Grosserer 25, 28, 77, 267.
- Meldahl, Ferd., Arkitekt 154, 157 f., 169.
- Mercié, M. J. A., Billedhugger 232, 235.
- Metersystemet 71, 238 f.
- Meunier, Const., Billedhugger 132 f., 161.
- Millet, J. F., Maler 108.
- Mindesmærker 151 ff.
- Mineralvands-Fabrik 74 f., 206.
- Mogensen, Maria, Frøken, Ægyptolog 126.
- Monrad, K., Justerdirektør 238.
- Montelius, Oscar, Arkæolog 131.
- Muus, O. B., Minister 238.
- Müller, Sophus, Museumsdirektør 191, 193.
- Møller, Fr., Grosserer 28.
- H. C. V., Havnebygmester 179.
- Sophus, Distriktslæge 7, 8 f., 20, 30, 255, 273.
- Nebelong, N. S., Arkitekt 34.
- Nielsen, Anna, se Edsberg.
- Anne Marie Carl, Billedhuggerinde 129.
- Eusebia, se Heilmann.
- Katharina, se Zachariæ.
- Rasmus, Professor 5, 14 f., 45.
- Nikolai Kirke, dens Taarn og Spir 175 ff., 231.
- Normann, A., Direktør 266.
- Ingeborg, Frue 43 f., 193, 266.
- Ny Carlsberg Fond 120 f., 123, 183, 186, 204 ff.
- Ny Carlsberg Legater 47 ff., 86, 142 ff., 166 ff., 176 ff.
- Nyrop, C., Professor 168.
- M., Arkitekt, 182 f., 185.
- Oderwald-Lander, Karen, Sangerinde 241.
- Oldenburg, V., Overpræsident 179.
- Olga, Dronning af Grækenland 192 ff.
- Oppermann, Th., Kunsthistoriker 135.
- Pasteur, Louis, Kemiker 22, 63 f., 85, 109, 202, 231.
- Paulli, J. H., Stiftsprovst 6 f., 139.
- Paulsen, Jul., Maler 167 f., 210.
- Petersen, H. C., Billedhugger 66, 242.
- Th., Overformynder 212.
- Petrie, W. M. Flinders, Ægyptolog 126.
- Philipsen, G., Raadmand 178.
- Plon, Eugène, Kunstkritiker 236.
- Pontoppidan, Henrik, Generalkonsul 28, 267.
- Poulsen, Emil, Skuespiller 114.
- Fr., Arkæolog 130 f.
- Poul C., Direktør 95, 99, 217 f., 254 f.
- Price de Plane, Ellen, Solodanserinde 242.
- Privatboliger 200 ff.
- Proust, Antonin, Minister 109.

- Reistrup, P., Arbejder 85.
 Reklame 71 f.
 Rentzmann, P. N., Departementschef 181.
 Rodin, Aug., Billedhugger 233.
 Rosenborg Slots Empireværelse 165.
 — Have 222, 242.
 Roty, L. O., Billedhugger 112.
 Rulff, L. M. C., Bogholder 103.
 Ryder, C. S., Direktør 95.
 Rygaard, se Brask.
- Salomonsen, Jul., Professor 231.
 Schiødte, E., Arkitekt 72.
 Schiøtz, Th. L., Brygger 267, 269.
 Schliemann, H., Arkæolog 119, 193 f.
 Schmidt, Nic., Billedhugger 269.
 — Vald., Professor 105, 119, 126, 131, 191, 196.
 Schou, Jens, Læge 246.
 — Philip, Direktør 166, 231.
 Schovelin, Jul., Kontorchef 92.
 Schow, K. H., Rektor 8.
 Schrøder, R., Teaterdirektør 10.
 Schwartz, Fr., Maler 268.
 Sedlmayr, Joseph, Brygger 22.
 — Gabriel, Brygger, og hans Sønner 22 f., 29, 85, 219.
 Simonsen, D., Rabbiner 127.
 Sina, Baron 262.
 Sinding, Stephan, Billedhugger 62, 133, 144, 158, 193, 231, 269.
 Skovgaard, Niels, Maler 129.
 Skytteforening, Københavns 235.
 Sohlmann, H., Redaktør 260.
- Spärck, J. A., Amtsforvalter 14.
 Steenstrup, Anna, se Malling-Hansen.
 — Fr. V., Godsejer 248.
 — Japetus, Professor 5, 64.
 — Joh., Professor 193.
 — Michael, Byfoged 5.
 Stegmann, Conrad, Købmand 28, 43 f., 140, 266.
 — Louise, Frue 43 f., 191, 266.
 Stein, H. A. E., Sognepræst, Bisp 139.
 — Theob., Billedhugger 105, 154, 158, 261.
 Stemann, J., Kontorchef 171.
 Stilling, Jacob, Sognepræst 5.
 — Peter, Dr. phil. 5.
 Stjernehimlen 225, 271.
 Storck, H. B., Arkitekt 180, 182 ff.
 Strøm, R. N., Nationalbankdirektør 120.
 Studenterforeningen 13, 222, 265.
 Studniczka, F., Arkæolog 119, 131.
 Suhr, O. B., Etatsraad 28.
 Tegner, Rud., Billedhugger 242.
 Tenerani, P., Billedhugger 112.
 Theilmann, J. H., Købmand 28, 77.
 Thomsen, Chr. J., Museumsdirektør 131, 166, 269.
 Thorvaldsen, A., Billedhugger 5, 7, 51, 103 f., 106 f., 112 f., 155 f., 165, 233, 260 f., 266.
 Tietgen, C. F., Bankdirektør 90, 245.
 Trier, H., Rigsdagsmand 268.
 Trikupis, Minister 192.
- Tuborg Bryggeri 71, 75, 89 ff.
 Turistforeningen 239 f.
 Tuxen, L., Maler 104, 193, 253.
 Ussing, Henry, Sognepræst 146, 148, 208, 214, 246.
 Valgsprog 50, 63, 235, 254, 259 f.
 Verdensudstilling i Paris (1889) 231.
 Varming, K., Arkitekt 181.
 Velten, Eug., Brygger 22, 57, 78.
 Verner, A. V., Teaterdirektør 14.
 Vor Frue Kirkes Spir 181 ff.
 Wahl & Henius' Bryggerskole 99.
 Wassard, Chr., Raadmand 10.
 Wegmann, Bertha, Malerinde 25.
 Weis, A. P., Departementschef 113, 120 171, 193, 206, 220, 268.
 Westenholz, A. P. Generalkonsul 28.
 Wilckens, Kustode 261.
 Wilhelm II, tysk Kejser 253 f.
 Willumsen, J. F., Maler 111.
 Worsaae, J. J. A., Museumsdirektør 165.
 Worthington, Brygger 29.
 Younger, Brygger 28.
 Zachariæ, Katharina, Frue 14.
 Zahle, Natalie, Skolebestyrerinde 214.
 Zoega, Georg, Arkæolog 103, 155, 236.
 Ølhandlere 90 ff.
 Ølskat 74, 91 ff.

DEKORATIONSTEGNINGERNE UDFØRTE AF
AAGE JØRGENSEN.
CLICHEERNE UDFØRTE I BERNH. MIDDELBOES
REPRODUKTIONSANSTALT.
PAPIRET VED AKTIESELSKABET P. MALLING.
TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKLÆR).
KØBENHAVN.